

LIBER NONVS,
DE LEGE DIVINA
POSITIVA
VETERI.

Distinxiimus in superioribus legem positivam in humanā, quæ à voluntate humana proxime vim habet obligandi, & divinam, cuius proximus auctor, & conditor est Deus, à cuius voluntate vim habet, & auctoritatē: & de humana lege, & speciebus eius hæcenus disputauimus: superest ergo dicendum de lege diuina positiva. Hæc autem in veterem, & nouam quasi in duas species, seu membra diuersa distingui solet, & ideo de his duabus legibus sigillatim dicendum est. Nam de ratione legis diuinæ positivæ communi utrique nihil præmittere oportet, tum quia ex superioribus, & ex notatione ipsius vocis satis constat, unde habeat aliqua lex, quod diuina sit, curque positiva dicatur, in quo vero à naturali distinguatur, in libro 1. cap. 3. declaratum est, proprietates autem, vel effectus, qui ad hanc communem rationem consequuntur, partim noti sunt ex dictis supra de lege in communi, partim declarabuntur commodius secundum specificas rationes de singulis legibus differendo. In hoc ergo libro dicemus de lege veteri, & in sequenti de noua, generationis ordinem potius, quam perfectionis cum D. Thoma, & aliis auctoribus obseruando.

CAPVT I.

Vtrum ante legem Moysi data fuerit hominibus aliqua lex positiva diuina.

Ratio dubitandi est, quia lex diuina positiva non minus fuit necessaria, vel utilis hominibus ante Moysis tempora, quam post illa, sed Deus non tradit homini specialem legem ultra naturalem, nisi propter illius necessitatem, vel utilitatem; ergo debuit dari talis lex, etiam ante Moysis tempora. Et confirmatur: nam videmus, Deum dedisse homini in statu innocentie specialem legem non comedendi de ligno scientie boni, & mali, Genes. 2. Post peccatum autem datū fuit hominibus præceptum de usu alicuius Sacramenti, quo possunt non solum adulti, sed etiam infantes à peccato originali purgari, ut videtur esse communis Theologorum doctrina. Deinde ante diluuiū legimus, quedam animalia reputata fuisse munda, quedā vero immunda; Genes. 7. illa autem diuersitas non est ex lege naturæ, ut constat, erat ergo ex lege diuinæ positivæ. Et inde sumi potest indicium, fuisse tunc aliquas leges sacrificiorū à Deo latas, quia

A munda, & immunda animalia non distinguebantur nisi in ordine ad sacrificia; ergo fuerunt ante diluuium plures leges diuinæ positivæ. Præterea post diluuium legimus à Deo datum præceptum illud, *Carnem cum sanguine non comedetis, sanguinem enim animarum vestrarum requiram*, &c. Genes. 9. hoc autem præceptum non est naturale, ut constat, unde hodie non seruatur. Denique lex circumcisionis multo ante Moysen data est: nam ideo dicitur Ioann. 7. non fuisse ex Moysē, sed ex Patribus, quia nimirum data fuit Abraham, Gen. 17. vbi Deus dicit: *Custodias pactum meū*, &c. tunc ergo lex illa diuina, & positiva, & prior lege Moysi. In contrarium vero est, quia si datur aliqua lex Dei ante Moysen, insufficiens est diuinitio legis diuinæ in duas prædictas, & incompletus etiam erit tractatus de legibus, de illis duabus tantum differendo.

B Hæc quæstio solum proposita est ad complementum huius doctrinæ, & ut constet diuisionē illam esse sufficientem, nihilque aliud de diuinis legibus desideretur. Aduertendum est ergo, nomen legis interdum sumi in vi nominis collectiui, frequentius autem in vi termini communis. Hoc ergo posteriori modo dicitur de singulis particularibus legibus, prout illam fere tota hac materia usurpauimus; priori autem modo significat multitudinem plurium legum prout ab vno legislatore traduntur in ordine ad instituendam, seu dirigendam aliquam rem publicā, seu congregationem humanam secundum aliquem peculiarem statum, & hoc modo accipitur sæpe in scriptura, ut Ioan. 1. *Lex per Moysen data est*, & sapissime apud Paul. præsertim in Epist. ad Roman. & ad Galat. & sic etiam lex gratiæ appellatur, *Lex spiritus vitæ*, tanquā vna lex, ad Roman. 8. Et similiter lex naturæ tanquam vna lex significatur, utique per modum vnius collectionis. Ita ergo in præfati de diuina lege loquimur, & explicata notione vocis, facilis est quæstionis resolutio.

C Dico ergo primo, Ante Moysen non fuisse à Deo datam positivam legem, plura diuina præcepta continentem, per quam homines, vel aliqua hominum congregatio in peculiari statu à Deo instituta, & peculiari modo ad aliquem finem ordinata fuerit. Hæc assertio certa est, & sufficienter probatur, primo ratione in contrarium facta, quia lex diuina supra hoc modo sufficienter diuiditur in legem veterem, & nouam ex communi sententia Theologorū, & ex diuina Scriptura, in qua non legimus, nisi aut legem

Gen. 9.

Ioan. 7.

Gen. 17.

2
Lex dupli.
citer.Ioan. 1.
Roman. 1.
Galat.
Roman. 8.3
Ante Moy-
sem non fuit
data positi-
ua lex in
sensu de quo
agimus.

Hieron in
Epist. 150.
Isidor.

Luc. 24.

Ierem. 31.

Isai. c. 2.
Mich. c. 4.

Roman. 3.
Galat. 5.

4
Ratio con-
clusionis.

5
Probabile
est Deum de
disse ante le-
gem Moyſi
vnum vel
alterum
præceptum
oportunum
pro illo tem-
pore.

Ius positum
non fuit il-
lud præcep-
tum in sta-
tu innocen-
tia prout
nunc sumi-
tur. proba-
bile est an-
gelis datum
fuisse ali-
quod præ-
ceptum.

veterem, aut nouam. Priorem quidem in toto veteri testamento contentam, propter quod totum illud interdum solet nomine legis significari, teste Hieronymo in Epist. 150. ad Algaiam. q. 8. vbi late ex Scriptura id probat: quo etiam modo Isidor. lib. 1. Sententiar. cap. 28. legem diuinam in tres partes distinguit, in historiam, præcepta, & prophetias. Proprie vero sumitur pro collectione præceptorum, præcipue vbi dicitur lex data per Moysen, & sic etiã dixit Christus Luc. 24. *Hæc sunt verba, &c. quæ scripta sunt in lege, & Prophetis, & psalmis de me.* Alteram vero legem promisit Deus Ierem. 31. dicens. *Dabo legem meam in visceribus, eorum,* de qua etiam prædixerant Isai. cap. 2. & Micheas cap. 4. *De Sion exibit lex, & verbum Dei de Hierusalem,* & hæc est lex noua, quam Paulus vocat etiam *Legem fidei*, ad Roman. 3. & gratiam, seu legem gratiæ ad Galat. 5. Præter has ergo duas leges nulla est alia data à Deo; ergo ante Moysis tempora nulla fuit lex diuina.

Ratio autem est, quia lex diuina hoc modo significat ius quoddam integrum à Deo ipso positum continens statutum religiosum, in quo homines sub peculiaribus signis, seu Sacramentis in ordine ad diuinum cultum in vnum corpus mysticum congregentur, hoc autem modo non fuerunt homines ante Moysen specialiter instituti à Deo, aut specialiter congregati in vnâ rempublicâ; ergo non oportuit, ante illud tempus dari specialem legem diuinam. Maior satis declarata est: Minor vero constat ex discursu Scripturæ sacræ, & in materia de Sacramentis latius ostenditur, non fuisse in illo primo tempore datas à Deo peculiare leges de sacrificiis, aut sacramentis, & eadem ratio est de aliis particularibus ritibus, aut moribus. Et ideo totum illud primum tempus vocatur tempus legis naturæ, quia illa sola tunc vigeat, sub illa comprehendendo legem connaturalem gratiæ, vt supra lib. 1. cap. 3. declarauimus. Vbi etiam ostendit, necessitatē legis diuinæ hoc modo sumptæ non fuisse necessitatem simpliciter, sed ad melius esse, quod beneficium noluit Deus conferre hominibus pro illo tempore. Per quod soluitur ratio dubitandi in principio posita. Cur autem ita se gesserit Deus eo tempore cum hominibus, licet possemus dicere, id fecisse Deum pro arbitrio suo, congruentiam aliquam inferius trademus, circumstantias legis veteris explicando.

Dico secundo. Ante legem Moyſi, probabile est, dedisse Deum hominibus interdum vnum, vel aliud peculiare præceptum opportunum pro illo tempore iuxta consilium voluntatis & sapientiæ suæ. Hoc probant alia exempla in argumentis adducta. Quanquam primum non multum ad rem præsentem pertineat, agimus enim de hominibus in statu naturæ lapsæ. Cum autē innocentia status fuerit adeo diuersus, mirum non est, quod in illo fuerit lex aliqua à Deo posita illi statui accommodata. Deinde vero dicimus, etiam in illo statu non fuisse à Deo datum ius integrum positum, prout illud explicuimus, sed tantum singulare quoddam præceptum quasi in signum peculiaris subiectionis, & obedientiæ, & ad humilitatis, & aliarum virtutum exercitium. Sic enim probabile est, etiam angelis dedisse Deum aliquod positum præceptum ob similes causas, vt in propria materia latius dicemus. Imo sunt, qui censeant, præceptum illud datum primis hominibus non fuisse

A propriam legem de se perpetuam, sed quasi personale mandatum solis primis parentibus pro suis personis, non pro tota posteritate datum, etiam si in statu innocentie perseverarent. Sed hoc ego non probō, imo censeo illam fuisse veram legem, ac de se perpetuam, tum quia eadem ratio erat in filiis, quæ in parentibus, vt legem aliquam positam à Deo semper haberent, tum etiam, quia illud præceptum fuit respectu Adæ non tantum personale, sed etiam (vt ita dicam) capitale, quando enim illi dixit Deus, *Ex omni ligno paradisi comede, de ligno scientiæ boni & mali ne comedas,* loquebatur cum illo, vt capite, ac subinde cum tota eius posteritate, vt ostendunt sequentia verba, *In quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Ibi enim toti posteritati mortem comminatus est. Et ideo teste Paulo, omnes in illo præceptum illud transgressi sumus, & mortem incurrimus; ergo fuit lex illa pro tota posteritate lata. Imo eadem ratione censeo, præceptum illud, semel datum soli Adæ (iuxta simplicem contextum, & ordinem capitis 2. Genes.) comprehendisse Euam eo ipso, quod illi per Adam fuit præceptum intimatum, iuxta probabiliorē sententiā August. 8. Genes. ad literam. cap. 17. & aliorum, quia nimirum, lex illa pro toto genere humano posita erat, sitque vere dixit Eva Genes. 3. *Præcepit nobis Deus, ne comedemus,* &c.

Ad secundum exemplum de præcepto vtendi aliquo sacramento, seu signo necessario ad impetrandam à Deo mediante fide Christi remissionem peccati originalis, fatemur, semper fuisse in humano genere hoc præceptum diuinum, vt in tom. 3. tertiæ partis ostendimus. Dicimus autem in primis, illud non fuisse integrā legem in sensu superius declarato, sed fuisse vñ singulare mandatum ob peculiarem necessitatem datam. Deinde dicimus, non fuisse omnino positum, sed (prout à Deo datum est) fuisse suo modo connaturale fidei, secundum statum, quem pro eo tempore in hominibus habebat, & ideo generaliter tantum positum fuit, & per legem, vel consuetudinem humanam determinationem accipiebat, vt in citato loco ex professo tractatum est. Vt tamen simul respondeamus ad aliud exemplum de præcepto circumcisionis (quod iuxta probabiliorē sententiā fuit quædam determinatio prædicti generalis præcepti specialiter à Deo facta pro populo Israel) addimus, præceptum illud fuisse inchoationem quædam legis veteris, quæ à Deo singulari ratione fuit anticipata per aliquod tempus sufficiens ad multiplicationem populi, quod sibi peculiariter congregabat, & cui postea lex danda erat: & ideo idem præceptum eademque circumcisio semper in ea lege mansit, eratque ianua, & professio illius, obligationem inducens, teste Paulo ad Galat. 5.

Tertium exemplum erat de animalibus mundis, & immundis, quorum fit mentio Genes. 7. ad quod respondemus, nullum præceptum diuinum ibi insinuari. Responsio enim communis est Moysen ibi esse loquutum per anticipationem: nam ea animalia, quæ postea lex vetus in munda & immunda discreuit, ideo sic nominauit, quia ipse scripsit post legem latam, quamuis tempore diluuij, de quo ipse scribebat, nondum fuisset facta discretio, ita Abul. & alij. Sed hoc non caret difficultate: nam quidquid sit de vsu vocis, quem probabile est, per præoccupationem fuisse,

Præceptum
Adæ vera
lex fuit &
perpetua,
de se.

Gen. 2.

August.

Gen. 3.

Ad 2. ex-
emplum.

Ad aliud
exemplum
De circum-
cisione.

Galat. 5.

7

3. Exem-
plum.

Genes. 7.

nihilominus etiam in re ipſa videtur clare ſupponi diſcretio iam facta quando Deus iuſſit introducere in arcam ſeptena & ſeptena ex mundis animalibus, & bina & bina ex immundis, quia niſi iam reputarentur diuerſe conditionis, æſtimationis, vel uſus, non haberet locum ille diuerſus modus præcipiendi. Et ideo Chryſoſt. Homil. 24. in Genef. probabile exiſtimat, Deū, qui præceptum dabat, manifeſtam feciſſe differentiam illam ipſi Noe, quod potuit facere, etiā ſi nulla lege tunc ſtabilita fuiſſet.

Valde etiam probabile eſt, quod ibidem ſentit Chryſoſt. ante diluuium factam eſſe diſcretionē aliquam inter animalia, vel in ordine tantum ad diuina ſacrificia (ſi ante diluuium non erat in uſu eſus carnum, vt ſentit Chryſoſt. ſupra Homil. 27. & D. Thom. 1. 2. q. 102. art. 6. ad 2. & Abulenſ. & alij Genef. 9.) vel etiam in ordine ad humanum cibum, ſi ad illum tunc animalia ſumebantur, vt voluit Soto libro 5. de Iuſtit. q. 1. art. 1. Non eſt autem neceſſe, vt illa diſcretio facta fuerit lege diuina, ſed prudentia, & conſuetudine humana, vt idem Chryſoſtom. priori loco declarat, dicens, *Ipſa ſcientia iuſto inſita docebat, quoniam ad cibum accommoda & que immunda, non quod ita ſint, ſed quod pro immundis habeantur, & inferius dicit, Scientiam à Deo nobis ſuppeditatam docere quadam quadrupedia eſſe apta ad cibum, & non alia.* Quod etiam late oſtendit Hieronym. lib. 2. contra Iouinian. colum. 7. & Zachari. Papa in Epist. ad Bonifac. ait, Gentiles ad Chriſtū conuerſos abſtinuiſſe interdū à quibuſdam animalibus, quæ natura abhorrere ſolita eſt. Sic ergo ductu naturæ, & conſuetudine, ac traditione ſuorum parentum potuit Noe habere etiam uſum diſcernendi inter animalia, maxime in ordine ad ſacrificia, quam differentiam anticipato nomine ſignificauit Moyſes per differentiam mundorum, & immundorū animalium, quamuis talia non eſſent tunc ex ritu legis, nec fortaſſe omnino eadem cum illa, quam poſtea lex verus induxit. Et ideo etiam Sancti docent, plura eſſe ſeruata ex animalibus mundis, quia ex illis Deo ſacrificandum erat.

Vltimum exemplum erat de præcepto abſtinendi à ſanguine, dato à Deo Genef. 4. De quo præcepto aliqui ſentiunt, per illud ſolum prohibitum fuiſſe carnes crudas comedere, quod ſentit Soto ſupra, alij vero dixerunt, ibi ſolum prohiberi homicidium, quaſi, ſub tropo, & figura, vt ſentit Eugubinus. Et fauet Cypri. libro 3. ad Quinti. cap. 19. qui in ſimili præcepto Act. 15. legit, *A ſanguinis effuſione*, tacite ſic exponendo verba præcepti. Et videntur ſequi Chryſoſtom. & Bed. ibi, Tertul. lib. de Pudicit. cap. 12. ſequiturque Salmer. plura referens tract. 43. in Acta verſus finem. Vnde iuxta vtrumque ſenſum facile reſpondebitur, illud præceptum diuinū non fuiſſe poſitiuum, ſed naturale. Vtraque vero expoſitio ſi excludat proprium ſenſum de eſu ſanguinis & ſuffocati, reiicienda eſt, vt allegorica nimis, & contraria ſinceritati literæ, & ſimili legi latæ ab Apoſtolis Act. 15. & communi Patrum expoſitioni in vtroque loco, Genefis, & Act. & optime declarat Ambr. ad Galat. 2. in principio, & Auguſt. 32. contra Fauſt. cap. 13. Concedo ergo fuiſſe tunc illud ſpeciale præceptum poſitiuum à Deo latum, fuiſſe tamen ſingulare, & non plenam legem. Et ita Chryſoſt. dicta Homil. 27. comparat illud cum præcepto dato Adamo, dicens, *Sicut Adam dictum eſt, vt de*

A vno ligno ex omnibus non ederet, ita hic dictum eſt, cum omnia ad eſum valde licenter permiſſa eſſent, verumtamen carnem cum ſanguine non comedatis. Vnde poſſet generalis ratio præcepti, vtrique accommodari, particularis autē talis præcepti in tali materia redditur ibidem ab eodem Chryſoſt. dicēte, *Hoc facit, vt primis illis temporibus comprimat illorum impetum, & propenſionem ad homicidia.* Quam rationem habet etiam Auguſt. & iuxta illam exponendi ſunt Patres prius allegati. Aliam vero rationem addit Auguſt. dicens, arcam Noe fuiſſe typum Eccleſiæ, & ideo tunc latum etiam eſſe præceptum, quod tacitam prophetiam contineret, quæ cœpta eſt impleri in gentibus ad fidem accedentibus, proptereaque præceptum illud ab Apoſtolis renouatum eſſe, de quo plura dicemus infra tractando de ceſſatione legalium.

C A P V T II.

Vtram lex Moyſi à vero Deo data ſit, ita vt diuina fuerit.

FVit antiquus error, legem illā datam fuiſſe à malo Deo. Distinguebant enim illi hæretici duo principia, malum, & bonū, & priori tribuebant non ſolū mala omnia, & peccata, ſed etiam corporū creationē, & eiſdē attribuebāt antiquæ legis lationē, vel quia lex illa ſacrificia cruenta principaliter præcipiebat, & circa iuſticias carnis verſabatur, vt ait Paul. vel etiā quia putabāt, non fuiſſe puram, ſanctam, & immaculatam. Cuius hæreſis primum Auctorem fuiſſe Simonem Magum intelligimus ex Clemente Romano lib. 6. Conſtit. cap. 19. Eum ſequuti ſunt Marcion, Valentin. & alij, contra quos diſputat Irenæus lib. 1. c. 10. 22. 29. & alij, Epiphani. hæreſ. 21. & 66. Potiſſimum vero amplificauit hunc errorem Manichæi, quibus ob eam rem tribui ſolet, vt patet ex Auguſt. hæreſ. 46. qui late diſputat contra hunc errorem in libris contra Fauſtum, & contra Adimantum Manichæum, & lib. contra aduerſarium legis, & prophetarum, & optime in lib. de Spirit. & liter. Fundamentum autem huius erroris de duobus principiis, eſt contra naturalem rationem, & in r. p. late impugnatur. Deinde auctorem veteris teſtamenti fuiſſe Deum ipſum oſtenditur late in materia de Fide, & ideo nunc ſufficiat teſtimonium Chriſti Domini, & Apoſtolorū, ſæpe in nouo teſtamento approbantium vetus tanquā continens Scripturam ſacram, & diuina præcepta. Quod etiam contra illum errorem definiuit Concilium Toletan. v. in confeſſionem fidei dicens, *Si quis dixerit vel crediderit, alterum Deum eſſe præſcæ legi, alterū Euangeliorum, anathema ſit,* & Concil. Trid. ſeſſ. 4. definiuit vtriuſq; teſtamentivnum eſſe authorē,

Aliter (Epiphani. teſte hæreſ. 33.) in hoc errauit Ptolomeus quidam dicens auctorem illius legis non fuiſſe vnum, ſed tres, & nulum eorum fuiſſe verum Deum. Nam partem legis dicebat fuiſſe datam ab opifice mundi, quæ non Deum, ſed numen ſecundum eſſe dicebat, partem vero à Moyſe & aliam partem à ſenioribus illius populi. Sed prima pars huius erroris eſt manifeſta hæreſis, fundaturque in alia hæreſi, quod Verbum non ſit verus Deus, & ideo non indiget alia impugnatione. Tertia item pars intellecta de lege Moyſi prout continetur in Pentateucho vſq; ad finem Deuteronomij, erronæa eſt, & ſine vlllo fundamento, nam in illis libris nullum eſt indicium alicuius legiſ

Chryſoſt.

Error antiquus circa lationem legis veteris.

Simon. Magus. Marcion. Valentin. Clem. Rom. Iren. Epiphani. Manichæi. Auguſt.

Conc. Tol.

Conc. Trid.

2
Alius error cuiusdam Ptolomei.

data per alium Seniore[m] præter Moysen, licet postea fuerint illi legi aliqua præcepta humana adiuncta, vt de quadam lege iudiciali legimus. i. Reg. 30. & de ceremonialibus quorundam festorum Esther. 9. & i. Machab. 4. &c. Omisiss ergo illis duabus partibus, circa secundam potest esse nonnulla difficultas, quia illi ex parte fauēt aliqui Catholici, & præsertim refertur Origenes, Homil. 16. in Numeros, qui sensit aliqua præcepta fuisse data à Moysse proprio arbitrio, & non diuina inspiratione, de lege permittente repudium. Et potest fundari in verbis Christi Domini Mat. 19. vbi prius dicit legem illam, *Quos Deus coniunxit, homo non separat*, esse diuinā, postea vero subdit de lege repudiij, *Ad duritiem cordis vestri permisi vobis Moyses*.

Dicendum primo est, legem scriptam & traditam in quinque libris Moysi fuisse vere diuinā, & Deum ipsum fuisse principalem, & proximum eius auctorem. Hæc assertio est D. Thom. q. 98. art. 2. & simpliciter loquendo est de fide, addo *simpliciter loquendo*, vt excludam quæstionē, an aliquod præceptum possit excipi tanquā humanum, de qua infra dicam. Atque ita probatur sufficienter Exod. 20. vbi in principio legis dicitur, *Loquutusque est Dominus cunctos sermones hos, Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti. Non habebis Deos alienos, &c.* Et passim similia verba in illis libris reperuntur, vt sæpe in sequentibus videbimus; certum autem de fide est, illum Dominum fuisse verum Deum, vt ibidem constat, & ex Psal. 18. *Lex Domini immaculata, &c.* de qua dixerat, *Celi enarrant gloriam Dei*. Et Psal. 118. *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini*, idemque sæpe in aliis habetur, & in omnibus Prophetis. Concordat etiam testamentum nouum, in quo illa lex vocatur lex Domini, & lex Dei. Mar. 7. *Irritum fecistis præceptum Dei*. Matth. 15. *Deus dixit, honora, &c.* Ad Hebræ. 9. *Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad vos Deus*. Propterea lex illa erat prophetica, & figura futurorum teste Paulo i. Corinth. 10. & Galat. 4. Quod confirmat latius in Epist. ad Hebr. & Ioan. cap. 19. *Os non cōminatus ex eo*. Solus autē Deus potuit præceptis, & factis futura infallibiliter præsignare, præsertim quia talia erant, quæ ab illius pendebant voluntate. Tandē argumentatur optime D. Thom. quia lex illa disponebat ad Christum Dominū, vnde ad illum tota ordinabatur propter quod ille dixit Luc. vlt. *Oportebat impleri, quæ in lege, psalmis, & prophetis scripta sunt de me*. Et Ioan. 5. remittit Phariseos ad legem Moysi, *Nam de me (inquit) ille scripsit*; ergo idem Deus, qui Christū ad nos misit, legem illam tulit. Contra hanc tamen veritatem obiciebant hæretici aliqua, quæ pertinent, ad proprietates, præcepta, & materiā huius legis. Sed commodius infra in propriis locis tractabuntur.

Dico secundo. Lex vetus à Deo data est ministerio Angelorum. Hæc assertio est D. Thom. q. 98. art. 3. & absolute ac generatim sumpta omnino certa videtur. Primo ex testimonio Pauli ad Gala. 3. *Quid igitur lex: propter transgressionem posita est, &c.* Ordinata per angelos in manu mediatoris. Chrysostom. autem ibi per angelos, sacerdotes intelligit. Sed ipsemet orat. 3. ad Hebræos expositionē hanc reiicit, & merito, quia est contra proprietatem, & frequentiore[m] vsum vocis sine necessitate, & sine fundamento in litera, aut contextu. Item quia nullus sacerdos interfuit in promulgatione illius legis, nisi Moyses, & tamē

ibidem condistinguuntur angeli à Moysse, vt inferius declarabo. Ponderat etiam ibidem Chrysostom. in posteriori loco angelorum nomen in plurali poni, & sacerdotem, qui ibi interfuit, & aliquo modo ministravit, solum fuisse vnum. An vero angeli re vera fuerint plures, infra dicam. Præterea hoc confirmant alia verba Pauli ad Hebræ. 2. vbi de illa lege loquens dicit. *Qui per angelos dictus est sermo*, vbi sine dubio non loquitur de sacerdotibus, nam statim subdit, *Non enim angelus subiecit orbem terra futurum*, & cōsequenter assert. illud, *Minuisti enim paulo minus ab angelis*. Denique Stephan. Act. 7. de Moysse inquit, *Hic est, qui fuit in Ecclesia in solitudine cum angelo, qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus nostris, qui accepit verba vite dare nobis*.

Nonnulli autem ex patribus antiquis in illo, & similibus locis veteris testamenti per angelum Verbum Dei intelligunt. vt Cyprian. lib. 2. contra Iudæos cap. 5. & Tertull. lib. 1. contra Iudæos cap. 9. & Euseb. Cæsariens. lib. 1. de Demōstrat. Euangel. cap. 5. & lib. 5. cap. 10. & alij, quos refert Lorin. Act. 7. nu. 30. Vnde Isidor. lib. 1. sententiar. pro regula ponit, *Vbi cuiusque in Scripturis Sanctis pro Deo angelus ponitur, non Patrem, neque Spiritum Sanctum, sed pro incarnationis dispensatione solum filium intelligi*. Non designat autem Isidor. loca Scripturæ, in quibus angelus pro Deo ponatur, nec ego illa inueni, præter illum Isai. 9. vbi Christus vocatur, *Magni consilij angelus*, iuxta versionem Septuaginta: nam in vulgata non habetur, nec etiam in Hebræo, vt Hieronym. notat, & quanuis in vero sensu admittatur, vt communiter Ecclesia admittit, solum de Verbo incarnato, id prædicatur. Verbo autem vt Deus est, nomen angeli non recte accommodatur, nec est consentaneum dignitati Verbi, vt Deus est, quia nomen angeli absolute ministrum, & nuntium Dei in Scriptura significat. Vnde Malachiæ 3. dicit Deus. *Ecce ego mitto angelum meum, scilicet, Ioannem Baptistam, tanquam prænuntium Verbi, de quo subditur, Et statim veniet ad templum sanctum suum dominator Dominus, scilicet, filius incarnatus, qui ibidē vocatur angelus testamenti, iuxta Hebræa, vel Angelus iustitiæ, iuxta septuaginta*. Vbi etiam aduerto, non vocari Christum angelum, nisi & cum aliquo addito extollente significationem vocis, & adiunctis alijs, quæ diuinitatem eius indicant.

Præterea iuxta illam expositionē, vel magna est admittenda æquiocatio in sermonibus Scripturæ, præsertim in testamento veteri. Nam cū in Genesi, & Exodo dicitur Angelus Domini apparuisse, loquutus esse, aut aliquid fecisse, cum Patriarchis, Moysse, & populo Dei, aut omnia illa erunt tribuenda Verbo Dei immediate loquenti, & operanti, aut quædam Verbo, quædā vero creato angelo: Vtrumque autem magnum incōmodum est; ergo verius, & sincerius intelligimus, semper esse sermonem proprium de Angelo ministro Domini. Explicatur totū Antecedens vno vel alio testimonio: nam Exodi 14. dicitur de Angelo Dei, *Præcedebat castra Israel, & latius cap. 23. promittitur. Ecce ego mittam angelum, qui præcedat te, & custodiat in via*. Act. 7. dicitur, fuisse angelus Domini, qui apparuit, & locutus est Moysi in igne flammæ rubi, Exod. 3. ergo vel vtroc; loco est proprie sermo de Verbo Dei, quod est plane absurdum; quis enim dicat, ipsum Verbum fuisse angelum custodem, qui præcedebat populum, & ducebat illum? Vel dicendū est in vno loco sumi

angelum

Auctorem legis quinque libris Moysi tradita fuisse Deum. Exod. 20.

Psal. 18.
Psal. 118.

Marc. 7.
Matth. 15.
Heb. 9.

1. Cor. 13.
Galat. 4.
Ioan. 19.

D. Thom.

Luc. vlt.

Lex data est ministerio angelorum. Galat. 3.

Chrysostom.

Hebræ. 2.

Act. 7.

Cyprian.
Tertull.
Euseb. Cæs.

Lorin.
Isidor.

Isai. 9.

Malach. 3.

6
Impugnatur diuina positio.

Exod. 14.

angelum pro spiritu creato, & in alio pro Verbo Dei, quod est voluntarium, & cōtra proprietatem & certitudinem sermonis; ergo dicendum sēper est, hęc ministeria facta fuisse per veros angelos. Et ita hęc est cōmunis expositio Patrum. Ratio vero non est alia, nisi quā sumitur ex suaui prouidentia Dei, qui gubernat infima per media, & homines docet, ac instruit ministerio angelorū. Potest deniq; addi alia ratio sumpta ex Paulo ad Hebrēos 1. dicente, *Multifaria, multisque modis loquens olim Deus Patribus in Prophetis, nouissime loquutus est nobis in filio*, vbi hanc ponit tanquam prarogatiuā propriā legis nouę. Quod Deus per filiū immediate homines docuerit, quod impleri cōpit Matth. 5. *Cū Dominus aperiens os suū docebat eos*, &c. vt notauit August. 1. de serm. Domini, in principio. Hęc autem prarogatiua fere nulla esset, si Verbum ipsū per se, & immediate legē dedisset. Vnde idem Paul. ad Hebr. 2. expresse ponit differentia, quod lex vetus fuit data per angelos tanquā ministros, & seruos, quia erat lex seruientis, vt D. Thom. notat; noua autem per Dominum, quia est lex gratię.

Queret vero aliquis, quod fuerit ministerium ab angelis exhibitū in illius legis promulgatione. Ad quod exponendum tria distingui possunt, quę Exod. 19. & 20. narrantur. Primo enim pramittuntur signa aduētus Domini ad ferendam legem, scilicet, ignis & fumus, & sonitus buccinę. Secundo, in c. 20. principio narratur promulgatio Decalogi, his verbis. *Loquutus est Dñs Deus tuus, qui eduxit te terra Aegypti*, &c. Tercio in fine eiusdē capitis additur, *Dixit praterea Dominus ad Moysē, hac dices filiis Israel*. Prima ergo sētentia est, ministeriū angelorum fuisse efficiēdis signis primo loco numeratis, loquutionem autē fuisse immediate ab ipso Deo. Ita sentit Chrysostom. ad Galat. 3. & magis explicat orat. 3. ad Hebrę. Sed licet prior pars, qua affirmatur, illa signa facta esse ministerio angelorū, vera sit, tamen altera exclusiua admittere non potest, tum propter omnia adducta in probatione conclusionis; tum maxime quia Paul. expresse dixit, *Qui per angelos dictus est sermo*, ad Hebr. 2. nam plus est, dicere sermonē, quā tuba canere vel ignē accendere, aut tonitrua excitare. Item ad Gal. 3. dixit, *Ordinata seu disposita per angelos*; nam plus certē est ordinare vel disponere legem, quā solum assistere legislatori cum signis iustitię, & maiestatis.

Potest ergo esse secunda sētentia distinguens inter duas partes vltimas probationis legis: nam prima, quę ferē tantum continuit pręcepta legis naturę, immediate ab ipso Deo prolata est, altera vero, quę cōprehendit omnia pręcepta positia, data est ministerio angeli immediate loquētis Moysi. Quā differentia colligitur ex modo narrationis Scripturę: nam primam illam partē pręceptorū immediate proposuit Deus populo, incipiens, *Ego sum Dominus Deus tuus*, &c. Vnde terrefactus populus, finita illa lege morali dixit Moysi, *Loquere tu nobis, non loquatur nobis Dominus*. Postea vero in aliis pręceptis solum pręmittitur. *Dixit Dominus ad Moysē, loquere ad filios Israel*, &c. vt patet ex reliqua parte Exodi, & ex Leuit. &c. Qui modus loquēdi cōmunis est ceteris Prophetis, & ita cōstat, id esse factū ministerio angelorum. Item hoc sufficit ad proprietatē, & veritatem verborū Pauli, tum quia pręcipue loquitur de lege, vt positina fuit, tum etiā, quia vt lex illa dicatur disposita, & dicta per angelos, satis est, quod fere tota, & quoad omnia illa, quę erant

A maxime propria fuerit ordinata, & prolata per angelos, quāuis Deus ipse per se ipsum inchoauerit sermonē illū quoad moralem partem, quā ad ipsum etiā vt authorē naturę specialiter pertinebat. Deniq; hoc modo videntur posse conciliari sētentię Patrum, nam quidā dicunt, Deum per se ipsum immediate tradidisse legem illam, propter verba illa, *Ego sum Dominus Deus tuus*, vt videtur licet in Chrysost. homil. 16. in Acta, & in aliis locis super Paulū, vbi Theophyl. & Oecumeni. illū sequuntur. Alij vero docent, per angelos fuisse loquutū Deum, vt statim referam. Possunt ergo cōciliari secundū diuersas partes illius legis.

Hanc vero sētentiam quoad posteriōrē partem libenter admittimus, scilicet, quod pręcepta cōremonialia, & iudicialia per angelos immediate Moysi fuerint proposita. Quoad alterā vero partē non videtur admittēda, probabilius enim est, etiā primā promulgationem pręceptorum Decalogi factā esse ministerio angelorū formatiuū voces, quas populus audiebat, id enim est, magis consentaneū Doctrinę Dionysij, in cap. 4. de Cælest. Hierar. volentis omnia hęc ministeria fieri per angelos, quod etiam probant cōmuniter Theologi, & specialiter in hac materia D. Thom. q. 98. art. 3. Sumitur etiam ex August. libro 2. de Trinit. c. 13. & lib. 3. c. 10. Probat etiam rationibus pro conclusione factis, quę absolute probant de tota illa lege. Item quia ex textu Exodi 20. nō potest colligi illa differentia: nā post promulgationē moralium pręceptorum à Deo factā, subditur, *Dixit praterea Dominus ad Moysē, hac dices filiis Israel*, &c. ergo idem, qui dixerat, *Ego sum Dominus Deus*, &c. continuauit (vt ita dicā) sermonem loquendo Moysi. Deniq; non obstat modus ille loquendi, *Ego sum Dominus Deus tuus*, nam eodē modo dixit Deus Moysi, in flamma rubi, *Ego sum Deus patris tui*, & nihilominus tunc per angelum fuisse loquutū, Stephan. interpretatus est. Recte ergo dixit Grego. in Prefat. ad libros Moraliū cap. 1. alias 2. fuisse angelum, qui exterius loquendo seruiebat. Dominū autem dici, *Quia interius præsident loquendi efficaciam ministrabat*. Quod aliter scholastici dicere solent, personam ministerialiter loquentē, & immediate efficiētē verba sermonis, fuisse angelū, personā autem immediate repręsentatam, & cuius nomine minister loquebatur, fuisse Deum, & ideo non in sua, sed in illius persona, quem repręsentabat, potuisse angelum veredicere, *Ego sum Deus*.

Dico tertio. Lex vetus data est per Moysē tanquā per proximum promulgatorem respectu totius populi Israel, non vero tanquā per authorē legis. Prima pars de fide est: nam habetur expressa in Scriptura Ioan. 1. *Lex per Moysē data est*. Recteq; ponderat Clem. Alexand. lib. 1. Pædagogi cap. 7. non dixisse, *factam*, sicut dixit de Christo, sed *datam*, quia ab alio legem recepit, vt eam daret hominibus. Et sic etiam dixit Christus Ioan. 7. *Nonne Moyses dedit vobis legem*, & ita etiam videtur intelligendū, quod Paul. de eadem lege dicit ad Gal. 3. *Ordinata per angelos in manu mediatoris* vbi Chrysost. quem aliqui Græci sequuntur, & multi Latini per mediatorem Christum intelligit, qui est vnicus mediator Dei, & hominū. 1. ad Timot. 2. iuxta quam expositionem particula illa, *in manu*, non de ministeriali authoritate, sed de principali potestate intelligenda est, ita vt sensus sit, angelos disposuisse legem in virtute, & authoritate Verbi diuini, & in hoc sensu potest expositio subsistere cum his, quę diximus. Sed

9
Posterior pars 2. Sētentia admittenda.

Dionysius.

D. Thom. August.

D. Greg.

10
Moyses promulgator non author fuit legis veteris. Ioan. 1. Clem. Ale.

Ioan. 7.

Galat. 3.

Chrysost.

1. Timot. 2.

Cyrillus
Alex.
Nazian.

Deus 3.

Malach. 4.

II
Probatur
2 pars.Modus lo-
quendi Ti-
raqueli ca-
uendus.

non video, cur ibi potuerit Paulus mentionem facere de Christo sub nomine mediatoris, tum quia non est mediator vt Verbum tantum, sed vt Verbū incarnatum, at vero ad veterem legem ferendam non vt Deus homo, sed tantū vt Deus operatus est, tum etiam quia Verbū diuinum nihil peculiare habuit in illa legislatione, propter quod ei magis tribuatur, quam Patri, & Spiritui Sancto, nec etiam ei solet appropriari in Scriptura, neque apparere fundamentū talis appropriationis. Et ideo probabilius censeo, quod cū Nazian. & Cyrillo Alex. dixi 3. p. q. 26. art. 2. ibi Paulum vocare Moysem mediatorem inter Deum & populum quoad illius legis promulgationem, alludens ad verba eiusdem Moyſis Deuter. 5. vbi loquens de eodem tempore, & actione, dicit, *Ego sequeſter, & medius fui inter Dominum, & vos in tempore illo, vt annuntiarem vobis verba eius.* id est, legem eius; sic ergo fuit Moyſes mediator inter dantem Deum, & populum, cui lex dabatur tanquā promulgator eiusdem legis. Et hanc expositionē late confirmat Salmer. disp. 28. in Epist. ad Galat. vbi etiam proſequitur difficultatem, quā oriri potest ex verbis proxime à Paulo subiunctis. *Mediator autem vnus non est. Deus autem vnus est*, quā non videntur apte coniungi cum præcedentibus, si de Moyſi erat sermo. Omissis autem quā dicit, existimo Paulum subiunxisse illa verba, vt ostenderet Moysem non fuisse auctorem illius legis, sed ministrum inter populum, & Deum legis auctorem, & ideo subiunxisse, *Deus autem vnus est*, vt ostenderet, quod prius dixerat legem non euacuare promissionem. Et ideo concludit. *Lex ergo aduersus promissa Dei? absit*, quia scilicet Deus non potest esse sibi contrarius, fuit ergo lex illa principaliter quidem à Deo, per Moysem vero tanquam mediatorem data. Et ideo lex illa sæpe vocatur lex Moyſi Malach. 4. *Mementote legis Moyſi serui mei, quam mandauit ei in Horeb ad omnem Israel*, & Luc. 2. *Secundum legem Moyſi*. Et ob hanc etiam rationem Clemens Rom. dicto libro sexto, Constitut. capite 19. Moysem Regem, Sacerdotem, & legislatorem appellat. Ratio autem huius assertionis eadem est, quā præcedentis, proportionē seruata, scilicet, suauē Dei providentiam esse homines per homines gubernare, saltem vt ministros, quamuis ipsos supremos Principes per angelos illuminat.

Secunda pars assertionis videtur sequi manifeste ex prima. Nā si Deus fuit illius legis auctor, ergo non fuit Moyſes, nam vna lex vnū tantum habet proximum auctorem. Item si Moyſes fuit proximus auctor illius legis, ab illius humana voluntate habuisset proximam vim obligandi, ergo fuisset lex humana; ergo non esset diuina, quod est contra assertionē primam, vel esset simul diuina, & humana proprie, quod plane repugnat. Circa hanc vero partem non nulla notanda sunt. Primum est, cauendū esse modū loquendi Tiraquelli in Præfat. ad Retract. num. 10. vbi adductis in exemplū quibusdam illius legis præceptis, ita concludit. *Ex quibus plane intelliges, præcepta legalia Moyſis non fuisse iuris diuini, nam si talia fuissent, perpetua quoque & immutabilia permansissent, nec crimini atque peccato fenestram aperuissent*. Loquitur autem de præceptis cæremonialibus, & iudicialibus, de quibus si intelligit, non esse iuris diuini naturalis, verum quidem est dictum, sed tamen inutile, & extra rem, & ita indistincte probatum, errandi occasionem præbet: si vero loquitur de iure diuino positiuo, grauem errorē

A continet dictum illud, vt constat ex adductis assertionē prima. Et probatio eius prior male infert, quia non oportet, omne ius diuinū esse perpetuum, & immutabile, sed poni potest pro diuinæ voluntatis arbitrio, ac consilio, vt ex sequentibus constabit. Altera vero eius probatio falsū supponit, nam illa lex non aperiebat fenestram vlli crimini, vt ex dicendis constabit, explicando per missionē repudij, in qua maxime ille tūdatur.

Secundo obseruandum est, Alfonso Salmeronem disp. 61. & 62. in Acta late docere, Moysem fuisse proprie legis veteris auctorem, & non tantum promulgatorem quoad præcepta cæremonialia, & iudicialia, inter quæ, & decalogū hanc differentiam constituit, quod decalogi Deus fuit auctor immediatione virtutis, & suppositi, cæremoniarum autem præceptorum tantū immediatione virtutis, nam immediatione suppositi Moyſes fuit ex illius sententia. Vnde cum in disp. 61. late distinguat ius diuinū large sumptū & proprie, videtur plane sentire, legē illā quoad cæremonialia, & iudicialia nō cōtinuisse ius diuinū proprie, sed large, prout dici solet etiā de iure Apostolico, & de canonico, & in vniuersū de omni illo, quod fertur ab homine per supernaturale potestātē diuinitus datā, & per diuinā inspirationē, & illustrationē. Quam sententiam solum probat quibusdā testimonij Patrum, qui non tam generaliter loquuntur, vt iam dicā. Et quia illa lex appellatur lex Moyſi, & ipse Moyſes legislator esse dicitur. Sed hæc sententia mihi non videtur probanda.

Dicendum enim omnino censeo, Deum fuisse proximum auctorem, & legislatorem illius legis, non tantum immediatione virtutis, sed etiā suppositi. Et (vt non sit ambiguitas in verbis) sensus est præcepta illius legis, etiam cæremonialia, & iudicialia habuisse vim obligandi immediate à voluntate diuina, independentē à voluntate Moyſi, & ita legem illam fuisse propriissime diuinam, ac subinde in hoc etiam sensu, Moysem non fuisse auctorem illius legis, sed tantum promulgatorem. Hanc enim veritatem in hoc sensu probant quæ adduxi in prima assertionē. Et declaratur, quia Moyſes tulit illā legem ex speciali reuelatione diuina, vt dictus auctor fatetur, & ex scriptura expresse constat; per illam autem reuelationem immediate indicabat Deus voluntatem suam circa ea, quæ ab illo populo obseruanda erant; ergo ab illa voluntate habebant illa præcepta vim obligandi, & illam immediate indicabat; ergo erant à Deo immediate immediatione suppositi quoad vim obligandi, licet quoad ministerium scribendi illa, vel promulgandi essent immediate à Moyſe. Confirmatur, quia alias illa lex quoad illas partes non esset magis diuina, quam lex canonica, vel quā propria Apostolica, de qua dicit Paulus, *Dico ego non Dominus*; consequens est plane falsum, tum quia est contra expressū modū loquendi scripturæ, in qua Deus ipse dicitur tradidisse illa præcepta, & Moſes semper refert illa vt tradita, & dicta sibi à Deo, & vt ostendentia immediate diuinam voluntatem: tum etiam quia Patres, & Theologi communiter ita intelligunt Scripturam, & in hoc sensu vocant illam legem diuinam: tum denique quia alias non fuisset illa lex immutabilis ab homine, sed potuisset Moyſes omnes illas cæremonias immutare, & alias loco illarū introducere, quod plane absurdissimū est, vt optime docet D. Thomas quodlib. 4. articul. 13. vbi aperte hanc docet veritatem, constituendo discrimen inter legem veterem,

& nouam,

12
Obſeruat.
dum.

Confirmat.

& nouam, quod in illa determinationes cœre-
moniarum, & obſeruantia erant ex iure diuino,
in hoc vero minime, ſed de iure Eccleſiaſti-
co, quæ differentia nulla eſſet, niſi propriſſi-
mo, & rigoroſo iure diuino intelligeretur. Dice-
re vero aliquis poſſet, legem quidem illam fuiſſe
hoc modo propriſſime diuinā, & habuiſſe De-
um proximū auctorem etiam immediatione
ſuppoſiti; nihilominus tamen etiā Moyſem au-
thoritate à Deo accepta illā tulīſſe, vt propriū
legiſlatorem, & ita obligāſſe etiam immediate
ex vi voluntatiſ humanæ Moyſi, atque adeo ob-
ligatione humana non excludente diuinā illi
adiunctā. Reſpondeo, ſic explicatā ſententiā nō
continere errorem, quia non repugnat Scriptu-
ræ, vel traditioni, at vero dictus auctor non lo-
quitur in hoc ſenſu, vt plane conſtat ex diſp. 162.
ad 5. prioris partiſ, & ex diſcurſu præcedentiſ
diſputationiſ. Nec etiā mihi videtur probanda,
quia ſuperflua eſt illa duplex obligatio, & ſine
fundamento, quia ipſe Moyſeſ ſemper proponit
illam legem vt præcepta Dei, & vt indicantia
diuinā voluntatē, obligantem. neque authori-
tatem, aut voluntatē ſuā ipſe interponit, ſed
omnia ſemper ad Deū refert. Vt autem lex illa
interdicatur Moyſi, ſatis eſt, quod per ipſum da-
ta fuerit, vt ait Ioannes.

Tertio vero ſupereſt ſpeciale dubium an hæc
generalis regula aliquam admittat exceptionē,
nimirum, quia licet non omnia ſaltē aliqua, vel
aliquod præceptum illius legiſ Moyſeſ proprio
arbitrio tradiderit, & conſequenter illius fuerit
non tantū miniſter, ſed etiam auctor Origeneſ
citato loco tradit ſpecialiter de lege repudiij. Et
licet Cano l. 2. de lociſ ca. 18. ad 2. dicat illū non
perſiſtiſſe in illa ſententia, id non oſtendit,
neque ego apud illum inuenio. Accedit, quod
ſententia eſt plane Ambr. lib. 8. in Luc. in princ.
Verū tamen etiā ad illum tacite reſpondet Can-
o, aliter ſenſiſſe, 1. Cor. 7. exponentē illa ver-
ba, *Ceteriſ ego dico non Dominuſ. Dices, ibi potius
dicere Ambroſiū dixiſſe Paulum, Vt oſtenderet,
quid proprie Dominuſ uſiſ, & quid Pauli auctoritati
conceſſiſ, quia & per ipſum Dominuſ loquitur.* Hoc ta-
men non obſtat, quominuſ ibi diſtinxerit Pau-
luſ præceptū Chriſti à ſuo humano, vt omneſ
interpretatur, & verba declarant; ergo ſi idē ac-
comodatur ad Moyſem, non tractat, ſed potius
confirmat Ambroſi. priorē ſententiā. Adde,
duas ibi eſſe quaſtiones. quas Canuſ confundit,
vna eſt, an Moyſeſ ſicut Pauluſ aliquid humano
arbitrio, licet authoritate à Deo data, præceperit;
alia eſt, an vterque cū præceptū illud ſcripſit
ac retulit, humano, vel diuino ſpiritu ductuſ
ſcripſerit. Et in hac poſteriori quaſtione certifi-
ſſimum eſt, omnia verba vtriuſq. ſcriptoriſ fuiſ-
ſe canonica, & à ſpiritu Sancto dictata. Neque
hoc ibi tractabat Ambroſi. neq. dubitabat, quin
vterque canonice ſuū præceptū ſcripſerit, at in
priori loco docet illam non fuiſſe legē diuinā,
quod in poſteriori non negat. Cano ergo priorē
tractant quaſtione, ſine cauſa adducit Am-
broſiū, & immerito ait illū mutāſſe ſententiā,
nā de Paulo conſtat, præceptum, vel conſiliū
eiuſ ibi fuiſſe humanū; ita ergo Ambr. videtur
ſenſiſſe de Moyſe. Et eodem modo interpreta-
tur verba illa Chriſti loquentiſ de lege repudiij,
Ad duriſtiē cordiſ veſtri permiſiſ vobiſ Moyſeſ. Hier.
Matt. 19. & ſequuntur ibi Beda, Hugo Card. &
D. Thom. Neque obſtat huic opinioni autho-
ritas Epiphaniij, qui ſententiā Ptolomei vt hæ-

reticam damnat, quia vel id intelligendum eſt
ratione primæ partiſ, quæ hæretica eſt, vt ſupra
dixi, vel illa etiam pars in illo hæretico damna-
tur, quia non ſolum dicebat Moyſem authori-
tate propria tulīſſe aliqua præcepta, ſed etiam
proprio ſpiritu, & contra ſpirituſ Dei tulīſſe il-
la, vt Salmer. ſupra late exponit.

Nihilominuſ tamē dicendum eſt totam legē
contentam in libriſ Moyſi vſq. ad finem Deu-
teronomij diuinā fuiſſe, & Moyſem nō autho-
rem, ſed ſolū fuiſſe promulgatorē omniū partiū
eiuſ, ſine vlla exceptione. Notauit hoc Maldon.
Matth. 19. vbi pie ſanctos interpretatur. Et idē
ſentit Bellarm. l. 1. de Verb. Dei ſcripto. Arbo-
ræuſ l. 10. Theſophiæ c. 9. idem plane ſenſit Epi-
phan. d. Hæreſ. 33. imo videtur eſſe commu-
niſ ſenſuſ Doctōrū. Et probatur. quia Exod. 20.
& 21. & ſequentib. & fere per totum Leuiticū
præmittuntur illa verba, *Loquutus eſt Dominuſ ad
Moyſem, hac dices filiijſ Iſrael.* Et Deuter. 1. in prin.
ſimiliter dicitur, *Loquutus eſt Moyſeſ ad filiōſ Iſrael
omnia quæ præceperat ei Dominuſ vt diceret eiſ.* Quod
ipſe repetit c. 6. initio & poſtea eodem cōtextu,
& modo omneſ leges profert; ergo nullam poſ-
ſumus cū fundamento excipere, aliaſ nihil ma-
ner firmum in reliquiſ.

Deinde ſpecialiſ illa exceptio de lege repu-
diij nullum habet fundamentum, nam quod illa
permiſſio, vel lex dicatur à Moyſe data, vel ſcri-
pta, non obſtat, quominuſ ſit à Deo auctore, nā
Matt. 8. dixit Chriſtuſ leproſiſ, vt offerret, quod
præcepit Moyſeſ, licet illud fuerit diuinum præ-
ceptum, imo Marc. 7. ſimul dixit, *Moyſeſ dixit, ho-
nora patrem tuum,* & ſubiungit, *Irrituſ feciſti præ-
ceptum Dei;* ergo licet in alio loco dicatur Moyſeſ
permiſiſſe, non excluditur, quin Dei authoritate
permiſiſſe rit. Vnde recte Chryſoſt. Homilia 63. in
Matth. dicit Chriſtū inæſtimabili ſapientia pro
Moyſe ſatiſfecisse, & ſubiungit, *Nam quoniam ab
ipſo etiam illa lex emanauit, iure ab omni crimine illā
defendit.* Præterea materia ipla diuinā requirit
auctoritatē. Duobuſ enim modiſ poteſt illa per-
miſſio intelligi, primo diſpenſatiue, concedendo
veram diſſolutionem vinculi matrimoniij rati,
& conſummati, quē ſenſum multi Patreſ appro-
bant, & in eo certifiſſimum eſt, ſolum Deum po-
tuiſſe eſſe auctorem talis diſpenſationiſ. Aliuſ
ſenſuſ eſt, vt fuerit permiſſio minoris mali, quē
ſcholatiſti magiſ probare ſolent, & in eo faciliuſ
intelligi poſſet, authoritatē humanā ad ta-
lem permiſſionē fuiſſe ſufficientē, tamen
& prior ſenſuſ fortaſſe prior eſt, de quo infra:
& in poſteriori etiam non eſt veriſſimile, Moy-
ſem ſua authoritate auſum fuiſſe talem per-
miſſionē concedere in materia intrinſece ma-
la, & quæ per ſe ſpectata non videbatur ad-
eo neceſſaria ad maiora mala vitanda. Sit
ergo certum, nullū ex illiſ præceptiſ humanā au-
thoritate latum eſſe, ac ſubinde totam illam le-
gem ſtriſte, ac proprie eſſe diuinā,

C A P V T III.

*Propter quem finem data ſint lex vetuſ, &
præcepta eiſ ſaltē in
generalī?*

Explicata cauſa efficiente veteriſ legiſ, vt e-
iuſ ratio, & qualitaſ intelligatur, illiuſ cau-
ſa finaliſ explicanda eſt. Circa quam nonnullam

difficul-

Obiect.

Reſp.

13
An Moy-
ſi ſaltē ali-
cuiuſ præ-
ceptiſ fuiſſet
auctor.
Origen.
Cyp.

Ambroſ.

Hieron.
Beda.
Hug.
D. Thom.

Maldon.
Bellarm.
Arbor.

Exod. 20.

15
Ad excep-
tionē de la-
ge repudiij.
Matth. 8.

Marc. 7.

Chryſoſtom.

Duplex mo-
duſ permiſ-
ſionis.
1. Diſpenſa-
tiue.

2. Permiſſi-
ue.

Nullū præ-
ceptum hu-
manā au-
thoritate la-
tum.

Finis legiſ
& præcep-
torum
Roman. 5.

difficultatem ingerit Paulus ad Roma. 5. dicens, *Lex subintravit, ut abundaret delictum*, quæ verba indicant, finē illius legis fuisse, ut occasione illius hominum peccata multiplicarentur, cui consonat illud ad Galat. 3. *Quid igitur lex? propter transgressionem posita est*, quia ut idem ait ad Rom. 7. per illam legem peccatum, quod mortuum erat, reuixit, unde ibidem cap. 8. vocat illam *Legem mortis*. Et 2. ad Corinth. 3. dicit, *Litteram occidere*, per litteram intelligens legem veterem, de qua subdit, *Quod si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria, &c.* Si ergo lex vetus fuit ministratio mortis, hic intelligitur fuisse finis per se intentus per illam, quia non dominatur lex talis, ex ijs, quæ per accidens, & præter intentionem eueniunt. Secundo videtur finis illius legis, fuisse mere temporalis, scilicet, peculiaris institutio cuiusdā temporalis regni, quod in hac vita temporalem felicitatem consequeretur. Quod patet tum ex pluribus præceptis illius legis, quæ solum pertinent ab bonam reipublicæ gubernationem, iustitiam, & pacem: nam licet multa alia pertinerent ad cæremonias faceras, omnes illæ ordinabantur ad temporalem felicitatem illius reipublicæ. Tum, quia omnes promissiones, quæ à Deo fiebant obseruatoribus illius legis, temporales erant, ut constat ex toto discursu veteris legis, & docent multi Patres infra referēdi; ergo ad summū fuit illa lex veluti ciuilibus speciali Dei prouidentia data illi populo.

Nihilominus certum est finem illius legis, bonū, ac honestum, & non temporalem tantū sed etiam spirituale, imo & supernaturale extitisse. Quod totum sufficienter probari posset ex eminentia legis diuinæ, ut tamen declaratur, suppono, posse nos loqui, aut de fine ultimo intento per legem illā, aut de fine proximo. Quæritur duplex esse potest, scilicet, vel finis quasi extrinsecus ipsius legislatoris, vel finis quasi intrinsecus ipsius legis de qua rursus (iuxta superius dicta) loqui possumus, vel collectivè prout comprehendit multitudinem, & ordinem præceptorum, quibus illa lex constabat, vel diuise de singulis ordinibus, seu speciebus illorum præceptorū. Et ita etiam agere possumus, vel de fine cōmuni, & adæquato toti legi, vel de fine, & ratione vniuscuiusq. legis, seu præcepti.

Dico ergo primo. Finis ultimus per illā legē à Deo principaliter intentus fuit spiritualis, & supernaturalis felicitas illius populi, vel in hac vita per bonos mores, & veram sanctitatem, vel etiā in futura per supernaturale felicitatē. Hæc assertio sumi potest ex D. Thom. 1. 2. q. 98. art. 1. & q. 99. art. 2. & prob. ex illo Psal. 18. *Lex Domini immaculata conuertens animas, testimonium Domini fidele sapientiam præstans paruulis, iustitia Domini recta letificantes corda, &c.* vsque ad illud. *In custodiendis illi retributio multa.* Item sumitur aperte ex toto Psal. 118. *Beati immaculati in via qui ambulant in lege Domini, &c.* Præterea ex Paul. ad Roman. 7. *Lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & infra Lex spiritualis est, ego autem carnalis sum.* Vbi licet videatur principaliter loqui de illa lege naturali, Non concupisces, tamen idem sine dubio intelligit de tota lege. Idem recte ostendunt verba Stephani Act. 7. ibi *Qui accepit verba vite dare nobis*, ubi per verba vite legē intelligit, quam Moyses accepit, ut eam populo daret. Constat autem ibi nō loqui de vita tēporali, sed de æterna. Unde Matr. 19. quidā Christū interrogauit, *quid faciam, ut habeam vitam æternam?* Christus autem

docuit illū, per obseruantiam mandatorum legis posse ipsum consequi vitam æternam; ergo propter finem vite æternæ data est illa lex. Et similiter Luc. 10. interroganti legis perito, *quid faciendo vitam æternam possidebo?* respondit Christus, *in lege quid scriptum est quomodo legis*, significās profecto, legem illā datam esse, ut viam vite æternæ consequendæ. Ratio autem est, quia lex illa data est à Deo non tantum ut Auctore naturæ, sed etiā ut supernaturali Auctore gratiæ, ergo data est propter ipsam gratiam, & gloriā obtinendā: nam finis cōsentaneus est principio in eo, qui perfecte operatur, ut est Deus. Antecedens vero probatur, quia lex illa data est à Deo ex prouidentia supernaturali, & ut suscipienda, & credenda fide supernaturali, imo tota illa erat quædā professio supernaturalis fidei, ut magis ex sequenti assertione constabit; ergo fuit data à Deo ut auctore, & principio ordinis supernaturalis.

Dico secundo. Lex vetus data etiam fuit in peculiarem Christi honorem, ad conseruandā & augendam fidē explicitam Christi venturi in hominibus, & per illā disponendum, & præparandū peculiare populū ad ipsius aduentū. Hanc assertionem sumo ex D. Thom. q. 98. art. 4. eamque probo ex illo ad Roman. 10. *Finis legis Christi ad iustitiam omni credenti.* Item ex eodem Paulo ad Galat. 3. dicente positam esse illam legem donec veniret Christus, unde subiungit, *Prius quam veniret fides, sub lege custodiebamur, conclusi in eam fidem, quæ reuelanda erat.* Itaque lex pedagoga noster fuit in Christo, ut ex fide iustificemur. Nam ex his verbis satis constat, Deum dedisse illā legē per respectum ad Christum, ac subinde in honorem eius. Deinde constat, datam esse ad separandū illū populum, & custodiendum illum ab erroribus, & idololatriis gentium sub cultu veri Dei, & in fide Christi venturi, per quem posset iustificari. Et ideo comparat Paulus pedagogo gubernanti pupillum, & custodienti illū ab omni malo, & periculo: comparat etiam sepi circūdanti, & concludenti vineam. Denique constat datam etiam esse propter conseruandam fidem Messie venturi. Et ideo Stephan. Act. 7. prius quam diceret, Moysen accepisse hanc legem, dixit, *Hic est Moyses, qui dixit filiis Israel, Prophetam suscitate vobis Deus de fratribus vestris, tanquam me, ipsum audietis, quod habetur Deutero. 18.* Fuit ergo Christus tanquam fundamentum, & scopus illius legis, data est ergo in specialem honorem eius, præparando, & sanctificando populum, ex quo carnem erat assumpturus. Quod etiam significauit Paul. ad Rom. 9. dicens de Israelitis,

Quorum adaptio est filiorum, & gloria, & testamentum, legislatio & obsequium, & præmissa, & concludit, Quorum patres, & ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Ac si diceret, sicut alias prærogatiuas, ita etiam legislationem, seu legem datam esse illi populo propter Christum, qui ex illo erat nasciturus.

Atque ex hac assertione confirmatur prior: nam fides Christi ad supernaturalem finem ordinatur, & est principium spiritualis sanctificationis, & gratiæ: ergo lex illa, quæ cum illa fide coniuncta esse debebat, & in illa fundabatur, ad eundem finem principaliter ordinata est. Dicit fortasse aliquis, repugnare hoc Paulo dicenti, legem illam nō posse viuificare, nec iustificare Ad Rom. 3. 4. & 5. & ad Gal. 3. Sequela patet quia si lex illa data est propter verā iustitiā, sanctitatem, & gloriā, fuisset mediū ad illā assequendā,

& conse-

Galat. 3.

2. Cor. 3.

Finis legis bonus, honorificus, spiritualis, & supernaturalis fuit.

Finis ultimus à Deo intentus quis fuit.

D. Thom.

Psal. 118.

Roman. 7.

Act. 7.

Luc. 10.

Ratio.

4
Lex vetus in peculiarem Christi honorem data, &c.
D. Thom.

Galat. 3.

Act. 7.

Deutero. 18.

Roman. 9.

5
Confirmat.

Obiect.

Ad Rom. 3. 4. & 5.
Galat. 3.

& consequenter sanctificaret, & viuificaret, Responderetur tamen facile, negando sequelam, quia licet lex illa ostenderet salutem, & viam eius, & vt sic ordinaretur ad supernaturalem finem, & ad Christum, non tamen dabat vires ad iustitiam, vel salutem consequendam, vt inferius ostendemus, & ideo non potest dici iustificare, quia hoc proprie significat, esse causam salutis. Vnde licet fuerit aliquale medium, non quidem per se necessarium, sed ad summum, vtile, nihilominus erat valde insufficiens, adeo vt sine viribus gratiæ posset esse occasio maioris mali, non quidem ex parte sua, nec ex intentione Dei, sed ex infirmitate hominis lapsi.

Et ita etiam soluitur prima ratio dubitandi in principio posita, lex enim illa non est data ex intentione Dei, vt abundaret peccata, hoc enim repugnat Deo, & summæ illius bonitati, sed data fuit, prævidente Deo, ex lege sumptuosos homines occasionem multiplicandi peccata, idque permittente, vt & infirmitas humana, & necessitas gratiæ Christi magis innotesceret, sicut Paulus ad Roman. 7. declarat, & infra iterum dicitur. Sicque exponitur. Atque eodem modo intelligendum illud est legem intrasse, vt abundaret delictum: nam illa particula, vt, non dicit habitudinem causæ finalis, sed solam consecutionem, Deo permittente, vt est frequens in Scriptura, & specialiter ibi notant D. Thom. & alij, & idem D. Thom. ad Galat. 3. Vbi addit, posse eodem modo intelligi illa verba, *Lex propter transgressionem posita est*. Addit vero aliam expositionem, quam existimo magis propriam, scilicet, legem esse datam, vt illuminaret homines ad vitandas transgressionem, sicut dicitur data ad custodiendos homines. Vel potest etiam dici data propter transgressionem antecedentes, quæ adeo erant multiplicatæ in humano genere, vt vix maneret in hominibus cognitio peccati. Transgressio igitur non fuit finis, neque propria causa legis, sed induxit legis necessitatem, vt per illuminationem eius transgressionem vitarentur. Ex quo sensu potius confirmatur assertio prima, nam transgressionum vitatio magna pars est salutis, & necessarium medium ad æternam vitam consequendam. Quia vero lex ostendebat peccatum vitandum, & vires ad illud vincendum non præbebat, ideo per occasionem, vt dixi, vocatur administratio mortis, vt c. 6. magis constabit.

Dico tertio. Finis proximus, & adæquatus legis veteris fuit, instruere populum Dei honeste, & conuenienter, non solum in his, quæ spectant ad naturalem, ac necessariam rectitudinem, & honestatem, sed etiam in his, quæ ad diuinum cultum, & iustam politiam pertinent. Hanc assertionem sumo in primis ex verbis illis Exodi 19. *Si audieritis vocem meam & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis gentibus, mea est enim omnis terra, & vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta*. Nam ex his verbis constat, separasse Deum illum populum à cunctis gentibus, & sub sua speciali cura illum suscepisse. Itē peculiare rempublicam, seu regnum ad diuinum cultum specialiter dicatū ex illo instituisse, ergo oportuit illi dare legē continentē præcepta necessaria, & ad bonos mores, & ad iustum, & sacerdotale regnum. Præterea idem constat ex lege ipsa, in qua tres ordines preceptorum inveniuntur, quæ sunt tres principales partes, in quas solet illa lex diuidi, scilicet, in

A præcepta moralia, cæremonialia, & iudicialia, vt tradit D. Thom. 1. 2. tota q. 99. Et hæc tria dicuntur Deuter. 9. *Præcepta, cæremonia, atque iudicia*. Nam licet in quocumque illorum ordinum data fuerint præcepta, nihilominus ea, quæ moralia sunt, & ad legem naturæ spectant per antonomasiam vocari solent præcepta. Solentque etiam specialiter vocari verba Dei, vt sumitur ex Deuter. 4. quia speciali modo sunt à Deo ipso tradita vniuerso populo immediate audiente vocem eius, vt supra notauimus ex 20. cap. Exodi, & Deuter. 4. & 5. Cæremonia vero dicuntur omnia, quæ ad diuinum cultum proxime ordinabantur, qualia erant præcepta sacrificiorum, sacramentorum, sacrorum, & aliarum obseruantiarum, quæ sub nomine *sabbatorum* videntur comprehendere Ezechiel. 20. Denique iudicia, seu iudiciales leges dicebantur, quæ ad regimen reipublicæ, & ad iustitiam cum proximo seruandam pertinebant. Et ad hæc capita reuocantur omnia præcepta illius legis, vt recte declarat D. Thom. dicta q. 99. art. 5. Ratio autem, & sufficientia huius diuisionis sumitur ex fine intrinseco illius legis, in assertionem posita explicato. Nam per illam legem intendit Deus facere homines bonos, & in se, & in ordine ad ipsum, & in ordine ad humanam rempublicam, & ideo dedit illis præcepta moralia, quibus mores necessarij ad honestatem simpliciter præcipiuntur. Et quia non potest esse homo in se bonus simpliciter, nisi sit recte ordinatus ad Deum, & ad proximum, ideo præcepta moralia hæc omnia comprehendebant sub generalibus rationibus ex naturali, vel supernaturali lumine necessarijs. Quia vero ad vsum, & obseruantiam naturalium preceptorum aliquæ positiue determinationes erant vel necessariae, vel valde utiles, ideo addita sunt in ordine ad Deum, & cultum eius præcepta cæremonialia, in ordine vero ad proximum, & rempublicam præcepta iudicialia, in ordine vero ad se ipsum non fuerunt homini necessaria specialia præcepta positiua, quia ad bonum animæ sufficiunt ea, quæ ad Deum referuntur, ad bonum vero corporis naturalia præcepta sufficiunt. Ex hac ergo preceptorum varietate, & sufficientia recte colligitur, proximum finem adæquatum illius legis fuisse rectitudinem constituere in moribus subditorum, tam vt sunt homines, quā vt sunt Dei cultores, atque etiam vt sunt ciues, vt sic dicam.

Vnde obiter soluitur secunda obiectio in principio facta: negamus enim absolute finem illius legis fuisse temporalem, quamuis enim finis proximus illius aliqua ex parte fuerit temporalis, non tamen adæquate, neque vltimatè vllō modo. Et solum illud ostendit prima probatio ibi adducta: concedimus enim leges iudiciales proxime fuisse datas propter temporalem pacem, & felicitatem illius reipublicæ: sicut autem illa præcepta pars quædam erant illius legis, non tota lex, vt visum est, ita finis ille nō erat adæquatus, sed partialis, etiam in ordine finis proximi eiusdem legis. Nullo autem modo erat ille finis vltimus, quia illa felicitas temporalis ad æternam principaliter ordinabatur. Imo illam institutio illius gentis sub temporali, seu humana ratione vnius regni, seu reipublicæ, à Deo specialiter ordinata est, vt esset veluti fundamentum necessarium ad religiosam institutionem sub cultu vnius Dei, & ad alios fines spirituales, & supernaturales à Deo intentos, vt diximus.

Quocirca

D. Thom.
Deuter. 6.Deuter. 4.
Exod. 20.
Deut. 4. &
5.

Exod. 20.

D. Thom.

8
Soluitur 2.
obiectio.6
Soluitur 1.
ratio in in-
itio posita.

Rem 7.

D. Thom.

Alia expo-
sitiō
D. Thomæ7
Finis adæ-
quatus legis
veteris in-
structio
populi.

Exod. 19.

Quocirca si quis recte consideret; inueniet illam legem in se comprehendisse præter naturalia præcepta determinationes posituas, quæ nunc sunt per leges canonicas, vel ciuiles, quæ tunc factæ fuerint à Deo, & alio modo illi tempori, & genti accommodato. Ex quo necessario dicendum est, finem proximum illius legis, illique adæquatum suo modo comprehendisse finem legis canonicæ, & ciuilis. Quid autem dicendum sit de promissionibus illius legis, quod in altera probatione illius obiectionis petebatur, dicetur commodius inferius in c. 6.

9
Singula
præcepta
habuerunt
proprios fi-
nes mate-
rijs accom-
modatos.

Dico quarto. Singula præcepta illius legis habuerunt proprios fines immediatos, & rationes, propter quas data fuerunt, proprijs actibus, seu materijs accommodatas. Hæc assertio in generali sumpta per se nota est. Tum quia vnumquodque præceptum sumit propriam speciem suam ex fine proximo, ad quem tendit, & ideo sicut præcepta sunt distincta, ita necesse est, vt vñquodq. habeat suum peculiarem finem. Tū etiam quia, licet partes ordinentur ad finem totius, tamen, si ipsæ inter se sunt diuersarum rationum, necesse est, vt ad fines etiam proprios ordinentur, sicut videre licet in corpore humano, & in partibus heterogeneis eius. Idemque videre licet in iure ciuili, aut canonico: nam licet vñquodque illorum suum finem habeat adæquatum, nihilominus singulæ leges sub eis contentæ proprios fines, & vñtrates necessario habere debent. Denique in illa partitione generali præceptorum huius legis supra tradita hoc ipsum reperimus, vt ex declaratione data manifestum est, nam moralia præcepta ad bonos mores naturales, iudicialia vero ad bonos mores ciuiles, vt sic dicā, cæremonialia autē ad religiosū Dei cultum ordinabantur. Sic ergo singulæ species præceptorum sub his generibus contentæ, proprios & quasi específicos fines habuerunt, eos autem omnes in particulari nunc prosequi, prolixum esset, & à nostro instituto alienum, præterquam quod sufficientissime id egit D. Thom. 1. 2. à q. 102. vsque ad 105. In generali autem, declarare modum inquirendi hūc finem, seu rationem in singulis præceptis huius legis, operæ pretium visum est.

D. Thom.

10
Duplex finis
in præceptis
consideran-
dus.
Moralis.
spiritualis

Præter vtilitatem a-
lius aliquid
significare
debet.
1. Cor. 10.
D. Thom.
Aug.
Tropologi-
cus.
Allegoricus.
Anagogi-
cus.

Aduertendū est ergo, duplicē finē, seu ratio-
nē esse in illis præceptis considerandā, vna dicitur
literalis, seu moralis, alia spiritualis, seu figu-
ratiua. Prior necessaria est in omni lege homi-
nibus data, siue à Deo, siue ab homine, quia cum
detur de actibus humanis, necesse est, vt eorum
honestatē, vel vtilitatē humanam respectet, &
hæc vocatur literalis ratio præcepti. In lege
autem diuina hoc proprium est, vt præter vtili-
tatem actus intendat significationem, & propheticā
figurā alicuius rei futuræ, quod Deus
in veteri lege obseruauit, iuxta illud 1. ad Cor-
inth. 10. *Omnia in figura contingebant illis*, & tradit
late D. Thomas supra, cum August. lib. contra
Adimantum Manichæum, & lib. 4. contra
Faustum cap. 2. & lib. 22. c. 4. & libr. 18. de Ciuitat. cap. 11. Hæc igitur significatio dicitur ratio
figuralis, seu mystica, quæ solet à Theologis tri-
plex distingui, scilicet, tropologica, seu moralis,
allegorica, & anagogica. Tropologica, seu
moralis dicitur, quando per actionem exter-
nam significatur interior sanctitas, & honestas,
quæ in illo populo desiderabatur, vel in Christiano populo futura prædicebatur, tale
erat præceptum circumcisionis carnis, quæ

A
circumcisionem cordis præfigurabat, quæ à Paulo
dicitur *Circumcisio cordis in spiritu, non in litera*,
ad Romanos 2. Allegorica ratio dicitur esse,
quando legis opera Christi mysteria præfigura-
bant, quæ propterea à Paulo dicuntur, *Vmbra
futurorum, corpus autem Christi* ad Colossen. 2. Ana-
gogica posita est in significatione futuræ glo-
riæ, & bonorum eius, de quâ intelligi potest il-
lud Pauli ad Hebr. 10. *Vmbra habens lex futuro-
rum bonorum, non ipsam imaginem rerum, &c.* Et
de hac triplici ratione disputant late Theologi
in principio primæ partis, tractando de varijs
sensibus spiritualibus Scripturæ, qui licet fere
in omni veteri testamento locum habeant, spe-
cialiter tamen in præceptis illius legis obseru-
tur: & iuxta illos variæ rationes propriæ singu-
lorum præceptorum à Patribus assignantur.

Rom. 2.
Allegorica

Coloss. 2.

Hebr. 10.

B
Est autem ulterius aduertendum, illas duas
rationes, literalem, & spirituales, non esse
æqualiter, vel eodem modo applicandas ad
singulas partes illius legis. Nā in primis præ-
ceptorum moralium, vt talia sunt non est querēda
spiritualis, seu figuralis ratio, quia præcepta illa
secundum se spectata, & ratione materiæ non
sunt positiua, sed naturalia. Vnde & ante illam
legem obligabant, & nunc etiam obligant,
quando figuræ, & vmbra legis veteris cessa-
runt. In illis ergo non consideratur ratio figu-
ralis, sed moralis, tum quia sicut præcepta illa
sunt perpetua, ita & eorū ratio, tum etiam quia
ratio figuralis est positiua, vt sic dicam, & ex
institutione: ratio autem illorum præceptorum
non est ex positiua institutione, sed ex ratione
naturali, vel pura, vel adiuta lumine fidei, in
hoc enim distinguuntur illa præcepta à cære-
monialibus, & iudicialibus, vt sentit D. Tho-
mas quæst. 100. artic. 1. & vbi bene id explicat
Caiet. Idem etiam D. Thom. q. 99. art. 2. 3. & 4.
& q. 104. art. 1. & ita in omnibus illis quæstioni-
bus nullam rationem figuralem in his præ-
ceptis considerat. Præcepta autem iudicialia, &
cæremonialia sunt proprie positiua diuina, &
in eis maxime consideratur duplex ratio dicta,
diuerso tamen modo, vt voluit D. Thom. dicta
q. 104. artic. 2. nam cæremonialia dicit esse fi-
guralia primo & per se, quia sunt principaliter
instituta ad aliquid præsignandum; iudicialia
vero non primo, & per se, sed ex consequenti
fuerunt figuralia, quia non ad significandum,
sed ad ordinandum statum illius populi secun-
dum iustitiam, & æquitatem per se data sunt, ex
consequenti vero aliquid figurabant. Exponit
autem Caiet. nec per se primo, nec per se secun-
do fuisse ad significandum instituta, sed id ha-
buisse per accidens, in quantum data sunt popu-
lo, cuius totus status erat figuratiuus.

11
Distinctio
tradita quo
modo appli-
canda.

D. Thom.
Caiet.

Quomodo
distinctio
data sit ap-
plicanda præ-
ceptis iudi-
cialibus, &
cæremonia-
libus.

D
Non caret tamen difficultate hæc sententia
D. Thomæ, quam auget interpretatio Caietani.
Primo, quia à neutro redditur ratio illius diffe-
rentiæ. Secundo, quia sicut iudicialia præ-
cepta sunt per se primo instituta ad ordinan-
dum homines inter se, ita etiam cæremonia-
lia præcepta per se primo data sunt propter cul-
tum diuinum, & inde habent suam literalem ra-
tionem, vt docet idem D. Thomas quæstione 102. artic. 2. ergo etiam in illis figuralis ra-
tio est tantum secundaria, & non primaria.
Responderi potest ex Caietano, esse quidem
secundariam, sed per se, & in hoc differre cære-
monialia à iudicialibus. Sed contra hoc obijcio
tertio, quia vel iudicialia præcepta fuerunt
imposita

12
Difficultas
circa dictā
sententiam.
D. Thom.

Euafo.
Bosellian.

imposita ex institutione diuina ad significandū futura, vel non? Si primum concedatur, profecto per se significabant saltem ex secundaria intentione, & ita nulla est differentia, quia cæremonialia non alia ratione possunt dici per se significare, nisi quia ad hoc fuerunt imposita: non enim ex natura sua talem significationem habebant. Si autem negetur, iudicialia præcepta fuisse imposita etiam secundo ad significandum, profecto non significabant; quia in signo ad placitum impossibile est intelligere significationem sine impositione sicut relationem sine fundamento. Nec potest intelligi, quid sit significare per accidens ratione subiecti, scilicet, populi, cuius totus status erat figuratiuus (vt Caietan. ait) quia esse in subiecto, cuius status est significatiuus, seu esse partem illius status, non esset satis ad significandum, nisi impositio ad figurandum in talem etiam partem caderet. Et tunc non totus status esset quoad omnia & (vt ita dicam) totaliter figuratiuus. Quod si de facto status illius populi fuit figuratiuus quoad vtrumque genus præceptorum iudicialium, & cæremonialium, id eo est, quia ex intentione Dei vtrique fuerat ad significandum imposita.

Dico ergo, vtrique præcepta habuisse rationem figuralem aliquo modo per se ex institutione diuina. Differentia autem a D. Thoma intenta videtur habere locum in illis præceptis secundum particulares determinaciones, & (vt ita dicam) secundum specificas rationes eorum. Nam loquendo in genere de vtroque ordine illorum præceptorum, non potest in eis sufficiens ratio differentie constitui, vt probant rationes propositæ: quia re vera vterque ordo præceptorum per se primo fuit institutus propter debitum ordinem hominum, vel religionis ad Deum, vel iustitiam inter se, & in vtroque illorum significatio, vel figuratio est adiuncta ex institutione Dei. Considerando autem particulares determinaciones præceptorum vtriusque ordinis, videtur esse aliqua differentia, quia in cæremonialibus particularis determinatio cæremonie in tali sacrificio, vel Sacramento ordinarie sumitur ex ratione figurali; in iudicialibus autem sumitur ex ratione literali, seu morali. Et ratio est, quia licet principalis ratio sacrificij sit diuinus cultus, ad hunc cultum parum referret, quod præciperetur offerri hoc vel illud animal, vel sub hac, aut illa actione propter representationem autem, vel figuram determinata est talis materia, vel forma sacrificij, & ita fere in omnibus cæremoniis cum proportionem inueniatur. At vero in iudicialibus non solum in generali, sed etiam in particulari in singulis præceptis, & actionibus eorum consideratur utilitas, seu commoditas, aut equitas actionis præcepta in ordine ad commune bonum reipublicæ humanæ, quia nihil in eo ordine præcipitur, nisi quoad hunc finem est accommodatum: hac vero ratione supposita, illi adiuncta est significatio. Et ita recte subsistit differentia, quod figuralis ratio in cæremonialibus est primaria, in iudicialibus autem secundaria. An vero in omnibus, & singulis præceptis vtriusque ordinis necessarium, sit vtramque rationem simul inueniri, disputari posset, id tamen expostoribus diuinæ Scripturæ relinquimus.

13
Præcepta
tam cæremonialia, quæ
iudicialia
habuerunt
rationem figuralem ex
institutione
Dei: & sane
per se aliquo modo.

C A P V I IV.

Circa quam materiam lex vetus, & præcepta eius versata fuerint.

IN materia legis duo considerare solemus, scilicet, id, quod præcipitur, & persona, cui præceptum imponitur. Veruntamen hoc secundum explicabimus infra declarando effectus, & obligationem illius legis; hic ergo solū materiam proximā, in quam lex illa cecidit, vel cadere potuit, explicaturi sumus, quæ res magnā ex parte in præcedenti capite tacta est, quia non poterat adequatus finis illius legis sine aliqua cognitione materiæ ipsius comprehendere, his autem suppositis, quæ dicta sunt reliqua facile expediemus.

Dico ergo primo. Materia illius legis non potuit esse, nisi sancta, & honesta. Assertio est de fide certa, & quod attinet ad præcepta moralia, satis constat ex dictis supra de lege naturali, quod vero spectat ad præcepta positiua, intelligenda est cum partitione accommodata. Nam præcepta affirmatiua dicuntur versari circa materiam honestam, quia solum præcipiunt actus, qui sancte & honeste exerceri possunt, & debent saltem supposita tali lege; præcepta autem negatiua dicuntur versari circa materiam honestam, vel quia ommissio actus prohibiti honesta est, vel quia actus prohibitus malus est, aut esse potest saltem ratione prohibitionis. Sic autem declarata conclusio probatur aperte, tū ex communi ratione legis, de cuius ratione est, vt in materia recta, & iusta versetur, tum ex speciali excellentia legis Dei, cui non est similis in legislatoribus, vt dicitur Iob 36. & ideo lex, quæ Deum habet auctorem, non potest non esse sancta, sicut ipse sanctus est. Et ideo in Scriptura beati dicuntur, & immaculati, qui ambulant in lege Domini, Psal. 118. quia vt dicitur Psal. 18. *Lex Domini immaculata, testimonium Domini fidele, iustitia Domini recta, præceptum Domini lucidum.* Itē ad Roman. 7. *Itaque lex sancta, & mandatum iustum, sanctum, & bonum.* Et ideo Christus Dominus sæpe monebat, non venisse soluere legem, sed adimplere, & Matt. 5. dixit, *Ita vnum aut vnus apex non præteribit a lege, & idcirco & ipse legem seruauit, & secum etiam in infantia seruari voluit, Luc. 1. & 2. & alios eā seruare docuit, vt cūleproso misit, vt ostenderent se sacerdotibus, & offerret, quod præcepit Moyses, Matt. 8. & Luc. 5. & 17. & generaliter cū dixit Matt. 23. *Super cathedram Moysi sederunt scribæ, & pharisæi, omnia ergo quacumque dixerint vobis, seruare, & facite, secundum opera vero eorum nolite facere.* Vbi Hieron. per cathedram Moysi, doctrinā legis intelligit cui Christus honorē, & obseruantiam deferri voluit, etiā si Doctores eius prauis essent, & eā non seruarent.*

Contra hanc vero assertionem obijci potest primo testimonium Ezechiel. 20. *Dedit eis præcepta non bona, & iudicia, in quibus non viuunt, & polluit eos cum muneribus suis, cum offerrent omne, quod aperit vuluam.* Secundo obstat illud ad Hebræos 8. vbi de veteri testamento dicitur, *Si prius illud culpa vacasset, non vique secundi loci inquireretur; verus autem testamentum idem est, quod lex vetus; ergo lex vetus non vacabat culpa.* Tertio, auctor operis imperfecti in Matt. homil. 28 circa finem, prius de lege dicit, *Non iniustitia opus iniungit.* Vnde postea infert, *Vides, quia iniusta est lex, & onerosa, & iterum infra; ergo lex iniusta est, quia quidquid mandauit in ira sua*

1
De materia
veteris.

2
Materia
(sancta, &
honesti.)

Iob 36.

Psal. 18.

Matt. 5.

Luc. 1. &
2.

Matt. 8.

Luc. 5. &
17.

Matt. 23.

Hieron.

3
Contra di-

ctā ob. 1

Ezech. 20.

Ob 2.

3 ob.

mandauit.

Ob. 4.

Matt. 5.
Tiraguel.

Deut. 23.

Leuit. 19

4.
Locus Eze-
chiel. dupli-
citer expo-
nitur.

1. August.

D. Thom.

Ambros.

Galat. 3.

Psal. 118.

Chrysost.

Hieron.

5.
Prædicta
expositio
sufficiens
soluit diffi-
cultatem.
Act. 15.
Exod. 21.Difficultas
ex dicta ex-
positione.

mandauit, Et infra, Item lex superba est, &c. Quarto obijci possunt particularia præcepta, quæ iusta non videntur, vt est lex de libello repudiij, quam esse iniustam, & vt talem à Christo esse damnatam Matt. 5. dixit Tiraguel. in Præfat. ad Retract. num. 59. vbi etiam refert, quæ dixerat num. 10. simile videtur esse, quod de vsura dicitur Deuter. 23. vbi prohibetur dari ad vsuram fratri, non autem alieno. Addi etiam potest lex, quam auctor imperfecti in loco citato adducit ex Leuitic. 19. Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

Locus Ezechiel. 20. duas habet expositiones, vna est August. epist. 19. quam sequitur D. Thom. 1. 2. q. 98. art. 1. ad 1. ibi loqui Ezechiel. de præceptis ceremonialibus, & ea vocari non bona, non quia essent de re mala, sed quia non erant talia, vt homines facerent bonos, vel vt sine illis boni esse non possint, vt ait August. vel quia gratiam non conferebant, vt ait Diu. Thom. sic exponens illa subsequenter verba, Et iudicia, in quibus non viuunt, vtique vita gratiæ. Alij etiam Patres illa verba intelligunt de præceptis à Deo datis in lege veteri, alijs vero modis explicant, cur dicantur non bona. Ambros. enim lib. 5. epist. 42. Præcepta non bona, exponit, id est, non perfecta. Quia Deus, inquit, Enangelio perfectiora seruauit. Et ita exponit locum illum per alium Pauli ad Galat. 3. vbi lex dicitur pædagogus, quia erat lex imperfectorum, & quasi iurantium. Simile habet Psal. 118. o. tonar. 16. vers. Oculi mei defecerunt, &c. vbi obijciendo ex eodem loco infert, Ergo Deus mala dat præcepta, & respondet, De præceptis sic soluitur, quia infirmis non dare debuit perfecta præcepta. Idem fere sentit Chrysost. hom. 7. in 1. ad Corinth. dicens, Quid est autem non bona, quæ non multum conferunt ad virtutem, & ideo subiungit, iustificaciones, in quibus non viuunt. Nec videtur hæc expositio displicuisse Hieronymo Ezechiel. 1. 20. in secunda expositione, vbi etiam per præcepta non bona, multiplices legis ceremonias intelligit, quas appellari dicit præcepta non bona, non quia sint mala, sed quia non erant per se bona, & quia occasione mali data erant, scilicet, propter idololatrias, & blasphemias, & ita data sunt quasi ad vitandū maius malū, vt Deo offerrent victimas, quas demonibus offerebant.

Hæc expositio sufficienter soluit difficultatem, etiam admittendo, sermonem ibi esse de ipsis præceptis Dei: nam quocumque illorum modorum sufficienter explicatur particula Non bona. Imo etiam possunt dici non bona, quia erant valde onerosa, quæ vix possent portari, vt dixit Petrus Actor. 15. vel quia erant nimis rigida, vt oculum pro oculo, dentem pro dente, Exod. 21. &c. Veruntamen quod illa expositio supponit, scilicet, verba illa intelligi de præceptis legis veteris, siue ceremonialibus, siue iudicialibus difficultatē magnam habet. Primo, quia dixerat ibidē Deus, Dedi eis præcepta mea, & iudicia mea ostendi eis, quæ faciens homo viuere in eis, insuper & sabbata mea dedi eis, & deinde conqueritur Deus. Irritauerunt me domus Israel in deserto, in præceptis meis non ambulauerunt, & iudicia mea proiecerunt, quæ faciens homo viuere in eis, & sabbata mea violauerunt vehementer, quæ verba iterū, atque iterū repetit, & postea subiungit, Ergo & ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia in quibus non viuunt, & polli eos in muneribus suis cum offerrent omne, quod aperit vuluam propter delicta sua. Ex quo cōtextu videtur manifestum, hæc præcepta non bona, non esse illa, quæ

A Deus prius dederat, sed potius illis opponi tanquam data in pœnam transgressionum priorum præceptorū, quod etiam indicat particula Ergo, & illa particula copulatiua Et, nam hæc indicat, hæc præcepta non bona esse distincta, & addita post priora, prior vero indicat causam, scilicet, quod hoc fecerit, vel permiserit Deus propter transgressionem priorum præceptorum. Et eadem ratione iudicia in vltimis verbis posita, non sunt eadem, quæ in prioribus, imo per antithesim illis opponuntur: nam qui fecerit iudicia legis viuere in illis, posteriora autem talia sunt in quibus non viuunt. Et hoc indicasse videtur Chrysost. homil. 17. in Acta, ponderans, Stephanum vocasse legem, eloquia viua, vt ipse legit, quia sunt, inquit Chrysost. etiam eloquia non viua, de quibus Ezechiel dicit, Et dedi vobis præcepta non bona, ad quæ respiciens Stephanus dicit eloquia viua. Clare ergo distinguit Chrysost. illa præcepta non bona à lege Dei. Et eandem expositionem primo loco ponit Hieron. ibidem.

B Hac ergo expositione supposita, quæ mihi maxime literalis videtur, concedo, illa præcepta vocari non bona, quia re vera erant mala, & turpia, neque inde sequitur, præcepta legis talia esse, sed potius oppositum infertur: nam hæc opponuntur illis tanquam non bona bonis, sicut iudicia, in quibus non viuunt, opponuntur iudicijs legis: quæ qui fecerit, viuunt in illis, & munera, ac oblationes, quæ polluant offerentem, opponuntur ceremonijs legis. Vnde videtur mihi, sicut in lege distinguuntur illa tria, præcepta, iudicia, & sabbatha, seu ceremoniæ: ita in pœna illata transgressoribus illarum trium partium legis, distinguuntur illa tria, præcepta non bona, iudicia, in quibus non viuunt, & munera, quæ polluant offerentem. Superest vero explicandum, quomodo Deus dicatur dare talia præcepta non bona. Respondeo tamen breuiter cum Hieronymo, intelligi permissiue iuxta phrasim scripturæ, sicut dixit Paul. ad Roman. 2. Propter quod tradidit illos Deus in reprobum sensum, vel sicut dixit Dauid 2. Reg. 16. Dominus præcepit ei. Accedit, quod propter transgressionem legis dabat Deus populum illum in captiuitatem, & inde per occasionem populus ille imitabatur gentes in prauis moribus contrarijs etiam legi naturæ, vt de idololatria, & similibus. Cogebatur etiam iniquorum Regum leges sustinere, quæ possunt dici iudicia, in quibus nec vitam, nec consolationem haberent, & tunc etiam impias oblationes filiorum faciebant, & similibus muneribus polluebantur. Iuxta illud Psal. 105. Commisisti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruiuerunt sculptilibus eorum, & factum est eis in scandalum, & immolauerunt filios suos, & filias suas demonijs, &c. vlt. que ad illud, Et tradidit eos in manus gentium, & dominati sunt eorum, qui oderunt eos. Igitur sicut eos Deus tradidit, ita eis dedit præcepta non bona, & polluit eos iuste id permittendo.

C Secundum testimonium Pauli duas etiam habet expositiones. Vna est si culpa vacasset, id est, imperfectione, vel vt Græca habent, si esset irreprehensibile tanquam omni ex parte perfectum. Sensus ergo erit, si veteri testamento nihil defuisset, nouū non fuisset necessarium. Ita Caiet. ibi, & sequitur Franciscus Ribera. Altera expositio est, vt sit sermo de vera culpa, & peccato non ipsius legis, sed eorum, qui subiiciebantur legi, ita vt sensus sit, si verus testamentum culpa vacasset, id est, si illud primum testamentum

Chrysostom.

Hieron.
6
Præcepta
non bona a.
pud Exet.
re vera ma-
la erant.Dub.
Resp.Rom. 2.
2. Reg. 16.
Conf.

Psal. 105.

7
Ad locum
Pauli, du-
plex expo-
sitiō.
Prima-
Caiet.
Ribera.
2. expositio

inculpabiles effectisset observatores suos nunquam secundo locum relinqueretur, ut ibi ait Ambrosius, & sequitur D. Thom. ibi le. 2. dicens, legem veterem, licet bona fuerit, non vacasse culpa in his, quibus data est, tum quia non purgabat commissa, tum quia non dabat gratiam adiutricem ad non commit- tendum alia, sed tantum ad cognoscendum. Quod vno verbo expressit recte Chrysostom. ibi homil. 14. dicens, Si culpa vacasset, id est, si eos effectisset nulli culpa affines. Et ponderat egregie non subdidisse Paulum, vituperans enim ipsum, id est, testamentum, sed, vituperans enim ipsas, id est, professores illius legis, in ipsis enim erat culpa, non in lege, ut dixit idem Paulus ad Rom. 7. Et hoc ipsum colligitur ex verbis Ieremiæ 31. Ecce dies venient, dicit Domi- nus, & feriam domui Israel, & domui Iuda fœdus novum, non secundum pactum, quod pepigi cum patribus eorum. Et infra, Pactum, quod irritum fecerunt, quæ vltima verba Paulus causaliter legit, Quoniam ipsi non per- manserunt in testamento meo, & ego neglexi eos, illi ergo sunt, qui culpa non vocabant, non lex. Pos- sunt autem hæc duæ interpretationes conciliari, dicendo, legem quidem fuisse imperfectam, quia vires non dabat professoribus eius, ut essent à culpa immunes.

Ad tertium respondeo, auctorem illius operis non habere magnam auctoritatem, & ideo non esse necessarium singula verba eius excusare. Nam sine dubio in verbis illis excedit, nunquam tamen dicit, legem illam aliquod malum præce- pisse, sed fuisse onerosam, quia præcipiebat, & non iuuabat, quod verum est. Quod vero addit, legem fuisse iniustam, vel superbam, excusabile non est, sicut neque alia, quæ paulo inferius no- tabimus.

Ad quartum respondeo generaliter, licet in sen- su aliquarum legum, quæ videntur habere aliquid rationi contrarium variæ sint opiniones, nihilo- minus in illo sensu admittendum esse, præceptum aliquod illius legis iniustum, aut malum dici pos- se, in quo etiam excessit Tiraquel, loco ibi citato. Nam lex de libello repudij, si permissua tantum erat, non erat mala, nam licet facere malum cul- pa sit, permittere malum, præsertim in Deo non est malum, neque etiam est iniustum, quia si id permisit, non fecit sine causa iusta, ut Christus etiam declaravit Matthæi quinto. Vnde non re- cte etiam loquitur Tiraquel. dum dicto numero decimo, ait, Christum damnasse, vel re- probasse illam legem; nam licet eam abstu- lerit, non damnauit, nisi exponatur, reprobasse, non ut malam, sed ut minus perfectam. In quo sensu etiam Isidor. libro de Gentium vocation. capite decimo quinto, & libro secundo de Diffe- rent. spiritualib. cap. 28. dixit, propter similia præcepta dictum esse per Ezechielé, Dedi eis præ- cepta non bona, utique ait, quia quadam carnali populo carnaliter agenda permissa sunt, & adduxit exemplum de permissione facta Hebræis ad spoliandum Æ- gyptios Exod. tertio, 11. & 12. quæ tamen non fuit pura permissio, sed etiam concessio, & retri- butio.

Quocirca etiam lex de libello repudij potuit esse non tantum permissua, sed etiam concessua, & sic etiam nec iniustitiam contineret, quia ex concessione diuina sub illa lege, conditione con- tractus à principio fieret. Atque idem dicendum est de lege vsurarum: nam eisdem duobus modis ab auctoribus intelligitur, & vterque suam ha- bet probabilitatem, ut videri potest in Couar- ruia libro tertio Variar. capite primo, nume-

ro septimo. Neutro autem modo esset lex iniu- sta, aut mala, nam si fuit pura permissio, fieri po- tuit ex iusta causa, si autem fuit etiam concessio, potuerunt Iudæi habere iustum titulum petendi, & accipiendi illas vsuras tanquam à Deo dona- tas, vel ut à supremo Domino, vel ut à iusto iu- dice. Alia vero lex falso allegatur: nam in Le- uitico solum dicitur, Diliges amicum tuum, sicut te ipsum; antiqui autem Hebræorum (ut lumitur ex Matthæo. 5.) male interpretando addebant, Et odio habebis inimicum tuum, cum potius intelli- gere debuissent, proximum amici nomine signi- ficatum esse, ut intelligamus, omnem proxi- mum ut amicum diligendum esse, sicut tacite illud interpretatus est Christus Dominus Matthæ. cap. 22.

Dico secundo. Materia veteris legis actus etiam internos per se, & directe comprehende- bat. Itaque in hoc differt lex illa à lege huma- na, quia hæc per se non extenditur ad actus mere internos, illa vero eos præcipiebat, & veta- bat. Quæ differentia ex diuersitate legislatorum nascitur, nam homo non dominatur in actus internos; quia illos per se cognoscere non po- test, Deus autem scrutator est cordium, & ideo iurisdictionem habet, & directum dominium in actus mere interiores. Quæ ratio optime pro- bat, legem diuinam posse cadere in actus in- ternos, quod autem lex vetus hoc habuerit, pro- bandum est ex Scriptura, ostendi autem potest primo ex illo Leuitico. 19. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, & infra, Diliges proximum tuum sicut te ipsum, & ex illo Deuteronomo. 6. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & cat. Et infra, Erunt- que verba in corde tuo, & meditaberis in eis, quæ omnia in actibus internis consistunt. Item fa- cit illud Psalm. 18. Lex Domini immaculata con- uertens animas; nam conuersio animæ actus in- terior est, lex autem non conuertit animam, agendo conuersionem, sed præcipiendo. Vnde lex illa præcipiebat veram penitentiam, & con- uersionem ad Deum, ut passim constat ex Pro- phetis; imo ad hoc, tempus etiam designabat, Leuitico. decimo sexto, Mense septimo decima die mensis affligetis animas vestras, utique per internam penitentiam, nam exterior potius corpus, quam animam affligit. Item penitentia interior est, quæ mundat à peccatis, & tamen ibi subiungi- tur, in hac die expiatio erit vestri, atque mundatio ab omnibus peccatis vestris, coram Domino mundabimini. Erat ergo præceptum illud præcipue de in-terna penitentia. Denique Exod. 20. habetur generale mandatum Non concupisces, quod omnem immoderatam concupiscenciam prohibebat, ut sumitur ex Paulo ad Rom. 7. ergo lex illa etiam internos actus cohibebat.

Addi etiam potest ratio fundata in verbis Psalm. 118. Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini, & in verbis Christi Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, utique in lege veteri contenta, nam qui Christum interroga- uerat ad illam obseruandam tenebatur. Item in verbis Pauli ad Roman. 3. Factores legis iusti- ficabuntur. Vnde formatur ratio; nam integra obseruatio illius legis constituerebat hominem im- maculatum, & iustum, & dignum vita æterna, sed sine actibus internis ad salutem necessariis non potest homo esse iustus, & immaculatus, nec vita æterna dignus, ergo hi actus sub ma-teria illius legis comprehendebantur. Et hæc etiam spectant discursus Diui Thomæ hic quæst.

Ad ult.

Matth. 5.

Materia le-
gis veteris
actus inter-
nos per se, &
directe com-
prehende-
bat.
Hinc differt
à lege hu-
mana.

Leuit. 19.

Deut. 6.

Psalm. 18.

Exod. 20.

Rom. 7.

12
Psalm. 118.

Matth. 19.

Rom. 3.

98. artic. 1. & questione 99. artic. 2. nam in priori probat, ad perfectam rationem legis diuinæ pertinere, vt dirigat hominem ad vitam æternam, quæ per quodcumque peccatum impeditur, & non solum per actus exteriores, sed etiam per interiores, lex ergo vetus, quæ diuina est, circa vtrumque versari debuit. In altero vero articulo docet, sicut lex humana intendit amicitiam hominum inter se, ita legem diuinam intendere amicitiam hominum cum Deo; & consequenter intendere, facere homines similes Deo, iuxta illud *Leuitic. 19. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum*, quia similitudo est causa amoris: hæc autem similitudo ad Deum, & vera sanctitas præcipue per actus internos comparatur: ergo hos etiam actus præcipiebat lex illa; quæ diuina erat.

Contra hanc verò assertionem obiici potest primo, quia Paulus ad Roman. 3. legem veterem vocat legem factorum, quæ vox actiones externas proprie significat, indicat ergo, legem illam solum fuisse de externis factis, ad modum legis humane. Secundo obiici potest Diuus Thomas quæst. 92. artic. 5. dicens, legem nouam superabundare veteri, interiores actus animi ordinando, secundum illud *Matth. 5. Nisi abundauerit iustitia vestra &c.* Et ideo (inquit) dicitur, quod lex vetus cohibet manum, noua animum; ergo non versabatur circa internos actus. Tertio addi potest auctor imperfecti in *Matthæum homil. vigesima octaua*, ubi sic inquit, *Et si impleueris quis omnem iustitiam legû, viuit quidem in ea, non tamen iustificatus est.* Et reddit rationem, quoniam lex abstinentiam mandat malorum, vt non occides, non iustitia opus inungit, vt non irascaris sine causa, & non concupisces. Vbi significat legem illam non prohibuisse hos internos motus, quod late profequitur. Quarto argumentari possumus, quia alias sequitur, legem illam præcepisse actus Fidei, Spei, & Charitatis: consequens est falsum, ergo. Sequitur patet ex dictis, nam illi sunt actus interni, & maxime necessarij ad finem diuinæ legis, quia sine fide viuere impossibile est placere Deo; consequens est falsum, tum quia alias lex illa iustificaret contra Paulum ad Romanos tertio, & sequentibus, & ad Galatas secundo, & quarto, tum etiam, quia illa lex tantum habebat præcepta moralia, cæremonialia, & iudicialia, sub nullo autem membro istorum comprehenduntur præcepta Theologalia, vt sic dicam, tum denique quia alias lex illa esset valde perfecta, si præcepta illa, quæ perfectissima sunt contineret; consequens est contra Paulum vocantem legem illam infirmam, & imbecillam ad *Hebr. cap. septimo.*

Ad primum responderi potest primo, Paulum ibi loqui de lege, quatenus positiua erat, & præsertim quatenus continebat præcepta cæremonialia, quæ vt sic tantum circa actus externos versabatur, & ideo appellatur lex factorum, & ad *Hebr. 7. vocatur lex mandati carnalis*: cum autem dicimus legem illam versari circa actus internos, intelligendum est de illa quoad præcepta moralia. Hæc verò responsio non placet, primo quia Paulus, cum dicit, legem non iustificare, non tantum cæremonialem, sed etiã moralem complectitur, nam præceptum illud *Non concupisces*, morale est, & tamen loquitur de lege, vt illud comprehendit, vt patet ad Roman. 7. Item ratio Paulus ad Galat. 4. *Si ex lege iustitia: ergo gratis Christus mortuus est*, vt sit efficax, & que

A procedere debet de lege morali, ac de cæremoniali, vt per se constat, & notauit Augustinus de Spirit. & liter. cap. 14. Secundo non placet illa responsio, quia etiam lex illa vt erat positiua interdum versabatur circa internos actus, vt de præcepto festi expiationis supra ostendimus. Licer enim verum sit, præceptum illud solum quoad determinationem temporis fuisse positiuum, & illam determinationem coniunctam fuisse cum exteriori celebratione diei festi, nihilominus actus ille internus non erat per se coniunctus cum tali celebritate, sed solum, quia directe præcipiebatur. Dico ergo, legem illam vocari factorum, sumpta denominatione à maiori parte, & præcipue addita per illam legem. Vnde nihil obstat, quod aliquid etiam internum præciperet. Addi etiam potest, omne opus hominis etiam internum, quatenus ab ipso fit, sub factorum nomine comprehendendi, vt ex dicendis constabit.

B Ad secundam respondeo, illam differentiam à D. Thoma positam intelligendam esse de illa lege, vt positiua erat, vt sic enim comparatur cum lege gratiæ non vt erat moralis: nam vt sic quoad rem ipsam manet sub lege gratiæ. Deinde D. Thomas non negat, legem veterem direxisse actus internos, sed dicit, in hoc superabundare legem gratiæ, quia perfectiori modo illos dirigit. Et ad hoc adducit verba Christi *Matth. 5. Nisi abundauerit iustitia vestra plus, quam scribarum, & phariseorum, non intrabitis in regnum Cælorum.* In quo tamen aduerto, Christum non loqui de iustitia legis, sed de obseruantia legis, quam ibi iustitiam vocat, vt recte ibi Maldonatus aduertit. Vnde sensus est, nisi legem seruatis melius, quam scribæ, & pharisei, non intrabitis in regnum Cælorum, nam pharisei in exterioribus legem seruabant, non interius, vt colligitur ex *Matth. 23.* ergo perfecta obseruatio illius legis, etiam interioriorem rectitudinem postulabat. Et in hoc sensu dixit Gloss. ibi, illud, *Nisi abundauerit*, referendum esse ad intellectum phariseorum, non ad continentiam legis, & ita iuxta hunc sensum potius ex illo loco confirmatur nostra assertio. Deinde aduerto ex Augustin. 19. contra Faust. cap. 23. & 28. ea, quæ addidit Christus ad augendam iustitiam legis magna ex parte fuisse contenta in ipsa lege, licet vel non fuerint intellecta, vel non obseruata à phariseis, & inter hæc fortasse vnum erat, quod lex cohiberet manum, non animum. Alia vero pertinet ad maiorem perfectionem non tantum in actibus internis, sed etiam in externis constant. Denique potest illa differentia intelligi de lege non vt præcipientem, sed vt operante, vtraque enim lex diuina vt præcipientem versatur circa actus internos, & externos, lex autem vetus solū per se quasi cogebat ad exteriores actus, per pœnas, & comminationes, quæ animum non inducunt, lex autem noua per spiritum gratiæ animum inducit.

D Ad tertium respondeo in rigore falsam esse sententiam illius auctoris, nam sine dubio lex illa non solum vetabat mala opera, sed etiam prauum animum vel inordinatam concupiscentiam, vt ex Paulo, & ex verbis legis constat. Item non solum vetabat mala, sed etiam præcipiebat opera iusta. Vnde certum est, quod qui ex vera fide legem illam seruaret, nō solum non esset malus, sed etiam esset iustus. Imo intelligi non potest, quod ille auctor distinguit inter in-

nocentem,

Leuit. 19.

13
Obiect. 1.
Rom. 3.

2 Obiect.
D. Thom.

3 Obiect.

4 Obiect.

Rom. 3.
Gal. 2. & 4.

Hebr. 7.

14
Ad 1.

Hebr. 7.

Impugna-
tur resp.
Primo.

Secundo.

Vera resp.

15
Ad 2.

Matth. 5.

Maldon.

August.

Alia resp.

16
Ad 3.

nocentem, & iustum, dicens, *Qui abstinet se à malo esse innocentem, non tamen fore iustum, nisi opus iustitiae faciat.* At certe apud Deum nemo est innocens, nisi iustus: nam si opus iustitiae non est necessarium, sicut potest esse innocens qui illud non facit, ita etiam iustus, quod si opus iustitiae necessarium sit, qui illud non fecerit, nec iustus, nec innocens erit, quia non abstinuit ab omni malo, saltem omissionis. Denique intelligi non potest alia distinctio, quam adhibet inter viuere, & esse iustum, non enim loquitur de vita corporali, adducit enim verba Christi Luc. 10. *Hac fac, & viues*, & ponderat, non dixisse, *Et eris iustus*, quod certe ineptissimum est. Non potest ergo auctor ille habere commodam expositionem.

Ad quartum concedo sequelam, scilicet, praecepta Fidei, Spei, & Charitatis sub praeceptis illius legis comprehendendi quam sententiam in cap. 7. latius tractabo, & confirmabo, & ibidem ostendam, inde non sequi legem illam dedisse iustitiam, aut iustificasse. Et nunc breuiter declaratur, quia longe aliud est praecipere, aliud dare. Quamuis ergo lex illa praeciperet actus verae iustitiae, non sequitur dedisse illos, & consequenter neque sequitur dedisse iustitiam, aut iustificasse, quamuis ergo illa lex praeciperet fidem viuam, non dabat spiritum fidei, & viuificantem, ut infra dicemus, & ideo non iustificabat. Ad primam ergo rationem in contrarium obiectum negatur sequela. Ad secundam rationem quidam dicunt, haec praecepta non contineri sub aliquo illorum trium membrorum, & putant esse sententiam D. Thomae dicta quæst. 99. art. 5. quia ibi significat, praeceptum fidei comprehendendi in Scriptura sub testimoniis Dei, praeceptum autem Spei sub iustificationibus. Sed veritas est, haec omnia comprehendendi sub praeceptis moralibus: nam illa comprehendunt totum id, quod pertinet ad legem naturalem, siue dicantur respectu solius naturæ, siue etiam per connaturalitatem ad gratiam, ut supra libro 1. & 2. declaravi, & attigit hic Caietan. quæst. 100. art. 1. qui proinde hanc sententiam indicat. Et clarius ibidem D. Thom. in fine articuli, ubi ait, quædam esse moralia praecepta, ad quæ iudicanda indiget ratio humana introductione diuina, per quam erudimur de diuinis, & per hoc respondet ad tertium argumentum, quod de praecepto fidei proposuerat. Expressius vero in eadem quæst. 100. art. 3. dicit, ad Decalogum pertinere illa praecepta, quæ statim, vel ex principiis communibus, vel ex fide diuinitus infusa innotescunt. Denique supra ostensum est, diuisionem praeceptorum in tria illa membra esse sufficientem, cum ergo constet, haec praecepta non esse iudicialia, nec caeremonialia, recte sub moralibus comprehenduntur, non ut moralia à Theologalibus distinguuntur, sed ut actus liberi, & honesti morales dicuntur. Neque obstat, quod de iustificationibus dicebatur, nam omnium praeceptorum obseruationes possunt dici iustificationes, quia generalem iustitiam includunt, ut notauit D. Thomas dicta quæst. 100. artic. 2. ad 1. & eadem ratione omnia praecepta legis, quatenus in diuina reuelatione nitebantur, testimonia dici possunt. Vnde illæ duæ voces generales sunt; ut ex Psalm. etiam 118. non obscure colligitur, & ideo non excludunt sufficientiam partitionis praeceptorum per illa tria membra. Tertia vero ratio petebat, ut aliquid diceremus de perfectione, vel imperfe-

ctione illius legis. Sed hoc dicitur melius in cap. 6. & ideo breuiter dico ex Augustino contra Adimantum Manichæum, legem illam, licet actus valde perfectos præciperet, dici imperfectam, quia vires ad illos exequendos non præstabat.

Dico tertio. Materia legis veteris comprehendebat omnes actus externos necessarios ad honestatem morum, tam naturalem, quam caeremonialem, seu religiosam, quam etiam politicam, seu civilem. Hæc assertio manifesta est ex dictis capite præcedenti de triplici ordine praeceptorum; per quæ tres partes huius materiæ præcipue distinguuntur, posita autem nunc est, ut amplitudo illius materiæ, & numerus, vel ordo praeceptorum sub singulis membris contentorum magis explicetur. Aduertendum ergo est, materiam alicuius præcepti duobus modis posse esse necessariam ad honestatem morum. Primo secundum se, & prout præintelligitur ad præceptum. Secundo ut consequens ad præceptum, eiusque obligationem. In assertione igitur indifferenter, seu generatim sumitur hæc materia, nam utramque materiam, seu actus ad illam pertinentes lex illa comprehendebat. Diuerso tamen modo: nam lex illa secundum moralia praecepta versabatur in materia per se necessaria ad honestatem morum. Vnde quoad hanc partem materia illa non erat propria legis veteris, sed quasi accepta, vel mutuata à lege naturali: praecepta autem caeremonialia, & iudicialia ex genere suo versabantur in materia non necessaria de se, per ipsa autem praecepta fiebat necessaria ad morum honestatem. Vnde generalius loquendo possent omnia illa praecepta vocari moralia, quia re vera rectitudinem moralem constituiebant, tamen per antonomasiam usurpatum est nomen praeceptorum moralium ad illa, quæ ex natura sua talia sunt significanda.

Circa priore ergo materiam inquiri potest, quid necesse fuerit de operibus illis dari diuinam legem positiuam, cum naturalis lex ad illa obliget. Imo videtur esse repugnantia, quod lex diuina positiua sit in tali materia, cum de eadem data sit lex naturalis, quæ diuina etiam est. Accedit, quod lex circa talem materiam datur à Deo, prout est auctor naturæ, hæc vero lex est à Deo, ut auctore gratiæ, ut supra diximus. Sed nihilominus negari non potest, quin lex vetus, ut à Deo data est, præcipue comprehendat totam materiam legis naturalis, id enim manifeste constat ex Exod. 20. & 31. & Deuteronom. 9. & ex Paulo ad Roman. 2. vsque ad 7. & explicat late Diuus Thomas dicta quæstion. 99. artic. 2. & quæst. 100. art. 1. & sequentibus. Ratio autem, seu necessitas fuit, quia ratio humana valde erat obscurata per peccatum, etiam circa moralia, & naturalia praecepta, & ideo ait Diuus Thomas, *Oportuit homini in hoc subueniri per auctoritatem legis diuinæ, sicut per doctrinam, & reuelationem fidei subuenitur homini non tantum in his, quæ rationem superant, sed etiam in his, quæ de Deo naturaliter cognosci possunt, ad excludendum rationis humanæ errorem, qui accidebat in multis.* Sic ergo non repugnat, legem diuinam positiuam versari circa materiam ab eodem Deo præceptam per legem naturæ, quia ignorantia humana induxit necessitatem talis positiuæ legis, siue illa quoad hanc partem dicatur tantum declaratiua, siue etiam nouæ obligationis inductiua, quod postea videbimus. Et eadem ratione constat, potuisse Deum etiam

August.
Quo sensu
lex vetus
imperfecta
sit dicenda.

18
Quos actus
externos le-
gis veteris
materia
comprehen-
debat.

Materia
alicuius præ-
cepti dupli-
citer ad ho-
nestatem
morum ne-
cessaria.

19
Dubium.

Resp.

Exod. 20.
& 31.
Deut. 9.
Rom. 2.
D. Thom.

Non repug-
nat legem
diuinam po-
sitiuam ver-
sari circa
materiam
ab eodem
Deo præcep-
tam per le-
gem natu-
ralem.

vt auctorem gratiæ legem ferre in tali materia, tum quia ferebat illam in ordine ad finem supernaturalē, quia non potest supernaturalis reatitudo sine naturali subsistere, tum etiam, quia vt auctor gratiæ adiuvat etiam naturam, sicut & naturalia reuelat, & auxilium præbet ad bene operandum moraliter, etiam intra naturæ ordinem, vt in tractatu de Gratia dicemus.

Potest verò etiam è contrario interrogari, an lex illa secundum præcepta moralia tantum in materia naturali, id est, per se necessaria ad honestatem, versetur. Et ratio dubitandi esse potest, quia tertium præceptum de sanctificatione sabbati positiuum fuit in illa lege, & tamen ponitur inter moralia, quia ponitur in decalogo. Idem videtur esse de primo præcepto quoad illam partem, *Non facies tibi sculpsile*, nam positiuum fuit in illa lege, & ideo cessauit, vt sentit Diuus Thom. quæst. 100. artic. 3. Dicendum nihilominus est, præcepta positiua non pertinuisse ad moralia, sed ad cæremonialia, vel ad iudicialia, quod ex ratione sufficientiæ supra datæ patet, & quia alias omnia præcepta essent dicenda moralia, quia sub generali appellatione omnia erant de moribus hominum, & obseruatio omnium erat necessaria ad honestatem morum, supposita illa lege. Et si semel admittatur aliquod præceptum positiuum sub illo membro, eadem ratio erit de reliquis omnibus. Igitur illa tantum, quæ per se bona sunt, & necessaria ad honestatem naturalem, vel infusam dicuntur moralia.

Hæc autem sic distinguuntur à D. Thoma: nam quædam (inquit) adeo sunt per se nota, & generalia, vt sine vilo discursu ab omnibus sciuntur per lumen naturæ, aut fidei, quædam sunt conclusiones proximæ, quæ facili discursu ex illis principiis colliguntur, alia sunt vt conclusiones remotæ, quæ maiori sapientia indigent, vt cognoscantur. Prima dicuntur præambula ad decalogum, postrema illationes, seu corollaria ex illo. Media vero dicuntur proprie, & formaliter præcepta decalogi, vt constat ex D. Thoma. 4. vbi dicuntur decem verba, tamen virtute continent multa alia, vel antecedenter, vel consequenter, vt dixi, & late exponit D. Thomas tota fere quæst. 100. Circa quam quæstionē solent ab expositioribus disputari fere illa omnia, quæ nos supra libro secundo de lege naturali disseruimus, quia ad illum locum proprie pertinebant, & hic repetenda non sunt. De obligatione autem illorum præceptorum, vt specialiter in lege veteri data sunt, dicam in cap. 6.

Vt autem satisfaciamus rationi dubitandi, oportet aduertere, differentiam esse inter auctores. Nam multi distinguunt quatuor præcepta erga Deum, & sex tantum erga proximum, confundentes duo vltima in vnum negatiuum *Non concupisces*. Et hoc supponit Hieron. ad Ephes. 6. cum ait, Præceptum honorandi parentes esse quintum decalogi. Numeratio autem quatuor priorum præceptorum non vno modo fit. Nam Origen. homil. 8. in Exod. quem sequitur Burgen. distinguit primum in duo negatiua, *Non habebis Deos alienos*. & *Non facies tibi sculpsile*. Hieronym. autem Osee 10. quem sequitur Rupertus libro 3. in Exod. cap. 32. distinguunt aliter illud primum in duo, vnum scilicet, affirmatiuum, *Ego sum Dominus Deus tuus*. Et aliud negatiuum comprehendens illa duo, quæ distinguit Origen.

Esychi. autem Leuit. 26. vt refert D. Thom. q. 100. art. 4. coniungendo dictas opiniones, distinguit primum præceptum in tria, vnum affirmatiuum, & duo negatiua, & consequenter excludit à decalogo tertium præceptum de obseruatione sabbati, quia positiuum est. Et ita respondet priori parti rationis dubitandi, non tamen satisfacit posteriori.

Vnde nulla ex his sententiis satisfacit omnibus difficultatibus occurrentibus. Et in primis tertia non consequenter loquitur: nam eadē ratione excludere deberet à decalogo aliud negatiuum. *Non facies tibi sculpsile*. Nā quatenus distingui posset ab alio *Non habebis Deos alienos*, positiuum est, & cæremoniale, vt notauit D. Thom. dicta quæst. art. 7. ad 2. Et præterea tertium præceptum de sanctificatione sabbati tam expresse dicitur in Exod. 20. fuisse scriptum in tabulis, vt non possit absolute reici à decalogo. Et deinde contra dictas opiniones obstat, quia duo vltima præcepta in secunda tabula vt distincta ponuntur, & habent materias diuersarū rationū, & virtutū.

Et ideo præualuit opinio August. lib. de Decem chord. cap. 5. & per totum, & quæst. 71. in Exod. quem sequitur D. Thom. in præfati, & 2. 2. quæst. 122. & communiter Scholastici, & fere à tota Ecclesia recepta est, quæ distinguit septem præcepta erga proximum, & consequenter tria tantum erga Deum. Nam in primo verba illa, *Ego sum Dominus Deus tuus*, non sunt præceptiua, sed præsuppositiua, vt sic dicam, potestatis Dei ad ferendam legem. Et deinde si aliquod præceptum continent, est de vnitae Dei, quod includit negationem plurium Deorum, quam explicant alia verba, *Non habebis Deos alienos*, illa vero *Non facies tibi sculpsile*. Si intelligantur de prohibitione idoli ad hunc finem, vt colatur pro Deo, non distinguitur à priori negatione, & ita est præceptum morale, vt exposuit D. Thomas art. 4. Si autem exponantur de absoluta prohibitione imaginum Dei, est cæremoniale, & non morale, vt D. Thomas exposuit, & reducitur ad primum præceptum, vt circumstantia eius. Similiter dicendum est de tertio, quatenus enim præcipit, vt aliquod tempus cultui Dei dicatur, naturale est, & morale; quatenus vero determinabat talem diem, fuit cæremoniale, & cessauit, vt exposuit D. Thomas eadem quæst. art. 3. ad 2. Vnde concluditur, in decalogo prout scriptum fuit in lapidibus, aliquid cæremoniale fuisse admixtum, non vero sequitur præceptum aliquod positiuum ad moralia pertinere. Cur autem in illo tertio præcepto specialiter fuerit aliquid figurale additum, tractat August. lib. de Ritib. Eccles. cap. 11. & 12. alias Epist. 119. ad Ianuari. & rationem mysticam reddit, scilicet, per Sabbathum significari æternam requiem, & tertium illud præceptum Spiritui Sancto attribui, qui est amor, & ideo ad excitandum amorem, quoad requiem tendimus, factam esse in illo tertio præcepto Sabbathi commemorationem.

Circa aliud membrum de materia illius legis solum necessaria, quia præcepta, dictum est in superioribus, duas habuisse partes, aliam ad Deum, aliam ad homines pertinentem, quoad vtramque ergo partem fuit lex illa & copiose & sufficientissime tradita, quod breuiter in singulis comprehendere potest ex ijs, quæ D. Thomas in prædictis quæstionibus latissime tradidit. Et in primis materia cæremonialis, seu ad Deum pertinens, quatuor capita complectebatur. Primum conti-

net

20
Dubium.

D. Thom.
Resp.

21
Distinctio
D. Thoma
de præce-
ptis morali-
bus.

Dicit. 4.

D. Thom.

22
Differentia
inter Doctores
notanda.
De ordine
Decalogi.
Hieron.

Origen.

Rupert.

Origen.

D. Thom.

23
Quid de
his senten-
tijs sentien-
dum.

Exod. 20.

24
August.
D. Thom.

August.

25
Aliud men-
brum expo-
nitur.

Materia
Cæremoni-
alis 4. Com-
plectebatur
Primum.

net praecepta sacramentorum, inter quae primum erat circumcisionis, quia ante legem incepit, & in ea tanquam elusianua, & professio retenta est, alia vero fuerunt in ipsa addita, ut agni paschalis, consecrationis Pontificis, &c. de quibus ex professo tractatur in 3. tom. tertiae partis, tam disputando de Sacramentis in genere, quam de Baptismo, & Circumcisione in particulari. Secundum caput est de Sacrificiis, quae ex parte rerum materialium, quae offerebantur, erant multiplicia. Formalis vero distinctio illorum ex fine sumenda est. Nam quoddam erat *holocaustum*, in recognitionem diuinæ maiestatis. Aliud dicebatur *hostia pacifica*, quae ad impetrandum noua beneficia, vel ad agendas gratias pro iam susceptis mactabatur. Aliud denique dicebatur, *sacrificium pro peccato*, quia in eius expiationem, & satisfactionem aliquam immolabatur, de quo toto genere sacrificiorum, & quomodo omnes illarum rationes in vno sacrificio Eucharistiae contineantur, disputatur eodem tom. 3. ad finem. Et praeterea de illis sacrificiis ultra D. Thomam hic, & Origenem. Abulen. & alios in Leviticum, & Philonem lib. de sacrificiis, videri potest Riber. tract. de Templ. lib. 4. & Azor. tom. 1. lib. 6. à cap. 25. per plura. Tertium cap. continet sacra, id est, templum, altare, & omnia vasa ad diuinum cultum instituta, de quibus omnibus late Ribera in dicto tract. lib. 1. & 2. & ad eum ordinem pertinent festiuitates, & Sabbatha, de quibus idem auctor lib. 3. & breuiter comprehendit Tolet. in caput 7. in Ioan. & Azor. supra cap. 3. 1. & sequentibus. Solum aduerto in litera D. Thom. q. 102. art. 4. ad 6. haberi, Propitiatorium fuisse lapideam tabulam. Existimo tamen errorem irrepsisse in textu. Nam constat Exod. 25. fuisse tabulam auream, quod D. Thom. non ignorauit, sed id scripsit ad Hebr. 9. lect. 2. Quartum caput continet obseruantias peculiare illius populi, ut erant specialia ieiunia, cibi prohibiti, & similia, de quibus videri potest supra art. 6.

Simili modo altera pars illius materiae, quae iudicialis, vel quasi politica dici potest, ad quatuor etiam capita reuocatur ex D. Thom. supra, & fere tota q. 104. Quaedam enim leges constituebant ordinem seruandum inter Principem, & populum adiunvicem. Aliae statuiebant de moribus totius populi, & singulorum membrorum eius, tam in ordine ad communitatem, quam inter se, ut in iudiciis, contractibus, &c. Aliae dabantur de rebus seruandis in singulis familiis, ut inter dominos & seruos, parentes, & filios, virum & uxorem, & huc spectabant leges matrimonij, quod tunc erat contractus humanus, & non Sacramentum proprie dictum, & ideo praecepta ad illud spectantia inter iudicialia numerantur. Denique vltimum caput continebat leges pertinentes ad extraneos, id est, ad hospites seu peregrinos, & huc spectabant leges de bello ferendo, aut vitando cum ceteris exteris nationibus, & de coniugiis, & aliis contractibus cum eis ineundis, de quibus videri potest Azor supra à cap. 4. Vnde factum est, ut praecepta illius legis in magno numero multiplicata fuerint, fuisse enim sexcenta, & tredecim dixit Guilielm. Parisi. lib. de Fide, & leg. & sequitur Abul. Deuteron. 27. q. 1. & Burgen. in Scrutin. 1. p. d. 8. cap. 9. Galatin. autem aliter illa numerat, quod nunc expendere necessarium non est.

Dico quarto. Materia legis veteris generaliter sumpta aliqua comprehendebat, quae non

A cadebant sub rigore praecepti, sed sub consilio. Ad intelligendam hanc assertionem supponendum est, nomen legis, collectivè sumptum, significare in rigore collectionem praeceptorum ad aliquem statum, seu communitatem pertinentium, interdum vero latius sumi, ut comprehendat totam aliquam viuendi rationem, in qua multa alia praeter praecepta continentur, ut lex Evangelica absolute dicta comprehendere dicitur consilia Evangelica, & sacramenta omnia, quamuis non de omnibus praecepta diuina data sint. Loquendo ergo hoc posteriori modo de lege veteri, dicimus, eius materiam extendi etiam ad aliqua consilia. Et videtur posse sumi ex illo Deuteron. 11. *Ama Dominum Deum tuum & observa praecepta eius, & caeremonias, iudicia, atque mandata omni tempore.* ubi per praecepta, intelliguntur moralia, ut supra dixi & adduntur illis mandata praeter caeremonias, & iudicia; ergo illa mandata non sunt praecepta moralia, caeremonialia, aut iudicialia, quia ab omnibus distinguuntur; ergo sunt consilia. Patet consequentia, quia non potest cogitari medium inter illa duo, & quia vox *Mandatum*, interdum ita accipitur, ut notavi primo tomo tertiae partis disp. 43. sect. 1. & 3. Et huic expositioni, & sententiae videtur fauere D. Thom. 1. 2. q. 99. art. 5. Sentit enim eam vocari mandata in illa lege, *Quae erant praecepta, vel prohibita, non ut simpliciter debita, sed propter melius.* De quibus ait, *Vocari mandata, quia quandam inductionem habent, ac per suasionem.* Et adducit Hieronymum in Proemio ad Marcum, distinguentem mandatum à praecepto. Vnde cum D. Tho. prius dicit, *Hae eadē, quae vocantur mandata, fuisse praecepta, vel prohibita,* late videtur uti iis verbis, quatenus includunt omnem inductionem, & per suasionem: alioqui mandata confunderet cum praeceptis in iisdem verbis, in quibus vult illa distinguere. Item cum ait ea, quae mandantur tantum esse ad melius esse, intelligendum videtur non solum ante mandatum, sed etiam post illud, alioqui iam illud esset rigorosum praeceptum caeremoniale, vel iudiciale, relinquitur ergo ut tale mandatum sit consilium.

Sed licet haec probatio probabilis sit, non tamen cogit, quia D. Thom. non persistit in illa expositione, addit enim per mandata posse intelligi in loco Deuteronomij non leges datas à Deo per seipsum, sed datas per homines, *Ut verbum ipsum, inquit, praefert.* Et ita in illo loco praecepta dicuntur tantum decem decalogi, mandata vero alia moralia, quae per Moysen data, vel explicata sunt. Quae expositio est probabilis. Alia etiam esse potest, ut per mandata non intelligantur leges diuinæ, sed praecepta, quae per homines, Dei ministros dari contingeret *omni tempore*, ut ibi dicitur, & annumerari potuerunt cum legibus Dei, quia lex ipsa praecipiebat obedire Pontificibus, & ministris Dei. Accedit, quod vox *Mandatum* nunquam proprie significat consilium, neque in hac significatione usurpata inuenietur in Scriptura. Imo tota lex vocatur mandatum, Malach. 2. & tota lex vocatur lex mandatorum ad Ephes. 2. Nec D. Hieronymus in citato loco distinguit mandatum à praecepto in illo sensu, quia in exemplum mandata affert verba Christi, *Mandatum novum do vobis, ut diligatis inuicem*, quod est rigorosum praeceptum. Vnde nomine mandati videtur intelligere praeceptum affirmatiuum faciendi aliquod bonum, nomen vero praecepti accommodat ad negatiuum, *quale est, inquit, diuertere à malo.*

Materia legis veteris quaedam tantum de consilio comprehendebat. Vide dicta in lib. 1.

Deuteron. 11.

D. Thom.

D. Hieron.

28
perpenditur
vis rationis
proposita.

Alia expositio.

Malach. 2.
Ephes. 2.
D. Hieron.

29
Conclusio
proposita
defenditur.
D. Thom.

Psal. 118.
Chrysostom.

Exod. 22.

30
Dubium

Respondeo

Nihilominus conclusionem positam cenſeo veram, & ſatis conſentaneam menti D. Thomæ. poteſtque declarari, & probari inductione quadam, & accommodatone ad dicta tria membra præceptorum. Nam in primis in illa lege fuerunt inſtituta aliqua ſacrificia, quæ non præcipiebantur, ſed voluntarie offerebantur iuxta illud Psal. 118. *Voluntaria oris mei beneplacita ſac Domine*, quod ita ibi interpretatur Chryſoſt. De illis ergo ſacrificijs poſſumus dicere, datum eſſe conſilium, non præceptum. Deinde de votis dabatur conſilia in illa lege iuxta illud Psal. *Vouete & reddite*: nam licet ſecunda pars contineat præceptum naturale, prior continet conſilium. Quod generatim ſumptum poteſt dici conſilium morale, tamen ex parte materiæ poterat eſſe cæremoniale, quia etiam conſulebantur vota de aliquibus ſacrificijs, vel oblationibus voluntarijs illius legis, quæ duna dicebantur, multa etiam in illa lege diſponebantur circa obſervationem, vel cõmutationem votorum, quæ proprie erant cæremonialia, & interdum continebant præceptum, aliquando vero permiſſionem, ſeu conſeſſionem, vel etiam conſilium. Deniq; id quod D. Thom. ſupra aſſert ex 22. Exodi. *Si pignus acceperis veſtimentũ a proximo tuo, ante ſolis occaſum reddes ei*, videtur non fuiſſe rigorofum præceptum, ſed monitionem aut inductionem, niſi in caſu, in quo veſtimẽtum eſſet proximo omnino neceſſariũ, tunc enim videtur fuiſſe charitatis præceptum in ipſa lege ſignificatum: extra illum ergo caſum erat conſilium, vt D. Thomas indicat, poteſtque dici conſilium iudiciale. Atq; ad hunc modum poterunt in illa lege alia conſilia intellegi, & explicari iuxta exigentiam materiæ, & verborum.

Hic vero occurrebat iterũ difficultas de imperfectione illius legis, nam amplecti & ſuadere non tantum præcepta, ſed etiam conſilia videtur illius legis imperfectione ſuperare. Sed quia de modo imperfectionis illius legis dictũ ſumus infra, reſpondeo breuiter, conſilium abſolute dictum latius patere, quam conſilium perfectionis, quod ad ſtatũ perfectionis conſtituendum ordinatur. In illa ergo lege non fuerunt data, nec explicata conſilia perfectionis, hoc enim imperfectionem eius ſuperabat: nam ſi forteſſe aliqui ſtatum perfectionis profeſſi ſunt, illud non fuit ex doctrina legis, ſed ex diuino inſtinctu. At vero inducere ad aliqua conſilia, quæ in comuni hominum vita, & ſtatu exerceri poſſunt, non excedeſſat perfectionem illius legis, imo erat illi conſentaneum, vt oſtenſum eſt.

C A P V T V.

Vtrum lex vetus conuenienti modo, tempore, & alijs circumſtantijs data fuerit.

1
De alijs circumſtantijs legiſcriptis.

Explicatis cæteris cauſis illius legis, ſuper eſt dicendum de forma ſeruata in illa lege tradenda, quæ res quantum ad ſcholasticum negotiũ ſpectat, facilis eſt. Quia forma legis (vt ſæpe in hoc opere notatum eſt) dicitur externum ſignum, quo voluntas, ſeu mens legiſlatoris manifeſtatur. Vnde hic non agimus de actu ipſo interno in Deo exiſtente, qui eſt veluti ſubſtancialis lex, & quaſi forma, & anima ſigni externi:

A nam de illo actu eadem eſt ratio in hac lege, quæ in omni alia, ſeruata proportionem, ideoque applicanda eſt doctrina tradita in lib. 1. de Lege in cõmuni. Agimus ergo de lege externa, & ſenſibili, per quã populo Iſraelitico innotuit interna mens & voluntas Dei. Diximus autẽ in ſuperioribus, duo principaliter requiri in hac forma legis, ſcilicet, ſignificationem externam aliquo ſenſibili ſigno factam, & publicam promulgationem cum conuenienti ſolemnitate toti cõmunitati factã, vtrumque ergo in forma illius legis ſeruatum eſt, nam licet eſſet diuina ex parte auctoris, dici poteſt humana ex parte recipientium, & ideo humano modo, ſeu hominibus accommodato dari, neceſſariũ fuit, & ideo vtrumque a nobis explicandũ eſt, ſimulque circumſtantijs in illa lege tradenda ſeruatas, quatenus ad ſolemnitatem illius formæ pertinent, declarabimus.

B Circa primum dicendum eſt, formam illius legis fuiſſe verbum ſenſibile ipſiusmet Dei, hominibus ſufficienter ſignificans ipſius voluntatem. Hoc conſtat Exodi 20. *Loquutusque Dominus eſt cunctos ſermones hos.* & infra, *cunctus autem populus videbat voces.* Vbi verbum videndi, vt notat Auguſt. q. 72. in Exod. generaliter ſumitur pro ut de quocumq; ſenſu dici ſolet, vel etiam prout ad mentem, & intelligentiam traducitur, & ita ſenſus erat, *videbat voces*, id eſt, intelligebat, quid per vocem Dei ſignificaretur. Illud autem dictũ eſt de lege quoad decalogũ, de cæteris vero præceptis ſubditur, *Dixit præterea Dñs ad Moÿſe, & ſæpe repetuntur illa verba, Loquutus eſt Dominus ad Moÿſem.* Neque refert, quod illa verba effectiue formarentur immediate ab angelo in ære, vel in Moÿſi ſenſibus, quia nihilominus verba illa erant dictata à Deo ipſi angelo, & ita erant à Deo vt à propria cauſa principali. Et eadem ratione non ſolum data eſt illa lex Moÿſi per proprium Dei verbum, ſed etiam ab ipſo Moÿſe data eſt populo, ipſomet Deo verba legis dictante, ſicut enim Moÿſes illam ſcripſit, ita etiam verba protulit, ſcripſit autem illam legem vt canonicus ſcriptor, dictante Spiritu Sancto, vt de fide conſtat, ita ergo illam etiam protulit. Vnde Exodi 24. dicitur, *Venit ergo Moÿſes & narrauit populo omnia verba Domini atque iudicia, reſponditque omnis populus vna voce, omnia verba Domini qua loquutus eſt faciemus.* & ſtatim additur, *ſcripſit autem Moÿſes vniuerſos ſermones Domini.* Vbi ſignificatur, prius dixiſſe, & poſtea ſcripſiſſe legem, forteſſe tamen illud prius per anticipationem dictum eſt, nam paulo poſt ſubditur, *Assumensque volumen ſaderis, legiſt audienti populo, qui dixerunt Omnia, qua loquutus eſt Dominus faciemus.* Et Paulus ad Hebr. 9. dixit, *Leſto enim omni mandato legiſ a Moÿſe vniuerſo populo, accipiens ſanguinẽ, &c.* Vbi Riber. me ritoreprehendit Eraſm. quod pro dictione *leſto* poſuerit *diſto*, nam licet re vera dixerit, tamen ex libro dixit, vt verba Exodi oſtendunt. Fieri autem potuit, vt prius verbo retulerit, quæ acceperat, & poſtea ea ſcripſerit, ac deinde iterum legerit, audiente populo, quod incertum eſt, & veriſimilius apparet, prius legem ſcripſiſſe, & poſtea ex ſcripto legiſſe. Vtuncque tamen ſit, ſemper verbis Dei, & Spiritus ſancti dictatis loquutus eſt.

D Dices. Quid ergo eſt, quod Paul. ad Hebr. 2. legem illam minus perfectam eſſe oſtendit, eo, quod ſit ſermo per angelos dictus, nam ſi ſermo ille erat ſermo ipſiusmet Dei, non variat, neque minuit dignitatem verbi, quod per angelũ, vel hominem, ſue etiam per ipſum Deum proferatur, vt

2
Forma illius legis qua.

Auguſt.

Exod. 24.

Riber.

3
Obiect. Hebr. 2.

tur, vt

Gregor.
Resp.

tur, vt in simili dixit Gregor. lib. 1. Morali, cap. 1. Respondetur quoad verbi certitudinē, & infallibilitatem, & quoad legis auctoritatem non referre, quod per hunc vel illum ministrū proferatur, & in sensu pertinere ad magnam illius legis dignitatem, quod per verbum Dei suā voluntatem manifestantis formaliter (vt sic dicā) constituta sit. Nihilominus tamen ad maiorem quādam sermonis excellentiam accidentalem, pertinere potest persona ministri immediate loquentis, vel quia ex proxima habitudine ad illum habet quandam dignitatem moralem, propter quam maiore reuerentiam meretur, quomodo Euangelij verba à Christo prolata maiori reuerentia audiuntur. Vel quia solet Rex grauiore leges per ministros maioris auctoritatis proponere, & hoc modo lex vetus, licet fuerit verbum Dei, in hoc ipso minorem dignitatem habet, quam lex gratiæ, vt postea videbimus.

4
Petri 1.
Resp.

Exod. 20.
& 24.

Secundū
Resp.

Interrogabis ulterius, quale fuerit illud verbum Dei, an prolatum, vel scriptū. Respondeo, iam ex dictis constare vtrumque interuenisse; nam lex decalogi prius voce prolata est Exodi 20. & postea digito Dei scripta est in tabulis Exod. 24. 31. & 32. de cæteris autem præceptis iam declaratum est. Vnde si queratur an vtrūq. signum, vel alterum tantum fuerit de substantia illius legis. Respondeo breuiter, quodlibet illorum per se fuisse sufficiens, concurrentibus alijs requisitis, & attenta communi ratione legis supra tradita. Ex dispositione autem diuina videtur fuisse necessaria scriptura ad substantiam, & obligationem illius legis, saltem vt duratura erat in tota posteritate illius populi, donec veniret semen, vt Paulus ait. Nam ille populus non tenebatur leges aliās obseruare vt diuinas, & à Deo expresse traditas, nisi quæ scriptæ erant, iuxta illud Deuter. 4. Non adderis ad verbum, quod vobis loquor, neque auferetis ex eo, custodite mandata Domini Dei vestri, & ideo sepe Deus præcipit, legem illam scribi Exodi 34. & Deut. 27. 28. & per antonomasiam lex scripta vocatur, vt sumitur ex Deuter. 30. & 31. Nihilominus tamen fieri potuit, vt populus ille, qui aderat editioni legis, statim illa obligaretur ante scripturam, sicut obligabatur lege circumcisionis ante scripturam eius. In quo potest notari differentia inter præcepta decalogi, & alia, nam decalogus priusquā scriberetur, voce Dei sufficienter propositus est, & ideo sine dubio statim obligauit, non vt erat lex naturalis ratione fundata, sed etiam vt erat lex specialiter à Deo data, quæ hoc solo titulo obligaret, etiā eos, qui rationem talium præceptorum ignorarent. Alia vera præcepta, licet Moyse per sermonem tradita fuerint, populo non fuisse proposita, nisi ex scripto, vt diximus, & ideo antequam scriberentur, non habuerunt plenam & consummatam rationem legis.

Deut. 4.

27. 28.

30. & 31.

Differentia
inter præcepta Decalogi, & alia

De ordine
& numero
decalogi in
tabulis scriptis.

Denique circa hanc formam, quatenus per voces edita est, nihil adnotandum occurrat, præter superius dicta de ministerio hominis, vel angeli in illis verbis formandis. Quatenus vero scripta est, sufficit etiam dicere, consulendā esse veterem scripturam, præsertim in Exodo, Leuit. & Deut. nam in illis tota forma illius legis, & singulorum præceptorum eius latissime describitur, præsertim quæ ad cæremonialia, & iudicialia spectant, & ideo solum oportet, verba Scripturæ expendere, nam in illius sensu substantia illius legis consistit. Quoniā vero de præ-

A

ceptis decalogi specialiter dicitur fuisse in duabus tabulis lapideis scripta, & Scriptura non declarat, quomodo fuerint distributa, ideo aliquid de hoc dicere necessarium est; nam ad formam illius legis aliquo modo spectat. Aliqui ergo dixerunt, in singulis earum fuisse quinque præcepta scripta. Quod tradit Ioseph. 3. Antiquit. c. 6. & Philo 1. decalog. & Hugo Cardinal. Exod. 20. & sequitur Sor. lib. 2. de Iustit. q. 3. art. 4. Alij vero putant, in vna tabula fuisse tantum præcepta pertinentia ad Deum, in alia vero pertinentia ad proximum. Quod sentit August. q. 71. in Exod. & q. 7. in lib. quæst. vtriusque testam. & 1. de Decem chordis ca. 6. Et hoc sequitur Abulens. in cap. 20. Exod. quæst. 1. & Burgens. in cap. 32. Exodi addit. 4. Inter quas sententias difficile est ferre iudicium, quia auctores harum opinionum non viderunt tabulas scriptas, vt possint de illis ferre testimonium. Et scriptura non explicat modum partitionis, nec firma ratione, aut traditione certa ostendi potest. Si tamen conjectura vtendum est, posterior est præferenda, quia decuit, vt præcepta ad Deum pertinentia separatim, & in prima tabula traderentur. Et ita vsus obtinuit, vt illa dicantur præcepta primæ tabulæ, & alia secundæ, vt patet ex D. Thoma q. 100. art. 4. & 5. Magist. cum Doctoribus in 3. d. 37. & alijs communiter.

B

Circa alteram partem illius formæ, quæ est promulgatio, distinguere oportet decalogum à reliqua parte legis, nam solennis promulgatio decalogi sufficienter describitur Exod. 20. cum magnis signis terroris, & maiestatis, quibus ille populus tunc indigebat, & accommodata erant illi legi, quæ timoris erat. Et quia tunc præsens aderat totus populus, pro quo tradebatur, & vox talis erat, vt à cunctis audiri posset, ideo ita fuit promulgatio sufficiens, vt nulla diuulgatio, vel temporis successio necessaria fuerit, atq. ita lex illa simul edita, & promulgata est. Vnde recte scripsit August. lib. 10. de Ciuit. cap. 13. Cum porteret Dei legem in edictis angelorum terribiliter dari, non vni homini paucisve sapientibus sed vniuersæ genti, & populo ingenti, coram eodem populo magna facta sunt in monte, vbi lex per vnum dabatur, conspiciende multitudinem metuenda, ac tremenda, quæ fiebant. Non enim populus Israel sic Moyse credidit, quemadmodum suo Lycurgo Lacedæmonij, quod à Ioue, seu Apolline leges, quas condidit accepisset. Cum enim lex dabatur populo, qua coli vnus iubebatur Deus, in conspectu ipsius populi in quantum sufficere diuina prouidentia indicabat, mirabilibus rerum signis, ac moribus apparebat, ad eandem legem dandam docentem creatori seruire creaturam. Ex quibus verbis vnusquisque facile colligere potest, circumstantias omnes necessarias ad sufficientem ibi interuenisse, definitas iuxta consilium diuinæ sapientiæ, & voluntatis eius cum rationibus seu congruentijs eiusdem voluntatis. Qui vero plura de illis signis in particulari desiderat, legat Abulensem in cap. 20. Exodi q. 36. & sequentib. Post illam vero decalogi promulgationē ad illius perpetuitatē voluit Deus, præcepta illa in lapidibus describi ministerio angelorum ad maiorem illorum præceptorum commendationem, vt plane colligitur ex 31. Exod. & Deuteronomij 4. & 9. Postea vero Moyses iratus contra populum propter vitulum conflatilem confregit eas, deinceps vero ipse Moyses iussu Dei eadem præcepta in alijs duabus tabulis scripsit Exod. 34. Ac tandem tabulas illas intra arcam Dei posuit,

1. Sententia Ioseph. Philo. Hug. Sor.
2. Sententia August. Abul. Burg.

3. Opinio præferenda.

D. Thom.

6
Circapromulgationē legis veteris
Distinguidum.
Exod. 20.

August.

Abulens.

Exod. 34.

Vide Marfil
Ficin in li-
bro de Re-
lig. Christ.
cap. 34. &
Paul. Ritu
in libr. de
Christianis
veris. tract.
2 p. 3. c. 3.

7
Lex vetus
cui populo
data
D. Thom.
Exod. 19.
& 20.
Deut. 1. &
5.

Galat. 5.
Rom. 3.
Rom. 9.

8
Cur illi po-
pulo data
lex vetus
Deut. 9.
Psalm. 149.
& 147.
Deut. 4.
Exod. 19.

Genes. 22.

vt maiori veneratione præcepta illa haberentur
vt constat ex 3. Reg. 8. 2. Paralipomenon 5. &
ad Hebr. 9. Reliqua vero omnia præcepta legis
promulgauit Moyses, ea publice legendo coram
populo, vt supra dictum est, & illa verbo Dei
scripta non quidem in arca, neque intra Sancta
sanctorum, sed extra illa obseruari voluit. In quo
significatum quidem est, præcepta decalogi esse
grauiora, & magis necessaria, non tamen minu-
tiora, & parui momenti, vt quidam incauto lo-
quuntur.

Atque ex dicta legis promulgatione, & forma
eius colligi potest primo, legem illam non esse
datam pro vniuerso mundo, sed pro solo popu-
lo Israel, vt tradit D. Thom. q. 98. art. 4. & su-
mitur aperte ex forma eiusdem legis Exodi
19. 20. & sequentibus, vbi ad illum populum
sermo legis dirigitur, & Deuter. 1. *Hæc sunt verba,*
qua loquutus est Moyses ad omnem Israel, & c. 5. Audi
Israel & c. & infra, Dominus Deus noster pepigit no-
biscum fœdus in Horeb. Deinde lex illa soli illi po-
pulo promulgata est, tantumque præcipiebat
eis, quibus dabatur, vt eam docerent filios suos,
ac nepotes, vt dicitur Deuter. 4. Denique pactum
circuncisionis, & præceptum eius cum solo A-
braham initum est, & pro illius posteritate tra-
ditum, Genes. 17. illa autem lex circuncisionem
supponebat, vt constat ex 12. Exodi, vbi sermo
specialiter est de religione Phæse, eadem autem
ratio est de tota lege, vt constat ex Paulo ad Ga-
lat. 5. Vnde idem ad Roman. 3. interrogans, *Quæ*
utilitas circuncisionis? Respondet, *multum per omnem*
modum, quia credita sunt illis eloquia Dei. Ac deniq.
ad Rom. nono, inter prærogatiuas Iudæorum
ponit, quod eorum fuit legislatio. Ratio autem,
ob quam lex illa data est particulari populo, &
non omnibus hominibus, reddi potest primo,
quia illa non est data vt simpliciter necessaria
ad salutem; nã sine illa potuerunt homines sal-
uari ante illam, & gentiles, illa durate, & licet pos-
set esse utilis, non cogitur Deus eadem media
vtilia omnibus conferre, & multo minus eadem
præcepta omnibus tradere.

Deinde data est illi populo potius, quam a-
lijs, non propter iustitias eius, *Cum populus esset*
dura ceruicis, vt dicitur Deuterono. 9. sed ex di-
uina electione, iuxta illud Psalm. 149. *Quia be-*
neplacitum est Domino in populo suo, & illud Psalm.
147. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non
manifestauit eis. idemque late sumitur ex Deute-
ronomij 4. & Exodi 19. *Si audieritis vocem me-*
am, & custodieritis pactum meum, eritis mihi
in peculium de cunctis populis, mea est enim omnis ter-
ra. Quæ verba supponunt electionem, & voca-
tionem gratuitam, & ad executionem, seu dura-
tionem effectus conditionem requirunt. Ratio
autem inde sumi potest, quia ex illo populo erat
Christus nasciturus, in cuius honorem Deus vo-
luit specialiter disponere illum populum, median-
te lege, vt supra dictum est, & ita electio ad illam
legem supponit aliam electionem Abraham, vt
esset Christi progenitor, quæ gratuita fuit, &
non ex meritis eius, licet illa electione supposi-
ta, & gratis recepta prima vocatione ad fidem,
per illam potuerit mereri de congruo, vt Chri-
stus ex se nasceretur, & consequenter dispositio-
nem suæ posteritatis conuenientem ad illud finem
ex ordine diuinæ Prouidentię, iuxta illud Gen.
22. *Quia fecisti rem hanc, & c. benedicam tibi, & mul-*
tiplicabo semen tuum sicut stellas Cæli, & c. de quo vi-
deri possunt dicta in primo tomo tertiæ partis

A disp. 10. sect. 6.

Aduertendum est autem, licet lex illa non
fuerit gentibus imposita, nihilominus volunta-
rie potuisse illam amplecti, idque duobus mo-
dis. Primo per imitationem, acceptando, v.g. in
suis regnis, vel Rebus publicis, & in eis similes
leges statuendo, hoc enim nec per se malum erat,
nec prohibitum. Tunc autem leges illę in tali-
bus populis humane essent, non diuinę, quia
ibi non obligaret ex vi diuinę legislationis, sed
ex voluntate alicuius Principis humani, sicut
nunc lex soluendi decimas in Ecclesia quoad
quotam humana est, licet in populo Israel fue-
rit diuina. Secundo poterant gentes legem illam
voluntarie profiteri, assumpta prius circumci-
sione, vt constat Exod. 12. tunc autem licet legis
professio esset voluntaria, postea observatio etiet
necessaria iuxta illud Pauli ad Galat. 5. *Testificor*
omni homini circumcidenti se, quod debitor est vniuersę
legis faciendę. Et ideo Christus Dominus Matth.
23. reprehendit Phariseos, qui summa diligentia
profelytos facere procurabant, & postea illos fa-
ciebant filios gehę. Vbi non reprehendit prio-
rem sollicitudinem (sed potius supponit esse de
se bonam, & conformem legi) sed reprehendit se-
cundum, quia gentiles factos profelytos ad obser-
uationem legis non iuuabant, sed potius suis tradi-
tionibus, & prauis exemplis corrumpebant.

Vltimo circa hanc legis promulgationem duæ
circumstantię aduertendę sunt, scilicet, locus, &
tempus. Nam quoad locum videtur esse aliqua
diuersitas in Scriptura, nam in Exodo saepe si-
gnificatur, datam esse in monte Sina, vt patet ex
c. 3. 19. & seq. & Act. 7. in Deuter. autem c. 1. 5.
& alijs, & 3. Reg. 8. & saepe alias dicitur lex data
in monte Horeb, qui etiam dicitur mons Dei. 3.
Reg. 19. fortasse, quia Deus illum eligit ad osten-
dendam maiestatem suam, & tanquam curiam regni sui
peculiaris ad legem suam promulgandam. In hoc
tres inuenio sententias. Prima dicit illos fuisse
duos montes iuxta positos in deserto Arabię.
Ita tenet Euseb. in locis Hebraicis à Hier. tras-
latis. Et aliqui addunt illos montes radicibus esse
coherentes, & Sina esse longe altiore, quod in
Eusebio non inuenio explicatum, nec ab alijs pro-
batum. Et præterea nullus eorum explicat quo-
modo lex in vtroque monte lata dicatur: nã licet
essent propinqui, non potest dici simul fuisse da-
tam legem in vtroque loco: neque etiam propin-
quitas sola sufficit, vt quod in vno fit dicatur fie-
ri in altero, neque vt nomen vnius alteri tribua-
tur. Et ideo est 2. sententia Caiet. Exod. 3. mon-
tem Sinai fuisse montem præcipuum, & montem
vocatū Heloim, Horeb autem fuisse partem eius,
& habuisse formam cuiusdam parui montis, vbi
apparuit Deus Moyfi in flamma rubi. Super autem
assertionis nullam probationem adducit Caiet. Et
aliunde habet difficultatem, quia ipse dicit ibi di-
ctum esse, *Ad montem Dei Horeb, ad designandam par-*
tem montis Sinai, in qua apparuit Dominus Moyfi
ergo similiter cum Malach. dicitur. *Memento te legis*
Moyfi serui mei, quā madaui ei in Horeb, & cum dicitur
Deut. 4. *Docebis eam filios ac nepotes tuos à die, in quo*
fletisti coram Domino Deo tuo in Horeb, quando Dominus
loquutus est mihi, & c. In his, inquit, & similibus lo-
cis Horeb designat partem montis Sinai, in qua da-
ta est lex; ergo non poterat esse pars illa in forma
montis parui, quia pars illa montis Sinai, in
qua Deus apparuit ad dandam legem, erat cacu-
men, seu vertex totius montis, vt constat Exod.
19. & significatur Deut. 4. vbi etiam indicatur,

partem

9
Duplitter
gentes po-
tuerunt le-
gem illam
acceptare.

Galat. 5.

Matth. 23.

10
Dua circum-
stantię no-
tanda.

Exod. 3. &
19.
Act. 7.
Deut. 1. 5.
3. Reg. 8.
3. Reg. 19.

1. Opinio.
Euseb.

2. Opinio
Caiet.

Malach. 4.
Deuter. 4.

Exod. 19.
Deut. 4.

partem illam fuisse eminentissimam. Propter quod alij eandem opinionem quoad prius membrum sequentes, scilicet, Horeb fuisse partem montis Sinai, dixerunt, Horeb esse velut iugum quoddam eminens superimpositum monti Sinai. Ita refert Pereir. Exod. 3. disp. 2. Non tamen affert probationem, & præterea habet hoc difficultatem toti huic sententiæ, & sequenti communem, quam statim proponam.

Est ergo tertia sententia D. Hieron. in dicto lib. de Locis Hebraicis sub verbo Horeb, vbi, relicta sententia Eusebij sic inquit, *Mihi autem videtur, quod duplici nomine idem mons nunc Sina, nunc Horeb vocetur, & idem sentit Ioseph. lib. 2. Antiquit. cap. 5. alias 12. vbi referens apparitionem Dei in rubo, quam Scriptura dicit factam esse in monte Horeb, dicit factam esse in monte Sinà, quem celissimum esse affirmat. Et ita hæc opinio videtur fieri valde probabilis. Habet tamen difficultatem, si c. 17. & 19. Exodi inter se conferantur, nam in 17. dicitur, Populum Israel profectum de deserto Sin, castrametatum esse in Raphidim, & subdit Deus infra. En ego stabo ibi coram te supra petram Horeb, percutiamq. petram, &c. Vnde Hieronymus in locis Hebraicis dicit, Raphidim, fuisse locum in deserto iuxta montem Horeb, & ita inter mirabilia facta eiusdem montis poni solent, & apparitio in rubo, & fluxus aquarum ex petra. At vero in c. 19. additur, quod filij Israel profecti de Raphidim peruenerunt in desertum Sinai è regione montis, qui statim vocatur mons Sina, in quo lex fuit data. Ergo necesse est, illos montes esse distinctos, imo etiam esse satis distantes, quandoquidem ab vno ad alium profectus est populus. Quæ ratio recte mihi probat, Horeb non posse solum iugum eminens montis Sinai. Non tamen videtur vrge contra sententiam Hieronymi, quia licet Horeb fuerit idem mons, qui Sina, nihilominus potuit mons ille protrahi per magnam longitudinem deserti, & ita potuit populus per radices montis varias mansiones efficere, vt idem Hieron. declarat in epist. 127. ad Fabiolam, mansi. & sequentib. Solum ergo probat mihi illa ratio, petram Horeb, de qua fluxerunt aquæ Exod. 17. non fuisse in eadem parte, eiusdem montis, in qua data est lex. Et forte illa pars erat in formâ parui montis, de qua potest verificari opinio Caietani. Nihilominus tamen verum censeo etiam illam partem montis, in qua data est lex, fuisse vocatam Horeb, quia hoc plane significat Scriptura, quoties dicit legem datam esse in Horeb. Neque est verisimile, loqui de eodem monte secundum diuersas partes eius, quando eadem legis promulgationem, & omnia signa, quæ in ea acciderunt, indifferenter describit sub nomine Horeb, & Sina. Recte ergo Hieron. dixit, hæc fuisse duo nomina eiusdem montis. Verisimileq. est Montem Sinai fuisse quasi nomē appellatiuū, seu denominatiuū à vicino deserto, quod vocabatur solitudo Sinai. Exod. 19. nomen autem Horeb fuisse propriū, & præcipuū ac excelsoiorem partē eius significasse & ab illa montē totū montē Horeb, & montē Dei esse appellatū. Et hoc modo facile omnia in concordia redigi possunt.*

Altera circumstantia promulgationis est tempus, quod certum in primis est, fuisse post multos annos à creatione mundi, & lapsum primi hominis, nam id in Scriptura euidenter est. Cuius rationem inuestigat D. Thom. q. 98. ar. 6. Hæc vero quæstio fere similis est alteri, quæ de incarnatione tract. 3. p. q. 1. cur videlicet, tanto tempore post lapsum hominis dilata sit. Sicut enim lex intuitu Christi, & incarnationis eius, data est, ita ad illam ferendā tempus illud diuina sapientia electum est, quod respectu temporis futura incarnationis magis esset accommodatum. Debuit ergo esse medium, seu interpositum inter tempus creationis, & incarnationis. Nam post peccatum hominis per multū tempus dilata est lex, vt homines lapsi fragilitatem naturæ suæ, & indigentia sui status magis agnoscerent, & quia de sua scientia, & ratione præsumebant, sine lege relictæ sunt, vt agnoscerent rationem naturalem sibi non posse sufficere, nam sibi relicta plurimū obscurata est, & in varios errores lapsa. Postea vero ne hoc malū nimium cresceret, & omnes hominum nationes prorsus occuparet, opportuno tempore data est lex, & ad illam electa est illa gēs, ex qua Christus erat nasciturus, & ita quodammodo inchoata est tempore Abraham, cui data est circumcisio, quia tunc fere omnes homines idololatriæ dediti erāt. Et hanc rationē illius dilationis tradit Paul. in Epist. ad Romanos à principio, vbi hac ratione dicit, per legem datā esse peccati cognitionem, & similia.

Deinde data est etiam illa lex multo tempore ante Christi aduentū, vt ab illo populo, peculiari fide, & spe crederetur, & speraretur, & maiori affectu desideraretur, ac peteretur, ac deniq. vt Christi progenitores multo ante aduentum eius specialiter essent cultores Dei cū tota sua progenie, seu natione. Quia vero nō solū de scientia, sed etiam de viribus suis homines gloriabatur, data est etiā illa lex, quæ præciperet, & non inuaret, vt homines magis necessitatem diuinæ gratiæ, & Christi authoris eius agnoscerent, vt Paul. in eadem epist. ad Rom. & ad Gal. profectur. Nō est autē illa lex data simul cū circumcissione, quia nondū erat sufficenter multiplicatus populus, cui lex illa danda erat, vt in superioribus tactum est. Quod si quis inquirat, quo tempore, vel anno à creatione mundi data fuerit lex. Respondeo breuiter, verisimile esse, datā esse anno 2513. à creatione mundi, vt colligimus ex computatione, quā ad incarnationis tempus declarandū fecimus in 1. tom. 3. partis disp. 6. sect. 1. data etiā fuit 400. anno à circumcissione data Abraham, vt testatur Stephan. Act. 7. vel (quod idē est) 430. annis post vocationē Abraham & egressum eius de terra sua. Genes. 12. vt sumitur ex Paul. ad Gal. 3. ita enim duo illa loca conciliantur. Denique data est quinquaginta diebus post exitū populi de Ægypto, vt supputat Hieron. d. Epist. 127. mansi. 12. Et de hoc puncto, seu tempore videri potest Aug. l. 18. de Ciuit. c. 11. & 4. cont. Faust. c. 2. D. Tho. q. 98. ar. 6. & Pereir. in c. 12. Exodi disp. 19.

Vltimo tandē aduertendū est, ea, quæ de his circumstantiis diximus, intelligenda esse de illa lege, quoad præcipuā eius fere partem, vel (vt ita dicam) quoad totum corpus illius, non vero quoad omnia, & singula præcepta eius, sic enim non fuerunt omnia eius præcepta in eodem loco, nec in eodem tempore data. Nā de præcepto circumcissionis iā dictū est multo tempore fuisse datum ante legem, & quia datū est, vt perpetuo in illo populo duraret, Genes. 17. necessariū fuit veteri legi adiungi, vt etiam ante illam latam Exod. 12. significatū est, licet postea etiā clarius traditū sit Leuit. 12. Item dicto loco Exod. 12. promissum est præceptum de celebratione Pas-

chatis,

Pereir.

11
3. Opinio.
D. Hieron.

Ioseph.

Exod. 17.
& 19.

Exod. 17. &

Hieron. sent. appro-
banda.

Exod. 19.

Omnia in
concordiam
rediguntur.12
Circā tempus
promulga-
tionis legis
veteris.
1. Certum.
D. Thom.

13

Lex vetus
multo tem-
pore ante
Christi ad-
uentum da-
ta.Lex vetus
data anno
2513. à
creatione
mundi.

Act. 7.

Genes. 12.
Galat. 3.August.
D. Thom.

14

Genes. 17.

charis, & Azymorum, & c. 16. additum est præceptum de obseruatione sabbathi. Post legem vero datam in monte addita sunt ei aliqua præcepta, vt constat Nume. 27. de modo succedendi filij hæredis in hæreditate Patris, deficiente filio, &c. & in sequentibus capitulis adduntur alia leges, quæ videntur post legem, & in diuersis locis latæ.

CAPVT VI.

De effectibus veteris legis.

Conclusio. **D**uplex effectus legis distingui potest ex dictis in superioribus, vnus per se, & immediatus, quia per ipsam legem moraliter fit, alius remotus, qui resultat ex opere, quo lex impletur, aut violatur: sub priori membro continetur præcipue obligatio in cōscientia, sub qua, vt in superioribus dixi, continentur quatuor effectus legis, quos Isidor. numerat, præsertim duo primi, qui sunt præcipere, & prohibere, nam tertius, qui est permittere, vel dicit potius ablationem obligationis, vel si dicat exemptionem à pœna, dicit consequenter obligationem legis ad illam exemptionem seruandā. Et simili modo punitio, quæ est quartus effectus, quoad obligationem eius sub hoc membro comprehendi potest. Sub altero vero membro continetur in primis opus ipsum lege præceptum, vel omissio operis prohibiti, deinde pœna imposita transgressionis præcepti, ad quā etiam præmiū reducitur: denique huc etiam spectat vltimus effectus per legem intentus, qui est facere bonum subditū legis. Isti ergo omnes effectus in hac lege diuina veteri considerari possunt, & debent. Vnde dico 1. legē illā habuisse illum effectū legis, qui per se conuenit legi eo ipso, quod vera lex est qualis est obligatio in cōscientia. Hæc assertio videtur manifesta ex dictis supra, de lege in cōmuni. Itē est etiā certa, nā per transgressionem illius legis incurri poterat culpa, & peccatū coram Deo, atque etiam reatus mortis æternæ, ergo lex ipsa in cōscientia obligauit. Item Paulus ad Galat. 5. testificatur omni homini circumcidenti se, quia debitor est vniuersæ legis faciendæ, debitum autem illud potissime ad cōscientiam pertinet, vt per se notum est. De hac autē obligatione dubitari potest, quanta fuerit, id est, an fuerit sub mortali, vel veniali. Hoc vero nō habet in presenti specialem difficultatē. Nam de tota lege collectiue sumpta non potest vna generalis regula tradi, complectebatur enim plura præcepta, quadā grauiora, & alia leuiora, & ideo secundum diuersa præcepta vno, vel alio modo obligare poterat. Ad discernendam autē quantitatem, seu qualitatem obligationis, applicandæ sunt regulæ supra datæ de lege humana. Nā licet lex diuina ex dignitate præcipientis maiorē rationem obligandi habeat secundū generalē rationē obedientiæ, iustitiæ aut charitatis ad Deum, nihilominus lex etiā Dei simpliciter lata in vnaquaque materia obligat secundum specificā rationē, & grauitatem eius, vt sumi potest ex D. Tho. q. 100. ar. 2. vbi de præceptis moralibus specialiter loquitur, est autē eadem, vel maior ratio de cæteris. Vnde etiā sumitur ratio, nā in lege naturali, licet diuina sit, ita discernitur illa duplex quāritas obligationis; ergo idē est in lege diuina positiua. In qua reperiuntur etiam specialia verba, & comminationes pœnarum,

A quæ expendi etiam possunt ad grauitatem obligationis discernendam.

Secundo vero dubitari potest specialiter, an lex illa quatenus continebat præcepta moralia induxerit nouam obligationem in cōscientia. Et ratio dubitandi est, quia illa præcepta solum in materia necessaria versabantur, id est, in qua lex naturalis obligabat, vt supra visum est; ergo non potuit lex diuina nouam obligationē addere. Probatur consequentia, quia vel illa obligatio esset distinctæ speciei, vel eiusdē: non primū, quia lex diuina positiua, quatenus moralis fuit, præcipiebat morales actus sub eisdē rationibus virtutum, sub quibus naturalis lex eisdem præcipit, vt plane sentit D. Tho. dict. art. 2. & videtur per se manifestum, ergo non potuit inducere obligationē speciei distinctæ. Neq. etiam solo numero distinctā, quia sicut accidentia numero tantū distincta nō multiplicantur in eodem subiecto, ita neq. obligationes eiusdē rationis multiplicantur circa eandē materiam subiectam, vt plura vota castitatis in eadem persona non inducunt plures obligationes. Et ita videtur hæc pars posse probabiliter defendi. Nam sicut in lege humana, ita & in lege diuina positiua distingui potest duplex lex, vna constitutiua, quæ obligationem inducit, alia declaratiua, quæ non ponit nouā obligationē, sed præexistente declarat, & ita lex vetus quoad præcepta moralia dici potest fuisse declaratiua, non constitutiua.

Nihilominus dicendum censeo, etiam illa præcepta de se induxisse obligationem in cōscientia. Ratio est, quia illa fuerunt vera præcepta, & mandata; imo illa per antonomasiam solent præcepta vocari, & distingui à caeremonijs & iudicijs, vt patet Deuter. 4. & 5. ergo inducebant obligationem, nam hæc necessario sequitur ex vi præcepti, & legis. Nam lex pure constitutiua, si de se obligationem non inducit, magis est pura doctrina, quam lex. Et ita lex declaratiua humana, quando non inducit nouam obligationem ad actum, saltem obligat ad sequendam illam declarationem, vt sit vera lex. Lex autem illa diuina non solum obligat per modū doctrinæ, seu scripturæ sacræ, sed etiam per modum præcepti, & legis. Vnde etiam ex citatis locis manifeste ostenditur hæc obligatio, vt patet ex illis verbis, *Custodi igitur te ipsum, & animam tuam sollicite, ne obliuiscaris verborum quæ viderunt oculi tui, & c. 5. Quis det talem eos habere mentem, vt timeant me, & custodiant vniuersa mandata mea, & infra, custodite, & facite, quæ præcepit Dominus. Et infra, Per viam, quam præcepit Dominus Deus vester ambulabitis, vt viuatis.* Quæ omnia potissime ibi dicuntur ratione præceptorum moralium. Declarari præterea hoc potest, quia præcepta illa solum quia erant præcepta illius legis obligarent quencunque Israelitam, etiam si inuincibiliter ignoraret aliquod illorum esse de lege naturali, & e conuerso non obligarent alienigenā, etiā si sciret data esse à Deo illi populo, si alias eodem modo ignoraret omnia esse de iure naturali; nam etiam nunc non desunt qui aliqua ex illis vocent de iure gentium, & non naturali; ergo signum est præcepta illa induxisse specialem obligationem respectu illius populi. Tandem idem confirmatur, quia Iudæi violantes illam legem grauius peccabant, quam gentiles, qui solam legem naturalem violabant. Dices, illud esse verum non ratione nouæ obligationis per illa præcepta impositæ, sed quia per legem

Dubium.

Conclusio.

Deuter. 4. & 5.

Galat. 5.

D Thom.

legem

Roman. 3.

Roman. 7.

legem data est cognitio peccati, ut dicitur ad Roman. 3. & ex maiori cognitione aggrauatur peccatum, nam ita explicatur illud peccatum ad Roman. 7. Sed licet his modus verus sit, non potest alius excludi, nam etiam augetur peccatum, quando multa præcepta etiam eiusdem rationis circa idem multiplicatur. Et ita communiter censent Doctores, quando lex canonica, vel civilis, vel in eadem materia multiplicatur, vel aliquid præcipit iure naturali mandatum, maiore oriri obligationem, siue illa maior obligatio sit per aggregationem plurimum obligationum, siue per augmentum eiusdem, quod ad rem moralem parum refert. Et ita respondetur facile ad rationem in contrarium; nam illa præcepta, de se possunt inducere obligationem, etiam si non præxisteret, & augere præexistentem, & ideo non repugnat in materia aliqui necessaria ex iure naturali dari legem positivam obligantem, siue humanam, siue divinam.

4
An præcepta iudicialia in conscientia obligant. Gerson.

Tertio potest specialiter dubitari circa præcepta iudicialia, an illa etiam in conscientia obligarent. Nam Ioan. Gerson in tract. de Vita Spirit. lect. 2. in alphab. 61. sentit, præcepta iudicialia, quæ ad civiles mores instituendos ordinabantur, non obligasse in conscientia, sed solum ad pœnam temporalem, maxime quando illam expresse imponunt. Fundamentum eius esse potuit, vel quia putat legem pœnalem non obligare in conscientia, sed tantum sub reatu temporalis pœnæ, vel potius quia existimavit, legem humanam, vel quæ humanam in fine imitatur, non obligare in conscientia? Voco autem imitantem humanam illam, quæ licet à Deo lata sit, propter humanum finem, id est, gubernationem humanæ reipublicæ posita est. Vnde ibidem sentit, talia præcepta iudicialia non fuisse divina, non quia à Deo lata non sint (hoc enim negare erroneum esset) sed quia non sint data, ut homines redderent dignos vitæ æternæ. Hanc enim particulam ille auctor posuit in definitione legis divinæ, quam sic definit; *Est signum divinæ rationis volentis obligare creaturam rationalem ad aliquid agendum, vel non agendum, ut digna reddatur vita æterna.*

Resp. affr.

Hæc vero sententia sine dubio falsa est, nam iudicialia præcepta non minus obligabant in conscientia, sine pœnam adderent, siue non adderent, quam cætera. Hoc videtur manifestum ex verbis legis, tum quia eisdem verbis mandati dicuntur iudicia, ac cætera, ut Deuter. 6. *Hæc sunt præcepta, & cæremonia, atque iudicia, quæ mandavit Dominus, &c.* tum etiam quia observatio præceptorum iudicialium æqualiter exigitur, & eadem comminationes fiunt non observantibus illa Deuteron. 4. 28. & alijs similibus locis. Probatur etiam manifesta ratione, quia illa fuerunt propria præcepta, & leges divinæ, quantum ad formam præcipiendi, sed materia eorum etiam erat capax obligationis in conscientia, quia erat materia alicuius virtutis moralis, quæ maiori ex parte erat virtus iustitiæ, licet interdum alia etiam esse posset; ergo nihil deerat illis præceptis ab obligandum in conscientia. Nam dicere, non habuisse Deum intentionem sic obligandi voluntarium esset, & fictum contra vim verborum scripturæ. Vnde fundamentum contrariæ sententiæ improbabile est, nam lex humana etiam civilis in conscientia obligat, etiam si pœnâ adijciat, nisi aliud constet de mente legislatoris; ergo multo magis lex à Deo data. Vn-

Fundamentum contrarium improbabile.

A de potius ex gravitate pœnæ temporalis addita in illa lege solet colligi obligatio in conscientia sub mortali, ut de pœna mortis indicat Scot. in 3. d. 40. & docet Cast. l. 2. de leg. c. 4. ut supra l. 3. notauimus. Accedit, quod non tantum leges iudiciales, sed etiam morales, & cæremoniales similibus pœnis sanciebantur ut patet Leui. 26. & sequent. & Deuter. 25. & in 28. fiunt generales comminationes temporalium pœnarum. Denique, quod illæ leges ordinarentur ad convenientem illius reipublicæ gubernationem, non refert, quia etiam media convenientia ad hunc finem possunt vere, & efficaciter præcipi sub obligatione conscientiæ. Neque hic finis excludit vitium vitæ æternæ, sed potius subordinatur illi, nam servando externam iustitiā, & pacem reipublicæ, potest quis mereri vitam æternam si iustus sit, ac subinde illa dignum se reddere. Quamobrem negari non potest præcepta iudicialia fuisse divina, non solum ex authore, sed etiam ex fine ultimo per illa intento, ut supra visum est. Ideoque superfluum est, addere illam particulam in definitione legis divinæ, quia nihil Deus homini præcipit, nisi ut obediendo tandem fiat dignus vitæ æternæ, quamvis alius proximior finis possit etiam per talem legem intendi.

Tandem inquiri potest, an obligatio illius legis tanta fuerit, ut ad sui observationem in conscientia cogeret, non obstante quocunque periculo mortis. Sed hoc dubium eadem proportionem expediendum est, qua simile tractatum de lege humana. Itaque de præceptis moralibus certum est, obligare cum eo rigore, præsertim si negatiua sint, quia oppositum est intrinsece malum. Affirmatiua autem quia non obligant pro semper, possunt interdum non obligare ratione periculi mortis. Vnde idem à fortiori dicendum esse constat de positivis præceptis affirmatiuis divinis, ut magis ex dicendis patebit. De negatiuis autem præceptis à Deo positis potest esse nonnullum, dubium, quia obligant pro semper, & Deus potest ita obligare sine vlla exceptione propter summam auctoritatem, quam in præcipiendo habet, stante autem obligatione à Deo posita, impossibile est, ut liceat contra illam agere.

Nihilominus tamen dicendum est illam legem ut positivam non obligasse per negatiua præcepta cum periculo vitæ, nisi ubi occurreret ratio vitandi contemptum divini præcepti, aut religionis. Ita docent omnes authores supra lib. tertio citati circa legem humanam, & specialiter de lege divina in genere id docet Soto l. 1. de iustit. quæst. 1. artic. 6. in fine corporis, & Adrianus quodlibet. 1. art. 3. ad 5. quodlibet. 6. artic. 2. ad 2. & in quarto, quæstion. tertia de Clauib. excepti. 8. Vbi in exemplum adducit legem Sabbathi, quæ non obligavit Machabæos, ad non bellandum die Sabbathi, propter periculum vitæ, ut sumitur ex primo Machabæor. 2. Ratio autem est, non quia liceret tunc propter metum agere contra obligationem à Deo positam, sed quia pro tunc cessabat obligatio. Nec refert, quod præceptum negatiuum obliget pro semper, quia dum non prohibet rem intrinsece malam, semper habet subintellectam conditionem, nisi interueniat sufficiens necessitas, seu periculum excusans. Quæ conditio etiam in divinis præceptis includitur, non quia non posset Deus aliter præcipere si absoluta potestate uti vellet, sed quia in ordinaria hominum gubernatione illa non vitur per generalia præ-

Deut. 25.
& 28.

6
Dubium.

De præceptis moralibus dicendum obligare sub quocunque periculo.

7
Lex vetus ut positivam non obligabat cum periculo vitæ.

Sot.
Adrian.

cepta,

cepta, quæ secundum regulas prudentiæ & convenientis gubernationis tradi censentur. Et inde etiam facile probatur exceptio posita in assertione, quia agere aliquid in contemptum Dei, vel religionis, aut legis eius, est intrinsece malum, & ideo merito conditio illa non extenditur ad talem euentum. Quod dictum etiam est de lege humana, multoque magis verum est de diuina, vt etiam confirmat aliorum Machabæorum exemplum l. 2. c. 7.

2. Mach. 7.

8

2. Conclusio

Dico secundo. Permissiones aliquæ fuerunt effectus illius legis, non tamen per modum puræ permissionis, sed per modum dispensationis, vel potius per modum cōcessionis, & priuilegij. Declaratur, aduertendo, permissionem interquæ late dici de omni illo, quod non prohibetur, nec præcipitur lege, & ita D. Thom. in 4. d. 33. q. 2. art. 2. q. 2. distinguit varios modos permissionis, vnus quo minus bonum permittitur, relicto meliori, sic matrimonium permittitur respectu virginitatis, & de vsu eius ait Paul. 1. ad Corint. 7. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Hæc autem magis est approbatio, quàm permissio. Vnde magis improprie appellatur permissio, concessio melioris boni non præcepti, nam illud potius est consilium: imo neque licentia faciendi aliquid, quod per se malum non est, nec prohibitum, est propria permissio, de qua nunc loquimur. Addit etiam D. Thomas, peccatum veniale permitti respectu mortalis, quia non prohibetur. Sed hoc etiam improprie dicitur, nam peccatum veniale re vera est prohibitum, licet cum minori rigore quam mortale.

D. Thom.

9

Propria permissio.

Propria ergo permissio dicitur de quocumque malo, vel prohibito, non respectu maioris, vel minoris mali, sed respectu cohibitionis eiusdem mali permissi. Et sic possumus distinguere duplicem permissionem, vnā facti, alteram iuris. Facti appello, quando sine iure aliquid statuente de facto peccatum voluntariè non cohibetur; & sic Deus dicitur permittere peccata. Iuris autem permissionem appello, quando lex aliqua permittit facere, quod alias prohibitum erat, & hæc permissio dicitur proprie effectus legis, quia per legem introducta est. De hac ergo intelligitur assertio, quæ ex locis statim allegandis manifesta fiet. Vt etiam subdistingui potest hæc permissio iuris, nam quædam est immunitatis tantum, quam lex talis concedit ei, cui permittit peccatum, & in virtute solum iubet, ne sic operans puniatur, vt in lib. 1. dixi. Alia vero est permissio concessiua exemptionis tollentis prohibitionem, vt sine culpa fieri possit, quod antea non poterat, vt per dispensationem, aut priuilegium fit. Dicimus ergo permissionem, quæ est effectus legis veteris semper esse huius ultimi ordinis.

Permissio facti qua.

Permissio iuris qua.

In quo sensu procedis assertio.

Alia subdistinguitur per permissionis

10 Probatur assertio.

Probatur primo inductione ex Scriptura iuxta expositiones, quæ probabiliores nobis videntur. Nam in primis pluralitas vxorū permissa fuit in lege veteri, vt sumitur ex Deuter. 21. ibi Si habuerit homo vxores duas, &c. Non enim inuenitur lex, quæ dispositiue, vt sic dicam hoc permittat, sed præsuppositiue, vt extenore dictorum verborum constat. Fuit enim illa permissio concessa patribus, & traditione, ac more recepta in illo populo, & postea in lege Moysi non fuit prohibita, ac subinde tacite fuit approbata, vt illis etiā verbis declaratum est. Vnde illa permissio dici potest, non esse ex lege, sed ex Patribus, sicut circuncisio: tamen sicut circuncisio nu-

meratur inter sacramenta illius legis, ita permissionem hanc vocamus effectum illius legis, saltem retentum, seu probatum. Talis ergo fuit illa permissio in illa lege, qualis fuit in Patribus, in illis autē fuit illa permissio concessiua priuilegij auferentis prohibitionem & culpam, ergo & in illa lege. Minor traditur ab Innocent. III. in cap. Gaudemus, de Priuileg. & est communis sententia Sanctorum, & expositorum, Matth. 19. & Augustin. libro primo de Nupt. & concupiscen. c. 9, & videtur indubitatum ex sanctitate antiquorum Patrum, & familiaritate, quam cum Deo habebant.

Innoc. III. C. Gaudemus. August.

Alia permissio in lege disposita fuit de libello repudij Deuter. 24. quam multi explicant de permissione impunitatis, longe tamen verisimilius mihi videtur esse intelligendum de permissione dispensatiua, seu concessiua, & excusante à culpa, quod tenuit Auctor imperfecti Matth. hom. 17. & D. Thom. in 4. supra id valde probabile reputat, & videtur supponere 1. 2. q. 102. art. 4. ad 3. & sequuntur quam plures scholastici in 4. dist. 33. & Iurisperiti in dicto c. Gaudemus, & Bellarmin. lib. 1. de Matrim. cap. 17. ad 14. & Maldonat. Mat. 19 & plures alij, quos refert, & sequitur Sanci. lib. 10. de Matrim. disput. 1. nu. 7. Ratio vero est, quia lex illa simpliciter id concedit, & nullum indicium præbet, quod illud permittat, licet sit malum, sed absolute vt fieri possit, vt patet ex citato loco, & ex Malach. 2. nā videtur ibi approbari matrimoniū: ergo incredibile est, illā permissionem fuisse quoad solam impunitatē respectu legis, quia hoc modo constitueretur ille populus in magno periculo peccandi, cum hoc illi non explicaretur.

11 Libellus repudij. Deuter. 24. Auctor imperfecti. D. Thom.

Bellarmin. Maldonat. Sanci.

Malach. 2.

Alia permissio fuit mutandi cum vsura alienigenis, de qua eadem est disceptatio inter Doctores, mihi tamen ob eandem rationem placet sententia, quæ permissionem illam explicat de concessione excusante à culpa, saltem propter donationem à Deo factam, vel quia iure belli poterant Hebræi accipere bona alienigenarū vicinorum, respectu quorum illa concessio intelligenda est. Et ita explicat ex parte Ambros. in lib. de Tobia cap. 17. quem graues Theologi & Iuristæ sequuntur, quos refert Couar. lib. 3. Variar. cap. 1. nu. 7. Aliud exemplum esse potest ex lege Deuter. 23. Ingressus vineam proximi tui, comedere vinas, quantum tibi placuerit, foras autem non efferas tecum. Vbi priora verba non sunt præceptiua, sed permissiua, excusando non solum culpam mortalem, sed etiam venialem, & maiore licentiam dando, quam solo iure naturæ videatur concessa. Et ratio est eadem, quæ supra est tacta. Nam potuit Deus fructus alienæ vineæ communes facere quoad illum vsum, & per illam legem simpliciter intellectam fecisse videtur. Idemque est de alio exemplo de vsu spicarum, quod ibidem subiungitur. Deniq. afferri potest exemplum de vsu sacrificij zelotypiæ Num. 5. quam inter permissiones potuit D. Thom. in 4. vbi supra, & significat, fuisse tantum permissionem minoris mali, quia tentare Deum, per se malum est. Sed sine dubio existimo, etiam permissionem illam fuisse concessiuam, nam posita illa lege, vt illo sacrificio, non erat tentare Deum, quia signum, quod à Deo ibi postulabatur, ab ipso erat institutum cum promissione effectus, & ita cessat diuina tentatio, iuxta dicta tractatu 3. de Relig. libro 1. cap. 2. ergo etiam cessabat ratio culpæ, quia per se loquendo,

12

Ambros. Couar.

Deut. 23.

Numer. 5. D. Thom.

nulla

nulla alia malitia in illo actu poterat inueniri.

Ex his ergo satis probata relinquitur assertio, quia nulla permissio occurrit in illa lege facta, quæ sit de actu malo, & prohibito, perseverante in sua malitia post permissionem, quia semper facta permissione cessabat prohibitio, siue per propriam dispensationem, siue per mutationem materiæ, ut proprie loquendo dicendum est. Nam hoc genus permissionis tantum habere potuit locum in aliquibus, quæ ex vi iuris naturæ non licerent, seclusa tali permissione Dei, quod autem iure naturæ non licet, non sit licitum per propriam dispensationem, sed per materiæ mutationem ut supra lib. 2. declaratum est; ergo ita fieri etiam potuit in dictis permissionibus, ut ex dictis etiam facile intelligi potest. Vnde etiam sumitur optima congruentiæ ratio, quia Deus potuit illam permissionem facere cum immunitate à culpa, & verba concessionis sunt absoluta; ergo interpretandum est, ita fecisse. Probatur consequentia, tum quia beneficia Principis, & maxime summi, latissime sunt interpretanda, illa autem permissio in illius populi commodum à Deo concedebatur, tum etiam quia ita magis expediebat ad bonum regimen, quod Deus intendebat per illas leges maiora mala vitare, tum etiam, quia hoc est maxime consentaneum legi diuinæ, etiam positivæ, nimirum, ut nullum malum culpæ permittat positivæ (ut sic dicā) licet negativæ possit aliqua permittere, non iniungendo propter illa specialem penam huius vitæ. Et (si quis recte consideret) ad hoc faciendum applicari facile potest ratio quarta Divi Thomæ, quæ probat necessitatem legis diuinæ, 1. 2. q. 91. ar. 4. & quæ probat, legem diuinam dari debuisse de omnibus actibus moralibus bonis, quia necessarij sunt ad diuinam amicitiam, ut declarat q. 99. art. 2. iuncto articulo 2. quæstionis 100. nam eadem ratione non debuit lex diuina per modum iuris permittere malum aliquod, in quo perseveret malitia diuinæ amicitie contraria. Vnde etiam concluditur, non solum permissione, sed etiam opus ex illa factum posse dici effectum talis legis, quia erat opus bonum, & tale fiebat per concessionem legis, sicut opus privilegio concessum est effectus eius. Neque contra hanc assertionem occurrunt obiectiones generales, illæ vero, quæ circa particularia exempla adducta fieri solent, & difficiles non sunt, & in propriis materiis tractantur. Addendum vero est, interdum in illa lege expresse tantum dici, ut hoc vel illud faciens non subiaceat pœnæ, ut patet Exod. 21. & c. & tunc clarum est, solū quoad impunitatem actum permitti.

Dico tertio. Lex vetus habet etiam effectus pœnales, seu pœnarum. Hæc assertio per se nota est, quia magna ex parte lex illa pœnalis erat, passim enim in ea legimus, qui hoc fecerit morte moriatur, vel delebitur de populo suo, vel dentem pro dente, & similia; erant ergo illæ leges pœnales, non puræ, sed mixtæ, seu habentes simul vim directivam, ut dictum est. Ratio autem, propter quam comminationes pœnarum additæ sunt in illa lege, est illa communis, quod pœnæ necessariæ sunt, præsertim propter illos, qui sunt proni ad malum, ut ait Aristot. lib. 10. Ethic. cap. ult. ille autem populus erat valde imperfectus, & pronus ad malum, & ideo maxime induci debuit comminationibus pœnarum. Quæ propter hanc causam fuerunt in illa lege, & multiplices, &

A grauiissima, ac propterea vocatur illa lex timoris, & servitutis, quia per comminationes pœnarum, magis, quam per amorem inducebat ad sui observationem. Vnde è conuerso in transgressoribus erat causa punitionis, sic enim pœna est effectus legis pœnalis, quanvis non semper eodem modo. Nam ut in lib. 4. diximus, lex interdum pœnam ipsam per se exequitur, & tunc dici potest causa per se, & proxima ipsius pœnæ, aliquando vero solum taxat, & designat panam imponendam, & tunc immediate facit obnoxium pœnæ transgressorem legis, remote autem, & quasi consequenter est causa ipsiusmet pœnæ, quam iudex, vel executor imponit, vel proxime efficit.

B Possumus ergo hæc duo genera legum pœnaliū in veteri lege distinguere, nam quædam imponebant panam ferendam, vel exequendam per hominem, aliæ vero per se se illam faciebant, vel imponebant. In priori ordine pono, omnes leges imponentes pœnam corporalem signis. Leuit. 21. Lapidationis Leuit. 24. verberum, Deut. 25. siue pœna talionis Exod. 21. Certum est enim has leges non obligare in conscientia ad pœna solutionem ante condemnationem. Nam considerando verba legis videtur res clara, omnes illas pœnas fuisse impositas in ordine ad sententias iudicum, ut patet Exod. 21. cum similibus. Item in his corporalibus pœnis idem est manifestum, vel per se præsumptum, vbi aliud evidenter non constiterit de voluntate, & præcepto Dei, quod in illa lege ostendi non potest. De pecuniarijs vero pœnis posset quis dubitare, ut quando lex præcipit restituere duplum, triplum, vel quadruplum, ut Exod. 22. nam verbum *restituatur* indicat obligatorem in conscientia. Sed nihilominus verius existimo, quidquid ibi habet rationem pœnæ designari in ordine ad sententiam iudicis, & antea non obligare, quia verba non habent maiorem vim, & mitiori modo explicanda sunt, & ita procedunt rationes aliæ factæ de legibus humanis. Dico autem *quidquid habet rationem pœnæ*, quia id, quod ad restitutionem rei ablatae, vel recompensationem damni facti pertinebat, ex naturali obligatione, statim restituendum erat, ut per se constat. Et hac ratione probabile est, legem Exod. 21. ut dominus servum, vel ancillam percutiens, oculum, aut dentes excluderet, illum liberum dimitteret, obligaverit in conscientia nulla expectata sententia, quod tenet Castr. lib. 2. de Lege pœnal. c. 4. qui tamen id explicat, etiam per modum propriæ pœnæ, non vero satis id probat, facilius vero intelligitur per modum recōpensationis damni illati, quam lex diuina illo modo taxabat, & definiebat. Addi etiam potest, quædam alia onera imposita fuisse per illam legem committentibus aliqua delicta, quæ non tam videntur fuisse pœnæ, in vindictam impositæ, quam remedia, vel medicinæ talium delictorum in ordine ad diuinum cultum illius legis, & de his verisimile est, obligasse in conscientia ante iudicis sententiam, huiusmodi videntur fuisse leges imponentes aliquas oblationes, vel sacrificia pro aliquibus delictis, cum aliquo modo confessionis delicti, vel sine illo, ut late prosequitur Castr. cit. loco.

In alio ordine pono irregularitates quasdam, quas lex illa ipso facto inducebat circa personas, propter varias occasiones, vel euentus, ut propter tactum corporis mortui. Numer. 19. & Leuit. 11. vel propter alias similes causas, ut vi-

13
Ex dicto
inferatur
tertio tra-
ditum.

D. Thom.

14
Lex vetus
habet effe-
ctus pœna-
les.

Aristoteles.

Leuit. 21.
& 24.
Deut. 25.

Pœna pecu-
niaria.

Exod. 22.

Exod. 21.

Castro.

16
Irregulari-
tas
Numer. 19.
Leuit. 11.
& 12.

Lex irritat
aliquem cō-
tractum ip-
so facto
Leuit. 18

17
Opus pra-
mio dignū,
& ipsū pra-
mium inter
effectus legis
posse nume-
rari
Exod. 19.
Deuter. 4.
27 & 28.
D. Thom.

Probat
utraq; pars
assertionis.

18

dere licet Leuit. 12. & sequentibus. Has autem inter pœnas numeramus, late loquendo, quia erant onera, & grauamina illius legis, re tamen vera ordinarie non erant proprie pœnæ, quia si ne culpa inducebantur, ad eum modum, quo nunc irregularitas sæpe non est pœna, sed indecentia quadam. Incurrebantur autem tunc tales irregularitates ipso facto, & ex vi legis, & ideo dicimus illum fuisse proximum, & per se effectum illius legis. nam ex vi, & efficacia & institutione illius immediate fiebat. Atq; in hoc etiā ordine constitui possunt leges, quæ ipso facto irritabant aliquem cōtractum in illa lege, quod maxime admittendum videtur in legibus inducentibus impedimenta matrimonij Leuit. 18. nam in hoc sensu communiter ab expositioribus, & theologis leges illæ intelliguntur. Et hoc indicant illa verba, *Turpitudinem patris, matris, sororis, &c. non reuelabis*, nam per hæc directe prohibetur, & fit illicitus vsus talis matrimonij, & ideo necessarium est, vt matrimonium ad talem vsum ordinatum, non solum sit prohibitum, sed etiam irritum, tanquam obligans ad actum illicitum, quod fieri non potest. An vero præter hæc præcepta fuerint alia in illa lege ipso facto irritantia actus aliquos, vel cōtractus, testamenta, vel quid simile, definiendum existimo ex principiis supra positis, & iudicium esse ferendum iuxta exigentiam verborum ipsorum præceptorum, quæ consideranda, & expendenda sunt.

Dico, quarto; opus dignum aliquo præmio. & præmium ipsum numerari potest inter effectus illius legis. Hoc facile probatur supponendo, legem illam induxisse ad sui obseruationem per varias promissiones, vt constat ex libro Exodi cap. 19. & Deuter. 4. 27. & 28. & ex Prophetis, alijsq; locis frequenter. Et rationem reddit D. Thomas dicta q. 99. art. 6. quia hoc generaliter pertinet ad perfectam prouidentiam legislatoris humani; ergo multo magis ad prouidentiam Dei, cui non est similis in legislatoribus; ergo dando illam legem, conueniens fuit, vt simul promitteret præmia obseruantibus illam. Et confirmatur, quia non est Deus minus liberalis in promittendo, & iustus in præmiando, quam sit seuerus in comminando, & iustus in puniendo, sed Deus sancit illam legem per comminationem plurimum pœnarum, vt dictum est; ergo decuit, vt etiam per promissiones suas illam confirmaret. Et ideo solet lex illa in Scriptura significari nomine pacti, ac fœderis, quia ita lata est ad obligandos homines, vt per promissionem adiunctā obligauerit etiam Deum ad reddenda præmia seruantibus illa. Ex hoc ergo fundamento facile probatur vtraque pars assertionis, nam opus legis cum sit, effectus est legis, licet nō proximus, saltem remotus, quia lex, quantum in se est, ad illud inducit, & mouet. Deinde opus illud ex obligatione legis factum sub promissione præmij, quantum est ex se, dignum est tali præmio, sicut mercenarius dignus est mercede sua, ergo opus dignum mercede promissa in lege, effectus est eiusdē legis. Vnde vltius procedendo, præmium ipsum effectus est operis illo digni, cuique ex pacto, & promissione debetur; ergo lex, quæ est causa talis operis, consequenter est etiā causa talis præmij, est ergo effectus eius, licet magis remotus. Neque in hac assertionem absolute sumpta superest specialis difficultas.

Occurrit tamen commune dubium, quales fuerint promissiones illius legis an temporales

A tantum, vel etiam spirituales & æternæ. Et ratio dubij est, quia D. Thomas dicto art. 6. significat, promissa illius legis fuisse tantum temporalia, & reddit rationē, quia lex illa disponebat ad Christum sicut imperfectum ad perfectum, & dabatur populo adhuc imperfecto in comparatione perfectionis, quæ erat futura per Christum, imperfectorum autem est, quod temporalia bona desiderant, & ideo illa lex per temporalium bonorum promissiones homines inducebat. Nam qui vult (ait D. Thomas) inducere alium ad obseruantiam præcepti, ea debet promittere, quæ magis sunt in eius affectu, nam sicut qui docet, incipere debet à facilioribus, ita qui mouere alium vult, ea proponere debet, quæ facilius mouere possint. Vnde ob eandem causam comminationes illius legis erant de pœnis temporalibus, quia earum timor magis mouere solet animales homines, & imperfectos. Confirmatque hoc D. Thomas ex Paulo ad Galat. 3. comparante legem pædagogō, & consequenter Israeliticum populum puero existenti sub pædagogo, nam sicut puer maxime sensibilibus mouetur, & ideo à pædagogo interdum flagellis terretur, aliquando vero leuib; munusculis, & promissionibus inducitur, ita lex illa populum sibi subiectum inducebat, quod etiam constat ex tenore legis Deuter. 27. & 28. & ex vsu Prophetarum Isai. 1. *Si volueritis, & audieritis me, bona terra comeditis, &c.* Et sæpe in alijs.

Significat autem D. Thomas, hoc esse intelligendum exclusiue, ita vt non solum lex illa temporalia frequenter promiserit, quod euidentissimum est, sed etiam quod nihil excellentius promiserit, ad hoc enim discursus D. Thomæ tendit. Vnde promissio illa, quæ habetur Leuit. 18. & Ezech. 20. *Custodite leges meas, atque iudicia, quæ faciens homo viuet in eis*, de vita corporali intelligit idem D. Thomas q. 100. art. 12. ad 2. ex Paulo ad Galat. 3. vbi significat, diuersitatem esse inter illas duas sententias, *Iustus ex fide viuit, & Qui fecerit ea, viuet in illis*, quod prior intelligitur de vita spirituali, posterior autē minime, quia lex non est ex fide. Et ideo in priori sententia simpliciter dicitur *viuit*, in posteriori autem non simpliciter, sed cum addito, *viuet in illis*, id est, in lege, cuius pœnas non incurreret, vel in iustitia legis vt exponere videtur idem Paulus ad Rom. 10. dicens, *Moses enim scripsit, quoniam iustitiam qua ex lege est qui fecerit homo, viuet in ea*. Præterea idem Paulus ad Hebræos scribens hanc sententiam indicare videtur. Nam cap. 7. dicit, *noui testamenti meliorem esse spem*, vtique quia est de æternis bonis, per quæ approximanus ad Deum. Ergo hæc non promittebantur in veteri testamento. Et ideo cap. 8. addidit, nouum testamentum melioribus promissionibus sancitum esse. Hinc etiam sancti Patres multum huic sententiæ fauere videntur, nam D. August. lib. 18. de Ciu. cap. 11. dicit, legem appellari vetus testamentum, quia promissiones terrenas habet, & per Iesum Christum futurum fuerat testamentum nouum, in quo regnum Cælorum promitteretur. Quæ differentia manifeste requirit, vt promissio regni Cælorum in veteri testamento facta non fuerit, & subiungit rationem similem discursui D. Thomæ dicens, *Hunc enim ordinem seruari oportebat, sicut in vnoquoque homine qui in Deū proficit, id agitur, quod ait Apostolus, vt non sit prius quod spirituale est sed quod animale, postea spirituale*. Et ita in q. 92. in Exodum dicit, licet in veteri testamento præcepta

ad bo-

Commune
dubium de
promissioni-
bus legis
veteris,

Galat. 3.

Deut. 27.
& 28.
Isai. 1.19
Explicatur
D. ThomasLeuit. 18.
Ezech. 20.

Galat. 3.

Rom. 10.

Hebr. 7.

August.

D. Bernard.

Hieron.
Chrysost.20
Contraria
pars suade-
tur.
Psalm. 118.

Tob. 2.

Machab. 7.

Ezech. 18.

Dan. 12.
Sap. 5.

Isai 64.

Cap. 13.

Hebr. 11.

28
Vtrique
pars bene
intellecta
amplecten-
da.

ad bonos mores pertinentia reperiantur, promissiones tamen carnales, atque terrenas fuisse, & q. 33. in Nume. inter alias differentias inter vtrumque testamentum hanc constituit, quod in veteri promissa erant temporalia, in nouo spiritualia, quod lib. 4. contra Faust. & epist. 120. & in alijs locis sæpe repetit. Vnde Bernard. serm. 30. in Cantica, de lege dixit. *Grave legis iugum, & vile præmium, nam terra est in promissione, cui statim opponit suauem iugum legis gratia, quæ promissionem habet vitæ, quæ nunc est, pariter, & futuræ.* Hinc deniq; Hieronym. Dialog. 1. contra Pelagian, & Chrysost. in Matth. dixerunt, regnum Cælorum capisse prædicari de Euangelio. *Legens (inquit Chrysostom.) Legem, legens Prophetas, legens Psalterium, nunquam regnum Cælorum audiuit nisi in Euangelio.* Hieronymus autem reprehendit Pelagium, qui dicebat, regnum Cælorum, etiam in veteri testamento repromitti, *Cum perspicuum (inquit) sit, regnum Cælorum primum in Euangelio prædicari,*

In contrarium vero est, quia non videtur posse negari, quin antiqui obseruatores legis Moyse vitam æternam per eam sperarent, de hac enim retributione loquitur David Psalm. 118. cum dicit. *Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem, & clarius Tobias 2. filio dicebat. Filij sanctorum sumus & vitam illam expectamus, quam daturus est Deus ijs, qui fidem suam non mutant ab illo.* Et 2. Machab. 7. vnus eorum dixit. *Rex mundi defunctos nos pro suis legibus in æterna vita resurrectione iustificabit.* Vnde de illa vita intellexisse videtur illam promissionem. *Qui fecerit ea viuet in eis,* de qua etiam loquitur Ezechiel. 18. cum dicit, *qui custodieris precepta mea & feceris iudicium, & iustitiam, vita viuet, & similia habet capite 33. & vita æterna expresse promittitur Daniel. 12. & Sapientia 5. Iusti autem in perpetuum viuunt.* Denique Isaias cap. 64. æterni præmij dignitatem agnoscens & expectans ait, *Oculus non vidit Deum, absq; te, quæ præparasti diligentibus te.* & cap. 13. describit æternum præmium virtutis. Non videtur ergo dubium, quin homines sub lege viuentes promissionem haberent vitæ æternæ, & illam sperarent, quod aperte confirmat Apostolus ad Hebr. 11. vbi facta longa numeratione iustorum illius temporis, concludit, *& hi omnes testimonio fidei probati non acceperunt repromissionem, quod necesse est intelligi de repromissione æterna, nam temporales promissiones multi acceperunt, de quibus in principio dixerat, Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones.* Denique non solum poena temporalis, sed etiam æterna cognoscebatur, & timenda proponebatur in illo tempore, vt constat ex eisdem locis. Vnde etiam tunc peccando mortaliter reatus illius poenæ incurreretur, vt est de fide certum; ergo necessarium est, vt etiam æternum præmium proponeretur, nam hæc duo connexa necessario sunt, & eadem est vtriusque ratio. Quod etiam aperte ostendit Princeps quidam Iudæorum, qui Christum interrogauit, *Quid faciens vitam æternam possidebo?* Luc. 18. habebat ergo notitiam illius, & spem.

Dicendum vero est, vtramque partem recte intellectam veram esse. Nam lex proprie sumpta non promittebat præmia æterna, sed temporalia, vt priores Patres docent, & ratio eorū suadet, & ex testimonijs ex lege citatis colligitur,

A addendo, nullum ex propria lege afferri testimonium, in quo spirituales promissiones fiant. Et nihilominus verissimum etiam est, homines sub lege constitutos habuisse promissionem vitæ æternæ, & spiritualium bonorum, & fidem, ac spem eorum, sine qua impossibile est remissionem peccatorum obtinere. *Accedentem, enim, ad Deum oportet credere, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* ad Hebr. 11. Neque hoc posterius cum priori repugnat, quia hanc promissionem non habuerunt Iudæi ex lege, sed ex Patribus (vt sic dicam) vtiq; per traditionem eorum, nam à principio Ecclesiæ facta est hominibus fidelibus, & in eis per traditionem permansit fides eius, & in Abraham reuocata est, & expressior facta, vnde est illud Ecclesiæ in Missis defunctorum. *Signifer Sanctus Michael representet eas in lucem sanctam, quam olim Abraha promissisti, & semini eius.* Sic ergo ad populum Israeliticum peruenit, & postea per Prophetas scripta est, non tanquam noua, sed tanquam antiqua. Quod totum satis probat testimonium Pauli ad Hebr. 11. vbi incipiens ab Abel, & progrediens per Patriarchas vsque ad Prophetas, omnes dicit habuisse hanc promissionem. Lex ergo nullam promissionem spirituales huic antiquæ addidit, & in hoc sensu vere dicitur, tantum promississe temporalia, scilicet, quantum ad promissiones, quas ipsa addidit. Et in hoc sensu loquutus est D. Thomas cum Augustin. Et in eodem dixit Bernardus, fuisse vile præmium, scilicet, proprium illius legis comparatum ad onus etiam proprium, quod lex illa imponebat. Chrysost. autem, & Hieronym. quia non de sola lege, sed de toto testamento veteri loquuntur, exponendi sunt, vt loquantur de promissione vitæ æternæ sub expresso nomine regni cælorum. Vel si hoc non probatur, quia Sapient. 5. vocatur *regnum decoris*, & cap. 6. *regnum perpetui*, & quia verba Isaiæ, & alia sunt æquivalentia, dicendum est, ante Christum non fuisse promissum regnum cælorum, vt iam apertum, & secundum illum statum assequendum, & hoc modo inceptum esse prædicari tempore legis gratiæ, & hoc intendisse illos Patres, vt ex antecedentibus, & consequentibus constare potest. Vel certe regnum illud non fuisse promissum, vt præmium operum legis, sed vt præmium operum gratiæ, & vt sic semper ad nouum testamentum pertinuisse. Quæ doctrina magis declabitur ex capite sequenti.

D Aliud dubium excitari potest circa eandem quartam assertionem, scilicet, quomodo opera legis essent meritoria illius præmij temporalis promissi per legem, vel præmij æterni promissi per fidem. Sed de hoc posteriori puncto dicam in capite sequenti. De priori vero dicendum est, fuisse illud meritum de condigno, & de iustitia, quia & opera erant satis proportionata tali præmio, (cum Bernardus dixerit, fuisse vile præmiū respectu tanti oneris) & fiebant ex pacto cum Deo, & sub conditione talium operum. Oportebat autem, tale opus esse saltem moraliter bonum, quale de se erat quodlibet opus diuinæ legis, nisi ex parte operantis prauè fieret, tunc enim totum opus Deo displiceret, & ideo non posset esse meritorium de condigno apud Deum, etiam præmij temporalis, cum poenam potius mereretur. Et ita est intelligenda conditio illius promissionis, quod fiat opus ita implens aliquod præceptum legis, vt nullum aliud præceptum Dei per illud violetur. Imo addi potest ex D. Thom.

Hebr. 11.

Explican-
tur Patres
prædicti.

Sap. 5.

22
Aliud du-
bium.Meritum de
condigno.

Bernard.

dicto art. 6. ad 3. aliam etiam conditionem fuisse necessariam ex parte persone operantis, scilicet, ut operans non esset inimicus Dei. Sic enim ait D. Thomas, aliquos seruantes legem illam non fuisse consecutos etiam pramia temporalia illis promissa, quia *cor totum habebant in temporalibus defixum, & à Deo elongatum*. Nam in tali statu nemo potest mereri apud Deum de iustitia etiam temporalia promissa, cum illis etiam bonis sit indignus. Vnde licet fortasse gratia non esset per se necessaria ad tale meritum tanquam principium per se eius, potuit esse necessaria conditio ad remouendum impedimentum. Et ideo hoc non obstat, quominus tale pramium absolute dici possit effectus illius legis, quod de pramio eternæ vitæ simpliciter dici non potest, ut capite sequenti constabit.

Denique indicat D. Thomas in dicta solut. ad 3. non obstante dicta promissione, non fuisse infallibile illud pramium respectu singularum personarum, quia fieri poterat, ut aliqua persona particularis, e. i. iustitia legis seruantes illa bona temporalia non obtinerent, quia iam erant spirituales effecti, ut per hoc magis ab effectu temporalium abstraherentur, & eorum virtus probata redderetur. Vnde sentit D. Thom. promissione temporaliu etiam tunc inclusisse conditionem, dummodo spiritualibus non nocerent, & sub illa fuisse infallibilem, ita ut ratione illius talia bona obtinerentur, etiam si ad spirituales salutem non essent necessaria, simpliciter loquendo. Et ita intelliguntur specialiter tunc promissa bona temporalia, ut talia sunt, id est, sine positio respectu ad spiritualia, quanuis noluerit Deus se obligare ad illa tribuenda, etiam cum spirituali nocumento.

Vltimo dicendum est, quanuis occasione illius legis peccata multiplicata fuerint, nihilominus dici non posse, simpliciter loquendo, multiplicationem peccatorum fuisse effectum illius legis. Hanc assertionem propono ad explicandas aliquas loquutiones Scripturæ præsertim D. Pauli, & convenientem modum loquendi in hac materia. Prior igitur pars expresse traditur ad Roman. 7. vbi prius dicit, *Cum essemus in carne, passiones peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti*. Deinde obijcit, *quid ergo dicemus, lex peccatum est? absit, & infra, nam peccatum occasione accepta per mandatum seduxit me; & per illud occidit*; igitur occasione legis, non data ab ipsa, sed ab homine accepta, multiplicata sunt peccata. Ratio vero est, quia lex ostendebat peccatum, & illud prohibebat, & consequenter quodammodo augebat appetitum rei prohibite, quia cum aliquid concupiscitur, & postea prohibetur, concupiscentia flamma magis attollitur. Vt ait Chrysost. homil. 12. in epist. ad Roman. & consentit Hieron. quæst. 8. ad Algas. Aliunde vero lex illa vires non præbebat ad peccatum vincendum, ut capite sequenti dicam. Altera vero pars probatur ex eodem Paulo, quia lex est bona, & opus Dei; ergo non potest esse causa peccati. Probatur consequentia, quia alias Deus ipse esset causa peccati, & ideo Paulus eodem loco cautissime loquitur, dicens, *Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? absit, sed peccatum ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem*. Vbi peccatum vocat fomitem peccati, & illi tribuit causalitatem aliorum peccatorum, licet per occasionem legis.

Sed contra posteriorem partem obijci potest illud Pauli 2. ad Corinth. 3. *Litera occidit, spi-*

ritus autem viuificat, vbi Augustin. nomine *litera* legem intelligit, quæ sic vocatur, vel quia in lapidibus scripta fuit, vel quia per antonomasiam lex scripta appellatur, & consonat quod statim Paulus subdit, *Si ministratio mortis literis deformata in lapidibus, &c.* Vbi clare legem describit. Verbum autem *occidit*, de occisione spirituali intelligitur, opponitur enim verbo *uiuificandi* spiritui attributo, quod plane intelligitur de spirituali vita; ergo iuxta Paulum lex spiritualiter occidit, ergo peccatum, quod est mors animæ est effectus illius legis. Atque ita illum locum exponit Augustin. de Spirit. & liter. cap. 4. & sequentibus, præsertim vsque ad 14. & 15. contra Faust. cap. 8. & libro secundo contra Aduersar. legis, & Proph. cap. 7. & idem ferre tradit ibi Chrysost. homil. 6. sequunturque D. Thomas, Anselm. & alij. Et simili modo ad Roman. 7. dicitur illa lex mortis, utique ab effectu, quia occidendo, mortem animæ infert, mors autem animæ est peccatum.

Ad prius testimonium aliqui nomine literæ non lege tantum, sed totam literam veteris testamenti intelligunt, quam dicunt occidere, si iuxta corticem literæ intelligatur, viuificare autem, si in spirituali sensu accipiatur. Ita Origen. lib. 6. contra Celsum circa finem, & lib. 7. prope medium. Quam sententiam non reprobatur Augustin. dicto lib. de Spirit. & liter. cap. 4. sed potius admittit, dummodo alia non reiiciatur, & ita illa utitur, lib. 3. de Doctrin. Christian. cap. 5. Et sententia quidem sano modo intellecta in se vera est, non est autem existimandum, intelligentiam scripturæ secundum proprium sensum verborum malam esse, vel nocuam, hoc enim hæreticum esset, ut per se constat, sed sensus est, nocuum esse, vel cum scriptura figurate loquitur adharere cortici verborum vel spirituales sensum scripturæ in vniuersum abiicere: sic enim dixit Christus Ioan. 6. *Spiritus est, qui viuificat, verba, quæ ego loquutus sum vobis spiritus, & vita sunt*. Sed licet hæc sententia sic intellecta in se vera sit, sine dubio non est intenta à Paulo in illo loco, nam euidenter per literam legem intelligit, ut ex contextu constat. Dicunt tamen Chrysost. & Grægilegtribui, quod occideret corporaliter, quia pœnam mortis frequenter imponebat. Quod per se spectatum sustineri posset, tamen non videtur intentum à Paulo, ut ratio facta probat, & quia infra vocat Paulus eandem legem, ministrationem damnationis. Et ideo Augustin. supra exponit, legem occidere, etiam spiritualiter, non quidem per se, & ut causa mortis spiritualis, sed solum ut occasio, sicut in assertionem explicatum est. Quia vero illa non est occasio data, sed accepta, ideo simpliciter illa loquutio propria non est, sed metaphorica ad eum modum, quo dicitur Deus in Scriptura præcipere, quando solum permittit, ad indicandam certitudinem euentus, ita enim in præsentibus, ut significaret Paulus, posita lege sine spiritu gratiæ infallibiliter sequi lapsum hominis, ideo dixit, literam occidere.

Vnde facile patet responsio ad alium locum, in quo illa dicitur lex mortis, potest enim hoc intelligi de morte corporali, iuxta expositionem Chrysostomi, quam etiam indicat Gregor. 11. Moral. capite. 10. alias 11. vbi per vmbra mortis legem intelligit, quia mortem frequenter in pœnam imponebat. Et in hoc sensu non procedit obiectio, sed locus ille probat tertiam asser-

tionem.

23
D. Thom.

24
Multipli-
catio pecca-
torum non
fuit effectus
illius legis.

Rom. 7.

Chrysost.

Hieron.

25
Obiect.
1. Car. 3.

August.

August.

Chrysostom.
D. Thom.
Ansel.
Rom. 7.

26
Resp.

August.

Ioan. 6.

Chrysost.

27
Ad alium
locum resp.
Chrysostom.
Gregor.

tionem, quia licet lex per se, & absolute non intenderet mortem, etiam corporalem, & sub hac ratione dici possit, non esse causam illius, quomodo etiam de Deo dicitur, quod mortem non fecit; nihilominus in transgressores legis mortem per se intendit, & facit, supposita transgressione, quia sic bona est, quomodo dicitur Deus facere omne malum poenae. Dices; ergo etiam dici poterit lex illa lex vitae, quia sicut comminabatur mortem transgressoribus, ita promittebat vitam seruantibus. Respondetur, denominationem illam non ex sola promissione, vel comminatione, sed ex effectu desumi, mors autem proprie infertur ratione legis transgredientibus ipsam, vita autem corporalis non datur proprie, sed solum non auferitur, & ideo non est eadem ratio denominationis. Alio modo intelligi potest ille locus de morte spirituali, iuxta expositionem Augustini supra datam, & satis consentaneum discursui Pauli, nam veluti explicans illam denominationem subiungit, *Inuentum est mihi, mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem, nam peccatum occasione accepta per mandatum seduxit me, & per illud occidit.* Loquitur ergo de morte spirituali, & explicat, illam vocari legem mortis, non quia sit causa eius, sed quia occasione eius sequuta est, & tacite explicat verbum occidendi, quod in alio loco posuit, & ita eundem habent sensum, & vnus per alium debet explicari.

C A P V T VII.

Utrum lex vetus iustificaret?

Quoniam praecipuus effectus legis est, subditos facere bonos, & in illa lege habet hic effectus specialem difficultatem, operae pretium visum est, de illo specialiter tractare. Potest autem duplex iustitia distinguere ex Paulo ad Hebr. cap. 9. vbi vnā vocat iustitiam carnis, indicans esse aliam iustitiam spiritus, quas alijs locis vocat iustitiam legis, & fidei, seu spiritus. Iustitia carnis dicitur opus, quo sebat munditia quaedam ab illis irregularitatibus, quas lex illa inducebat, vt supra diximus, & exponit Diuus Thomas quaestione 103. articulo primo, vbi in hoc sensu dicit, caeremonias legis vocari iustitias carnis, quia sanctificabant ad emundationem carnis. De hac igitur iustitia manifestum est, potuisse legem illam iustificare, quia ex vi suae institutionis tollebat per certas caeremonias illas immunditias legales, sicut etiam illas inducebat. De hac vero iustificatione non tractamus, quia nec difficultatem habet, nec poterat iuxta conscientiam perfectum facere seruientem, vt ibidem Paulus ait. Iustitia autem animae subdistingui potest. Nam vna est supernaturalis, quae est propria iustitia fidei, & spiritus, & hominem sanctum ac iustum simpliciter facit, & ideo illius effectio theologico more iustificatio simpliciter, & absolute dicitur: alia est naturalis, seu acquisita, quae consistit in rectitudine moralium operum, quae à Philosopho morali vniuersalis iustitia vocabitur. Hic de priori iustificatione tractamus, tum quia illa sola facit habentem simpliciter bonum, tum etiam, quia illa iustitia per se pertinet ad legem naturae, lex autem vetus supernaturalis erat, tum denique quia etiam posterior iustitia sine priori comparari non potest,

A vt in materia de Gratia ostendimus. Et eo modo quoad illam erat necessaria gratia, non magis poterat per legem veterem dari, quam ad alia opera, vt dicemus.

De illa ergo iustitia assertio certissima est, legem veterem non habuisse ex se virtutem iustificandi. Ita docet Diuus Thomas quaestione 100. articul. 1. 2. de praecipuis moralibus, & quest. 123. articul. 2. de caeremonialibus. De iudicialibus autem hoc non disputat, sed tanquam manifestum supponit. Docuit autem hanc sententiam Paulus in Epistola ad Romanos, praesertim à capite tertio, vbi inquit, *ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo*, quod cap. 4. & sequentibus prosequitur. Idem in Epistola ad Galatas, vbi capite tertio, *Quoniam (inquit) in lege nemo iustificatur apud Deum.* Idem in Epistola ad Hebr. vbi propterea cap. 7. legem vocat infirmam, & inuilem, quia nihil ad perfectum adduxit, quod explicans cap. 9. dicit, caeremonias legis, non potuisse secundum conscientiam perfectum facere seruientem. Explicat autem Diuus Thomas, hunc sermonem Pauli esse verum, non tantum quoad opera caeremonialia, sed etiam quoad moralia ex sententia Augustini libro de Spiritu & liter. capite decimo quarto, & sequentibus: ac merito, tum quia Apostolus simpliciter loquitur de tota lege, tum etiam, quia specialiter loquens de praecipito *Non concupiscas*, ad Romanos capite septimo dicit, non solum non iustificasse, sed etiam per occasionem spirituales mortem attrahisse, vt explicuimus, tum denique quia ratio Pauli ad Galatas capite secundo, *Si ex lege iustitia: ergo gratia Christi mortuus est*, aequè procedit in tota lege, & omnibus praecipis eius.

Difficultas autem est in explicando, cur dicatur illa lex non iustificare, & quomodo intelligendum id sit, & qua ratio eius sit reddenda. Ad quam breuiter dici potest, legem illam non iustificasse, quia opera eius non erant talia, vt possent hominem sanctum efficere, nam lex non potest sanctificare, nisi per opera, quae praecipit. Assumptum declaratur, quia opera legis alicuius dupliciter possunt iustificare, scilicet, ex opere operato, vel ex opere operantis, opera autem illius legis neutro ex his modis iustificabant; ergo lex illa nullo modo iustificabat. Minor quoad priorem partem videtur expressa Diui Pauli ad Galatas cap. 4. vbi caeremonias legis vocat *egena, & infirma elementa*, quia non poterant à peccato mundare, & ad Hebr. 9. hac ratione dicit, fieri non posse, sanguine hircorum, aut vitulorum auferri peccata. Ex quibus locis & similibus id communiter docent Theologi in 4. dist. 1. ac definiunt Concilium Florent. in decreto Eugenij, & fauet Concilium Tridentin. session. 13. Altera vero pars minoris videtur sufficienter probata testimonijs supra adductis, & ratione ex illis desumpta, quia nulla opera iustificat ex opere operantis, nisi quae sunt opera fidei, teste Paulo in eisdem locis, sed opera legis distinguuntur ab operibus fidei, vt idem Paulus passim repetit in eisdem locis; ergo. Vnde ad Galat. 3. ex illo loco, *Iustus ex fide uiuit*, concludit Apostolus, legem non iustificare, sicut scriptum est, *quia lex non est ex fide.*

Contra singulas vero ex his partibus singulae obiectiones occurrunt. Contra primam est frequens obiectio de circuncisione, quia per illam

2
Lex vetus non habuit ex se virtutem iustificandi
D. Thom.

Rom. 3.

Galat. 3.

Hebr. 7.

August.

Rom. 7.

Galat. 2.

3
Difficultas

Resp.

Galat. 4.

Hebr. 9.

Conc. Flor.
Conc. Trid.

Galat. 3.

4
Obiect.

aut saltem in illa dabatur gratia infantibus in lege Moyfi, & non ex opere operantis; ergo ex opere operato, quia non datur medium; ergo aliquid opus illius legis iustificabat. Occasione huius obiectionis disputant hic aliqui moderni, an sacramenta veteris legis, vel aliquid illorum saltem circumcisio habuerit virtutem iustificandi apud Deum à peccato, saltem originali. Sed quia disputationem hanc alienam ab hoc loco existimo, & quia in principio tertij tomi tertij partis, qua potui diligentia illam tractavi, ideo ad illam lectorem remitto, doctrinam enim, quam ibi tradidi nunc etiam omnino veram esse censeo, quæ in summa est. Primo nullum sacramentum proprium veteris legis, hoc est, in ea institutum, quodque cum ea incepit, habuisse virtutem iustificandi, neque in eo datam esse gratiam, extra meritum operantis. Hanc enim assertionem tanquam certam secundum catholicam doctrinam tenendam esse censeo, propter fundamenta fidei supra allata, & propter communem consensum Patrum, & scholasticorum, quos ibi retuli, & refert Cardinalis Bellarminus libro secundo de Sacrament. in genere capite decimo quinto. Sub hac autem assertionem comprehenduntur omnia sacramenta illius legis præter circumcisionem.

Secundo censeo omnino verum circumcisionem fuisse aliquo modo institutam in remedium originalis peccati, vt Innocent. III. docuit in cap. Maiores, de Baptismo ex sententia Augustini libro 2. de Peccato origin. cap. 30. & aliis locis ibi citatis. Vnde fit, vt applicata circumcisio paruulo debita intentione, & modo, illi datur gratia, sine qua nulli remittitur originale peccatum secundum veram, & certam doctrinam. Addidi vero in citato loco, & verissimum censeo, in hoc non habuisse circumcisionem maius privilegium, vel maiorem vim, quam ante Abraham, & post illum in cæteris hominibus extra Israeliticum populum habuerit sacramentum, seu remedium illud, quo paruuli iustificabantur; hoc enim remedium in nullo tempore, vel natione defuit in hominibus, quantum est ex parte Dei. Solum fuit differentia, quia ante circumcisionem, licet aliqua professio, vel applicatio fidei per signum externum necessaria fuerit ad remedium originalis peccati, saltem in infantibus, vt probabilior opinio fert: non habebat tamen determinationem ex aliqua institutione diuina, & hanc determinationem accepit quoad populum Israeliticum per institutionem circumcisionis. In reliquis vero ad iustificationem pertinentibus nullum privilegium, nulla perfectio circumcisioni collata est, tum quia oppositum in Scriptura non habet fundamentum, tum etiam quia Paulus ad Romanos capite 3. per circumcisionem solum dicit, credita fuisse Iudæis eloquia Dei, sub illis eloquiis, comprehendendo legem, & finem eius, vt idem Apostolus declarat ad Roman. 9. & 10. Tum denique quia in ordine ad iustificationem etiam circumcisio comprehenditur sub infirmis, & egenis elementis, quia licet non fuerit in lege instituta, à principio fuit eius inchoatio & præparatio ad illam, & in illa permansit tanquam professio illius, & vnum ex potissimis sacramentis eius.

Vltimo tam de ipsa circumcisio, quam de remedio legis naturæ dicendum est, non dedisse gratiam ex opere operato, quanuis esset (cum

A proportionem loquendo) signum necessarium, vt illo posito iustificaretur paruulus. Ratio prioris partis, & principaliter intentæ est, quod nullum opus legis siue scriptæ, siue naturalis potuit iustificare, quatenus erat opus talis legis, iuxta doctrinam Pauli supra declaratam, & iuxta doctrinam Conciliorum; & Patrum, sed circumcisio, & æquiualens remedium erat opus legis scriptæ, vel naturalis; ergo non potuit habere ex se virtutem iustificandi. Neque hæc pars repugnat posteriori, quia Deus non ex vi legis, sed ex merito Christi præuiso voluit etiam pro eo tempore remedium paruulis adhibere, & consequenter illud etiam prouidit modo consentaneo meritis Christi, & hominibus accommodato. Et priori ratione instituit, vt talis gratia non daretur, nisi in fide Dei, & Christi venturi, posteriori autem ratione instituit, vt illa fides non esset tantum interior, sed vt aliquo signo exteriori ostenderetur, vt ita membra Ecclesiæ visibiles, per visibilem aliquam fidei professionem aggregarentur, & hoc fiebat per circumcisionem in populo Dei, extra illum vero, vel ante illum fiebat aliquo signo arbitrio hominum determinato. Et ita constat, potuisse illud signum esse necessarium, & sufficiens, vt ad præsentiam illius Deus iustificaret paruulum sine vlla actione, vel virtute talis operis, ac subinde sine opere operato, sed ex gratia Dei per fidem Christi, & in eius virtute. Quia nihil amplius necessarium est, neque habet fundamentum in scriptura, vel ratione, neque erat consentaneum illi statui, in quo merita Christi nondum erant exhibita, vt Diuus Thomas supra recte declarat.

B Quomodo autem in hoc baptismus superet antiqua remedia in dicto loco tractatum est, vbi etiam obiectiones alie sunt solutæ, neque inuenio nouam alicuius momenti, cui satisfacere necessarium sit. Nam quod quidam inferunt sequi, circumcisionem iustificasse ex opere operato, non intelligo, quam vim habeat, quia neque illius consequentis sensum satis percipio. Quod enim est illud opus operandum? aut enim est ipsum opus redemptionis Christi, aut de alio est sermo. Hoc posterius non video, quod sit aut quo fundamento cogitari possit, & ideo facile negatur sequela. Si vero de priori opere consequens illud intelligitur, profecto non esset magnum inconueniens, sequelam admittere, quia non propterea Christus gratis mortuus esset, quandoquidem opus redemptionis eius supponitur esse, quod tunc iustificabat, saltem meritorie. Nunquam tamen proprie dicitur circumcisio iustificasse quocunque modo, quia non erat causa iustitiæ, sed tantum signum necessarium ad profitendam fidem, sine qua professione gratia non fuisset data paruulo, sub qua ratione recte dici potest conditio, sine qua non, quia illa non est causa, vt constat. Nam etiam ipsa fides parentum erat conditio necessaria, & sine qua non, & tamen neque de illa dici potest, quod gratiam daret infanti ex opere operato, nec quod gratiam contineret, imo nec causa iustificans paruulum proprie dici potest, nisi, vel late, aut improprio modo, sicut dicitur de quolibet remedio, vel conditione, sine qua non, vel quatenus fortasse habere poterat aliquod meritum de congruo, vel impetrationem, quod pertinet magis ad opus operantis, de quo superest dicendum.

legis naturæ
dedisse gratiam
ex opere
operato.

D. Thom.

7
Quomodo
baptismus
superet an-
tiqua reme-
dia.

Nullum sa-
cramentum
veteris legis
propriū ha-
buit virtutem
iustificandi
nec in eo
dabatur
gratia ex
tra meritū
operantis.
Bellarm.

Quomodo
circumcisio
instituta
fuit in reme-
dium peccati
originalis.

Quodnam
privilegium
habuit cir-
cisio præ
cæteris.

Roman. 3.

6
Nec circum-
cisio nec
remedium

8
2. obiect.
de opere o-
perantis
iustificatio
ex opere o-
perantis An-
plex.

Ezech 18.
& 33.
Conc. Trid

Alia obiectio est contra alteram partem de iustificatione ex opere operantis, nam hæc etiam duplex est, scilicet, prima & secunda, seu augmentum primæ, vtrique autem obtineri potuit in illa lege ex opere operantis per opera eiusdem legis; ergo lex ipsa erat causa vtriusque iustificationis, quia erat causa operum, per quæ illa fiebat; ergo absolute dicenda est iustificasse ex opere operantis. Minor quoad priorem partem de prima iustificatione probatur, quia in illa lege comparabatur prima iustitia media dispositione operantis per actus Fidei, Spei, & Charitatis, ac contritionis, ut est de fide certum ex Ezechiel. 18. & 33. & ex doctrina Concilij Trident. sess. 14. cap. 4. supra autem ostensum est, legem illam præcepisse hos actus poenitentię, & virtutum theologialium; ergo præcipiebat actus, quibus homines iustificabantur ex opere operantis dispositiue, & de congruo licet non de condigno; ergo iustificabat per opera sua, non enim videtur lex aliqua posse meliori modo per actus suos iustificare. Altera vero pars de secunda iustificatione probatur, quia opera bona, quibus homines iusti seruabant illam legem erant meritoria de condigno augmenti gratię iuxta doctrinam communem, certam, & definitam in Concilio Trident. sessione 6. capite decimo, quæ non est limitata ad statum legis gratiæ, sed generalis est ad omnia tempora, ut probant etiam spirituales promissiones capite præcedenti adductę.

9
Responsio
quotunda

Medina.

Circa priorem partem aliqui Theologi negant, actus Fidei, Spei, & Charitatis fuisse præceptos in illa lege, ducti potissimum ratione facta, quia alias homo iustificaretur ex operibus illius legis. Quam opinionem indicat Medina 1. 2. q. 99. art. 5. vbi non simpliciter loquitur, sed cum addito ait, quod *præcepta fidei non pertinent præcipue ad legem Moysaïcam, sed ad legem Euangelicam*, vbi particula *Præcipue* redit obscuram sententiam, nam ex vi illius potius videtur affirmari præcepta illa etiam pertinuisse ad legem Moysaïcam, licet principalius spectent ad Euangelicam. In hoc autem sensu idem dicere poterat de omnibus præceptis moralibus, quæ perfectiori modo traduntur, & explicantur in lege Euangelica, intendit autem Medina differentiam constituere inter vtraque præcepta, & ideo videtur potius excludere præcepta theologialium actuum à lege Moyse inde enim inferit, non contineri sub moralibus, aut ceremonialibus præceptis Et magis declarat in ratione, quam ad iungit, quia Paulus distinguit legem à fide ad Rom. 4. ad Galat. 3. loquitur autem de fide viva; ergo præcepta huius fidei distincta sunt à præceptis legis. Et confirmari potest, quia alias præcepta moralia illius legis iustificarent, quod repugnat Paulo, ut supra ex D. Thoma, & Augustino. explicatum est; sequela autem patet, quia si præcepta fidei dabantur in lege veteri, sub moralibus præceptis continebantur; ergo sub illis præceptis continetur fides, per charitatem operans, negari non potest, quin illa præcepta iustificarent. Dicendum ergo est. hæc præcepta non contineri in illa lege, sed esse supra illam, vel ab illa supponi.

Roman. 4.
Galat. 3.

D. Thom.
August.

10
Vera senten-
tia.

August.

Nihilominus verissimam esse censo sententiam, quam cap. 3. proposui, nimirum, legem illam præcepisse actus poenitentię, & Theologialium virtutum quæ videtur expressa D. Augustini in libr. de Gratia, & libero Ar-

bit. capite 18. vbi ait. Præcepta charitatis esse in lege veteri, & noua, spiritum autem gratiæ ad illa implenda in veteri fuisse tantum promissum, in noua vero datum. Est etiam D. Thomas q. 100. art. 2. vbi docet, præcepta moralia veteris legis data esse de actibus omnium virtutum, per quæ homines bene ordinantur ad communicationem cum Deo, & loquitur de communicatione, quæ constituit amicitiam inter hominem, ac Deum, ut quæst. 99. artic. 2. explicuerat; ergo sub illis virtutibus includit etiam Theologicas. Quod in secundo loco euidentius declarat, dicens, impossibile esse, hominem fieri amicum Dei, nisi efficiatur bonus, & adduxit illud Leuit. 19. *Sancti eritis, quia ego sanctus sum*, loquitur ergo de bonitate, quæ hominem facit sanctum, quæ non est sine Fide, Spei, & Charitate; ergo lex illa præcipiebat etiam actus harum virtutum. Et ita in quæstion. 100. artic. 3. ad 1. declarat, quomodo præcepta dilectionis Dei, & proximi in decalogo contenta fuerint. Atque eandem sententiam habet quæstione 107. artic. 1. ad 2. in fine, cuius verba infra referam. Eandem sententiam videtur supponere Caietan. quæst. 100. artic. 1. Deinde potest hoc inductione ostendi ex Scriptura, nam præcepta charitatis Dei, & proximi expresse habentur Deuteronomij 6. & Leuit. 19. ut explicuit Christus Matth. 22. & significauit Paul. ad Roman. 13. dicens in præcepto dilectionis esse radicata cetera mandata. Item fidei præceptum non aliter ponitur, quam sufficienter proponendo res credendas, sic autem proposita fuit illi populo fides vnus Dei, Exod. 20. *Ego sum Dominus Deus tuus*, per quæ verba intellexit Hieronym. datum esse præceptum fidei, & Deuteronomij 6. *Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus vnus est*. Et similiter proponitur fides vnus mediatoris Deuteronomij 18. *Prophetam de gente tua, &c.* Et simili modo præceptum spei in actu exercito (ut sic dicam) ponitur per diuinas promissiones sufficienter propositas, quod in illa lege frequenter fiebat. Nec refert, quod essent promissiones temporales, quia ut erant diuinæ, pertinebant ad superiorem ordinem, ut attigit D. Thomas quæst. 99. art. 6. ad 2. & ideo sicut per fidem diuinam credenda erant, ita per spem infusam speranda, ut euidenter docet Paul. ad Hebr. 10. & 11. Denique de poenitentia erat expressum præceptum in illa lege, ut supra probatum est ex Leuit. 16.

D. Thomas

Deut. 6.
Leuit. 19.
Matth. 22.
Rom. 13.

Exod. 20.
Hieron.
Deuter. 6.

D. Thom.

Hebr. 10.
& 11.

Leuit. 16.
II

Respons.

Impugnatio.
Primo.
Matth. 22.

Matth. 19.

Responderi autem potest, his testimonijs solum probari, cum lege Moyse simul habuisset illum populum præcepta Fidei, Spei, & Charitatis, inde tamen non sequi hæc præcepta, fuisse præcepta ipsius legis, nam sunt antiquiora, & ita fuerunt in illo populo à Patribus recepta, sicut supra de promissionibus dicebamus. Sed hoc id primis repugnat verbis Christi Matth. 22. vbi cuidam interroganti, *quod est mandatum magnum in lege?* respondit, *Diliges Dominum Deum tuum, &c. hoc est maximum, &c.* ergo intellexit Christus, hoc fuisse mandatum legis, alias non recte interroganti respondisset. Vnde Matth. 19. alteri interroganti, *Quid boni faciam, ut habeam vitam æternam?* respondit, *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, vtriusque legis*, nam interrogans non alia cognoscebat, & ita Christus statim numerauit præcepta moralia, vsque ad illud, *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*, in

quo

D. Thom.
Secundo.

quo includitur præceptum dilectionis Dei, vnde explicuit D. Thomas dicta q. 99. art. 1. ad 2. Præterea præceptum dilectionis Dei tam expresse, & formaliter proponitur in ipsa lege Deut. 6. Sicut cætera, vel præceptum de dilectione proximi, quod dicitur esse secundum post illud, cur ergo negabitur intrinsece pertinere ad ipsam legem? Nam in hoc iam cernitur clara differentia inter hæc præcepta spiritalia, vt sic dicam, & promissiones spirituales, quæ in lege non fiunt: & ratio sufficiens, cur tale præceptum excludatur à lege, dari non potest. Nam quod illa præcepta fuerint antiquiora in lege naturæ, nihil refert, tum quia, etiam circuncisio erat antiquior, & nihilominus fuit incorporata, vt sic dicam, in illa lege, tum quia omnia præcepta decalogi fuerunt etiam antiquiora illa lege, & nihilominus fuerunt in illa renouata, & ideo ad illam intrinsece pertinuerunt, cur ergo non dicitur idem de præceptis Theologalibus? Vnde sumitur etiam efficax ratio, nam ideo præcepta mere naturalia in illa lege iterum data sunt, quia humana ratio erat peccatis obscurata, & indigebat noua instructione, & inductione per legem positiuam, sed non minus erat obscurata ratio circa præcepta Theologalia, nec minus indigebat noua instructione; ergo non est verisimile, data esse præcepta circa actus acquisitos, & non circa infusos necessarios ad salutem. Et hoc etiam confirmat, quod Paulus illam legem vocat sanctam, & spiritualem; ergo intelligit, illam præcepisse actus vere sanctitatis, & maxime spirituales, quales sunt actus Theologici. Item illa lex data est propter felicitatem æternam; ergo etiam propter veram sanctitatem; ergo data est etiam de actibus, quibus homo disponitur ad veram sanctitatem, alias etiam in ratione legis non esset adæquata suo fini, nec sufficienter data.

Confirmat.

12
Legem illam non iustificasse.August.
D. Thom.

Neque vero ex hac assertionem sequitur, legem iustificasse, vel homines eo tempore potuisse ex operibus legis iustificari. Probatur hoc, quia non minus verum est, legem naturalem non habuisse virtutem iustificandi, quam legem Moysei, vt ex Augustino, & D. Thoma sæpe diximus, & est constans apud Theologos, sed lex naturalis, vt in ea poterant homines saluari, includebat intrinsece, & principaliter præcepta Fidei, Spei, Charitatis, & Poenitentiae, quia hæc media semper fuerunt ad salutem necessaria, & consequenter, semper etiam fuerunt præcepta lege diuina; ergo intrinsece pertinuerunt ad statum legis naturalis, prout erat lex in sua ratione sufficienter præcipiens in ordine ad vitam æternam. Et ideo dixit D. Thomas hic quæst. 100. artic. 3. legem Decalogi, quæ est lex naturalis non tantum completi ea, quæ ex principiis primis cognosci possunt, sed etiam illa, quæ ex fide diuinitus infusa statim innotescunt, ergo quod lex illa præciperet actus fidei viuæ, non sufficit, vt dicatur iustificare, neque vt homo diceretur iustificari ex operibus naturalis legis, alias gratis Christus mortuus esset; ergo neque id sequitur in lege veteri, etiam si illa præciperet eosdem actus.

13
Declaratur doctrina tradita.
D. Thom.

Secundo declaratur idem ex doctrina Diui Thomæ quæst. 106. artic. 7. vbi hanc questionem tractans de lege Evangelica, in ea distinguit duo, scilicet, gratiam Spiritus Sancti, & documenta fidei, & præcepta ordinantia affectum humanum, & humanos actus. Et deinde ne-

gat, legem etiam Euangelicam iustificare, posteriori ratione spectata, & in illam conuenire, ait, illud Pauli *Littera occidit*, ex Augustino de Spirit. & Litera cap. 4. & 17. qui idem sentit libr. de Grati. & Libero arbit. cap. 11. & Hieronym. Dialog. 3. contra Pelagian. in eodem fere sensu locum illum attingit. Negari autem non potest, quin sub documentis, & præceptis legis nouæ, quibus ordinatur affectus humanus, comprehendantur præcepta Fidei, & Charitatis, imo etiam consilia, quæ ad perfectionem charitatis ordinantur. Atque ita concludit, legem Euangelicam solum iustificare ratione gratiæ, quam confert. Ergo licet præciperet, & doceret omnia, quæ nunc docet, ac præcipit, si non daret spiritum gratiæ, non iustificaret; ergo vt lex dicatur iustificare, non satis est, quod præcipiat actus, per quos potest comparari iustificatio, si non dat vires ad illos eliciendos, nec gratiam sanctificantem. Ergo quamuis lex vetus præciperet illos actus, nisi aliunde ostendatur, dedisse spiritum gratiæ (quod ostendi non potest, cum sit plane falsum, & doctrinæ Apostoli repugnans) inferri non potest, præcepta de talibus actibus iustificasse. Neque obstat, quod Paulus distinxerit legem à fide, nam per fidem intelligit spiritum Fidei, per Charitatem operantis. Nam, quia hoc est præcipuum in lege Evangelica, ideo inde denominatur, nomen autem legis, veteri accommodat, quia erat pura lex. Vnde potius hoc confirmat, quod dicimus, nam præceptum fidei non est fides, & ideo licet fides suo modo iustificet, non sequitur præceptum eius iustificare, nam præceptum illud per se spectatum sine spiritu fidei, nihil prodesset.

Ex his ergo colligitur sensus, in quo dicitur lex vetus non iustificare, & quæ sit propria ratio, ob quam etiam ex opere operantis non potuerit iustificare à peccato. Sensus enim est, legem illam non dedisse vires ad efficiendos actus, qui ad iustitiam, & peccati remissionem obtinendam disponunt, etiam si illos præciperet, vnde D. Thomas in dicta solut. ad 2. sic inquit, *Lex vetus licet præcepta charitatis daret, non tamen per eam dabatur Spiritus Sanctus, per quem diffunditur charitas in cordibus nostris.* Et ita respondetur facile ad priorē partē obiectionis, negando consequentiā, & vltimam probationem eius, quia lex non iustificat præcipiendo, sed iuuando, vt ex frequenti Augustini doctrina constat. Dices, quomodo poterat lex supernaturales actus præcipere, si vires ad illos efficiendos non præstabat: alias videretur impossibilia præcipere. Respondetur, non defuisse illis hominibus, quibus illa dabatur, auxilia gratiæ necessaria ad illos actus præstandos, quod recte probat obiectio facta; illa vero auxilia non fuisse ex vi legis, neque ex vi alicuius principij pertinentis ad illum statum obtineri potuisse. Mendicabant enim (vt sic dicam) ex lege gratiæ, & auctoris eius, nam per merita Christi venturi, & in fide, & propter fidem eius conferebantur, vt latius infra tractando de lege gratiæ explicabimus. Addi etiam potest illa opera facta ab homine lapsa, & in statu peccati existente, nunquam per se valuisse ad iustificandum, seu sanctificandum peccatorem, neque ad remissionem peccati præstandā sine speciali gratia Dei, quæ gratia nec dabatur, nec promittebatur

August.

Hieron.

14

Sensus quæstionis eliciunt.

Lex illa non dabat vires ad efficiendos actus, qui ad iustitiam disponunt. Obiect.

Resp.

ex vi legis veteris, & ob hanc etiam causam lex illa non iustificabat quoad primum iustificationem.

Vnde ad alteram partem obiectionis fatemur, iustos illius temporis potuisse de condigno mereri augmentum iustitiæ, & coronam gloriæ, vt aperte constat ex testimonijs scripturæ capitæ præcedenti allegatis, & præsertim ex Paulo ad Hebr. 10. & 11. & ex doctrina Concilij Trid. supra allegata. Et ex eisdem principijs est æque certum, iustos seruantes legem, siue moralem, siue cœremonialem, siue iudicialem per bonos actus morales factos ex fide per charitatem operante, per eisdem actus meruisse de condigno augmentum iustitiæ, & æterni præmij, quod est æque certum. Tum quia gratia in omni tempore, & statu fuit semper vitæ æternæ, & fons aquæ in illam salientis, tum quia promissiones vitæ æternæ, vt mercedis in omni, & pro omni tempore fuerunt, vt supra visum est, tum etiam ex alijs principijs positis. Nihilominus tamen verum etiam est, legem illam non dedisse augmentum iustitiæ, quia virtutem merendi dare non potuit. Omne enim meritum, & augmentum gratiæ, & vitæ æternæ fundatur in gratia ipsa, & requirit auxiliâ eius, & promissionem diuinam; nihil autem horum fuit ex vi illius legis, vt satis ostensum, ac declaratum est. Et ideo nec meritum ipsum, nec effectus eius potest illi legi attribui, quia nec fuit principium eius, nec ad illud iuuabat, sed solum illuminabat, & instruebat, & ideo frequenter in Scriptura vocatur lex illa lucerna, & sapientia illius populi, quia solum docebat, & non iuuabat. Vnde in ordine ad meritum, & augmentum iustitiæ nullam specialem prærogatiuam habuit ille populus, præter illam quod credita sunt eis eloquia Dei, ad Roman. 3. & ita de vtraque iustificatione verum est illud Pauli ad Galat. 3. *In lege nemo iustificatur apud Deum, vti que ex vi illius, sed iustus ex fide viuunt.*

Et quod dictum est de proprio merito, dicendum est de impetratione, & satisfactione iustorum non solum pro pœnis temporalibus debitis pro peccatis proprijs iam remissis, sed etiam pro alijs, vel viuentibus, vel etiam mortuis. Nam quod sub illa lege iusti possent hoc modo satisfacere apud Deum, manifestum est ex illo 2. Machab. 11. *Sanctâ & salubris cogitatio est, pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.* Item ex illo, *Amplius lana me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me,* cum similibus. Et rationes factæ idem probant. Quod autem ille etiam effectus non fuerit ex vi legis, sed ex fide, & meritis Christi, ex eisdem locis Pauli constat, & eodem modo explicandum est, vt per se satis constat.

C A P V T VIII.

An lex veteris perfecta, vel imperfecta censenda sit?

Ratio dubitandi esse potest, quia ostensum est, legem illam fuisse principaliter, & immediate à Deo, opera autem Dei perfecta sunt; ergo & lex illa. Item lex illa fuit perfecta ex fine, quia ad optimum finem, tamen vltimum, quâ proximam ordinata est, atque etiam in medijs optime ordinata fuit, tum quia quæ à Deo sunt, ordinata sunt; tum etiam quia ostensum est, præcepisse omnia, quæ suo fini erant accommodata, & tunc præcipi expediebat; atque ita etiam ex parte materiæ, ac

mediorum perfecta fuit; ergo simpliciter perfecta fuit Denique de Deo scriptum est. Iob 39. *Non esse ei similem in legislatoribus,* quia lex ab illa non solum à summa bonitate, sed etiam à summa sapientia, & prudentia proficiscitur; ergo non potest non esse perfecta; sed lex vetus est à Deo vt legislator; ergo. In contrarium vero in primis est dictum Pauli ad Hebr. 7. *Reprobatio sit prioris mandati propter infirmitatem eius, & imbecillitatem: nihil enim ad perfectum adduxit lex.* at infirmitas, & imbecillitas sunt magnæ imperfectiones; & causa etiam, quæ nihil perfectum producit, profecto imperfecta est. Deinde, Perfectum est cui nihil deest; at illi legi multa pertinentia ad perfectionem deficiebant, nempe virtus iustificandi, spiritus adiuuans infirmitatem nostram, perfectio Sacramentorum, & Sacrificiorum, & consilia perfectionis; ergo fuit simpliciter imperfecta. Denique si perfecta fuisset, permansisset, non permansit autem; ergo reprobata est, quia imperfecta, vt Paulus in citatis verbis significat, & ad Galat. 3. dum illam comparat pædagogum, cuius instructio imperfecta est, & puerilis.

Resolutio huius puncti facilis erit, si ex lib. 5. Metaphysicæ supponamus, rem imperfectam dupliciter dici, scilicet, priuatiue, vel tantum negatiue. Rem illam voco priuatiue imperfectam, cui deficit aliqua perfectio sibi debita secundum speciem suam, vel saltem valde illi expediens secundum capacitatem suam; negatiue autem dicitur res imperfecta, quæ maiori aliqua perfectione caret, cuius vel capax non est, vel saltem illi non est debita, nec conueniens secundum aliquem statum. Exempla possunt esse facilia, & ideo illa omitto, solumque aduerto, priorem imperfectionem considerari in re secundum se, & absolute spectata: posteriorem autem imperfectionis modum præcipue solere attribui alicui rei per comparisonem ad aliam rem perfectiorem, vel in ordine ad aliquod genus, intra quod non habet maximam perfectionem sub illo possibilem. Vt homo ignorans imperfectus est, non solum comparative respectu scientis, sed absolute, & in se, quia caret magna perfectione conuenienti, & possibili humanæ naturæ: homo autem indigens discursu ad intelligendum, & iudicandum, non dicitur absolute imperfectus, quia ille modus cognoscendi est conaturalis homini, per comparisonem autem ad angelum imperfectus dicitur. Iuxta hos ergo modos iudicandum est de perfectione, vel imperfectione legis veteris, vtrumque enim diuersis respectibus potest illi attribui, quod per sequentes assertiones breuiter explico.

Dico ergo primo. Lex vetus imperfecta fuit secundum negationem plurium perfectionum, quibus caruit, seu per comparisonem ad perfectiorem legem. Hæc assertio probatur in primis testimonio Pauli cum alijs rationibus ei adiunctis posteriori loco. Secundo probari potest per comparisonem ad perfectionem legis nouæ, quia vero comparatio supponit cognitionem vtriusque extremi, hanc probationem vsque ad finem libri sequentis omitto. Tertio probatur numerando breuiter imperfectiones illius legis. Prima est, quia non dabat vires ad assequendum finem suum, neque ad exequendum præcipuos actus suos. Ita sumitur ex D. Thom. q. 98. art. 1. & satis constat ex dictis in capite præcedenti. Ratio enim huius imperfectionis est, quia

Contrariū. Hebr. 7.

2
Res imperfecta dupliciter dicitur. Priuatiue. Negatiue.

3
Lex vetus imperfecta fuit secundum negationem plurium perfectionum.

D. Thom.

opera

15
Solutur alia pars obiectionis. Iustos illius temporis mereri potuisse de condigno augmentum iustitiæ & coronam gloria. Hebr. 10. & 11. Conc. Trid.

Virtutem merendi dare non potuit lex vetus.

Rom. 3. Galat. 3.

16
Quid de merito dicendum, est de impetratione, & satisfactione dicendum.

1
Ratio dubitandi de perfectione legis veteris.

opera præcipua illius legis non poterant impleri sine spiritu fidei, & gratiæ, ac subinde lex illa impleri integrè non poterat, vel collectiue quoad omnia præcepta, vel etiã diuisiue quoad aliqua perfectiora, sine gratia, quã ipsa nõ conferebat, sed aliunde expectenda & expectanda erat. Et similiter finis præcipuus illius legis comparari nõ poterat sine iustitia apud Deum, & remissione peccatorum, quam dare non poterat, vt testatur Paulus ad Hebr. 9. & iam declaratum est; sub genere autem legis diuinę dari potest lex habēs illam perfectionem, vt in sequentilibro ostendemus; ergo hoc titulo merito dicitur lex vetus fuisse imperfecta in genere diuinæ legis.

4
D. Thom.

Doctrina
D. Thomæ
ab aliquibus
impugnata
Defenditur
D. Thom.

Imo indicat D. Thom. supra, legem veterem quodammodo fuisse in hoc imperfectam per comparisonem ad legem humanam & ciuilem; quia lex ciuilis, licet dare non possit vires gratiæ, non indiget illis, vt impleri valeat, & ideo illa non censetur tanta imperfectio in lege ciuili, & humana, quanta fuit in lege veteri. Quæ doctrina aliquibus non probatur, quia etiã lex humana, ciuilis, debet impleri per actus moraliter bonos, qui sine gratia fieri non possunt. Sed hoc parum obstat, cum quia fundamentum assumptum falsum est, possunt enim aliqua actus morales boni ex omni parte intra latitudinem rationis naturalis sine speciali gratiæ auxilio fieri; tum etiã quia lex aliqua ciuilis integrè impleri potest per actus bonos secundum substantiã, etiã si ex circumstantia male fiant, ad quod gratia non est necessaria in omni sententia. Aliiter vero videri potest illa differentia non subsistere, quia licet lex humana non requirat semper vires gratiæ, saltè requirit vires rationis naturalis, & alicuius etiã facultatis, quas lex humana non probet sed supponit, & ita proportionem seruata eandem habet imperfectionem. Respondetur, differentiam in hoc obseruari; quod lex pure humana, seu ciuilis nihil præcipit nisi quod est proportionatum viribus naturæ, & sic licet non præbeat vires, ex natura sua supponit illas sufficienter. Vnde fit, vt efficaciter, vel quantum in se est sufficienter orinet ad proprium finem à se intentum. Lex autem antiqua requirebat vires gratiæ, vt impleri posset, & illas non dabat, nec ex natura sua, vel status populi, cui dabatur, illas supponebat, & ideo quantum in se erat, insufficienter, & ineffaciter ordinabat homines ad supernaturalem finem, & ex hac parte erat quodammodo minus perfecta respectiue, licet absolute fuerit longe perfectior ex fine, & ex alijs causis.

5
Lex vetus
magnum
pondus im-
ponebat.
Act. 15.

August.

Secunda imperfectio legis veteris fuit, magnum pondus operum imponere, quæ magna ex parte valde onerosa erant, & grauiã parumque vtilia. Ita sumitur ex verbis Petri Act. 15. vbi hac de causa legem illam vocat iugum impositibile, quod nec nos (inquit) nec patres nostri portare potuimus. Quæ verba non absolutam impossibilitatem, sed grauem difficultatem significant. Quæ difficultas in primis oriebatur ex sarcina innumerabilium obseruationum, vt ait Aug. serm. 9. de Verb. Domin. Nam ob eam causam lex factorum à Paulo vocatur, vt supra notauimus. Deinde augebatur difficultas ex conditione operum, quæ præcipiebantur, erant enim sacrificia multiplicia, & cruenta, & obseruantia carnales, In cibis, & in potibus, & varijs baptismatibus, & iustitijs carnis, quæ non possunt perfectum facere seruientem, vt dicitur ad Hebr. 9. & eleganter explicuit Clem.

lib. 6. Consti. c. 20. Et ideo dicuntur etiã illa præcepta parum vtilia iuxta eundem Paul. ad Hebr. 7. & inde augebatur onus, & difficultas legis, quia præcipiebat multa, & per illa spiritum, & gratiam non præstabat. Dices, videri alienum à suauitate Diuinæ providentiæ, legem tam onerosam hominibus imponere, præsertim non præbendo copiosiora auxilia ad illam implendam. Respondetur, suauitatem diuinæ providentiæ non esse æqualem, nec eiusdem modi in omnibus operibus eius, sed eũ proportionem distribui iuxta occurrentes occasiones. Homines ergo tunc indigebant illo onere, vt continerentur in officio, & ab idolorum cultu abstraherentur, vt Clem. supra August. & alij Patres passim docent: onerare autem subditum, quando indiget tali onere ad maius bonum, non est contra suauem providentiam superioris. Accedit, quod illi populo nunquam negauit Deus auxilium sufficiens ad legem implendam, vt docet D. Thom. quæst. 98. ar. 2. licet illud non daret ex debito, aut virtute legis, sed ex merito Christi, vt supra dixi.

Hebr. 7.

Obiect.

Respons.

D. Thom.

Tertia imperfectio illius legis est, quia grauißimas penas temporales minabatur, & illis magis terrebat homines, quam amore attrahebat, & ideo dicta est lex timoris, quia licet spe etiã præmiorum excitaret homines, præualebat tamen pœnarum timor, vt lib. contra Adimantum cap. 16. & 17. & lib. de Mori. Eccles. c. 28. tradit August. vbi cum Paulo ad Hebr. 12. ex ipsa forma tradendi legem illam, id late confirmat. Vnde etiã infert legem illam fuisse potius seruorum, quam filiorum; & potest esse quarta eius imperfectio, quæ sumitur ex illo ad Rom. 8. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore. Vbi Chrysost. & Græci, & Latini, & August. supra ita exponunt. Per illam enim particulam; Iterum; alludit ad legem, quia ille erat spiritus legis veteris, propter quod dicitur ad Galat. 4. de veteri testamento, In seruitutem generasse filios. Non quia iusti illius temporis vere non essent filij, sed quia ex vi legis non gubernabantur vt filij, sed vt serui. Vnde in principio eiusdem capituli significat Paulus, populum illum tunc fuisse veluti filium paruulum, qui non differt à seruo, sed ab tutoribus, & adhibetur est vsque ad præfinitum tempus à patre. Ex quo etiã videtur colligi legem illam esse infantum, seu paruulorum, quæ potest esse quinta eius imperfectio. Quam etiã indicauit Paul. ad Gal. 3. assimilans legem illam pädagogo, vt supra explicatum est. Vbi etiã declarauimus, hanc imperfectiõni annexam fuisse aliam scilicet, quod lex illa res temporales promitteret, quibus paruuli allici solent ad parendum pädagogo; & hæc esse potest sexta illius legis imperfectio. Et septima esse potest, quia non dabat consilia perfectionis, vt paupertatis & castitatis, quæ est etiã annexa præcedentibus, tũ quia hæc non sunt consilia puerorum in fide, & gratia, sed virorum, tum etiã quia talia consilia non bene coherant cum temporalibus promissionibus, quæ affectum illis consilijs contrarium supponunt. Octaua esse potest, quod lex illa quædam secundum se mala permittebat. Hæc enim inter imperfectiones illius legis ponit Isidor. lib. 2. de Different. spirit. c. 28. licet enim illa permissio esset cum excusatione à peccato, vt supra declarauimus, fundabantur in periculo maioris mali, & in aliqua nimia concupiscentia sensibilibus rerum, & ideo ad imperfectionem

6
Lex vetus
grauissimas
penas tem-
porales mi-
nabatur.

August.
Hebr. 12.

Chrysost.

Galat. 4.

Galat. 3.

Isidor.

legis

legis pertinebat. Denique plures alia imperfectiones illius legis memorari possent, sed hæc sufficiunt ad eius imperfectionem ostendendam. alia vero tractabuntur melius libro sequenti, vtramque legem veterem, & nouam inter se conferendo.

Nihilominus dico secundo. Lex vetus in suo ordine, & gradu perfecta fuit. Ita docet D. Tho. q. 98. artic. 2. ad 1. & probatur sufficienter rationibus dubitandi prior loco positis. Declaraturque in hunc modum, nam lex illa considerari potest, vel ratione generis, quia scilicet, lex diuina fuit, vel secundum propriam speciem, quia fuit talis lex diuina. Prior modo spectata habuit omnem perfectionem legi diuinæ positiue conuenientem, vt ex dictis facile constare potest, nam Deum habet proximū authorem, in illius enim voluntate proxime fundata fuit, eamque indicauit, & ab illius potestate processit, non tantū vt authore naturæ, sed etiam vt authore supernaturali. Vnde etiam habuit, vt non solum sancta, & immaculata fuerit, sed etiam perfidem innotuerit hominibus, & ad supernaturalem finem fuerit ordinata. Denique ex eodem principio, & gradu diuinæ legis immutabilitatem specialem habuit, quam a diuina voluntate participat, id enim commune est legi diuinæ, vt diuina est, vt in sequenti capite latius explicabitur.

Posteriori autem modo considerando legem illam, vt talis lex fuit, quasi in specie, habuit alium modum perfectionis, quia sub tali ratione nihil illi defuit quasi quod illi esset debitum secundum talem rationem, seu quod in ordine ad proximum finem suum adæquatum, & in ordine ad tales personas, seu talem populum, & talem statum generis humani habere debuerit. Et in hoc sensu dixit Clemens Papa l. 6. constit. c. 19. *Legem illam fuisse perfectam, plenam, & nulla ex parte defluentem.* Denique id optime declarat D. Tho. supra quia perfectio alicuius legis in specie sumptæ non consideratur absolute, sed cum proportionem ad eos, quibus datur, ita vt sit iuxta, & conditione eorum sit accommodata. Nam leges religiosis accommodatæ, si secularibus imponantur, exorbitantes erunt, & deficient à perfectione legis, quia lex quoddam medium est. mediū autem vt sit perfectum debet esse fini accommodatum. Vnde recte dicit D. Tho. si lex imponatur puero, vt sit perfecta, non debet ea precipere, quæ propriasunt virorum, sed quæ puerorum institutioni sint accommodata. Ita ergo se habuit illa lex respectu humani generis, quod tunc non erat capax maioris perfectionis, quia multis transgressionibus subiectum erat, & nondum satis agnouerat imbecilitatem suam, & indigentiam mediatoris, & gratiæ eius, per quam posset ad excellentiorem statum ascendere, & ideo pro tunc non erat debita, nec accommodata illi legi maior perfectio. Quod autem lex illa habuerit omnem perfectionem, quam status ille postulabat, satis patet ex dictis de materia illius legis, nam præcepit omnia necessaria ad cognitionem, & religionem veri Dei, & Christi, & ad rectitudinem vitæ tam moralis, quam humanæ, & politicæ, ergo nihil illi defuit ad perfectionem sibi debitam. Nec etiā plura præcepit, quā expeditet; quia populus ille duræ cervicis indigebat tunc illa sarcina præceptorum, vt declaratum est. Et ita satisfactum est argumentis in vtramque partem in principio positis.

CAPVT IX.

An lex vetus fuerit mutabilis, & quomodo cessare potuerit?

Explicata tota ratione veteris legis causis, effectibus, ac proprietatibus eius, superest de illius abrogatione dicendum, quod huius libri punctum præcipuum est. Prius vero quam ad illud accedamus, operæ pretium erit exponere, an modi alij mutationum, quos in lege positiua humana explicuimus, in lege illa locum habuerint; & in vniuersum, quomodo lex illa mutabilis, vel immutabilis fuerit. Ratio autem dubitandi esse potest, quia lex illa nihil aliud est, quam diuina voluntas, sed voluntas Dei est immutabilis ergo & illa lex. Consequētia videtur clara. Maior autē patet, quia lex illa propriissime diuina fuit, vt ostendimus; Lex autem diuina in Deo nihil aliud est, quam voluntas eius, vt ex dictis in lib. 1. constare potest, ergo. Vnde hæc ratio de omni lege diuina quatenus talis est, æque procedit; quia omnis diuina lex immediate à diuina voluntate pendet, non effectiue tantū, sed quasi formaliter, quia ab illa immediate accipit vim obligandi, per quam in esse legis constituitur; ergo necessarium videtur, vt sit æque immutabilis, ac ipsa voluntas Dei.

In hoc puncto breuiter dicendum est primo legem veterem nullo modo mutari potuisse ab alio, quam à Deo, vel iuxta decretū ipsius Dei. Probatum ratione facta, quia fuit proprie lex diuina hoc modo immutabilis est, vtique ab alio, quā à Deo, vt recte docet Bernard. in l. de Præcep. & disp. c. 5. satisq. colligi potest ex his, quæ supra de legis naturalis indispensabilitate, seu immutabilitate diximus, & tradit Lactant. li. 6. Instit. c. 8. Item ex his, quæ diximus de lege humana à superiori lata, quatenus ab inferiori mutari, aut dispensari nō potest. Ratio enim eadem est, quia voluntas Dei suprema est, & omnis alia est inferior, & subdita; ergo lex per diuinam voluntatem constituta, etiam si positiua sit; per nullam aliam voluntatem mutari potest; ergo est immutabilis ab alio, quam à Deo.

Atque hinc sequitur primo, legem veterem à nullo alio, quā à Deo, seu quod idem est, nō nisi iuxta præscriptū diuinæ voluntatis potuisse abrogari, siue in totū, siue in parte. Probatum facile, quia legis abrogatio quædā eius mutatio est; sed nō potuit illa lex ab alio, quā à Deo mutari, ergo nec abrogari. Vnde in hoc etiā eadem ratio est de qualibet parte legis, quæ de tota lege, quia nō minus pendet quælibet pars talis legis à diuina voluntate, quam tota. Sicut ergo non potuit tota lex, nisi à Deo abrogari, ita nec pars eius.

Atque hinc vltius sequitur, non potuisse quempiam præter Deum ipsum in lege illa dispensare. Ratio est eadem, quia dispensatio legis quædam eius partialis mutatio est. Item quia par in parem non habet potestatem, ne dum inferior. Atque hanc veritatem specialiter, ac fuse tradidit Salmer. tract. 61. in Acta, vbi illam confirmat verbis Christi, *Non veni soluere legem, sed adimplere. Amen quippe dico vobis, donec transeat cælum, & terra, iota vnum, aut vnus apex non prateribit à lege, donec omnia fiant.* Matth. 5. & alijs scripturæ testimonijs, quibus diuina veritas, & verbū Dei in æternū manere dicitur Psal. 116. Quæ testimonia potissime loquuntur de Ver-

Mutatio legis veteris. Dub.

Lex vetus à solo Deo mutabilis. Bernardus.

Lactant.

Abrogatio legis ad solū Deum spectabat.

Solus Deus dispensare potuit.

Salmer.

Matth. 5.

7
Lex vetus in suo ordine, & gradu perfecta fuit. D. Thom.

8
Lex illa in specie propria perfecta fuit.

D. Thom.

bo Dei aliquid affirmantis, vel prædicantis, sic enim nihil impedire potest, quominus veritas eius subsistat, & impleatur. In quo sensu nec Deus ipse facere potest, vt verbum suum in eo sensu, in quo dictum est, deficiat, seu non veniat, seu verum non sit. Nihilominus cum proportionem etiam probant illa testimonia de verbo Dei præcipientis, & obligantis. Nemo enim facere potest, vt verbum præceptuum Dei non obliget pro eo tempore, & modo, quo à Deo prolatum est; alioqui tale verbum fieret suo modo falsum, & inefficax. Deinde adducit c. Super eo, de Vsur. vbi Innoc. III. supponit indispensable esse, quod pagina vtriusque testamenti prohibitum est, est. Vbi licet Pontifex loquatur de usura, quæ non est mala, quia prohibita, sed prohibita, quia mala, nihilominus si consideretur tantum vis diuinæ prohibitionis, eandem efficaciam habet in quacumque materia. Quia nullus potest facere licitum id, quod Deus sua absoluta prohibitionem facit illicitum. Vnde etiam in hoc æquiparantur pagina vtriusque testamenti, infra autem ostendemus, legem nouam indispensablem esse, nisi à Deo; ergo idem dicendum est de lege veteri.

Dices. Deus ipse potuit homini concedere facultatem dispensandi in lege sua. Respondeo, potuisse quidem, non tamen dedisse in veteri testamento, quia nullibi legitur talis potestas data Pontificibus, vel alijs in illa lege, imo sæpe absolute prohibentur aliquid addere, vel mutare de illa lege. Vnde nec usus talis potestatis in illa lege cernitur, vel alicubi legitur, quia nec necessarius fuit, nec fuisset conueniens, quia esset magis in destructionem, quam in ædificationem. Si tamen Deus alicui homini talem potestatem dedisset, iam illa dispensatio magis esset à Deo, quam ab homine, quia Dei voluntate, & concessione fieret, nec voluntas Dei obligandi per talē legē, fuisset omnino absoluta, sed haberet subintellectam conditionem, vel determinationem, si talis homo in ea non dispensaret, ita dispensatio non esset contra, vel præter decretum diuinæ voluntatis. Vltimo tamen in hoc puncto aduerto, non consequenter loqui, qui dicunt, legem illam quoad ceremonialia, & iudicialia non fuisse proprie diuinam, & nihilominus affirmant, indispensablem fuisse per hominē, quia prior assertio destruit fundamentum posterioris, vt ex dictis constat; nos autem supponimus, totā illam legem fuisse propriissime diuinam, & ideo fere eadem certitudine concludimus, fuisse per hominē indispensablem: loquor autē de puro homine, nā Christus Dñs potestatem habuit in illa dispensandi; eo quod sit Deus, vt ipse significauit Matt. 12. dicens, Dominus est filius hominis etiam Sabbati. Quamuis nunquam videatur usus illa potestate, sed iusta interpretatione vt exsequentibus patebit, quia non venit soluere legē, sed adimplere.

Nihilominus tamen addendum est, potuisse legē illā recipere interpretationem per hominē. In quo omnes conuenire videntur, & patet primo ex usu, primo Regū c. 21. vbi per occurrentem necessitatē Achimelec dedit Dauidi panes propositionis, quibus vesci secundum legem ei non licebat; quod tamen per interpretationem legis licuisse, Christus Matt. 12. aperte docet. Et eodem modo excusat discipulos, quos pharisæi calumniabatur, eo quod in sabbato spicas vellerent, fricarent, & comederēt, vt late exponit Abulen.

1. 1. Reg. 9. 8. 13. & 18. Quibus in locis hac ratione legē illā veteris testamenti dispensabilem appellat, loquitur tamē improprie de dispensatione, prout de interpretatione, & epiphia interdū dici solet, vt in l. 6. dictum est. Hac etiam interpretatione vsi sunt Machabæi ad bellandum in die sabbati. 1. Machabæi. 2. Sic etiā Christus Dominus Matt. 12. dicit, se non violare legem sabbati, opus misericordiæ, aut pietatis, vel religionis in illo exercendo, etiam si laboriosum sit. Sicut licebat Iudæo extrahere de fouea in die sabbati ouem in illam cadentem, vnde ipse concludit, licuisse sibi sanitatem conferre in sabbato. Atque eodem modo Ioan. 5. ostendit licuisse homini sanato ab ipso, portare grabatum suum in sabbato, ex præcepto eius, quia ad opus pietatis, & ostensionē miraculi id pertinebat. Ratio autem est, quia interpretatio legis, præsertim positivæ etiam si diuina sit, est necessaria ad gubernationem humanam propter varietatem occasionum, & necessitatem sæpe occurrentium, in quibus contingit, vel duo præcepta sibi obuiantia occurrere, ac propterea necessarium esse exponere, alterum non obligare, vel etiam contingit, talem esse rerum mutationem, vt prudenter præsumatur, non fuisse voluntatem legislatoris in tali casu obligare, quæ necessitas etiam potuit in usu illius legis sæpe occurrere.

Quod si interrogetur, quomodo, vel qua potestate licebat tunc talem facere interpretationem circa voluntatem Dei, non enim videtur cuiuslibet licere, voluntatem superioris interpretari, sed simpliciter obedire. Respondeo tribus modis hoc licuisse, qui tū ratione, tū ex eadem lege colliguntur. Vnus est per potestatem à Deo ipso datam, quæ maxime pro casibus dubijs necessaria erat. Sicque dicitur Deut. 17. Siquid difficile, aut ambiguum, &c. Secundo ex concursu duarum legum, vnam per aliam interpretando. Sic Christus Matt. 5. exponit, licuisse Iudæis circumcidere homines in sabbato, vt non solueretur lex præcipiens circumcidi infantem octauo die. Leuitic. 12. & eodem modo ait Matt. Non legistis, quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant, & sine crimine sunt: violant (ait) in exteriori specie, seu materiali opere, & tamen sine crimine sunt, quia illud opus erat consentaneum alteri legi, Leuit. 24. Ac subinde non erat opus seruile, sed religionis, vt bene exposuit Abul. 3. Reg. 21. 9. 17. Sic etiam circa tēpus præscriptū ad faciendū Phasē Exodi 21. interpretatio facta est, per legē latam Numer. 12. Neque ante hanc posteriorem legem ausi sunt Moyses, & Aaron talem interpretationem facere, inconsulto Domino, quia nondum videbatur illis talis potestas commissa, nec ratio, aut necessitas per se cogebat. Tercio ergo modo licebat hæc interpretatio per euentiam facti, & necessitatis, vt est per se manifestum in casu Machabæorum. Non oportebat autem, semper necessitatem fuisse extremam, vt videtur fuisse in illo casu, sed sufficebat esse moralem, & accommodatam præcepto, vt in casu Dauid late disputat Abul. supra.

Dico secundo. Lex vetus mutabilis fuit à Deo ipso. Hæc assertio satis nota est. Probare enim potest ex generalibus principijs, quod quilibet legislator potest legem suam mutare, cum ab eius voluntate pendeat. Item ex illa Christi sententia, quia Dominus est filius hominis etiam sabbati, sic enim Deus est Dominus supremus totius legis, & omnium

actio-

c. Super eo.
de Vsuris.
Innoc. 3.

5
Obiect.
Respons.

Notandum
vltimo.

Matt. 12.

6
Lex illa ab
homine in
interpretari
potuit.

Matth. 12.

Abulen.

1. Mat. 2.

Ratio con-
clusionis.

7
Duh

Resp.
Triplex mō-
dus inter-
pretandi il-
lam legem:
Primo.
Deut. 17.
2.
Matt. 5.

Leuit. 12.
Matt. 12.

Leuit. 24.
Abulen.
Exod. 12.

Num. 12.

Tertio

8
Lex vetus
à Deo ipso
mutabilis.

Nota Deū
velle legem
aliquā fer-
re varijs mo-
dis intelli-
gi.
Primo.

9
Secundo.
Tertio.

actionum, quæ per eam præcipiuntur, aut veniunt; ergo potest prout voluerit illam mutare. Denique abrogare illam potuit, ut de facto abrogasse, statim dicemus: ergo à fortiori in illa dispensare, & quamlibet aliam mutationem facere potuit, nam omnis illa minor est, quam abrogatio. Vt autem modum possibilem abrogationis explicemus, advertere oportet, varijs modis intelligi posse, velle Deum legem aliquam ferre, Primo absoluto decreto voluntatis suæ, statuendo, ut talis lex perpetuo duret absolute, & simpliciter, ac sine limitatione vlla sicut statuit, ut præmium bonorum operum & pœna malorum æterna sint, & talis lex semel sic lata mutari seu abrogari non potest, etiam ab ipso Deo, in sensu (ut aiunt) composito, quia implicat contradictionem, Deum ita decrevisse, & decretum non impleri, aut impediri, alioqui voluntas absoluta Dei, aut mutabilis esset, aut inefficax.

Secundò potuit Deus legem ferre pro tali tempore, usque ad certum terminum, seu eventum. Vel tertio potuit velle, obligationem talis legis durare sub tacita conditione, nisi ipse aliud statueret, vel usque ad beneplacitum suum. Et utroque modo potest lex diuina esse mutabilis, scilicet, quia elapso tempore, pro quo lata est, seu adueniente termino eius cessat sine alia reuocatione, ut contingit in legibus humanis, vel privilegijs. Et ratio est clara, quia hæc mutatio legis non est per physicam, & realem successionem in ipsa lege, sed in tempore, pro quo obligat, unde est per modum desinitionis relationis ad desinitionem termini. Nam lex est signum voluntatis obligantis pro tali tempore, unde mutato tempore iam non significat illam voluntatem, & hoc modo abrogatur, & desinit obligare. Veleiam potest lex auferri, quia per contrariam legem, seu voluntatem Dei reuocatur. Inter quos duos modos hoc differt, quod in priori lex ipsa per se desinit, etiam si nostro modo intelligendi non sit in voluntate diuina actus, quo velit legem tollere, sed ex vi prioris actus lex cessat adueniente termino, quia diuina voluntas ultra illum obligare, vel operari noluit, & sine actu diuinæ voluntatis non est lex. In posteriori autem modo intelligitur lex reuocari per actum voluntatis diuinæ ratione distinctum, quo Deus vult, vel legem tollere, vel aliam repugnantem introducere.

10.
Respondetur ad rationem dubitandi.

Vnde tandem facillime satisficit rationi dubitandi in principio posita, quæ ex quadam æquiuocatione procedit, lex enim vetus non est lex ad intra (ut sic dicam) in Deo ipso existens sed est lex ad extra in lapidibus, aut membranis scripta. Vnde non est voluntas Dei, sed signum quoddam externum voluntatis Dei, & effectus eius, & ideo licet voluntas Dei sit immutabilis, lex dici potest esse mutabilis, quia per temporum successionem effectus diuinæ voluntatis mutari possunt, non mutata diuina voluntate, sicut potest Deus angelum in nihilum redigere, quæ est magna quædam mutatio, latè de mutatione loquendo, prout nunc loquimur, licet diuina voluntas non muretur. Et ratio est, quia decretum Dei, quo res fit, aut conseruatur, vel lex fertur, potuit ex æternitate ita constitui pro tali tempore, & non ultra, vel negatiue se habendo nostro modo intelligendi,

A vel posituè volendo etiam ex æternitate, ut pro alio tempore res aliter se haberet, vel alia lex constitueretur. Vnde solum erit res, seu lex immutabilis ex vi diuinæ voluntatis iuxta primum modum supra positum, quando Dei voluntas posituè vellet, & absolute rem, aut legem pro tota æternitate durare, quasi positiuè habens decretum nunquam illam destruendi, vel abrogandi. Solum ergo probat ratio facta, legem diuinam in sensu composito non posse abrogari pro illo eodem tempore, pro quo Deus voluit illam constituere, nam hoc inuoluit contradictionem, & mutationem in ipsamet diuina voluntate. Quod si pro illo tempore dispensari potest ab ipso Deo, ideo est, quia decretum constituendi legem pro aliquo tempore, non includit decretum non dispensandi in illa: nam si fingeremus cum hac veluti reflexione esse positam, consequenter esset talis lex pro eo tempore, & in sensu composito in dispensabilis, & cum proportionem potest fingi omnino immutabilis. Seclusa autem tali suppositione, & quasi reflexione, ac simpliciter loquendo, lex etiam diuina mutabilis esse potest, ac reuocari.

CAPV T X.

An lex vetus quoad suam obligationem iam cessauerit, seu mortua fuerit.

I Vdeorum sententia, & existimatio antiqua fuit legem illam fuisse perpetuam, ita ut nunquam esset abroganda, quandiu mundus hic, & status hominum viatorum duraret. In qua sententia perseverarunt multi ex pharisæis, etiam postquam ad fidem conuersi erant, ut Actor. 15. refertur. Et postea in eodem errore perseverarunt multi hæretici antiqui, ut Ebion, Cherintus, & Nazarej, ut referunt Iren. libr. 1. capit. 26. Epipha. in hæres. 18. 28. 30. 66. & in alijs. August. de Hæres. in 8. & 9. Hieronym. Epist. 89. ad Augustinum. Damasc. verb. Nazarej, Euseb. lib. 3. Hist. cap. 21. Fundabantur præcipue, quia lex illa data est à Deo, ut in æternum duraret; ergo neque ab ipso reuocari potuit, quia non potest esse sibi contrarius, neque ab alio, quia nullus potest præualere contra eius voluntatem. Probatur antecedens Genes. 17. Eris pactum. hoc meum in carne vestra, in ædus æternum. Si autem circumcisio est æterna, etiam tota lex. Item Exod. 12. Habebitis hanc diem, &c. solennem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno. Et infra. Custoditis diem istam in generationes vestras ritu perpetuo. Et Psal. 104. Statuit illud Iacob in præceptum, & Israel in testamentum æternum.

Nihilominus simpliciter dicendum est, legem veterem per Moysen datam abrogatam esse post Christi aduentum, vimque obligandi amisisse. Ita definitum est ab Apostolis, Actor. 15. per illa verba, Visum est Spiritui Sancto, & nobis, &c. Et in illius confirmationem, & defensionem multa Paulus scripsit varijs in locis. Primum in Epist. ad Roman. cap. 6. ibi. Non estis sub lege, sed sub gratia. & cap. 7. id declarat exemplo vxoris quæ per mortem viri soluta est à lege illius, unde concludit. Itaque fratres mei, & vos mortificati estis legi per corpus Christi; & infra. Nunc autem soluti sumus à lege mortis, &c. & iterum capite 8. Lex enim spiritus vitæ in Christo Iesu liberavit me à

Legem illā
fuisse per-
petuā som-
nabant Lu-
dæi.
Act. 15.
Ebion, Che-
rintus.
Nazarej.
Iren.
Hieron.
August.
Epiphan.
Damasc.
Euseb.

Genes. 17.
Exod. 12.

Psal. 104.

2.
Lex vetus
post Christi
aduentum
vim obligan-
di amisit &
abrogata
fuit.
Act. 15.
Rom 6.7.
& 8.

Ad Galat.

Hebr. 7.
Ephes. 3.

lege moris. Idem ex professo confirmat in Epist. ad Galat. quam ad hanc veritatem persuadendam precipue scripsit. Item ad Hebræos. 7. quem locum infra latius expēdemus. Et in eodem sensu dixit idem Paul. ad Ephes. 2. *Legem mandatorum decretis euacuans*. Nam lex mandatorum vocatur lex vetus, vt supra dictum est, & communiter Patres intelligunt, & illam dicitur Christus euacuasse, id est abstulisse, *Decretis*, vtiq̃ue Euangelij, vt infra declarabimus. Et hæc quidem testimonia contra hæreticos, qui nouum testamentum admittunt, satis efficacia sunt, & sufficiunt. Tamen contra Iudæos necessarium est ex alijs etiam principijs argumentari, quod paulo inferius commodius præstābimus.

3
Duo explicanda
Primum.
Secundum

Vt ergo hæc veritas exacte declaretur, & difficultas in principio posita clarius expediat, duo à nobis explicanda sunt. Primum respectu quarum personarum amiserit lex illa vim obligandi. Secundum respectu quorum præceptorum. Circa primum distinguendum est inter gentiles, & Iudæos, & vtrique spectari possunt, vel secundum se, & in sua secta, seu infidelitate permanentes, vel iam conuersi ad Christum. Vnde quatuor quæstiones oriuntur. Prima, an gentiles non credentes in Christum obligentur lege Moyfi. Secunda, an Christiani ex gentilitate conuersi ad Christum teneantur, vel aliquando fuerint obligati ad seruandam legem Moyfi. Tertia, an Christiani ex Iudæis conuersi eandem Moyfi legem seruare teneantur. Quarta similis est de Iudæis nolentibus in Christum credere, sed in sua pertinacia permanentibus, an Moyfi legem seruare teneantur. Ex quibus tertia, & quarta ad nos proprie spectant, alix vero parum quidem ad nos referunt, & difficultatem non habent, tamen earum resolutio cum cæteris coniuncta est, & ideo breuiter illas expēdiemus.

Quatuor
quæstiones
Prima.
2.
3.
4.

4.
Legem veterem non
obligare gentiles in Christi
fide non credentes

Primæ igitur resolutio viam parat ad secundam, & illi lucem affert, & ideo breuiter dico, legem veterem non obligare gentiles in Christum non credentes. Assertio est certa, neque scio fuisse in hoc vnquam sententiarum, aut hæresum diuersitatem. Probaturque facile, quia ante Christi aduentum lex illa non obligauit gentiles, neque aliquos homines præter Israeliticum populum, nisi voluntarie illam susceperent, & profiterentur circumcisione accepta; ergo neque post Christi aduentum tenentur, neque vnquam obligati fuerunt. Antecedens manifestum est ex cap. 7. in quo ostendimus, legem illam solum pro Israelitico populo fuisse datā, quia ad illum tantum loquuta est, vnde illum tantum obligauit. Vnde Paul. ad Rom. 3. in hoc ponit vtilitatem circumcisionis, quod Iudæis specialiter credita sunt eloquia Dei, sub quibus eloquijs maximè legem comprehendit quæ solum circumcisis data est, & ideo gentiles à participatione templi, & sacrificiorum illius legis arcebantur, nisi prius circumciderentur, nō obligabantur autem circumcidi, sed in voluntate eorum ponebatur, vt constat Exod. 12. ergo lex illa simpliciter non obligabat gentiles, ergo neque post Christi aduentum obligat, quia per Christum non est data illi legi noua vis obligandi, vt per se notum est, sed solū per illum completa est.

Rom. 3.

Exod. 12.

Hinc etiam manifesta est secundæ quæstionis

resolutio, quæ potissimum agitata videtur ab Apostolis Actor. 15. nam de gentibus conuersis ad fidem Christi controuersia orta fuit, propter Phariseos asserentes, debere eos circumcidi, & seruare legem Moyfi. Veritas autem ab Apostolis tradita fuit, eos non teneri ad circumcisionem, vel legem, quæ non solum est de fide ex prædicta definitione, & alijs supra adductis, sed etiam euidenter sequitur ex principijs positis. Quia lex data Abraham de circumcisione neminem obligauit absolute, & simpliciter, nisi Abraham, & posteros eius, vt late explicuimus cum D. Thoma, 3. p. q. 70. art. 2. & ideo non obligabat absolute aduenas, ac peregrinos, sicut etiam ex citato loco Exodi 12. euidenter comprobatur, ergo neque lex illa ante Christi aduentum obligabat gentiles, siue fideles siue idololatrias, neq; post aduentū Christi obligat gentes idololatrias seu infideles; ergo neq; obligat Christianos ex gentibus ducentes originem. Probatur consequentia, quia nec lex Moyfi lata est pro illis, nec lex Christi eos obligat ad alterius legis susceptionem, nunquam enim Christus hoc præcepit, aut docuit, nec prædicatores eius talē Christi institutionem docuerunt. Imo repugnaret hoc verbis Christi inuitantis ad ferendū iugum suauē, esset enim onerosissimum, si præciperet cum sua lege coniungere, & suscipere legem Moyfi, quæ iugum fuit importabile, vt Petrus dixit, Item Christus Matth. vltim. solum dixit, *Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, docentes eos seruare omnia quaecunque mandauimus vobis*. Vbi nihil de circumcisione præcepit, sed loco illius baptismo contentus fuit, & consequenter nihil etiam de reliqua lege veteri mandauit, sed tantum de sua quam solam Apostoli eius tradiderunt. Vnde subdit. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit* vbi circumcisionem non requirit, nec aliquam legis veteris obseruantiam, sed suæ, quam sub baptismo concludit.

Secunda quæ
resolutio.
Act. 15.

Gentiles circumcisi non tenentur ad circumcisionem nec legem veterem.

D. Thom.

Exod. 12.

Matth. vlt.

Denique potest sic concludi ratio, nam si gentiles facti Christiani tenentur illa lege, vel est ex vi testamenti veteris, & hoc non, quia cum illis non loquitur per suam legem, vel ex vi testamenti noui, & hoc multo minus tum quia Christus vt dicebam non extendit legem veterem, sed compleuit, tum quia testamentum nouum, & ministri eius oppositum docent, & tradiderunt; ergo. Dicere vero possent Hebræi iudaizantes, Messiam, & fructum eius non fuisse promissum, nisi populo Israel, & ideo licet gentiles per se non obligarentur lege veteri, nihilominus vt possint Christo coniungi, & spiritualia eius bona participare debere per circumcisionem illi populo coniungi & consequenter legem profiteri, ac seruare. Sed hæc fictio erronea est, supponitque aliam hæresim, nimirum, Euangelium solis Iudæis fuisse communicandum, quam ex professo impugnavit Paulus in Epistola ad Roman. & in libro sequenti aliquid dicemus. Nunc eodem argumento facto refutatur sufficienter, tum quia nulli in scriptura gentibus imponitur talis necessitas, tum etiam quia in Scriptura non promittitur Christus solis Iudæis, sed equè gentibus, & vniuerso mundo quoad participationē fructuum eius, licet promitteretur venturus de populo Israel, & in illo specialiter docturus, & prædicaturus, sicut etiam promittebatur venturus

6.
Probatur
tradita conclusio.

Ob. Heb.

Resp.

turus

Gen. 49.
Agg. 2.7.
Refellitur
error He-
breorum, &
veritas con-
firmatur.Cyprian.
Tertull.Genes. 14
& 17.8
Iudei bap-
tizati non
teneantur le-
gem vete-
rem serua-
re.

turus de speciali tribu, & familia, & tamen non illi soli, sed toti populo equè promittebatur. Et ideo Genes. 49. vocatur *Expectatio gentium*. & Aggæi cap. 2. *Veniet desideratus cunctis gentibus*.

Præterea confutatur maximè hic error, & proposita veritas confirmatur ex eo, quod lex illa non solum ad salutem spirituales necessaria non erat, verum etiam erat inefficax, & per se inutilis. Quod argumentum maxime virget Paul. in epist. ad Galat., & ad Rom. & potest in hunc modum proponi, quia caremoniis legis antiquæ non fuerunt necessariæ ad salutem gentium necessitate solius præcepti seu legis, nec etiâ fuerunt de se necessariæ necessitate medijs, ergo neutro modo sunt nunc necessariae gentibus Euangelium amplectentibus; ergo neque lex vetus illas præcipiens obligat huiusmodi Christianos. Consequentia notæ sunt. Prior verò pars antecedentis sufficiens manet probata superiori argumento, quia lex illa in vi præcepti non fuit data gentibus, sed soli populo Israel. Alteram verò partem multis modis probat Paul. in locis citatis. Primò quia Abraham ante illam legem latam, atque adeo sine carèmoniis eius, vel circumcissione iustificatus est. Quod exemplo indicare voluit Paulus, omnes antiquos Patres, & iustos, qui ante Abraham, vel cum ipso, vel post ipsum extra post ritatem eius iusti fuerant ante Christi aduentum; ergo evidens est, caremonias legis non fuisse per se necessarias ad salutem; ergo nec post Christi aduentum necessariae erunt, maximè pro Christianis ex gentibus ortis. Quod argumentum rectè prosequitur Cyprian. lib. 1. ad Quiri. cap. 8. latius Tertullian. lib. contra Iudæos. Et cap. 3. expendit Melchisedec circumcisiu obtulisse panem, & vinum Abrahamo iam circumciso. Sed hoc posterius repugnat Scripturæ, nam oblatio illa præcessit per aliquot annos circumcissionem Abraham, ut constat ex Genes. 14. & 17. id tamen non diminuit vim argumenti, sed quodammodo auget, nam uterque erat iustus, & verus Dei cultor, imò & sacerdos, licet uterque esset incircumcisus. Addit præterea Paulus, non solum non fuisse legem illam necessariam, verum etiam neque efficaciam, aut utilitatem, ad veram iustitiam conferendam per se habuisse, ut supra satis ostensum est; ergo non fuit medium necessarium ad salutem, sed tantum in Iudæis, quibus præcepta fuit, necessarium fuit illam servare, quandiu illos obligavit. Neque contra veritatem hanc procedit fundamentum hereticorum, quia lex illa quocunque modo perpetua fuerit, ut talis erat, non ad gentes, sed ad solos Hebræos loquebatur.

Super est dicendum de cessatione illius legis respectu Iudæorum, & primo de conuersis ad fidem Christi, & in illo baptizatis: certum est, illos non obligari ad legem veterem seruandam, ac subinde respectu illorum propriissime cessasse. Hæc veritas certa fide tenenda est, nam in hoc etiam sensu definita est, & ex Scriptura aperte colligitur. Potestque in hunc modum demonstrari; Nam quando lex aliqua cessat, vel abrogatur, respectu illorum maxime cessat pro quibus lata est, sed lex vetus lata est pro Iudæis, & abrogata est, ac cessauit; ergo pro illis maxime reuocata est; ergo etiam si fidem Christi amplectantur, non possunt lege veteri obligari. Maior per se nota est, tum quia solui, & ligari

A respectu eiusdem dicuntur, alioqui opposita non essent, tum quia repugnantia inuoluit, abrogari legem in se, & non respectu illorum, quibus erat imposita, cum totum esse legis sit in ordine ad illos. Vnde licet propriissime dicamus, gentiles, vel Christianos ex gentibus profectos non obligari illa lege veteri, non propriè dicemus respectu illorum fuisse abrogatam, quia nunquā fuit illis imposita, nec habuit esse legis respectu illorum, at respectu Iudæorum propriissime cessasse, aut abrogata esse dicitur; si ergo abrogata est, pro Iudæis ablata est, quibus erat imposita, ut etiam ostensum est. Quod vero lex illa in se abrogata fuerit, ac cessauerit, pro fundamento positum est in principio capitis, & latius statim ostendetur, nam posito hoc fundamento, cetera euidenter consequuntur. Nam vltima etiam consequentia manifesta est, nam fides Christi eo quod à Iudæis suscipiatur, non suscitatur in eis obligationem legis veteris, quæ per aduentum eiusdem fidei sublata est, ut est per se clarum.

Præterea fundamentum illud, in quo vis tota posita est; ex utroque testamento latè confirmant antiqui Patres, Cyprian. lib. 1. contra Iudæ. cap. 9. & sequentibus. Iustin. Mart. Dialog. cum Tryphon, contra Iudæ. & Tertull. lib. contra Iudæ. Epiphani. hæres. 30. August. libris contra Faustum, & alijs contra dictum errorem, qui habetur in principio tomi 6. Aliqua etiam habet Clemens Roman. lib. 6. Constitut. Apostolicar. cap. 12. 20. 21. 22. & 23. Multaque ex Hebræis congerit Galatin. lib. 11. de Arcan. & c. à principio. Nos autem breuiter pauca ex utroque testamento indicabimus. Et in primis videntur optima testimonia, quibus Deus olim promissit, se daturum nouam legem. Quale est illud Ieremiæ 31. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & feriam domui Israel, & domui Iuda fœdus nouum, vbi nomine fœderis, legem significat, iuxta morem Scripturæ Gen. 17. Exod. 24. Deut. 25. Et in eodem loco exponitur, dum subiungitur, Dabo legem meam in visceribus eorum, &c.*, vbi expendit Paulus ad Hebr. 10. & 8. vbi in fine adiungit, *Dicens nouum, &c. erat prius. Quod autem antiquatur, & senescit, prope interitum est.* Quod etiam satis indicauit Deus, dicens, *Feriam fœdus nouum, non secundum pactum, quod pepigi cum Patribus eorum, &c.* Nam conferendo illa duo pacta, satis ostendit, posterius fuisse futurum longe excellentius, & per illud fuisse prius auferendum.

Præterea mutationem legis, & status illius populi esse faciendam in aduentu Messie satis ostendit Deus dicens per Malach. cap. 1. *Non est mihi voluntas in vobis dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu solis usque ad occasum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.* In quo aperte prædicitur, totum illum cultum sacrificiorum veteris legis abijciendum à Deo fuisse, & in aliud purissimum sacrificium commutandum ut exposuit Concilium Trident. sess. 22. cap. 1. & in 3. tom. tertiæ partis tractauimus latius. Idemque significauit Ierem. cap. 23. vbi præmissa Messie promissione per illa verba, *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & suscitabo Dauid germen iustum.* &c. subditur, *Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicent ultra, viuit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Egypti, sed viuit Dominus, qui adduxit, & reduxit semen domus Israel de terra Aquilonis, & de cunctis terris.* Vnde Isai. cap. 43. loquens à

9
Probatur
eadem
veritas ex
Patribus.
Cyprian.
Iustin. mart.
Tertull.
Epiphani.
August.
Clem. Rom.
Galatin.

Ierem. 31.

Genes. 17.
Exod. 24.
Deut. 25.Hebr. 8. &
10.10.
Confr.
Malach. 1.

Ierem. 23.

Isai. 43.

Hieron.

Leuit. 26.

II
Ex testamē
to nouo.
Hebr. 1.
Ex Psalm.
109.

Rom. 1.

Cap. 3.

Cap. 10.

Galat. 2.

Cap. 3.

Cap. 4. & 5.

12.
Ex his testi-
monijs ra-
tiones collu-
guntur.

13.
Obiect.
Resp. 1.

principio capitis de vocatione Iudæorum ad Christum, & ad conuersos, & credentes in illū (vt egregie exponit Hieronymus.) tandem concludit, *Ne memineritis priorū, & antiqua ne intueamini.* Quæ verba licet Hieronymus referat ad signa, & mirabilia antiqua, non negat posse etiam optimè referri ad legem, & sacrificia, aliasque cæremonias eius. Sicut per figuram etiam indicatū est Leuit. 26. cum dicitur, *Vetera nouis aduentibus proicietis.* Per hæc igitur omnia significatum est, cæremonias legis veteris antiquandas fuisse in aduentu Messia.

Denique vt ad nouū testamentum transitum faciamus, hoc confirmat Paul. ad Hebr. 7. ex illo Psalm. 109. vbi de Christo dicitur, *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec.* Inde enim colligit per Christum aliud sacerdotium nouum instituendum, & introducendum fuisse, inferens, vetus fuisse temporale, nouum autem fore æternum. Ac deinceps subiungit regulam, *Translato sacerdotio, necesse est, vt legis translatio fiat.* Nam hæc duo necessaria sese concomitantur. Ex quo tandem concludit, *Reprobatio sit prioris mandati propter infirmitatem eius, & inutilitatem.* Maximè verò prosequitur argumentum hoc idē Apostolus in Epistol. ad Roman. & ideo in capite primo præmittit, *Non erubescō Euangelium, virtus enim Dei est in salutem omni credenti Iudæo primū & Græco, & capite tertio, Iustitia Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum, non enim est distinctio, &c.* Quod latè per sequentia capita prosequitur, & cap. 10. adiungit. *Finis legis Christus ad iustitiam omni credenti.* Idem in Epistola ad Galat. vbi cap. 2. sic Petrum alloquitur, *Si tu Iudæus cum sis, gentiliter viuis, & non iudæice, quomodo cogis gentes iudæizare.* Nos natura Iudæi, & non ex gentibus peccatores, scientes autem quod nō iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi, & nos in Christo Iesu credimus, vt iustificemur ex fide, non ex operibus legis. Propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro. Et capite tertio. Vbi venit fides, iam non sumus sub lege, & infra, *Non est Iudæus neque Græcus, &c.* Quod latissimè confirmat cap. 4. & 5. vbi concludit, *In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per charitatem operatur.*

Atque ex his testimonijs possunt variæ rationes huius veritatis colligi. Prima. quia non est minus sufficiens fides, & gratia Christi pro Iudæis, quam pro gentilibus, sed Christianis ex gentibus cōuersis sufficit obseruantia Euangelij sine obseruantia legis, ergo etiam Iudæi per Euangelium liberati sunt à iugo legis. Secunda, quia Christus omnes indifferenter vocat ad iugum suum, quod suaue esse dixit, ergo nullis hominibus in Christum credentibus necessarium est iugum legis, siue Iudæis, siue gentibus. Tercio etiam respectu Iudæorum fuit illa lex imperfecta, & inefficax ad iustitiam, & quasi per occasionem posita est propter imperfectionē illius populi, vt esset quasi pædagogus, ergo adueniente lege perfecta, obligante, & iustificante Iudæos, cessare debuit imperfecta.

Vt tamen hæ rationes amplius declarentur, obijci potest quia lex semel lata non abrogatur nisi per expressam reuocationem, vel per legem posteriorem impossibilem priori: sed in lege noua vt lata à Christo, non inuenitur expressa reuocatio legis veteris, nec illæ leges sunt impossibiles, sed possunt simul obser-

uari; ergo posterior non reuocauit priorem saltem respectu illius populi, quem vetus obligabat; ergo non est, vnde sit abrogata. Respondetur verò in primis negando vltimam consequentiam. Nam præter illos duos modos abrogandi legem inuenitur tertius, qui est, vt lex per se ipsam cesset per temporum mutationem, & successionem, per quam completur terminus, pro quo posita est. Ita enim cessauit lex vetus. Nam posita fuit, *donec veniret semen*, id est Christus vt ait Paul. ad Galat. 3. Nam finis illius legis fuit Christus, vt idem dixit Roman. 10. & ideo completo illo fine, ac termino cessauit absque alia abrogatione. Propter quod dicitur Luc. 16. *Lex, & prophetæ usque ad Ioannem*, & infra hoc magis constabit. cum agemus de tempore, quando lex illa mortua esse incipit.

Deinde responderetur negando Minorē quoad secundum partem eius, quia licet verum sit, Christum in lege sua tradenda non addidisse formalia verba reuocatoria legis prioris, nihilominus simpliciter verum est, sua noua lege veterem abrogasse, id enim significauit Paul. ad Ephes. 2. dicens. *Legem mandatorum decretis euacuans.* Quod enim ait, *Decretis*, idem significat, quod per decreta sua. Nec audiendi sunt Erasmus & Caiet. qui vocē, *Decretis* seu *in decretis*, referunt ad legem veterem, ita vt sensus sit euacuans legem mandatorum in decretis, supple existentē. At rectè intellexit vulgatus interpres, particula *In*, licet in Græco habeatur, non esse necessariam, & licet addatur optimè significare potest idem quod per, ita vt sit sensus, *Euacuans in decretis*, id est, per decreta, & ad tollendam æquiuocationem rectè positum est absolute, *Decretis*. Neque enim rectè vox illa refertur ad decreta legis veteris, tum quia sit inutilis repetitio, tum quia oportet aliquod verbum subintelligere siue necessitate, tum denique quia repugnat cōmuni Patrum expositioni. Vnde Chrysost. ibi *Decretis*, exponit. id est, fide sua, quod esset facile, intellectū de fide ratione obiecti, & Euangelica doctrinæ, vel si intellexit fidem, id est spiritū fidei, nō excludit legē nouam, quæ solet etiā nomine fidei significari. Vnde ad Roman. 3. *Exclusa est, per quam legem factorum? non sed per legem fidei.* Idē verò Chrysost. clarius exponit decreta, id est *Præcepta*, quæ Hierony. *dogmata Euangelica*, ibidem appellauit. D. Thomas etiam præcepta exposuit, & sequitur ibi, & bene declarat Adā. Christus ergo suis præceptis, suaque lege noua veterem abrogauit.

Neque, fuit necessaria expressa reuocatio, quia opera illarum legum, licet non videantur formaliter repugnare, nihilominus leges ipsæ inter se pugnant. Primo quia lex noua traditur à Christo vt perfectè sufficiens ad salutem, & necessaria, cui repugnat, durare necessitatem prioris legis. Secundo ex fine, & significatione talium actuum, quia obseruantia antiquæ legis dabatur ad significanda mysteria futura Messia, sacramenta autē legis nouæ, præsertim baptismus, & eucharistia datæ sunt ad representandam redemptionem iam factam, & mysteria illa iam impleta. Tercio quia prior lex data est vni populo ad distinctionem aliorum, posterior vero toti mundo, vt Ecclesia habens perfectam vnitatem, ex omnibus hominibus congregaretur, ad quod necessarium fuit signa, & speciales obseruantias vnius populi è medio tollere.

Galat. 3.

Luc. 16.

14.
Resp. 2.

Ephes. 2.

Erasm.
Caiet.

D. Thom.

15.
Expressa re-
uocatio non
necessaria.

Et hoc est, quod Paulus dixit citato loco Ephes. 2. Christum abstulisse medium parietem mœriarum, & inimicitias soluisse inter utrumque populum, *Faciens utraque unum*. Item ex vi illius legis constituebatur specialis status reipublicæ habens supremum Pontificatum suum, iurisdictionem, &c. Lex autem noua introduxit nouum specialē statum, & Pontificatum diuersum cum suprema iurisdictione in totum mundum, ac subinde repugnantem priori statui. Consequenter ergo hæc lex reuocauit illam. Et hoc est, quod Paul. dixit, *Translatō sacerdotio necesse est, vt legis translatio fiat*.

Atque hinc facile constat, quid dicendum sit de vltima questione, an illa lex sit etiam abrogata pro his Iudæis, qui Euangelium non susceperunt. Videri enim potest, non esse congruum, eos liberos manere ab vtraque lege, & ideo debere antiqua obligari, dum nouam non suscipient. Dicendum vero sine dubio est, etiā pro illis a brogatam esse legem illam, quia simpliciter, & in se sublata de medio est, vt probāt omnia, quæ adduximus; ergo neminem iam obligat per se, & vi sua. Item lex illa non desinit obligare Christianos ex iudaismo conuersos, vel qui ab illis originem ducunt, quia Christiani sunt, sed quia finitum est tempus obligationis illius legis, pro quo lata est, & quia iam euacuata est; ergo etiam Iudæos non Christianos per se non obligat. Præterea isti Iudæi constituti sunt in statu, in quo impossibile est obligari illa lege, quia nec sunt in terra promissionis, nec templum habent, extra quod præcipua sacrificia, & præcepta implere non poterant, vt agni Paschalis Exodi 12. & aliorum, de quibus Deuter. 12. Item non habēt sacerdotes, nec habere possunt, cum non habeant tributum distinctionem; ergo ex conditione talis status sequitur, iam non obligari illa lege, vel certe magis indiciū est absolute, & pro tota illa gente cessasse, vt recte argumentatur Iustin. dicto dialog. cum Tryphone. Denique Iudæi, etiam si increduli sint, nihilominus obligantur lege Christi, quia tenentur illam suscipere, & in Christum credere, ergo eo ipso non obligantur lege antiqua, & ita non procedit contraria coniectura. Dico autem per se non obligari, seu ex vi legis; quia ex conscientia erronea poterunt obligari, existimant enim ad huc legem illam retinere suam vim, & consequenter opinantur, se per illam obligari, & hoc modo obligantur ex conscientia erronea. Ad hunc enim modum dixit Paulus ad Galatas primo. *Testificor omni homini circumcidenti se, scilicet, ritū iudaico, quia debitor est vniuersæ legis faciendæ, utique ex vi prioris existimationis de obligatione circūcisionis, atque adeo ex conscientia erronea, nā absolute nulla nunc est talis obligatio*. Addo vero, quia ignorantia illa non est sine grauissima culpa, dici posse (vt aliqui loquuntur) ligari potius, quam obligari; quia siue illam legē obseruent, siue non, grauissime peccant, nam si obseruant superstitionis sunt, & infideles, si vero non obseruāt, trāsgressores sunt legis, quæ credunt obligari saltem ex praua conscientia. An vero lex illa etiam quoad omnem vtilitatem, pro his Iudæis cessauerit, dicam inferius.

Ex dictis denique facile soluitur iudaizantium fundamentum, quatenus ad ipsos Iudæos pertinere potest, quod solū fundabatur in hoc, quia

lex illa dicitur data vt perpetua, seu in æternū duratura. Duobus enim modis sumitur vox *perpetuum*, vel *æternum*, in sacra Scriptura. Primo vt excludat terminum durationis absolute, & simpliciter. Secundo vt solū significet perpetuitatē tantū secundū quid, quæ varijs modis contingit. Lex ergo illa non potest dici perpetua in se priori modo, nam constat, omnem legem huius vitæ aliquando esse in se finiendam saltem cum ipso mundo. Potestque aperte cōvinci: nam cum minori rigore dici solet *perpetuum* quod vsque ad finem mundi duraturum est, & tamē neque hoc modo dicta est illa lex perpetua. Quod probatur clare ex eodem loco Genes. 17. vbi & fœdus Dei dicitur fore sempiternum. & Deus ipse promittit Abraham, & semini eius terram promissionis in possessionem æternam; ergo non est magis æternum fœdus, quam promissio, at constat promissionem illius terræ non fuisse æternam illo modo, imo sublatam iam esse, ergo idem intelligendum est de illo fœdere. Similisque promissio habetur Genes. 13. *Omniem terram, quam conspicias, tibi dabo, & semini tuo in sempiternum*, & similes sunt aliæ promissiones rerum temporalium in veteri testamento, cum tamen constet, & bona temporalia non esse perpetua simpliciter, & de facto illammet terram non fuisse a Iudæis perpetuo possessam.

Duæ igitur sunt expositiones indicatæ ab Augustino in eisdem locis, vna est mystica potius, quam literalis, vt in eis locis sermo sit de perpetuitate simpliciter, non tamē intelligatur implenda in re illa materiali, quæ proponitur, sed in illa, vel in alia per illā figurata, seu mystice representata. Vt solennitas agni paschalis durat perpetuo in se, vel in agno Dei per illum veterem representato, & pactū circūcisionis est perpetuum non in sola carnali circuncisione, sed in illa, vel in spiritali per illam figurata, quæ fit per baptismum, & de se perpetuo durat, etiam in patria. Sic quæ promissiones temporales permanent semper in spiritalibus, quæ in illis vt figura promittebantur. Ita fere August. q. 31. Genes. & q. 43. & 124. in Exod. & hæc responsionem videtur sequi D. Thom. 1. 2. q. 103. ar. 3. ad 1. argum.

Secunda responsio, & magis literalis est, non dici æternam legem illam nisi secundum quid, etiam respectu durationis mundi. Solet autem hoc æternum secundum quid multis modis accipi, vnus valde vlitatus est, quo æternum accipi solet pro seculo, vt notauit D. Thom. 1. p. q. 10. ar. 2. ad 2. vbi ita exponit illud Exo. 3. *Domus regnabit in æternum, & ultra*. Et ita facile potest illi legi accommo dari. Accipitur etiam alijs modis in communi modo loquendi consuetis. Dicitur enim solet perpetuum, quod sine vllō certo termino præscribitur, quomodo diximus supra lib. 1. legem proprijsimè sumptā esse perpetuam, sic etiam in materia de Censur. suspensio, quæ sine termino imponitur, perpetua dici solet: ergo multo magis potuit lex vetus, aut fœdus circūcisionis, aut præceptum agni paschalis dici perpetuum, quia sine termino positum est. Nam licet ex mente Dei solum poneretur donec veniret semen, hoc tamen non fuit in lege expressum, sed subintellectum in eius conditione, & significatione eo vel maxime, quod etiam dici solet in Scriptura perpetuum, quod longissimo tempore, seu per multa

Perpetuum, vel æternū duobus modis sumi.

18
Duplex expositio in scriptura
nata ab August.
1. expositio mystica.

August.
D. Thom.

19
2. expositio literalis.

secula duraturū est, sicut lex illa durauit. Deinde dicitur pactū perpetuū, quod natura sua indissolubile est, licet per causas extrinsecas, vel rerum mutationem solui possit, & sic etiam aliqua, quę per solā vitam hominis durant, solent dici perpetua, vt vīculū matrimonij, professio religiosa, & quādam alia vota. Sic igitur pactū illius legis dicitur perpetuū fœdus, quia dissolui non poterat, donec impleteretur, nec lex illa cessatura erat, nisi per tantam rerum mutationem, cum qua nec veritas illius legis nec eius obligatio posset subsistere. Et ita etiam exponit dictam loquutionem August. in citatis locis, & indicat D. Thomas. 1. 2. q. 98. ar. 2. ad 2. & videri potest Abul. q. 18 in 12. cap. Exodi, vbi idem notat Pereir. & latius Genes. 13. & 17.

CAPVT XI.

Vtrum lex vetus cessauerit, seu abrogata fuerit quoad omnia sua precepta etiam moralia?

Quamuis absolute dictum sit, legem illam cessasse, tamen quia in illa lege varia erant genera præceptorum, & non est certum cessasse omnia & consequenter est controuersum, an lex illa dicatur cessasse adæquate, seu secundum se totam, vt ita dicam, vel ratione aliquarum partium habentium quoad hoc rationem specialem, ideo in hoc capite hoc amplius explicandum est. Supponimus autem distinctionem supra datā de triplici genere præceptorū illius legis, ceremonialiū, iudicialiū, & moralī. Et de ceremonialibus certū esse supponimus, illa maximè cessasse, & ratione illorū præcipuè dici legem illam cessasse. Ita docent D. Thom. d. q. 103. ar. 3. & omnes Theologi infra referēdi, & tradit Innoc. III. in c. Vnic. de Purificat. post part. & Aug. lib. 6. contra Faust. vbi ita exponit illud ad Colos. 2. Nemo ergo vos inducet in cito, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomenia, aut Sabbathorum, quę sunt vmbra futurorum, &c. Per hęc enim significauit omnia ceremonialia, quę velut vmbra transierunt. Et si quis rectè consideret omnia, quę præcedenti capite adduximus, de ceremonialibus præceptis maxime procedunt, vt in puncto sequenti attingemus, ideoque de his nihil amplius disputare necesse est. Posset autem quis obijcere, quia præceptum soluendi decimas, ceremoniale erat, & tamen eius obligatio durat, vt videntur probare quādam iura dicentia, decimas esse iure diuino debitas. Sed de hac re satis dictū est tract. 2. de Relig. lib. 1. cap. 10. in tom. 1. vbi ostendimus, illud præceptum legis veteris, quā parte positum erat, scilicet, quoad quotam decimarum, cessasse quoad obligationem suā, relictum vero esse quasi exemplar, ad cuius instar Ecclesia potuit similem legem statuere, hoc enim prohibitum non est, vbi nullum periculū scandali, aut falsę significationis imminet, vt postea videbimus. Eo vel maximè quod præceptum illud, quoad illam partē, potest nō im merito inter iudicialia numerari.

Circa præcepta iudicialia potest esse nonnullum dubium, an mortua sint. Ratio autē dubitandi in primis sumitur ex authoritate negatiua Scripturę sacrę, quia cum in multis eius locis legamus, ceremonialia præcepta cessasse, nullibi id legimus de iudicialibus, signū ergo est, nō

esse parem vtrorumque rationem, vel dispositionem. Tum quia legis abrogatio non est magis extendenda, quā sit expressum a legislatore, tū etiam quia vnius expressio, videtur tacita alterius exclusio, iuxta cap. Nonne, de Pręsumptionibus. Antecedens autē patet. nam Actor. 15. quæstio suborta præcipue fuit de circumcisione, & consequenter de alijs ceremonijs legis, & de histantū decretum illud Apostolicū interpretari videtur Cyril. Cateches. 17. Et de eisdem loquitur Paul. dicto loco ad Colos. 2. & de illis dicit, fuisse vmbra futurorū. Vnde tum ibi, tū in epist. ad Roman. & ad Galat. & ad Hebræ. in duobus præcipuè vim facit, vt ostendat abrogationem illius legis. Vnū est, quod lex illa non iustificabat apud Deum, sed tantum imperfectā carnis iusticiam conferebat. Aliud est quod lex illa erat figura, & vmbra, quę cessare debuit, adueniente veritate, vtrumque autem horū in solis ceremonialibus locū habet, quia sola ceremonialia ordinabantur ad sanctificationē, vel iusticiam carnis, iudicialia enim ad politicā gubernationē pertinebant. Et ideo ceremonialia tantū erant per se primo instituta ad significandū iudicialia verò tantū accessorie, & quasi per accidēs, cessante autē accessorio, nō cessat principale. Et ita etiā Leo Papa sermone 6. de Passion. Dñi hanc posteriorem rationē explicans, solū in ceremonialibus declarat legalīū cessationem. Accedit quod August. lib. 6. & 10. cōtra Faust. in principio duo tantum genera peccatorū in illa lege distinguit, quādam vocat vitę agendę, alia vitę significandę, & hęc posteriora dicit cessasse nō vero priora. At verò præcepta iudicialia spectare videtur ad præcepta vitę agendę, vitę (inquam) politicę, & ciuilis; ergo illa non cessarunt ex sententia Augustini.

Nihilominus certa cōclusio est, legem veterē cessasse, seu abrogatā esse quoad omnia præcepta iudicialia. Ita docet D. Thom. q. 104. ar. 3. vbi Caieta. Cōra. & ceteri expositores id supponūt vt certū, estque cōmune dogma Theologorū. Vnde videtur de fide certū, quia licet in scriptura in particulari non sit expressū, cōtinetur in generalibus loquutionibus, quas Ecclesię traditio, & cōmunis cōsensus Theologorū ita interpretatur. Talis est regula Pauli ad Hebræ. *Translatio sacerdotio necesse est, vt legis translatio fiat*, sicut enim vetus sacerdotiū simpliciter ablatū est, ita & lex vetus quatenus positiua erat, & cū illo sacerdotio erat cōiuncta. Alia generalis locutio Pauli est ad Ephes. 2. *Mediū per vitem maceria soluens, legem mandatorū euacuans*: nam lex mandatorū sine dubio iudicialia cōprehendit, quę erant non parua illius materię pars. Aliud principium eiusdem Pauli est illud ad Rom. 7. vbi de vxore ait, *Si mortuus fuerit vir eius, liberata est a lege viri*, ex qua similitudine infertur, itaque fratres mei & vos mortificati estis legi per moriē Christi. Vbi simpliciter dicēdo legi, totā intelligit, & nihil excludit. Facit etiā illa vniuersalis eiusdē locutio ad Galat. 5. *Testificor omni homini circumcidenti se, quia debitor est vniuersę legis faciendę*. Nam inde virtute significat euacuata circūcisione, euacuata esse vniuersā legē, ac subinde etiā iudicialia præcepta fuisse sublata. Pręterea hoc principio vtuntur Theologi in materia de Matrimonio, & similibus, quando tractant, an prohibitiones aliquę illius legis durent nūc. Vt v. g. an accedere ad mēstruatam etiam matrimonio cōiunctam sit peccatū mortale,

D. Thom.
Abulens.

I.
De adæquate
cessatio-
ne legis ve-
teris.

Ceremoni-
alia cessasse
certum est.
D. Thom.
August.

Obiect.

Resp.

De iudiciali-
bus.

Act. 15.

Colos. 2.

Leo Papa.

August.

3.

Lex vetus
abrogata,
quoad om-
nia præcep-
ta iudicialia.

D. Thom.
Caietan.
Conrad.

Hebræ. 2.

Ephes. 2.

Rom. 7.

Leuit. 20.

Castro.

Clem. 7.

4.
Ratio, &
resp. ad fun-
damentum

D. Thom.

5.
Alia ratio

6.
Ad aliam
simoniam

tales, sicut olim videtur fuisse, quia erat pro-
hibitum sub poena mortis Leuit. 20. nam sub
distinctione respondent, si lex illa fuit iudicia-
lis, non obligare, si autem materia erat moralis
ex ea parte posse durare, ut patet ex Theologis
in 4. d. 32. & disputat latè Castro lib. 1. de Leg.
panal. c. ult. Sanci. lib. 9. disp. 21. Et eodem mo-
do disputant de gradibus consanguinitatis, vel
affinitatis prohibitis in Leuitico. De quibus
certum est, posse pontificem dispensare in nonnullis
gradibus eorum, ut in casu Regis Angliæ Henrici
VIII. declarauit Clemens VII. de primo gradu
affinitatis, in quo supponitur, legem illam iudicialem
cessasse, hos gradus nunc non esse prohibitos
ex vi illius: idem ergo est in omnibus similibus.

Ratio autem facile reddi potest, respondendo
simul ad principalem rationem dubitandi. Nam
licet fortasse ex vi solius significationis rerum
futurarum, non fuerit necessarium, hæc iudicia-
lia præcepta cessare, æquè ac ceremonialia,
quod postea videbimus, tractando, an illa lex
sit mortifera: nihilominus propter alias rationes
maximè literales necessarium fuit extingui
præcepta iudicialia simul cum ceremonialibus.
Prima, & potissima est, quam indicauit D. Tho-
mas, quia per Christum sublatus est illius rei-
publicæ status, ergo etiam cessarunt illæ leges,
quæ ad statum politicum, & conueniens regi-
men illius reipublicæ ordinabantur, cuiusmodi
erant iudicialia præcepta. Consequentia per se
euidens est, quia sublatis nobis, tolluntur ea, quæ
sunt in nobis, ergo dissolutio populo, communi-
tate, vel religione, pro qua lata erant leges, de-
finit talium legum obligatio. Antecedens au-
tem declaratur, quia ille populus post Christi
aduentum, desijt esse populus peculiaris Dei,
hanc enim prærogatiuam habuit, quandiu Chri-
stum in virtute, seu potentia continuit; post
Christum vero totus quodammodo mundus,
seu Ecclesia Christi Catholica facta est populus
peculiaris Dei, iuxta illud, *Ecce ego vobiscum sum
usque ad consummationem sæculi*, & illud, *Super hanc
petram ædificabo Ecclesiam meam*, & porta inferi non
preualebunt aduersus eam. Postquàm autem Iudaicus
populus desijt esse populus peculiaris Dei, de-
sijt etiam diuinis legibus gubernari ex obliga-
tione, quia hoc pertinebat ad priorem statum,
& ad peculiarem coniunctionem cum Deo.

Vnde sumitur alia ratio, quia mutato prin-
cipali definit etiam accessorium; principale au-
tem in illo populo erat, disponi, & præparari
per legem ad Messiam suscipiendum, & conser-
uari in fide eius venturi, & in cultu vnius veri
Dei, hoc autem totum mutatum est per Messiam
aduentum, & hac ratione mutata sunt sacerdoti-
um sacrificia, & alia ceremonialia, quæ proximè
ordinabant populum ad illum finem; ergo con-
sequenter etiam iudicialia cessarunt, quæ pro-
ximè pertinebant quasi ad temporalem guber-
nationem, quam Deus ad priorem ordinaue-
rat. Vnde etiam magis confirmatur, & explica-
tur altera ratio, quia leges iudiciales suppone-
bant populum Israeliticum ut separatum à gen-
tilicio, & congregatum, & ordinatum peculia-
rimodo ad spiritualia, & supernaturalia, & ideo
ordinabant etiam illum in politicis, ideoque
destruendo priori fine, & fundamento, leges etiã
has cessare necessario consequens fuit.

Et ita respondetur facile ad testimonia,
quæ ad summum continent auctoritatem ne-

gatiuam, quæ de se inefficax probatio est.
Addo vero in loco Actorum absolute esse ser-
monem de circuncisione, & de lege Moyli, quæ
includit etiam iudicialia. Ad testimonia vero
Pauli dicitur, interdum illum loqui generali-
ter, vel indefinitè, ut vidimus, aliquando verò
loqui de ceremonialibus, quia illa erant præ-
cipua, & illis ablatis auferuntur reliqua, quæ
erant veluti accessoria, ut explicatum est. Ad
Augustinum vero dicitur, sub præceptis vitæ
significandè comprehendisse etiam iudicialia;
quia re vera significabant, & erant figuræ fu-
turatorum ut in superioribus declarauimus. Et quæ-
uis fortasse hæc sola ratio non sufficeret ad abro-
gationem, quia in illis præceptis significatio erat
minus principalis. nihilominus supposita alia
ratione de structione fundamenti, & dissipatio-
ne, & reiectione illius populi, etiam illa ratio
non nihil iuuat; sit ergo certum, etiam iudicia-
lia præcepta mortua esse, & abrogata.

Maiores difficultates superest de moralibus
præceptis, nam de illis opiniones variae sunt
inter Catholicos. Nam licet omnes fateantur,
præcepta moralia, quatenus erant præcepta le-
gis naturalis, non fuisse abrogata, imo nec po-
tuisse mutari iuxta superius dicta in lib. 2. de
lege naturali. Imo etiam esse confirmata in
Euangelio Matth. 5. ut libro sequenti videbi-
mus, & tradunt Clemens Papa lib. 6. constit.
cap. 22. & 23. & Leo Papa serm. 6. de Ieiun. de-
cimi mens. & serm. 4. de Ieiun. septimi mens. &
August. lib. 6. & 10. contra Faust. in princ. Ni-
hilominus de iisdem præceptis moralibus prout
tradita fuerunt a Deo in lege Moyli, sunt opi-
niones. Aliqui enim Theologi distinguendum
putant inter illa præcepta, ut erant legis na-
turæ, vel Moyli, & priori modo fatentur, non
cessasse, posteriori autem modo putant, neces-
sario esse dicendum, iam cessasse. Ita docuit
Soto lib. 2. de Iustit. q. 5. ar. 4. concl. 2. ubi con-
trariam sententiam dicit esse falsissimam. Me-
din. vero 1. 2. q. 103. ar. 3. quem aliqui moder-
ni sequuntur, putat esse rem certam, & indubi-
tata. Vnde significant, esse de fide. Allegatur
pro hac opinione D. Thom. 1. 2. q. 98. ar. 5. qua-
tenus ait, gentiles obligatos fuisse ad seruanda
præcepta decalogi, non quatenus erant de le-
ge Moyli, sed quatenus erant de lege naturæ.

Fundamentum huius sententiæ esse vide-
tur, quod nos adduximus in præcedenti pun-
cto, quia Paulus, cum ait, legem euacuata esse
se, absolute & simpliciter de sola lege loquitur
ergo nihil potest à nobis excipi, quod sit pars
illius legis, & quatenus pars eius est. Aliqui et-
iam specialiter expendunt verba Pauli ad
Hebr. 7. *Reprobatio sit prioris mandati propter infir-
mitatem eius, & inutilitatem*, quia etiam moralia
præcepta erant infirma, & inutilia, quia hæc
infirmitas, & inutilitas in hoc posita erat,
quod talia præcepta non iustificabant, quod et-
iam conuenit præceptis moralibus, teste Au-
gust. de Spiritu, & liter. c. 14. & 17. Hoc vero
testimonium non probat intentum, alias eodè
probaretur, præcepta moralia, etiã ut sunt de le-
ge naturæ, non durare in lege gratiæ, quia cū Au-
gust. dicit in citato loco præcepta moralia nos
iustificare non loquitur tantum de illis præceptis
ut contentis in lege Moyli, sed etiam secundum se,
& ut sunt de lege naturæ, quia etiã ut talia sunt
pertinent ad legem factorum, & non ad legem fidei

Resp.

7.
De præcep-
tis moralibus.
Quatenus
legis natura-
lis, non esset
abrogata.
Matth. 5.
Clem. Pap.

Leo Papa.

August.
De his præ-
ceptis tradita
fuerunt a Deo

1. sententia.

Soto.

Medin.

D. Thom.

8.
Fundamen-
tum.

Hebr. 7.

August.

August.

D. Thomas

9.
2. Probatur.2. Cor. 7.
et 3.10
3. probatur
Galat. 3.

iuxta discursum Augustini dicto lib. de Spirit. & liter. cap. 13. & Epist. 200. ad Afillicum. Nam etiam lex naturalis iubet, & non iuuat, & ideo etiam illa non iustificat, alias Christus gratis mortuus est, est ergo secundum se infirma, & inutilis quoad negotium iustificationis, tum quia opera eius ex vi illius non valent ad iustitiam obtinendam, tum quia lex illa nec dat, nec supponit in homine lapso vires sufficientes quibus tota possit impleri. Cum ergo ait Paulus, *Reprobatio sit prioris mandati*, loquitur de mandato carnali, de quo paulo antea loquutus fuerat, ut etiam D. Thomas notauit, quod proprie erat mandatum ceremoniale, & specialiter sacerdotium, quod per originem carnalem traducebatur, de cuius imperfectione, & mutatione ibi specialiter tractabat. Nunquam autem Paulus de lege decalogi dixit reprobam esse propter eius infirmitatem, & inutilitatem, nec Sancti Patres, aut Theologi ita loquuntur, & si permittatur talis extensio in lege morali, ut scripta in duabus tabulis, eadem admittenda erit in lege naturali, constat autem in lege naturali non posse verificari quoad substantiam, & obligationem preceptorum eius, sed ad summum quoad imperfectionem status, quem habebant ante legem gratiae, ergo idem dici poterit de lege morali ut per Moysen tradita.

Solet etiam hac sententia probari ex varijs testimonijs epistolae ad Rom. quae supra adducta sunt ad probandum legem illam cessasse, & praesertim ex cap. 7. iuncto cap. 3. ad Corinth. 2. nam in illis Paulus absolute dicit, nos liberatos esse a lege mortis, & a litera occidente, ut *seruiamus in nouitate spiritus, non in vetustate literae*, sicut etiam de Christo dixit ad Ephes. 2. *Legem mandatorum euacuans*, nam lex mortis includit etiam precepta moralia, nam ad illa pertinet prohibitio, *Non concupisces*, quae moralis est, ut Augustin. supra ponderauit, & lex mandatorum sine dubio includit prima mandata, qualia sunt decalogi. Hec vero omnia non conuincere, obiectione facta ostenditur per deductionem ad absurdum. Nam eodem modo ex illis testimonijs inferri posset, legem decalogi, ut erat lex naturalis, & obligabat gentiles, semperque obligauit fideles omnes a principio mundi existentes, abrogatam esse, & cessasse in lege gratiae, quod esset plane hereticum. Probatur sequela, quia etiam lex illa dicebat, & docebat, *Non concupisces*, & tamen non iustificabat, nec iuuabat, ut saepe dictum est; ergo ut sic erat lex mortis; ergo liberati sumus ab illa; ite erat lex mandatorum; ergo euacuata est per Christum. Hic ergo necessario dicendum est, & legem illorum mandatorum quoad substantiam & obligationem, non esse ablatam in lege gratiae, & in ea datum esse spiritum, & abundans auxilium, quo impleri possit, & ita factum esse, ut nunc non sit lex mortis. Idem ergo dici poterit de lege Moysi quoad precepta moralia, unde simpliciter verum est, liberasse nos Christum a lege mortis, non tamen eodem modo ab omnibus preceptis eius.

Tandem solet probari illa sententia ex alio loco Pauli ad Galatas tertio, ubi prius dicit, legem fuisse paedagogum, & postea subdit, *Postquam venit fides, iam non esse nos sub paedagogo*; nam ibi nomine legis decalogus etiam comprehenditur, nam pars illius paedagogiae erat instructio,

circa precepta moralia decalogi. Sed minus cogit locus hic, nam in primis fere omnes expolitores de lege ceremoniali, vel saltem de lege ratione ceremonialium locum illum intelligunt, nam per illam custodiebatur ille populus ab idolorum cultu, & imitatione gentiliu, & conseruabatur in fide, & spe Christi veturi, & in hoc consistebat praecipue illa paedagogia. Deinde pertinebant ad illam paedagogiam temporales promissiones, & comminationes poenarum, & quatenus haec fiebant etiam propter impletionem, vel transgressionem decalogi, dici potest, decalogum cessasse quoad paedagogiam, non vero quoad obligationem, nec quoad substantiam eius. Quia haec non pertinet ad puerilem statum tantum, sed etiam ad viros spectat. Vel certe, si ipsamet lex decalogi quatenus docens, & illuminans paedagogiae pars appellatur, haec etiam paedagogia erat in lege naturae iuxta illud, *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine* & illa etiam manet in lege noua, non tantum per naturale lumen, sed etiam per literam veteris testamenti, & per Euangelicam doctrinam, quantum nunc dici posset mutasse imperfectionem, & statum paedagogiae, quia cum lege vitae, & spiritus coniuncta est. His ergo testimonijs non satis roboratur illa sententia, quae ideo tetigi, quia illorum intelligentia praesenti instituto necessaria est.

Est igitur secunda opinio affirmans, legem veterem non fuisse abrogatam quoad precepta moralia, etiam prout in illa lege lata sunt, ac subinde Christianos obligari illa lege quoad illam partem moralium preceptorum. Ita docent Bellarmi. lib. 4. de iustit. cap. 6. quem sequutus est Lorin. Actor. 15. & hanc sententiam sibi maxime placere ait Vasq. disp. 180. capit. 3. qui declarat, legem veterem per precepta moralia addidisse supra obligationem naturalem obligationem diuinam; & neutram esse abrogatam, sed permanere nunc. Imo etiam addit, eam partem legis Moysi, ut talis erat, obligasse non tantum populum Israel, sed etiam gentium, quia lata est a Deo ut authore naturae rationalis, & ideo non debuit ad vnum populum restringi. Denique addit, etiam promissiones factas in lege veteri obseruantibus decalogum, ad Christianos pertinere. Citat pro hac sententia Durand. in 4. d. 1. q. 9. numer. 8. vel potius 9. & 10. sed ibi tantum dicit decimas, & oblationes mansisse in lege noua quantum ad id, quod morale est in eis, ubi non loquitur de obligatione antiqua, sed de moralitate operis. Dicit etiam Christum impleuisse legem quoad precepta moralia superaddendo consilia, ex quo nihil colligi potest, quia etiam dicit impleuisse precepta figuralia exhibendo veritatem. Allegat etiam Paludan. 4. dist. 1. q. 6. ar. 5. concl. 2. in qua dicit, moralia precepta non fuisse abrogata, at ex probatione, quam adiungit, constare authoris intentio, *Quia iura (inquit) naturalia semper & ubique immutabilia permanent*. Loquitur ergo de preceptis moralibus ratione legis naturae. Vnde in 4. d. 1. q. 9. sic ait, *Quia ratio, & equitas naturalis semper locum habet, ideo precepta moralia pro omni tempore, scilicet ante legem, sub lege, & post legem manere debuerunt*. Et ita posset pro hac sententia allegari fere omnes Theologi, nam absolute dicere solent, precepta moralia legis veteris in noua obligare, & Paul. Burg. in Scrutinio Scrip. d.

11.
2. Sententia.Bellarm.
Lorin.

Vasq.

Durand.

Palud.

Burgens.

8. cap. 6. in nostro, alias d. 1. cap. 9, alias cap. 77. vbi ait, legem veterem quoad ea, quæ non erant de lege naturæ cessasse, non vero quoad moralia. Eodem modo loquitur Castro lib. 1. de Lege pœn. cap. ult. & alij, quos refert. Rē tamen vera non intendunt dicere, obligare nunc illa precepta ex vi legis veteris, sed ex vi iuris naturalis, sicut durabant ante legem, vel etiam docent nunc per ius euangelicum reuocata esse.

Atque eodem fere modo loquuntur multi ex Patribus, qui pro hac sententia allegari possent, vt patet ex Clem. Rom. lib. 6. Cōsti. c. 22. & 23. qui diserte loquitur de lege naturali, quā dicit, nō fuisse abrogatā. Magis fauere videri potest Leo Papa serm. 6. de Ieiun. decim. mens. dicēs. *Euangelicis sanctionibus, dilectissimi, multum auctoritatis prebet doctrina legalis, cum quadam de mandato veteri ad nouam obseruantiam transferuntur. Quod magis declarans serm. 4. de Ieiun. septimi mēis. Ne onerosum videatur, aut arduum, quod & preceptum exigit legis, & deuotio temperat voluntatis. Quæ cum in vnum, gratia Dei auxiliante conueniunt, non litera occidit, sed spiritus vi uiscat. Multo vero apparentius serm. 14. de Passio. Domini capite 5. cum explicuisset ceremonialium abrogationem, subiungit. In preceptis autem moralibus nulla prioris testamenti decreta reprobata, sed Euangelico magisterio multa sunt aucta. In his autem locis omnibus, loquitur de preceptis legis ratione moralium operum, nam quedam imitatur Ecclesia, vel quia iudicialia erant, vel solum secundum aliquam generalem rationem virtutis, mutando modū, vt ieiunia, oblationes, &c. & de illis interdum propriam legem profert, quædam vero retinet propter intrinsecam, & naturalem obligationē, quam habent, quam Christus etiam docuit, & confirmauit. In eodem sensu loquitur Bernard. sermo. 28. ex paruis, vbi distinguit duplicia precepta, moralia, & figuralia & addit, Christū venisse, vt moralia impleantur per gratiam & alia commutaret, vbi significat, non abtulisse priora. In quo imitatus est August. libro 6. contra Faust. capite 2. & libro decimo capite. 2. vbi similiter distinguit duplicia precepta vitæ agendæ, & significandæ, & subdit seruari à Christianis etiam ex ipsis libris precepta vitæ agendæ, vbi cum addit, etiam ex ipsis libris, vetus testamentum intelligit, significat ergo seruari etiam ex vi eiusdem testamenti, & legis. Verum tamē in rigore solum dicit, illa precepta moralia seruari à nobis, & disci etiam ex veteri testamento, quatenus naturalia sunt, & vt talia in illo præcipiuntur. Et in eodem sensu Epistol. 100. in principio de illo precepto, Non concupisces, ait, Quod utique à Christianis nullus ambigit esse dicendum. Paulo vero inferius modum explicat, dum de preceptis moralibus ait ita esse in illa lege scripta, vt valeant ad informandos mores fidelium, id est, vt abnegantes impietatem & secularia, desideria &c. in rigore ergo non dicit valere ad obligationem, sed ad informationem, vt infra explicabimus.*

Magis videtur fauere huic sententiæ Diuus Thomas in hac materia, disputat enim distincte quæst. 103. art. 3. de ceremonialibus, & iudicialibus preceptis, an cessauerint, & ostendit cessasse; de moralibus vero omnino tacite supponens, illa non cessasse, quia sunt de lege naturæ, ac subinde immutabilia, vt in

quæstione 100. tradiderat. Clarius vero ad Epheseos 2. lectiō. quinta, vbi tractans illa verba. *Parietem maceria soluens*, obijcit verba Christi, Matth. quinto, *No veni soluere legem, sed adimplere*; & respondet, *Dicendum est, quod in veteri lege duplicia erant precepta moralia, & ceremonialia. Moralia quidem precepta Christus non soluit sed adimpleuit, & cetera. Et consequenter inferius ita exponit verbum Pauli, Soluens, intelligendum esse quantum ad obseruantiam precepti carnalis, & ita virtute declarat omnia testimonia, quæ prior opinio afferebat, vnde mirum est, aliquem Thomistam ausum fuisse dicere, illam opinionem esse de fide, aut indubitatam. Nam licet hoc testimonium D. Thomæ possit eandem responsionem pati, quam præcedentia, nihilominus & difficilius exponitur, & negari non potest, quin euerat similem exaggerationem, eiusque fundamentum.*

Præterea afferuntur pro hac sententia varia testimonia Scripturæ. Primum est illud proxime tactum Matth. 5. *Non veni soluere legem sed adimplere*. Nam verba illa videntur intelligenda de lege morali, vt declarant exempla, quæ statim Christus subiungit, & de illa lege dicit, se non venisse, vt illam solueret, ergo nec illam abrogauit, Et confirmatur hoc testimonium, quia ibidem Christus confirmauit sua auctoritate illa precepta, imo illa perfectius declarauit, reprobatis falsis Iudeorum interpretationibus, imo illis etiam consilia perfectionis addidit, quibus modis illam adimpleuit, vt Patres exponunt, ergo non est verisimile, illa postea abrogasse. Et hoc etiam confirmat illud Paul. Rom. 3. *Legem ergo destruimus per fidem? absit. Sed legem statuiamus*. Nam illud etiam intelligendum videtur de lege morali, quæ per fidem non abrogatur.

At vero prius testimonium apud me nihil probat. Primò quia sentio, illud testimoniū intelligi de tota lege, & non de sola morali. Tum quia absoluta legis appellatio hoc præfert, & nulla est ratio addendi limitationem, tum etiam quia quod statim subdit, *Amen quippe dico vobis, quia iota vnum, aut vnus apex non prateribit a lege, donec omnia fiant*. Hoc (inquā) de tota lege intelligitur, vt constat etiam Lucæ 16. Tum præterea quia Patres omnes ita locum illi intelligunt, & ideo interpretantur, quomodo aliter impleuerit legem moralem, & aliter ceremoniam. Hæc enim erat figuratiua, & prophetica, ideoque de illa maximè dicitur, quod *iota vnum non prateribit, donec omnia fiant, & facilius esse cælum & terram praterire, quam de lege vnum apicem cadere*, vt ait Luca 5. Tum etiam quia Christus dixit illa verba, vt innocentiam suam ostenderet, & sic falsæ accusationi Iudeorum occurreret, quia illum dicebant esse transgressorem legis, & discipulos suos præmoneret, quando legem diuinam tractare deberent; neutrum autem expleret, nisi de tota lege absolute loqueretur. Vnde secundo non cogit illo locus, quia (vt ex hac ratione constat) ibi, *Non soluere*, non est, non abrogare, vt necessarium sit illud restringere ad moralem legem, de qua verificetur, sed non soluere, est non transgredi illam, nec implere dum obligat, seu pro tempore, pro quo lata est. Nam tollere legem post impletum tempus pro quo fuit lata, non est transgressio, nec iniuria legis, cum sit vo-

Ephes. 2.
Matth.

14.
Testimonia
Scripturæ.
Matth. 5.

15.
Quid dicta
& testimonia
probant.

luntas legislatoris, imò illud ipsum est implere legem.

16.
Solutur cō-
firmat.

Et ob eandem etiam causam non vrget confirmatio, quia esto Christus ibi confirmauerit præcepta decalogi pro lege sua (quod libro sequenti ex professo examinabimus) non sequitur nunc obligare moralia præcepta ex vi legis Moyssi; imò oppositum inferri potest, quia posita noua lege positiua diuina circa eandem materiam, iam non erat necessaria antiqua. Neque inde sequitur aliquid superfluum, vel ridiculum (vt quidam loquuntur) sed potius est ordo connaturalis inter duas leges, quarum vna vsque ad certum terminum lata fuerat, & ad illum peruenit, & alia loco illius succedit. Nam si contingit communicare in aliqua parte materiæ, in illa iam nō est obligatio ex vi antiquæ legis, quia finita est, sed ex vi posterioris. Vnde non potest dici superuacanca abrogatio, quando est cessatio ab intrinseco ex vi termini in priori lege præscripti, sicut contingit in lege veteri, vt supra declaratum est. Dicere autem, terminum illum positum esse pro lege illa vt ceremoniali, & iudiciali, non vero vt morali, voluntarium est, cum Scriptura simpliciter de tota lege dicat, fuisse positam donec veniret semen, & similia. Neque est inconueniens, quod in materia necessaria, & perpetua ponatur lex temporalis, quia hoc pendet ex voluntate legislatoris, & quia post illam legem diuinam danda erat alia ab ipsomet Deo, quæ moralia illa præcepta altiori modo comprehenderet.

17.
Locus Pauli
hæc explicatur.

D, Thom.

Matth. 5.

Alter vero locus Pauli eodem modo, quo præcedens intelligendus est, nam licet ibi maxime loquatur Paulus de lege ceremoniali: nō tantum de illa sola, sed simpliciter de lege de qua dixerat, *Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo, & Per legem cognitio peccati.* Et eandem vocat, *Legem factorum*, quam à *Lege fidei* condistinguit. Eodem ergo modo loquitur de lege in illis vltimis verbis, in eis autem *Legem destruere*, vel *statuere*, non est, *Legem abrogare*, aut *sustinere*. Sed *destruere* est legem damnare, aut tãquam prauam reijere. *Statuere* autem est, eam defendere eiusque proprium statum, conditionem, & officium et tribuere, & quomodo per fidem fulciatur exponere. Quod tam verum est de moralibus, quàm de ceremonialibus præceptis, vt omnes ibi, & præsertim D. Thomas exponit, qui etiam hunc locum per alterum Matth. capite quinto declarat.

18.
Suadetur
d. hæc sen-
tentia.

Melius videtur posse suaderi hæc sententia nonnullis noui testamenti testimonijs, in quibus obligatio decalogi in lege noua ex veteri testamento confirmatur, nā in eis supponi videtur, præcepta decalogi etiam vt data per Moysen obligare Christianos. Sic à Iacobo in sua Epist. cap. 2. præceptum illud, *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*, vocatur *Lex regalis secundum scripturas*, & tamen illud est præceptum morale veteris testamenti; ergo sentit, præceptum illud etiam nunc durare ex vi Scripturæ veteris, quam sine dubio indicari voluit. Vnde cum subdit, *Si personam accipitis, peccatum operamini, redarguiti à lege quasi transgressores*, de lege Moysi loquitur, quæ in Scriptura solet absoluto nomine legis significari, iuxta illud, *Lex per Moysen data est*. Vnde de eadem lege subdit Iacobus, *Quicumque totam legem impleuerit, offendet*

A autem in vno, factus est omnium reus, quod statim declarat in præceptis decalogi, Nam qui dixit, *non occides, dixit, non machaberis.* Ergo intelligit, hanc legē, & hæc præcepta vt à Deo data fuerunt in lege veteri, etiam obligare Christianos, similisque locus est apud Paulum ad Romanos capite decimo tertio. *Qui diligit proximum legem impleuit*, vtique decalogi, subdit enim, *Nam non adulterabis, & cetera.* In hoc verbo instauratur, *Diliges proximum tuum, sicut te ipsum.* Et ad Ephesios sexto, suadet obseruationem quarti præcepti decalogi, quia eò primum in promissione, *Vt bene* (inquit) *sit tibi, & sis longeuus super terram*; ergo sentit durare, & præceptum ipsum, & (quod magis est) promissionem factam obseruantibus illud. Vnde Adam ibi sic exponit, *Hoc enim iustum est & natura lex id exigit, non solum autem illa, sed & diuina quæ habetur* Exodi 20. Eadem autem ratio est de reliquis præceptis.

Ephes. 6.

Exod. 20.

19.
Distinctio
Iuristarum
notanda.
Lex declaratiua tantum constitutiua tantum.
Declaratiua & præceptiua simul.

Vt in hac controuersia quod sentio, breuiter dicam, oportebit in memoriã reuocare distinctionem quandam legis à Iuristis vsitatam, nā quædam est lex declaratiua tantum, alia tantum constitutiua, quædam vero declaratiua, & ordinatiua, seu præceptiua simul. Ex quibus membris tertium solum habet locum in legibus, quæ versantur circa materias, de se indifferentes, seu non necessarias, quæ mere positiua dici possunt, & ideo nihil ad præsens refert, quia certum est legem decalogi vt datam per Moysen non fuisse hoc modo purè constitutiua, cum fuerit de materia naturali, ac necessaria. De alijs vero duobus membris controuerti potest, an illa lex vt data à Deo in veteri testamento fuerit pure declaratiua, vel simul etiam præceptiua, & constitutiua. Quod dubium supra à nobis tractatum est, & ex illius resolutione pendet, vt existimo, quæstio præsens.

Dubium.

20.

Nam sustinendo opinionem asserentem legem veterem vt proponētem, seu promulgantem legem decalogi, fuisse tantum legem declaratiua diuinæ, ac naturalis obligationis, & non addidisse nouam obligationem positiua diuinam, consequenter quidem asseritur, legem decalogi prout contentam in lege Moyssi non fuisse abrogatam, sed nunc etiam in vi sua permanere. Quia lex pure declaratiua magis habet rationem doctrinæ, quam præcepti, doctrina autem diuina nuquam potest sua autoritate, aut veritate priuari, & ideo nunquam potest reuocari, aut lumen suum amittere, ergo etiam lex diuina pure declaratiua nunquam potest abrogari, aut vim suam amittere, quia est lucerna, & lux, quæ semper eodem modo illuminat. Et in hoc saltem sensu suadetur valde illa opinio testimonijs vltimo loco adductis in eius probationem, quatenus in eis videntur colligi præcepta decalogi ex veteri testamento, & ex loco Exodi, illa enim collectio seu probatio in hoc fundatur quod illa legislatio quantum ad decalogum spectat, non fuit nisi promulgatio legis naturalis, quæ promulgationem ibi Deus ipse fecit, quæ in ratione doctrinæ semper retinet eandem autoritatē.

At vero authores prioris sententiæ nō videntur in hoc tantum sensu loqui, nā expresse dicunt, legē moralem vt est data per Moysen vere obligare Christianos. Imo Vasq. sentit obligationem

21.
Authores
sententiæ
in quo sensu loquuntur.

tionem

tionem legis naturalis non esse diuinam proprie, id est, ex diuino præcepto, sed solum esse à Deo, quatenus est author rationalis naturæ. quæ est ipsa lex naturalis, & ab illa sola proximè nascitur illa obligatio naturalis, & nihilominus ait legem per Moysen datam addidisse diuinam obligationem, quæ nunc durat in Christianis. Nos verbò in superioribus diximus, legem naturalem esse veram legem diuinam, & ex proprio imperio, & voluntate Dei, nihilominus legem moralem vti ab eodem Deo specialiter datam, & promulgatam illi populo, addidisse positivam obligationem legi naturali. Et ita in hoc videntur omnes cōuenire, quod lex decalogi vti data per Moysen, non fuit tantum declaratiua, sed etiam constitutiua, & propriè præceptiua. Imò hic addiderim, quod licet vtrumque habuerit, certius constare ex Scriptura, fuisse præceptiua, & esse per se obligatiua, quàm esse declaratiua. Quia omnia illa præcepta decalogi feruntur per eadem verba præcipiendi, vel prohibendi, & sub eodem tenore. Et in eis quædam miscentur, quæ non sunt de lege naturæ, & tamen eodem modo præcipiuntur, vel prohibentur, vt sanctificatio Sabbathi, & prohibitio sculptrilium, secundum probabilem expositionem. Nec ex verbis Scripturæ discernere possumus, quid prohibeatur quia malum, vel quid sit malum quia prohibitum, sed ex ratione naturali, & ex cōmuni sensu Doctorum Ecclesiæ hæc discernimus ac iudicamus. Estque optimū exemplum Ezechiel. decimo octauo, quo à simili res declaratur. Ibi enim inter necessaria ad iustitiam æquæ ponuntur, *uxorem proximi non violare, & ad menstruatam non accedere*, cum tamen primum prohibeatur quia per se malum, ac mortale peccatum, secundum autem (iuxta probabilissimam opinionem) solum erat malum, quia prohibitum saltem in gradu peccati mortalis. Ita ergo contingere potuit in lege lata Exodi 20 quantum est ex forma prohibendi, vel præcipiendi: certius ergo constat ex Scriptura, legem illam fuisse præceptiua, constitutiua obligationis nouæ, quàm declaratiua antiquæ, licet adiuncta ratione, vtrumque colligatur, & verum sit.

12. Hoc ergo principio posito probabilius censeo, Christianos non obligari ex vi legis Moyfi ad præcepta decalogi, & moralia eiusdem legis, ac subinde totam illam legem cessasse quoad obligationem, licet quoad materiam non fuerit ita sublata in moralibus præceptis, sicut in ceteris. Quam opinionem ante authores citatos docuit Victor. Rele. de Matrim. 2. p. n. 3. in fin. & postea ex nostris Tolet. Rom. 3. annot. 15. & Salmer. ad Roman. 7. disp. 6. Barradas tom. 1. lib. 2. c. 21. vbi cum sepe dicat, decalogum esse perpetuum, & in illum abrogationem non cadere, esseque magnam legis partem quæ adhuc viuit, & similia, nihilominus cautionem, & declarationem adhibet, dicens, *partem quidem illam legis viuere, non tamen quia legis Moyfi pars, sed quia natura lex est & nouæ legis pars, viuereque in sempiternum*. Idem tenet Valentia tomo 2. disput. 7. quæstio 7. puncto. 7. vbi opinionem Soti commendat. Moueor autem præcipuè quia tota illa lex à principio decalogi data est soli populo Hebræorum vt supra ostensum est, & patet Exod. 20. vbi Deus præmittit illa verba, *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Egypti de domo ser-*

uitutis, & post illa statim loquitur ad populum illum dicens, *non habebitis Deos alienos, &c.*

Dicunt aliqui, etiam illa verba ad populum Christianum pertinere, quia eductus est ex potestate diaboli, & quia est spirituale semen Abrahamæ teste Paulo ad Galat. 4. Rom. 3. & 4. 1. Cor. 10. ac subinde legis etiam illius promulgationem ad Christianos pertinere. Hæc verò ampliatio illorum verborum in illo loco literalis non est, sed spiritualis, & ideo admitenda non est in ordine ad extensionem obligationis illius legis. Alioqui etiam illa verba, *Memento, vt diem sabbathi sanctifices* ad literam pertinebunt ad populum Christianum, & idem erit de præcepto, *Non facies tibi sculptile nec omnem similitudinem*, etiam si non fuerit mere naturale, sed positium, vt aliqui volunt. Imo de tota lege sequente idem dici poterit, quia eidem populo educto ex Ægypto data dicitur, id autem falsum esse constat ex verbis Scripturæ, & omnium interpretatione, & communi doctrina Theologorum cum Diuo Thoma dicta quæstione 98. articulo quarto, & ex dictis in superioribus, vbi ostendimus, legem illam promulgatam esse populo præfenti, & successoribus eius secundum carnem, vt alijs locis ibi citatis Scriptura declarat, quæ sine dubio propriè, & non figurate loquitur in lege ferenda, & promulganda, nisi vbi ex verbis aliud clare constiterit, vel ex communi traditione. Data est ergo illa lex pro Israel carnali, non ergo obligat Christianum populum. Qua ratione omnes vtuntur quoad præcepta cærimonialia, & iudicialia; ergo idem est de moralibus quantum ad vim obligandi in virtute illius legis, nam eodem modo, & tenore tradita sunt.

Et confirmatur secundo hæc sententia, quia præcepta moralia illius legis, vt orant illius, non obligabant tunc gentiles, siue fideles, siue infideles; ergo neque nunc obligant Christianos. Prima consequentia nota est ex paritate rationis, secunda item est clara ex dictis capite præcedenti, quia Christiani, vel sunt ex gentibus, vel ex Iudæis, si ex gentibus, non magis obligantur lege veteri, & quacumque parte eius, quia Christiani sunt, quàm gentes infideles: si vero sunt ex Iudæis, equiparantur in hoc ceteris Christianis, quia lex vetus non magis obligat quosdam Christianos, quam alios, propter solam carnis originem. Antecedens autem est expresse D. Thomæ, vt citatum est ex q. 98. art. 8. quam omnes sequuntur. Solus Vasq. in dicto capite 3. numer. 14. oppositum consequenter docet, dicens, ex priori opinione sua colligi, legem illam moralem quatenus datam à Deo per Moysen, non tantum Iudaicum populum obligasse, sed etiam gentilicium. Et addit suasionem consequentis, quia Deus legem illam tulit tanquam author naturæ creatæ, cui necessario talis lex conuenit, ergo non debuit illam ad peculiarem populum restringere. Nos autem libenter admittimus illationem illam; nam re vera ille author consequenter infert, & loquitur, tamen ex falsitate consequentis inferimus falsitatem antecedentis, nam ex vero non potest sequi falsum.

Quod autem consequens illud falsum sit, in primis ex ipsius nouitate, & singularitate coniectamus. Deinde id conuincimus ratione proximè facta, quia

23. Obiect.

Galat. 4.

Rom. 3

Resp.

D. Thom.

24. 2 Confirm.

D Thom.

Vasquez.

25.

Impugnatur sententia dicta.

Lex illa etiam quoad eam partem pro solo populo Hebræo lata est, & illi soli est promulgata; vt ergo talis erat, non potuit gentile populum obligare. Lex enim non promulgata non obligat; ergo non potuit illa lex obligare gentes, quibus promulgata non fuit. Responderi potest ex Vasquez supra cap. 4. satis esse, quod voluntas Dei fuerit, vt lex decalogi ab omnibus gentibus seruaretur, licet illam non explicauerit populo gentilitio pro illo tempore per illam legem, sed tantum per ius naturale. Sed hoc plane repugnare videtur, quomodo enim potest esse obligatio ex vi alicuius legis exterioris, nisi per illam manifestetur voluntas legislatoris. Deinde alias sequeretur, etiam ante legem illam per Moysen datam obligasse non solum gentes, sed etiam Israelitas, quia iam Deus habebat illam voluntatem, licet illam non manifestasset. Quod si dicatur, habuisse illam voluntatem, non tamen pro illo tempore; ergo eodem modo dici potest, & debet habuisse illam pro illo populo, & non pro alijs, & pro illo statu, ac lege, & non pro alijs temporibus, siue precedentibus, siue sequentibus quantum est ex vi illius legis.

26.
Confir.
Roman. 2.

Præterea hoc mihi valde confirmat Paul. ad Roman. 2. dicens, *Cum gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.* Vbi euidenter de lege naturæ loquitur, quam dicit habuisse gentes scriptam in cordibus, significans clare legem scriptam in lapidibus, vt talis erat, eos non obligasse, nam ea ratione dicit, non habuisse legem, vtique scriptam, seu positiuam. Et in eodem sensu paulo superius dixerat, *Quicumque sine lege peccauerunt sine lege peribunt, & quicumque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur.* Gentiles ergo peccantes contra legem naturæ, non peccabant contra legem Moysi, nec per illam iudicandi sunt, ergo nec per illam, vt talis erat, obligabantur. Nec coniectura in contrarium facta vrget, tum quia lex illa vt per Moysen data, non erat necessaria creaturæ rationali, tum etiam quia non data est à Deo, vt est author naturæ tantum, sed etiam vt est author gratiæ, vtrūque enim supra ostensum est; ergo potuit specialiter illam dare populo suo quoad omnem partem eius, prætulit enim illum populum Deus, credendo illi eloquia sua vt ad Romanos cap. 3. idem Paulus dixit, estque verum tam de eloquijs, quibus speciali modo legem naturalem illis proposuit, quam de cæteris.

Roman. 3.

27.
3 Probat io.

Tertio persuadetur sententia nostra, quia lex Moysi posita est vsque ad certum terminum, vtique *Donec veniret seman*, sed in hoc nulla distinctio facta est inter partes, & præcepta eius, ergo quantum ad vim obligandi eundem terminum habuit secundum se totam, & secundum omnes partes suas, non enim licet nobis distinguere, aut exceptionem addere, vbi scriptura non distinguit, sed absolutè loquitur, & nulla ratio, vel auctoritas cogit ad exceptionem faciendam. Et augetur hæc ratio, quia adueniente illo termino, danda erat noua lex diuina, per quam illam et materia moraliū præceptorū nouo modo, & nouo spiritu præciperetur, vt infra videbimus; ergo non oportuit priorem legem, etiam quoad hanc materiæ partem poni ultra terminum pro tota illa lege designatum. Nec

etiam oportuit in lege Euangelica esse duas obligationes positiuas circa eandem materiam; ergo adueniente prædicto termino, cessauit, & posita noua obligatione diuina, prior lex cessauit. Sicut si vnus Pontifex præceptum aliquod ponat pro vita sua, & successor eius eandem materiam præcipiat, licet eadem materia sub Pontificio præcepto maneat, nihilominus verissime dicitur, cessasse obligatio prioris præcepti, & noua introducta; ita ergo in præfeti accedit proportionem seruata.

Ampliusque declarari hoc potest ex quibusdam actibus moralibus prohibitis in lege veteri, qui in lege noua specialiter prohibiti à Christo non sunt, sed suæ naturæ relictī, nam eo ipso nunc vel non sunt prohibiti, vel non in eo gradu in quo in lege veteri prohibebantur. Optimum exemplum est in præcepto prohibente viro accessum ad uxorem menstruatam, sub pœna mortis vtriusque coniugis, Leuit. 20. Quæ lex quatenus hanc pœnam adhibebat, iudicialis erat, & vt sic omnino cessauit, vt apud omnes constat. Quatenus verò prohibebat absolute talem accessum, controuersia est, an iudicialis, seu positiua fuerit, an vero moralis, & de materia per se mala. In qua (omissis aliorum opinionibus) multi censent, fuisse moralem, quia ille accessus etiam nunc est peccaminosus ex iure naturæ, & sine alia positiua prohibitione. Et nihilominus censent, in lege veteri fuisse peccatum mortale propter prohibitionem factam sub tam graui pœna, quæ indicat grauem obligationem talis legis, etiam in conscientia vt in superioribus est dictum: nunc autem in lege noua solum esse peccatum veniale, quia ex iure naturæ non habet maiorem obligationem, & lex noua illam specialem non addidit, vt latè profectitur Castro lib. 1. de Lege pœnal. cap. vlt. & plures alij, quos refert, & sequitur Sanci. lib. 9. de matrim. disp. 21. n. 5. & 6.

Hoc ergo exemplo intelligitur, obligationem specialem, quam addebat lex Moysi in illa materia morali, etiam de se mala, cessasse in lege gratiæ, ita vt licet eadem actio prohibita sit in lege Euangelica, quia turpis, & mala, alio tamē genere obligationis, & non tam graui obligatione, sicut in lege veteri. Et quanuis in illo particulari actu id contingat, quia illa prohibitio inuoluebat præceptum iudiciale, nihilominus in alijs etiam præceptis moralibus rectè intelligitur, cessare potuisse specialem obligationem legis positiuæ diuinæ, & in aliam obligationem legis nouæ commutatam fuisse. Et hoc sensu verum est, nullum Christianum se agnoscere obligatum ad vitandam vsuram, vel aliquid simile, quia illud fuit prohibitum in lege Moysi, nisi quatenus inde colligi potest, illud fuisse prohibitum, quia malum, & iure naturali vetitum, quod ex solis verbis præcipientibus, aut prohibentibus, non satis colligitur, sed ex materia, ex communi interpretatione, & sensu Ecclesiæ, & ex alijs circumstantijs, & diuersorum locorum collatione colligendum est. Sic etiam rectè intelligitur locus Iacobi 2. supra citatus pro contraria sententia, vbi postquam dixit, totam legem regalem, seu moralem, aut Decalogi esse seruandam, subiungit, *Sic loquimini, & sic facite sicut per legem libertatis incipientes iudicari.* Per legem enim libertatis legem gratiæ seu Euangelicam sine dubio intelligit, & per eam di-

28.
Probat ur
amplius di-
cta senten-
tia.

Exemplum

Leuit. 20.

Accessus ad
menstrua-
tam in le-
ge veteri
fuisse mor-
tale pecca-
tum.
In lege noua
veniale.
Castro
Sanci.

29.
Et hoc ex-
emplum infertur

Iac. 2.

cit esse

cit esse iudicandos Christianos, qui legem naturalem observant, vel violant, significat ergo, licet præcepta Decalogi in hac lege libertatis obligent, non tamen accipere obligationem specialem, ac diuinam, ex lege veteri, sed ex propria lege libertatis. Nam per illam legem iudicium fertur de actu, ex qua nascitur obligatio & ideo fortasse non dixit prius, si tamen legem persuisit Moyse, aut Decalogi, sed legem regalem, id est charitatis, in qua radicanatur ipsamet præcepta Decalogi, & ideo etiam in lege gratiæ præcipiuntur.

Atque ex his tandem concludo, præcepta moralia legis veteris non solum cessasse quoad obligationem, sed etiam quoad speciales comminationes in ea factas pro transgressoribus, vel temporales promissiones observantibus illa præcepta in eadem lege factas. Ita sentiunt communiter Doctores utriusque sententiæ, vno, vel alio excepto. Et generatim probatur, quia in lege gratiæ cessauit obligatio propria legis veteris, etiam quoad præcepta moralia, ut declaratum est; ergo etiam cessauit pœna, vel promissio addita illi legi, ut talis erat. Patet consequentia quia cessante principali, cessat accessorium, comminationes autem, & promissiones temporales erant propriæ illius legis, ut talis erat, & distincta à lege noua, ut in superioribus tactum est, & latius dicitur in lib. 10 ergo cessante obligatione propria illius legis, cessant reliqua. Secundo id declaratur, quia illa promissiones erant per modum cuiusdam pacti, & ideo lex illa scdus appellatur Exod. 19. Deut. 29. ergo cessante obligatione ex vna parte, cessat ex altera, ut sit æqualitas in pacto, sed ex parte hominum cessauit obligatio illius legis, ergo etiam ex parte Dei cessauit obligatio ad implendas promissiones, & similiter ex parte hominum cessauit reatus proprius contra illam legem, & consequenter etiam cessat pœna, & comminatio propria talis legis.

Tertio applicari in præsentem potest ratio facta, quod lex illa solū pro tali gente, & pro tali tempore posita est, ergo extra illud tempus & extra illam communitatem omnino cessauit, & quoad obligationem, & quoad reliqua omnia, quæ illi adiungebantur in ordine ad implendum obligationem. Præterea in particulari de pœnis res est manifesta, ut bene attigit Castro dicto cap. ult. lib. 1. de Lege pœnali, tum quia leges pœnales, ut tales erant non erant leges naturales, sed positivæ; omnes autem leges positivæ illius legis cessarunt, ut ostensum est, tum etiam quia leges pœnales, ut sic non erant morales, sed iudiciales, ergo cessarunt; ergo omnes illarum pœnarum comminationes non transcendunt statum illius legis, tum denique quia hac ratione (inter alias) dicitur lex gratiæ lex libertatis, quia non ita mouet terrore pœnarum temporalium, sicut lex vetus, & sic dicit Paul. 2. Cor. 5. ubi spiritus Domini, ibi libertas; ergo lex gratiæ etiam liberauit nos à reatu, & comminatione legis, etiam ut moralis, ergo cessarunt illa comminationes. Quomodo exponit sapienter August. illud, iusto non est lex posita, 1. Timot. 1. ut latè supra lib. 1. tractauimus. De promissionibus autem temporalibus illius legis doctrina est communis, cessasse in lege noua, ut constat ex Augustino lib. 10 contra Faust. cap. 2. ubi ait, promissa carnalia non manere, & ab illis vocari veteris testamenti; & hac ratione in epist. 120. dicit promissiones illas pertrahit ad hominem

veterem, non ad nouum. Idem significat lib. 18 de Ciuit. cap. 11. & alijs locis.

Solum obijci potest, quia promissio illa addita quarto præcepto decalogi, *Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut sis longæuus super terram.* Exod. 20. illa (inquam) temporalis fuit, & tamen etiam in nouo testamento durat, ut sentit D. Thom. 2. 2. q. 120. ar. 4. ad 4. ex Paul. qui videtur id expresse asserere 1. Timot. 4. dicens, *Pietas ad omnia utilis est promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futura.* Et ad Ephes. 6. *Honora* (inquit) *patrem tuum, & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione, ut bene sit tibi, & sis longæuus super terram.* Respondeo promissionem illam, ut habetur in Exodo, fuisse planè temporalem, nam erat de terra promissionis, ita enim ibi additur. *Ut sis longæuus super terram, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.* Vbi clarè astringitur, & limitatur promissio ad terram promissionis, neque extra illam poterat ad literam impleri. Quare addo, promissionem illam ut mere temporalis nunc cessasse, durare autem quatenus in illa promissione figurabatur æternitas in terra viuientium, ut de alijs promissionibus temporalibus dicit Aug. in dicta epist. 120. & sepe alibi. Atq; hoc significauit Paulus in utroq; loco, nam ad Ephes. aliquid addidit promissioni dicens prius, *Ut bene sit tibi,* & aliquid etiam abstulit, dicens absolute, *Et sis longæuus super terram,* non addendo determinationem, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi. Vbi Caiet. aduertit, duplex bonum promitti à Paulo. Primum est, ipsum bonum, quod ego intelligo præcipue de bono simpliciter, quod est bonum virtutis, & sanctitatis. Secundum est, diuinitas in bono habito, quæ in hac vita confertur per perseverantiam in vita gratiæ, & in futura per gloriam ipsam. Ad Timotheum vero utramque vitam coniunxit præsentem, & futuram, quod aliqui cum partitione accommodata interpretantur, scilicet habens promissionem vitæ, quæ nunc est, pro testamento veteri, & futuræ pro nouo, nam hoc significauit Salmeron disp. 14. super ad Eph. 6. dicens, priorcm partem illius promissionis esse ex Moyse, posteriorem verò ex Christo. Vel certè addidit futuram vitam post præsentem, ut significaret, nunc non promitti longevitatem vitæ præsentis, nisi quatenus necessaria, vel utilis esse potest ad futuram, vel ad maiorem perfectionem eius, sub qua ratione promissio illa spiritalis est, & ita tandem illam explicuit D. Thomas citato loco.

CAPVT XII.

An lex vetus, quoad obligationem mortua fuerit, seu cessauerit ante Christi Dominum mortem.

Hactenus solum ostendimus, nunc esse mortuam legem veterem, nōdum tamen declaratum est, quando primū abrogata fuit, desijt quæ. Nam licet ex probationibus adductis satis etiam constet, multis retro temporibus, & à principio nascentis Ecclesiæ Christi legem veterem mortuam fuisse, nōdum tamen explicatum est, in quo puncto, ac momento, vel tempore expirauit. Supponimus vero, ante Christi aduentum, in carne non fuisse mortuam, quia data fuit, donec veniret semen: de tribus ergo temporibus restat dubitatio, scilicet de tempore vitæ Christi Dominante mortem eius, de instanti mortis eius, &

31.
Obiect. com.
1. ad 1. a.
Exod. 20.
D. Thom.

1. Tim. 4.

Ephes. 6.

Resp.

August.

Caiet.

Ad illud
1. Timot.

Salmeron

D. Thom.

De tempore
quo lex
illa mortua
fuerit.

Non fuit
mortua ante
Christi
aduentum.
Triplex res
pus in du-
bium resan-
citur.

de aliquo tempore post mortem eius, ideoque de singulis dicendum est. Habet autem locum hæc quæstio solum respectu Iudæorum, quibus lex illa data erat, nam respectu gentilium, quibus nunquam fuit inposita, non oportet designare initium temporis, in quo illos non obligauit, quia nunquā eos obligauit, nec ante incarnationem Christi, neque post illam ante mortem eius, neque etiam in morte, vel post mortem ipsius, ut supra probatum est, & ideo diximus, respectu gentilium non fuisse illam legem mortuā, sed potius nunquam fuisse viuam, ut sic dicam, quia ex quo lata fuit, illos non obligauit. Tota ergo quæstio circa obligationem Iudæorum versatur.

2.
Sententia
affirmans
circuncisionem
cessasse
ante mortem
Christi.
Scot.
Gabr.
Fundamē-
tum.

His ergo positis circa primum tempus est peculiaris opinio aliquorum scholasticorum, cessasse circuncisionis præceptum ante mortem Christi, nimirum, quamprimum baptismus institutus est, & efficaciam cepit habere conferendi gratiam. Ita tenet Scot. in 4. d. 3. q. 4. §. *Quantū ergo*. Sequitur Gabr. dist. 1. q. 4. ar. 3. Fundamentū est, quia ex quo baptismus cepit esse utilis ad iusticiam, cepit esse sub consilio; ergo ex tunc cepit circuncisio non esse sub præcepto; baptismus autē utilitatem habuit ante mortem Christi paulo post initium baptismi Ioannis, ut nūc supponimus; ergo. Prima consequentia patet, tum quia consilium rei perfectioris, & utilioris tollit præceptum inferioris rei, & minus perfectæ, tum etiam quia cum circuncisio iam non esset necessaria ad remissionem peccati originalis, non erat, cur sub necessitate præcepti post baptismi utilitatem relinqueretur. Ex qua opinione sequitur totam illam legem cessasse quoad obligationem respectu omnium puerorum, qui post baptismi institutionē ex Hebræis nascebantur. Quia lex illa non obligabat nisi circuncisos, ideoque circuncisio erat illius legis professio; ergo qui non tenebatur ad circuncisionem, nec ad totam legem obligabantur, simpliciter loquendo. Hæc tamen cessatio totius legis ex vi huius illationis non habet locum in parentibus, seu hominibus illius populi, qui iam erant adulti, & circuncisi tempore institutionis baptismi; imò nec in paruulis potuit ad praxim reduci. Ratio prioris partis est, quia homines iā circuncisi poterant quidem liberari à præcepto (ut ita dicam) actiui circuncisionis, id est ab obligatione circuncidendi suos filios, non poterant autem eximi ab obligatione passiuā, id est recipiendi circuncisionem, quia iam erant circuncisi, & legē totam professi fuerant, & ideo non liberantur à toto onere legis ex vi cessationis præcepti circuncisionis, prout ad illos pertinebat. Alterius vero partis ratio est, quia infantes nati in illo populo post institutionem baptismi non poterant peruenire ad vsum rationis ante mortem Christi, & ideo non poterant propriè eximi ab onere legis per carentiam circuncisionis, qui nondum erant capaces obligationis eius.

3.
Probatur
propositio
sententia.
Luc. 16.

Aliande vero probari potest vniuersaliter, totam legē quoad obligationē cessasse ante Christi mortem, primo ex illo Lucæ 16. *Lex, & Prophetæ usque ad Ioannem*, ergo saltē in baptismo Ioannis lex mortua est. Secundo quia quoad aliqua saltē præcepta videtur antea extincta, quia multa mysteria Christi successu vitæ eius impleta fuerant ante mortē, quæ tamen per plures cære-

monias legis figurabantur ut futura; ergo præcepta de talibus cæremoniis ante mortē Christi cessarunt, aliās vigerent præcepta de signis falsis exhibendis, quod repugnat.

Nihilominus dicendum est, ante Christi mortem, legem veterem non fuisse mortuam quoad obligationē, ac subinde usque ad instans mortis Christi ad minimum obligasse. Est communis sententia Theologorum D. Thom. 1. 2. q. 103. ar. 3. ad 2. Bonau. in 4. d. 3. 2. p. eius ar. 2. q. 2. Maior. q. 2. Richard. d. 1. ar. 6. q. 4. Capr. q. 3. ar. 3. ad 1. contra 1. concl. Palud. q. 6. ar. 3. Durand. q. 9. & aliorum, quos infra referemus, & in hoc videntur conuenire Hieronymus, Augustinus, Richar. de S. Viç. Bernar. & alij, qui materiam hanc disputarunt. Potestque ostendi primo ex Euangelio, vbi sæpe legimus. Christum seruasse legem tã in infantia, quàm in discursu vitæ usque ad mortem, paulò enim ante illā manducauit pascha, & ita semper cõsueuisse facere, ostendunt verba discipulorū dicentium, *Vbi vis, paremus tibi comedere Pascha*. Matt. 26. Quamvis enim ipse non subijceretur legi, tamen quia lex ipsa vigeat, & mysteria eius non erant cõpleta tum propter exemplum, tum propter mysteriū illā seruare voluit, iuxta id, quod dixit Matt. 5. *Non veni soluere legem sed adimplere*. Et ob eandem rationem illos docebat illam seruare, Matt. 23. *Super cathedram Moysi sederunt scribe, & pharisæi, & quæcunque dixerint vobis facite*. Quia nimirum, durabat legis virtus, & potestas sacerdotum. Sic etiam Luc. 17. misit leprosos dicens, *Ite ostendite vos sacerdotibus*, & cap. 5. cum mūdasset leprosum, eum similiter misit, ut ostenderet se sacerdoti, & addidit, *Et offer pro emundatione tua, sicut præcepit Moyses*.

Secundo probatur clarè assertio ex cap. 9. ad Hebræ. vbi prius dicitur, *In secundo* (i. in sancta sanctorū) *semel in anno solus Pōrseph* (scilicet, ingrediebatur) *non sine sanguine, quē offeri pro sua, & populi ignorantia: hoc significante spiritu sancto, nondū esse propalatā sanctorū viā, adhuc priore tabernaculo habere statū*. Vnde è conuerso colligo, quādiu non fuit propalata sanctorū viā, adhuc prius tabernaculū habuisse statū. Quādiu autē tabernaculū illud suū statum habuit, etiā sacerdotiū in suo statu durauit, & sacrificia, ac cæremoniæ seruabantur usque; ad tēpus correctionis inpositæ, ut ibidem dicitur, utique per legem; ergo etiam tota lex durauit, quādiu tabernaculum, & sacerdotium suum statum habuit, nam hæc se comitantur iuxta illud cap. 7. *Translatō sacerdotio necesse est, ut legis translatio fiat*, nam etiam è conuerso verum est, 7. translata lege, sacerdotium transferri, quia per legem stabilitur; ergo ante propalatam sanctorū viam lex non fuit abrogata; sanctorum autē viā non est propalata ante Christi mortem, in cuius signū, Christo expirante, velum templi scissū est, ut Patres exponunt, & alibi diximus; ergo saltē usque; ad instans mortis Christi, non fuit mortua lex vetus.

Vnde subiungit Paulus eodem loco, nouū testamentum in morte Christi fuisse cõfirmatum quod declarat, vim faciendo in metaphora testamenti dicens, *Vbi enim testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris: testamentum enim in mortuis confirmatum est, alioqui nondum valet, dū viuus testatus est*. Sicut ergo nouū testamentum non fuit confirmatū, nec validū usque; ad mortē Christi, ita nec primū fuit sublatū, quia ut dixerat c. 8.

4.
Lex vetus
usque ad in-
stans mor-
tis Christi
obligabat
D. Thom.
Bonauent.
Maior.
Richard.
Palud.
Durand.
Hieron.
August.
Richardus
de S. Viç.
Bernard.
Probatur
primo.
Mat. 26.

Mat. 23.

Luc. 17. &
5.

5.
2. probatur
conclū.
Hebr. 9.

Hebr. cap.
7.

6.

Dicendo nouum veteri prius & cap. 10. subdit, *Au- fert primum, vt secundum statuat, & in eo- dem cap. docet, non cessasse sacrificia vetera, donec Christus vna oblatione consummaret sanctifi- catos.* Quod significatum etiā est, quando Chri- stus Dominus in Cruce dixit, *Consummatum est,* vt interpretatur D. Thom. q. 103. art. 8. ad 2. & 3. p. q. 47. ar. 2. ad 1. intelligendum est autem, vel in sensu mystico, vel consequutione quadā, significando enim passionem suam esse confū- matam, & redemptionem nostram fuisse im- pletam, consequenter significauit, legem vete- rem fuisse impletam; ergo ante illud tempus nō fuit soluta, quia solui nō debuit prius, quam es- set plene impleta. Ratio autem conclusionis patebit ex sequenti.

D. Thom.

7.

Omnia prae-
cepta legis
veteris vbi
que ad Chri-
sti mortem
durarunt.

Dico secundo. Omnia praecepta veteris legis sine vlla exceptione, ac subinde praeceptum cir- cuncisionis vsque ad Christi mortem durarunt & obligarunt sine mutatione, vel abrogatione. Hæc assertio est contra Scot. generaliter autem ponitur de omnibus praeceptis illius legis, tum quia eadem est ratio de singulis, quæ est de ipso corpore legis, tum quia testimonia adducta ab- solute loquuntur, & non licet nobis excipere sine fundamento, tū denique quia si in aliquo li- ceret exceptio, maxime in circuncisione, quia eius praeceptum non fuit ex lege, sed ante legē, licet cum lege, & in lege durauerit, sed praecep- tum circuncisionis non fuit ablatū ante Christi mortē, ergo. Probatur minor, primò ex com- muni sententia Theologorum, quos retuli, qui etiam loquuntur de circuncisione, & præsertim D. Thomas in 4. d. 3. art. 5. quæstiunc. 3. Soto lib. 2. de iust. q. 5. ar. 4. & bene Maior dict. q. 2. vbi allegat Glossam in Ioan. 3. & ad Hebr. 10. Secundo probatur, quia praeceptum circuncisi- onis, vel fuit ablatum ante passionem per ex- pressam reuocationē, & hoc nō, quia nullibi in- uenitur, nec de illq nec de tota lege, vel per ces- sationē purā, & hoc etiā dici nō potest, quia lex circuncisionis tū absolute lata est, sicut alia prae- cepta legis, & non est aliquis terminus durati- onis designatus pro praecepto circuncisionis di- stinctus à termino totius legis, & prior illo. Vbi enim talis termini fit mentio? Et ideo ad hanc cessationem, seu abrogationem impertinēs est, quod praeceptum circuncisionis ante legē da- tum sit, quia datum est cum eodem genere eter- nitatis, vt sic dicam, seu longæ durationis, item datum est vt inchoatio legis, & vt per- mansurum cum illa, & incorporandum illi, & ideo vt duraturum vsque ad eundem termi- num totius legis.

D. Thom.
Soto.
Maior.
Glossa.

8.

Probatur
conclusio,
Obiect.
Respons.

Vel abrogatum fuit illud praeceptū per aliud illi repugnans, vel illud excludēs, & hoc etiam est falsum, quia maxime per praeceptū baptis- mi, illud autem non fuit impositum hominibus ante Christi mortem, vt nunc supponimus, er- go. Dices, fuisse datum consilium. Respondeo esto ita sic, poterat illud consilium acceptari, & executioni mandari, seruato simul circuncisi- onis praecepto. Sicut enim Iudæus circūcisus po- terat ante Christi mortē baptizari ex consilio. nō obstat circūcisio prius recepta, ita pote- rat simul circūcidere, & baptizare filiū suum, ac subinde implere praeceptum, & vti consilio. Quādo autem cōsiliū, & praeceptū talia sunt, vt simul seruari possint, consilium non tollit praeceptum, sed tunc solum, quando vtrumque

A simul exequi repugnat, vt contingit in cōsilio castitatis, & matrimonio, nam si castitas est in consilio, recte colligimus matrimonium pro tunc non esse in praecepto; secus vero est in presenti. Imò si quis recte consideret, etiam tūc consilium non derogat praecepto, sed supponit non esse tunc tale praeceptum, & ideo habet lo- cum consilium: nam si supponatur casus, in quo praeceptum obligat, nunquam poterit per consi- lium auferri, quia non potest tale consilium ha- bere locum, nisi prius supponatur materia cum talibus circumstantijs, cum quibus praeceptum non obligat.

Vel denique cessasset praeceptū circuncisionis quasi ex defectu materiæ, qui a iam cessabat ne- cessitas illius remedij, baptizando paruulum. Et hoc etiam stare non potest, tum quia praecep- tum circuncisionis non fundabatur in hac ne- cessitate, vnde Ioannes Baptista sanctificatus in vtero, ex praecepto est circūcisus, & infans, qui propter periculum mortis remedio legis natu- ræ sanctificari poterat ante octauum diē, nihilo- minus postea cōualecens circūcidendus erat ex necessitate praecepti. Quia licet non indigeret illa vt remedio peccati originalis, nihilominus necessaria erat vt professio illius legis. Et enim circūcisio data etiam est (& fortasse pri- mario) ad consignandum populum Dei, & pro- fessores legis eius, & hic finis semper habuit lo- cum, quandiu synagoga & lex Moyfi durauit. Item Iudæus tenebatur suū filium primogenitū v.g. in templo presentare, & circa illum reliquas legis Moyfi caeremonias exercere, quarum capax non erat, nisi circūcisus, ergo necessaria erat tunc circūcisio illis paruulis tanquam ianua illius legis, & veluti capacitas ad sacramenta eius, & sacrificia, ergo hæc erat sufficiens ratio, & necessitas durationis talis praecepti.

9.
Prosequi-
tur idem dis-
cursus.

Dicit aliquis, si ante Christi mortem genti- lis in Christum credens filium suum infantem baptizasset, non teneretur postea applicare illi sacramentum legis naturæ, ergo neque iudæus fidelis obligabatur in simili casu applicare sa- cramentum legis Moyfi. Respondetur, negando cōsequentiam, quia in lege naturæ non erat de- terminatio facta alicuius sacramenti, nec pecu- liare praeceptum positum, præter illud generale subueniendi filiis per aliquod remedium suffi- ciens, quale erat fidei applicatio, quocumque signo fieret, & ideo per baptismum hæc obliga- tio sufficienter implebatur. Imo iam non mane- bat paruulus capax noui sacramenti legis natu- ræ, quia eo ipso, quod non erat primum, nullum erat. Secus vero est de circuncisione, quæ in par- ticulari erat praecepta non solum in remedium, sed etiam in signum, vt dixi, & dari poterat, non obstat priorī sacramento, vt exemplis iam de- claratum est. Atque ex hoc discursu solutū ma- net fundamentum Scoti. Idemque discursus fa- cile applicari potest ad totam legem, & ad pri- mam assertionem confirmandam. Quia etiam illa tota non est expresse reuocata ante mor- tem Christi, nec terminus illi appositus, fuit antea cōsummatus: nam cum dicitur, *Donec veniret semē,* intelligi debet de Christo cōsummato in ra- tione redemptoris, vt sic dicam, neque etiā tunc noua lex lata fuerat, quæ aliam excluderet.

10.
Obiect.

Respo.

Solutū ma-
net Scoti fun-
damentum.

Vnde facile respondetur ad duas obiectiones vltimas, & generales. Quarum prior sumebatur ex verbis Christi Luc. 16. *Lex, & Propheta vsque ad*

11.
Ad velle
quas obi.

Ioannem circa quę considerandum est, legem veterem simul fuisse legem obligantem, & prophetiam futurorū, & pactum continens promissiones temporales, & magistrā morum. Ibi ergo non tractat Christus de lege vt lex est obligans, sed sub alijs rationibus, & præsertim vt docebat minus perfecta, & promittebat temporalia bona. Nam quia pharisęi Christum irridebant, eo quod doceret contemptu diuitiarum, & reprehenderet nimium affectum lucrādi temporales diuitias, quia in hoc videbatur, à lege discordare promittente temporalia: ideo dixit, illam doctrinam legis, & Prophetarum fuisse accommodatam prioribus temporibus vsque ad Ioannem, *Ex eo vero ait regnum Dei enāgelizatur, &c.* Ita fere Theophil. ibi, quem sequitur Iansen. cap. 95. Concord. & consonat Matt. c. 11. qui clarius dixit, *Omnes Prophete, & lex vsque ad Ioannem prophetauerunt.* Nam sub verbo Prophetauerunt, tam prædictiones futurorum, quam promissiones, & tota instructio legis intelligi possunt, & omnia ad intentionem Christi sunt accommodata. Quia sensus præcipuus est, totam doctrinam legis, & Prophetarum ad tempus Messię fuisse ordinatam, & in illo suum cōplementum recepisse, & hoc à prædicatione Ioannis maxime fuisse initiū. Licet in loco Matt. magis videatur Christus Dominus loqui de lege, & prophetis, vt prædicentibus futura, vt ibi Hieron. & Chrysost. exponunt, vel vt tradentibus moralem doctrinam infirmo statui accommodatam, vt etiam videntur sentire idem Theophil. Mat. 11. & Iansen. c. 47. Concordat. Vltius vero addere possumus, etiam si verba illa de lege vt præcipiente intelligerentur, ex illis non colligi legem illam fuisse mortuam à tempore Ioannis, sed quia agrotare tunc cepit non multo post mortē Christi moritura. ideo vsque ad Ioannem fuisse dicitur, vt dixit Maldonat. Matth. 5. vers. 17, in fine.

Ad posteriorem obiectionem respondetur in primis, si alicuius esset momenti, non solū probare, legem fuisse mortuam, sed etiam mortiferam ante Christi mortem, quia colere Deum falsis signis intrinsece malum est. Vnde necessario dicendum est, illā non fuisse signa falsa eo tempore, quia vel non sumebantur vt signa talium mysteriorum, quæ iam erant impetata; sed secundum alias significationes veras, quę nūquam deerant, nam circumcisio semper significare potuit spiritalem circumcisionem, vel resurrectionem, vt Cypr. epist. 59. dixit. vel non sumebantur vt significatiua mysterium cum habitudine ad tempus futurum, sed secundum se. De qua re plura dicemus c. 14. & 16.

CAP V T XIII.

An lex vetus cessauerit quoad obligationem in morte, vel resurrectione Christi vel ante diem Pentecostes.

Excluso illo primo tempore, dicendum est de secundo, sub quo comprehendimus tum instantis mortis Christi, tum reliquum tempus vsque ad diem Pentecostes, quia ex resolutione prioris puncti facile de reliquo tempore cōstat. In primo ergo multorum sententia est, in puncto mortis Christi fuisse mortuam legem veterem quoad obligationem. Hęc videtur esse opinio D. Th. in 4. d. 1. q. 2. ar. 5. quęstionc. 3.

A & aliorum auctorum, quos retuli in c. præced. & Marfil. in 4. q. 2. ar. 1. p. 4. Adr. q. 1. in princ. tribui etiam solet Aug. & Hieron. sed nihil tale docuerunt, vt infra ostendam. Suaderi autē potest primo omnibus testimonijs Pauli, quibus præcedentem sententiā cōfirmauimus. Nā sicut probant, fuisse viam legem illam vsque ad mortem Christi ita videntur probare per illam fuisse mortuam, tum quia in eo puncto lex fuit omnino impleta. Tū quia sacerdotiū tūc translātū est, in cuius signum velū tēpli scissum est, atque etiā in signum, quod tunc fuit maceries diruta, quæ vtrūque populū diuidebat; illa autē erat lex, vt supra dixi, quæ per velum illud etiā significabatur. Tū preterea quia tunc completa est redemptio, vna enim oblatione consummasti sacrificatos. Tum denique quia figurę omnes, & sacrificia tunc completa sunt, ergo tunc etiam lex fuit extincta.

B Et confirmatur primo ex ad Hebr. 8. & 9. vbi ex similitudine testamēti probatur, testamētum nouum nō fuisse cōfirmatū vsque ad mortē Christi, nā eodem exemplo probatur, fuisse confirmatum in ipsa morte; ergo tunc etiam est reuocatum testamentum vetus; ergo & lex. Similiter confirmatur secundo ex 7. ad Rom. vbi per similitudinē matrimonij duratio legis declaratur, Nā sicut viuente viro, mulier subiecta est legi, ita viro mortuo liberatur a lege ipsius, ergo similiter ex sententia Pauli, mortuo Christo, liberata est synagoga à legis obligatione. Confirmatur tandem, quia ab instanti mortis Christi nunquam licuit spē ponere in ceremonijs, vel sacramētis illius legis, vt statetur Aug. in Epist. ad Hieron. infra tractanda, & colligitur ex illo ad Galat. 5. *Qui in lege iustificamini à gratia exceditis*, scilicet ponendo spē in lege, nam alias nō sēper fuit mātū vt legalibus, vt infra videbimus. Ponere autem spē in illis sacramētis, nihil aliud erat, quā accipere illa vt necessaria ad salutem, vt sentiunt Mag. D. Thom. & alij scholastici in 4. dist. 1. & 3. ergo nunquā licuit illis vt vt necessarijs; ergo signum est, cessasse omnino obligationem legis.

C Nihilominus est secunda sententia asserens, licet verum sit, legem veterem per mortē Christi mortuā fuisse, nihilominus non esse hoc intelligendū ita rigoroſe, & mathematicē, vt in eodem momento amiserit illa lex vim obligādi, sed moraliter id intelligendum esse, scilicet paulo post mortem, ita vt per mortem Christi acceperit lex lethale vulnus (vt sic dicam) ratione cuius statim cōpit deficere, & paulo post extincta est. Ita sentiunt in 4. d. 3. Bonan. p. 2. ar. 3. q. 2. in fine, Scot. q. 4. Sot. q. 7. ar. 3. & lib. 2. de Iust. q. 5. ar. 4. Gabr. in 4. d. 1. q. 4. Maldon. Matt. 5. circa verba illa, *Non venit legem soluere, &c.* Et existimo esse sententiam Augusti, & Hieron. nam Aug. Epist. 8. & 87. inter epistolas Hieron. hęc habet verba, *Post passionem & resurrectionem Christi dato, ac manifestato Sacramento gratia secundū ordinem Melchisedec ad huc putabant vetera sacramenta non ex consuetudine solemnitate, sed ex necessitate salutis esse celebranda.* Vbi iudæi sub intelligendi sunt nam hūc errorem ponit August. inter eos, quos Paulus in iudæis reprehendebat. Non ergo intellexit August. statim post passionem legem illam desisse esse necessariam, quod est esse mortuam quoad obligationem, sed post passionem, & resurrectionem, imo addit etiam mani-

legem veterem.
D. Thom.
Marfil.
Adrian.

2
Confir. 1.

Conf. 2.
Roman. 7.

Conf. 3.
August.
Hieron.

Magist.
D. Thom.

3.
2. Sententia
affirmas legem veterem in morte Christi lethale vulnus accepisse & paulo post mortuā fuisse.
Bonan.
Soto.
Gabr.
Maldon.

Hieron.
Chrysost.

Theophil.
Iansen.

Maldon.
12.
Ad posteriorem ob.

Cyprian.

Prima sententia affirmans in puncto mortis Christi mortuā fuisse.

cessionem Sacramenti gratia, tãquam quid distin-
ctũ, quod postea explicabimus. Nec ab hac sen-
tentia alienus est Hieronym. nã Epist. 89. a lias
11. apud Augustinũ referens sententiam Hiero-
nymi in illa non dubitat, nec aliter declarat tẽ-
pus, in quo lex illa cẽpit esse mortua, sed abso-
lutẽ dicit, post Euangelium Christi, neque inue-
nio locum, in quo dixerit post passionẽ, vel re-
surrectionẽ. Hanc ergo sententiam veriorẽ exi-
stimo, tribus autẽ assertionibus illã declarabo.

Dico primo. Lex vetus nõ fuit mortua quoad
obligationẽ in instanti mortis Christi. Probatur
quia lex vetus non amisit obligationem suam,
donec lex noua cẽpit obligare, sed lex noua nõ
cẽpit obligare ab instanti mortis Christi; ergo
nec lex vetus ex tũc amisit obligationem suam.

Cõsequentiã per se nota est. Minorem vero sup-
pono nũc, nam in lib sequent. latius est decla-
randa, & probanda. Maior autẽ proposita com-
muniter recepta est. Eamq; clare docuit Ber-
nard. in Epist. 77. ad Hugon. cuius sententiam
in sequẽtibus latius expendemus. Quam etiam

expresse sequitur Hugo de Sanct. Victor lib. 2.
de Sacram. p. 6. c. 4. Multũ etiam fauet D. Th. in
4. d. 3. ar. 5. quãstũc. 3. nam de baptismo loquẽs
inquit, *Post passionem obligatorius fuit, quando circum-*
cisio mortua fuit, quantum ad omnes, ad quos institutio
potuit pervenire. Sentit ergo non antea, nec aliter
fuisse õnino mortuam circũcisionem quantũ ad

obligationem. Et rationem subindicans addit.
Nec preceptum obligat antequam sit divulgatum. Agit
autem de diuino precepto baptisimi, & tacite
supponit principũ, de quo tractamus, videlicet
vnius legis obligationem non fuisse exclusã, ni-
si prout alterius obligatio inducebatur. Quod

principiũ late cõprobat Soto supra dicens, pro-
certo esse habendũ, ex Paulo ad Hebr. 7. dicen-
te, *Reprobatio sit præcedente mandati propter infirmita-*
tem eius, & statim. Introductio verẽ melioris spei, per
quã approxinamus ad Deum, ubi sentit introducti-
onem vnius fuisse reprobationem alterius. &

ca. 8. ad hoc allegat promissionem Dei per Iere-
miã his verbis *Cõsummabo super domum Israel, &*
super domum Iuda testamentum novum. Et infra de-
clarat hoc testamentum dicens. *Quia hoc est testam-*
entum, quod disponam domui Israel post dies illos, dicit
Dominus: danda leges meas in mentibus eorum, & in cor-
dibus eorum super scribam eas, &c. & in fine capitũs

concludit, *Dicens autem novum veteravi prius, sicut*
etiam e converso dixit in cap. 10. Aufert primum,
ut secundum stituat, ergo lex vetus per introdu-
ctionem legis noue ablata fuit; non ergo prius
cessavit obligare lex vetus, quã noua incepit
obligare. Quod etiam recte confirmant verba

Pauli ad Ephes. 2. *Legem mandatorum decretis eua-*
ngelians, nam vt supra ostendi, vox Decretis, legem eua-
ngeliam significat, & illa, seu per illam dicitur
Christus euacuasse legem veterem, utiq; ue-
formaliter, tanquam per formam excludentem
allam, ergo nõ fuit prior lex euacuata quoad ob-
ligationẽ, donec obligatio noue introducta est.

Vnde etiam potest idem principium rationi-
bus seu cõgruentijs ostendi. Primo quia nõ de-
buit Dei populus priuari lege, nisi propter me-
liorem legem. Secundo quia nullũ est funda-
mentum, d affirmandum alium abrogationis

modum, seu statum medium, seu tempus quali
neutrũ. Tertio quia nõ legimus in morte Chri-
sti factam talem abrogationẽ formalem, & ex-
pressam, neque etiam oscendi mortem ipsam
Christi habuisse formalem repugnantiam cum

A obligatione illius legis, aut fuisse positam pro
termino durationis illius, seu obligationis eius,
ergo non potest talis abrogatio cũ fundamento
affirmari. Et potest tandem hoc cõfirmari, quia

obligatio illius legis mansit in illo populo post
Christi mortem saltem ex dictamine cõscientie
erronee, seu ignorantis abrogationem, sed illa
ignorantia erat per se, ac necessaria in illo popu-
lo etiã in morte Christi, & post illam, quia nec

abrogatio suã legis illi fuerat predicata, neque
etiam ex alijs, quã predicata illi fuerant, vel ex
testamento veteri satis colligebatur, quod in
puncto mortis Messie legis obligatio statim ef-
fet cessatura. Vnde licet Iudei, qui Christi præ-
dicationem audierant, & miracula viderant, te-
nerentur credere ipsum esse Messiam, & Redẽ-
ptorem mundi, nõ ideo cogebantur credere, le-
gis suã obligationem cessasse in Christi morte.

B Nam etiam ipsi Apostoli, & discipuli Domini,
hoc ignorarunt. Erat ergo illa ignorantia per se
inuincibilis, ergo & cõuerso abrogatio legis non
fuerat tunc satis promulgata, ergo nõ est verifi-
mile, fuisse tunc factam. Probatur hæc vltima
consequentiã, tam quia nullius utilitatis, vel
fructus fuisset talis abrogatio, tum etiam quia

Deus disponit omnia suauiter, & modo homi-
nibus accommodato, lex autem positiua hu-
mana non censetur abrogata, donec talis abro-
gatio sit de se sufficienter promulgata, vel di-
ulgata; ergo idem censendum est de lege posi-
tiua diuina hominibus data.

Neque erit difficile ad fundamenta cõtraria
sententiã respondere. Et in primis nego, ex testimo-
nijs Pauli ita colligi, de illa legẽ illã obligare in
morte Christi, sicut colligetur obligasse ante
mortem, vel vnũ ex alio inferri, cum sint valde

C diuersa, & non necessario connexa, cum autem
dicitur, legẽ illã fuisse õnino impletã in morte
Christi, nego assumptũ quoad particulã, õnino,
nam multa erant predicta, & figurata per illam
legem, quẽ vsque ad Christi resurrectionem, vel
etiam post illã impleta non sunt. Et deinde licet

in ratione figuræ, vel prophetiã fuisset impleta,
oportuit impleri in ratione legis per expressam
reuocationem aut per nouã legẽ, quod factũ nõ
est in morte Christi. Vnde ad aliud de sacerdotij
translatione, nego etiam vetus sacerdotiũ plenẽ
translatũ esse in morte Christi, quia licet Chri-
stus esset Sacerdos, & sacrificiũ obtulisset, non-
dum tamen illud, vt perpetuo duraturum in

D mundo, stabilierat, & manifestauerat. Alioqui
etiã ante passionem fuisset translatum vetus Sa-
cerdotium, saltem in nocte cõnẽ ubi Christus
se exhibuit Sacerdotẽ secundũ ordinem Mel-
chisedec, & apostolos suos sacerdotes creauit;
certum est autem tunc non fuisse ita translatum

sacerdotium vetus, vt fuerit ex tunc sublatum,
licet dici possit inchoata eius trãslatio, quia cõ-
cepit exerceri, & institui sacerdotium, per quod
erat auferendum. In morte etiam Christi dici
potest sacerdotiũ vetus impletum, quia per sa-
crificium erucis impletẽ sunt figuræ omnes an-
tiquorum sacrificiorum, & cõsequenter fuit cõ-
firmata quodammodo translatio antiqui sacer-
dotij. Non tamẽ fuit statim executioni mãdata,

quia non expediebat, donec nouus ordo Ponti-
ficum, seu Episcoporum in Ecclesia Christi in-
stitueretur, & nouus Põtifex summus, & Chri-
sti vicarius crearetur, quod tunc factũ non erat,
sed post resurrectionẽ factũ est. Imò etiã ope-
ruit Sacerdotium nouum in Ecclesia publicari,

prius-

Confirm.

Ad funda-
mentum con-
traria
Resp.

priusquā vetus omnino deleatur ut postea dicemus. Et ob eandē rationem nō satis est, quod in morte Christi fuerit cōpleta redēptio, & omnes antiquæ figuræ, & vmbre, plus enim erat necessarium, ut lex in ratione legis impleatur. Nec etiam obstat, quod velum templi scissum sit in morte Christi, tum quia illud per se primo ac potissime fuit signum apertionis ianuæ regni cælestis, quam proinde significauit ut præsente & in eodem momento factam. Reliqua vero, scilicet, ablationē legis, vel translationē sacerdotij significauit potius per quandam accommodationem, vel cōsecutionem, & ideo nō oportet ut illam significauerit ut præsente, & iam factam, sed ut futuram ex vi mortis, & redemptionis Christi, seu quod per inde est, ut factam tunc in radice, & in fundamentum, non ut in se statim consummatam.

Ad cōf. quæ
Epistol. ad
Hebr.

Ad primā confirmationem ex Hebræor. 8. & 9. concedo, nouum testamentū fuisse confirmatū in morte, & per mortem Christi, nō tamē recte inde inferitur, statim, & quasi formaliter exclusisse antiquum, quoad obligationem legis. Quia testamentum hominis per mortem confirmatū nō statim operatur, donec aperiatur autenticē, & sufficienter notificetur. Sic ergo testamentū nouum, licet in morte Christi fuerit confirmatum, erat tamen in illo puncto veluti clausum, & ideo oportuit prius quasi aperiri, ac promulgari, ut antiquum omnino excluderet. Tunc ergo fundamentaliter, ut sic dicam, fuit rescissum vetus testamentum, nondū tamē formaliter, & in se. Cui cōsonat quod dixit Paulus in fine illius capituli, *Dicendo nouum veteraui prius, quod autem antiquatur & senescit, prope interiū est.* Faut etiam Chrys. hom. 16. in c. 9. dicens, testamentū factum esse firmū, & ratū in die mortis, postea vero impletam fuisse permissionē in illo factam, ita enim de alijs effectibus censendum est.

Chrysost.

8.
Alter locus
Pauli vari
as habet ex
plicationes
Ambros.
Chrysost.
Theophyl.
Adam.
Caietan.
Teler.

Alter vero locus Pauli ad Roman. 7. in se quidem difficilior est, quia est obscurus & plures habet expositiones, & quod ad præsens spectat, non caret difficultate: nam Paulus ita cōcludit, *Itaque fratres mei & vos mortificati estis legi per corpus Christi.* vbi Ambr. Chrys. homil. 12. & The. Adam. Cai. Tol. & alij per corpus Christi, interpretantur corpus crucifixū, & mortuum pro nobis, atque adeo mortem ipsam, ergo sensit Paulus, legem fuisse mortuam in morte Christi id est, in eodem momento, in quo mortuus fuit Christus. Dices, Paulum non dicere in morte, sed per corpus Christi, quod potest recte intelligi, id est, per efficaciam, & virtutē mortis eius. Nam propter virtutem mortis Christi mortua est lex, nō tamen statim, sed quando, & quomodo oportuit. Eo vel maxime, quod Paulus non dixit directe, mortuam esse legem, sed nos esse mortificatos legi, constat autem nos non esse mortificatos legi in tempore mortis Christi, nec per ipsam mortem eius formaliter, ut sic dicam, sed mortificamur legi, quādo Christo morimur in baptismo, per quā nobis fructus mortis Christi applicatur, ut iidem Patres exponunt, ergo etiam necesse nō est ex vi sermonis Pauli, ut lex fuerit mortua in instanti mortis Christi, licet fuerit mortua per corpus eius, id est, per virtutem mortis eius. Accedit, quod Paulus statim adiūxit resurrectionem Christi, dicens, *ut sitis alterius qui ex mortuis resurrexit.* significans, nos non tantum esse mortificatos legi per Christum mortuum, sed etiam per Christum resuscitatum.

Responsio.

Confir

A quia, mortuus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram, ergo non solū mors Christi, sed etiam resurrectio cooperata est ad mortem legis, & ut nos simus legi mortificati, ergo inde inferri non potest, legem fuisse mortuam in morte Christi, id est, in instanti eius, sed in virtute illius, seu per efficaciam eius: illa enim sunt valde distincta, ut constat, & ideo confundenda non sunt.

Sed contra hanc responsionem instatur, nam hinc destruitur discursus Pauli, & similitudo quam affert de lege viri, & vxoris, nā in eo exemplo vxor non solum quasi effectiue, sed formaliter, & in eodē instati, in quo vir moritur, liberatur ab illius lege per mortem eius, ergo vel exemplū nō fuit accommodatū, vel sensus Pauli est, per ipsam mortem Christi, & in eodem momento liberatos nos esse à lege, ac subinde ipsam legē statim mortuā fuisse. Quapropter ad satisfaciendum exacte huic testimonio, necessarium est præcipuam illius difficultatē expendere, quæ posita est in applicatione illius similitudinis ad rem intentam: quia ante mortem Christi nos non eramus desponsati Christo, nec ratione illius spiritualis matrimonij subdebamur legi, ut per mortem Christi tanquā per mortē viri dicamur liberati ab illa lege. Quod si Christus nō est vir, cui eramus quasi matrimonio coniuncti quomodo per mortem Christi liberati sumus à lege, sicut vxor liberatur per mortem viri, ac subinde quomodo quadrat exemplum.

Propter hoc variz sunt expositiones, quidam putant, Paulum ibi non loqui de lege veteri, sed de lege peccati, à qua per Christi mortem liberamur. Lex autem peccati dici potest, aut lex fomitis, aut lex dānationis, cui nos subiecit peccatum, à qua lege liberamur per gratiam Christi, quia & tollit reatū aternæ damnationis, & licet nō auferat fomitem, dat virtutē ad resistendum illi. Iuxta quem sensum peccatum ipsum cōparatur viro cui homo peccando quasi matrimonio coniungitur, & inde oritur lex peccati, cui homo subiectus est, quādiu peccatum in eo viuit, mortuo autē peccato per baptismū, desinit homo esse sub lege peccati. Vnde in hoc sensu mors Christi non comparatur morti viri, sed solum cōmemoratur à Paulo, ut causa, per quā moritur in nobis peccatum, & consequenter liberamur à lege eius. Et hunc sensum indicat Ambros. ibi, iuxta quem nihil facit testimoniū illud ad præsente causam.

Nobis autem non placet expositio, quia plane loquitur Paulus de lege veteri, de hac enim locutus fuerat in cap. 6. cum dixit, *Peccatum enim vobis non dominabitur, nō enim estis sub lege, sed sub gratia.* vbi aperte opponit statum gratiæ statui legis veteris, nam illa non dabat virtutem ad resistendum peccato, quam dat gratia. Et certe ubicumque lex absolute dicta gratiæ opponitur in Scriptura, de lege veteri sermo esse solet. Vnde ibidem subditur, *Quid ergo? peccabimus, quia non sumus sub lege, sed sub gratia?* Quæ interrogatio nō habuisset locum, nisi esset sermo de lege veteri præcipiente: nam ex eo, quod non sumus sub lege peccati, non poterat apparenter inferri, liberū nobis esse peccare, respectu vero libertatis à lege habebat occasionem obiectio. Et ideo Paul. responderet, *Abst.* & est æquiualens sententia ad Gala. 5. *Vos in libertatem vocati estis fratres, tantum ne libertatem in occasionem detis carnis.* Vbi aperte erat sermo de libertate à lege veteri, de il-

9.
Contra di-
ctam resp.

10.
Aliorum ex-
positio.

11.
Refellitur
expositio.

Galat. 5.

la ergo

Roman. 6.

la ergo loquitur in dicto c. 6. ad Roman. De eadem autem lege loquitur in c. 7. volens ostendere illam libertatē à lege, loquitur ergo de lege veteri. Quod patet etiam ex sequentibus. Cū essemus (inquit) in carne, id est, in statu legis carnalis, & sine spiritu legis gratiæ, passiones peccatorum qua per legem erant operabantur in membris nostris, scilicet per occasionem legis, nam id interpretans paulo inferius obijcit. Quid ergo dicemus, lex peccatum est. Absit. Sed peccatum non cognoui, nisi per legē. Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces. Occasione autem accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Quæ omnia non possunt nisi de lege veteri intelligi, quam etiam vocat, mandatum, & legem mortis, & præterea subiungit; Ego autē vivebam sine lege aliquando, quod certē dici non potuit de lege fomitis vel peccati, vnde illam legem iterum vocat mandatum, in dō & mandatum ad vitam, quod per occasionem factum est mors. De hac ergo eadē lege loquitur, cum superius dicit, nos esse mortificatos legi per corpus Christi, tum quia nō est verisimilis æquiuocatio vocis in tā breui, & claro cōtextu, tum etiam quia ad prius illud probandū subiungit ōnia sequentia vt ostēdit illa causalis, Cū enim essimus in carne, &c.

12.
Alicuius
resp.

Alij verò licet fateantur, Paulum loqui de lege veteri, negant tamen loqui de cessatione illius, seu de liberatione ab eius obligatione, sed ab eius dominio, & à seruitute eius. Vt enim supra lib. 1. tactum est ex sententia multorū, aliud est, esse in lege, aliud esse sub lege, nam esse in lege est obligari lege; esse autem sub lege, est dominari à lege, & reos per illam fieri, & ita dicitur esse sub lege, qui subiacet eius imperio, & comminationi, & non recipit vires & spiritum ad illam implendam; in lege autem dicitur esse, qui licet obligetur lege, per illam tamen, seu cum illa recipit vires, seu spiritum illā implendi. Paulus ergo (aiūt) in illo capite non tractat de cessatione legis quoad obligationē, sed quoad dominatum, quia adueniente gratia, iam lex nō premit, nec facit reum, si homo recte gratia, & spiritu legis uti velit. Ita Adam, & Tolet. & sumi potest ex Aug. lib. 83. Quæstion. q. 66. Qui hunc sensum maximē confirmant, quia Paulus ponit exemplum in lege Non concupisces, à cuius iugo dicit nos esse liberatos per Christum, cum tamen non simus liberati ab obligatione eius, vt hæretici fingunt; ergo non loquitur de libertate ab obligatione, sed à dominio legis, & à difficultate seruandi illam. Et iuxta hanc expositionem facile etiam soluetur nostra difficultas. Concedimus enim, per Christi mortē, & in illa sublatū esse dominium legis veteris, quia iam gratia & spiritus ad legē seruandā per Christū obtētus erat, licet obligatio legis nondū cessaret.

Adam.
Tolet.
August.

13.
Refellitur
resp.
Primo.

Veruntamen neque hæc declaratio, & limitatio verborum mihi probatur. Primo quia illa doctrina valde generalis est, & nō solum de lege veteri, sed etiā de lege naturali, & de quacūque alia tradi posset, quia omnis lex diuina sine spiritu gratiæ premit, & per occasionem operatur iram potius, quam fructum, & ita Christus per gratiam suam dici potest, liberare nos à seruitute legis, & facere, vt non simus sub lege etiā gratiæ: at Paulus non hoc tantum intendit, nec in illa sola generalitate loquitur, sed aliquid speciale addidit de lege veteri. Secundo quia iuxta illum sensum nō recte accommodatur similitudo, & contextus D. Pauli, tum quia cum in

A principio dixit, Lex in homine dominatur, quanto tempore viuit, loquitur de dominio quoad imponendam obligationem, vt ostendunt præcedentia verba, An ignoratis fratres, scientibus enim legē loquor. Nā scientes legem nō cognoscebant aliud dominium legis. Tum etiam quia hoc modo mulier subditur legi, viuenti viro, & ab illa soluitur per mortem eius, vtique quoad obligationem, & durationem legis. Tertio quia quando Paulus in c. 6. dicit, Non enim sub lege estis, profecto intelligit etiam quoad obligationem, alias non haberet locum obiectio, quā subiungit. Quid ergo peccabimus, quia non sumus sub lege? Deinde verba, Solati sumus à lege mortis, in qua detinemur, nō significant tantum liberationem à statu existendi sub lege in illa rigorosa significatione, sed etiam à statu essendi in lege; tunc enim liberatur quis à lege, in qua detinetur. Deniq; nō aliter per Christū factū est, vt nō simus sub lege veteri quocūq; modo id sumatur, nisi tollendo obligationē illius legis, non enim promissus est nobis per Christū spiritus ad totam illam legē implendā, vt sic liberemur aduentu eius, licet non cessarit eius obligatio. Nā de Christianis dixit Petrus, quid tentatis imponere eis iugū, &c. ergo Paulus cum loquitur de illa lege, non alia ratione dicit, nos nō esse sub illa, nisi quia iam illa nō obligamur.

Neque obstat argumentum de præcepto non concupiscendi. Recte enim illi occurrit Salmeron ibi disp. 6. dicens, legem moralem nō concupiscendi nō obligare nunc ex vi legis Moyssi. & ita etiam quoad illam materiam nos nō esse sub obligatione eius, quamquam ex lege naturæ cōiuncta cū spiritu nouæ legis ad illam materiam obligemur, & ideo nō simus per Christū liberati ab ōni obligatione legis vetantis concupiscentiam prauam, sed tantum ab illa, quæ ex veteri lege proueniebat. Ex quo etiam factū est, vt nunc non simus sub ea lege non concupiscendi, eo modo, & cum illa imperfectione, cum qua erant Iudæi ex vi legis. Quod fortasse etiam est intentum à Paulo, non tamen illud solum, neque primario, sed quatenus sequitur ex ablatione legis veteris per legem spiritus vitæ.

Supponendo ergo Paulum loqui de lege veteri, & de ablatione illius quoad substantiam, seu obligationem, explicandum superest, quomodo mortua fuerit per mortem alicuius, cui nos fuëramus coniuncti & qui ad nos compareretur tanquam vir. Est ergo tertia expositio dicens, non oportere, exemplum in omnibus accommodare. Quia Paulus nō concludit, legem esse mortuam ex vi mortis alicuius viri, sed quia illi, qui subdebantur legi, mortui sunt per corpus Christi. Et ita dicunt, exemplum solum accommodari per argumentum à fortiori, quia si vxor liberatur à lege viri propter coniunctionem, multo magis quis liberabitur à lege, quia ipsemet mortuus est. Ita fere Chrysost. & Theophyl. & est probabile, non tamen placet, quia sic exemplū fere esset superfluum, nā eodē modo, & eadē efficacia potuisset Paulus ex illo principio, Lex in homine dominatur, quāto tempore viuit, immediate inferre, sed nos mortui sumus per corpus Christi; ergo iā lex nō dominatur in nobis.

Quarto igitur alij exponunt Christum ipsum fuisse virum, cui nupserat Israeliticus populus: atque ita per mortem Christi tanquam per mortem mariti omnes de illo populo mortuos fuisse legi, id est immunes ab eius obligatione. Iuxta hanc vero expositionem non

14.
Solutur ad
und arg.
Salmer.

15.
3. Expositio
illius lo
qui Pauli.

Chrysost.
Theophyl.
Refellitur

16.
4. Expositio.

Matt. 22.
Hieron.
Gregor.
Hilar.
Orig.

Maldon.
Iansen.

17.
5. Exposit.

Tol. r.
Pereir.
Resellitur.

18.
Vltima ex-
positio.

Anselm.

soluitur, sed augetur nostra difficultas, quia so-
luitur illam legem fuisse mortuam ipso facto
per mortem Christi, ac subinde in eodem insti-
ti extinctam fuisse. Et deinde alienum est à modo
loquendi Scripturæ, & Patrum vocare Christum
sponsum, aut maritum Synagogæ. In Euangelio
enim legimus, Patrem fecisse nuptias filio suo
Matt. 22, ibi tamen Hieron. Greg. Hilar. Orig.
& omnes alij expositores intelligunt, Patrem
æternum non fecisse illas nuptias usque ad in-
carnationem, siue intelligantur de desponsatione
Verbi cum humanitate per incarnationem, siue
de desponsatione Christi incarnati cum Eccle-
sia militante, aut triumphante, vt docte expo-
nunt Maldonat. ibi, & Iansen. cap. 115. Concord.
Quod autem ante incarnationem intercesserint
nuptiæ inter Christum Deum hominem, & Ec-
clesiam nullibi legimus, nec est consentaneum
illi statui. Quia ante incarnationem solum iun-
gebantur fideles Christo apprehenso per fidem,
& sperato vt futuro, desponsatio autem est inter
eos, qui iam existunt. Nō est verisimile, Paulum
accommodasse illo modo Christo futuro simili-
tudinē viri, & illas nuptias inter synagogam, &
Christum Deum hominem tacite supposuisse. Præ-
terquam quod illo modo etiā gentiles iusti ante
incarnationem coniungebantur Christo, & ta-
men à nulla lege liberati sunt per mortem eius.

Quintō igitur exponunt aliqui legem ipsam
fuisse virum, cui nupta erat Synagoga, & ita per
illius mortem liberatos esse iudæos ab eiusdem
legis obligatione. Ita refert Tolet. annotat. 5. ex
multis Patribus antiquis, & sequitur Pereir.
disp. 5. Sed non quadrat expositio, si de ipsa lege
propriè loquatur, quia Paulus distinguit virum
& mulierem à lege, & à legis obligatione, di-
citque per mortem viri extingui obligationem
legis. Vt ergo possit accommodari parabola,
necesse est, vt lex desierit obligare per mortem
alterius, qui sit vir, & à lege distinguatur. Et e-
nim si Paulus solum diceret, per mortem legis
liberatos esse iudæos ab obligatione, quid con-
ducebat exemplum de viro, & vxore, aut que
probatio erat dicere, nos esse mortuos legi, quia
lex ipsa mortua est.

Est ergo vltima expositio, quæ fortasse ma-
gis declarat precedentem, synagogam ipsam,
seu Israeliticam rempublicam seu populum, aut
imperium fuisse virum, cui singuli de illo po-
pulo vniebantur, & coniungebantur, & in hoc
vxori cōparantur, mortua est autem synagoga
per corpus Christi, & consequenter extincta est
lex, & omnes, qui erant de illo populo liberati
sunt à lege viri. Hanc expositionem colligo ex
Anselmo ibi dicente, *virum fuisse Moysen*, non e-
nim intelligi potest de persona, sed de imperio
(vt sic dicam) vel de republica illa à Deo per
Moysen congregata, & fundata, & ab ipso
Deo in peculiarem populum assumpta, illi e-
nim copulabantur singuli iudæi tanquam cor-
pori suo, & tanquam capiti, ideoque merito cō-
paratur illa vnio cum vinculo vxoris ad virum.
Illa vero respublica, seu synagoga per Christum
dissoluta est, & in alium statum mutata, quæ fuit
veluti mors eius, illa vero mortua, fuit lex mor-
tua, & cōsequenter omnes de illo populo mor-
tificati fuerunt legi, id est, ab illius iugo libera-
ti. Sic ergo recte accommodatur exemplum,
licet enim à Paulo non fuerit expresse declara-
tum, implicite & concisè satis indicatum est in
illis verbis. *Itaque fratres mei, & vos mortificati estis*

A legi per corpus Christi. Neque refert, quod Paulus
non concludat, legem esse mortuam, sed nos es-
se mortificatos legi, nam perinde est, idē enim
mortificati sumus legi, quia lex ipsa suam vim
in nos amisit, Paulus autem posuit vltimam
conclusionem intentam, vt in ea omnes veluti
illationes intermediæ subintelligerentur. Et vt
Theodoret. ait, noluit tam aperte dicere, legem
fuisse mortuam, ne iudæos offenderet, aut ne
videretur legem reprobare. Atque ita explica-
tus hic locus in re ipsa reducitur ad illum, *trans-*
lato sacerdotio necesse est, vt legis translatio fiat, & vir-
tute cōtinet rationem, quæ supra cum D. Thoma
vñ sumus ad probandū iudicialia cessasse, quia
mutato statu illius populi per Christi aduentum,
consequenter euacuata sunt.

Denique facile soluitur obiectio supra facta
fundata in verbis illis, *Per corpus Christi*, quæ etiā
variè exponuntur, omnibus autem modis con-
firmant expositionem datam, & nihil obstant
intentioni nostræ. Primo enim interpretari
possumus, *Per corpus Christi*, id est, per veritatem
quam Christus fecit, iuxta illud, *Lex per Moysen*
data est gratia, & veritas per Iesum Christum facta est
Ioan. 1. Et explicatur optime ex simili loco
Pauli ad Colos. 2. vbi de legalibus caeremoniis
ait, *Quæ sunt vmbra futurorum, corpus autem Christi,*
id est, caeremoniæ legales sunt vmbre, & figure
corpus autē, id est, significata, & veritas earum
sunt mysteria Christi. Per hoc ergo corpus
Christi, dicere potuit Paulus, nos esse mortifi-
catos legi, quia adueniente veritate illius vm-
bre, vmbra disparuit. Et iuxta hunc sensum ces-
sat obiectio, quia ibi non est specialis sermo de
morte Christi, sed de adimplerione, & cessatio-
ne legis per veritatem à Christo factam, quæ ex-
tendi potest ad tempus resurrectionis, & ultra,
vt statim dicemus.

Secundo exponuntur illa verba de corpore
Christi mystico, quod est Ecclesia, vt indicauit
D. Thom. ibi dicens. *Per corpus Christi*, id est, per
hoc, quod facti estis membra corporis Christi, conspuitur
ei per baptismum, &c. Vbi obseruandum est, hanc
mortem legis dupliciter considerari posse, vno
modo secundum se, & in generali veluti quoad
sufficienciam, alio modo quoad efficaciam, pro
vt applicatur huic & illi homini, qui dicitur
mortificari legi. Isto ergo posteriori modo di-
cuntur fideles mortificari legi per baptismum,
quia per illum efficiuntur membra Ecclesiæ,
quod est corpus Christi. Priori autem modo
lex mortua est per corpus mysticum Christi,
quadraturque optime cum dictis: nam Christus
instituyendo, & fundado nouam Ecclesiam, sy-
nagogam distinxit, & consequenter legem de
medio abstulit. Et ita etiam cessat obiectio. Nā
Christus non fundauit plenè suam Ecclesiam,
dum vixit, nec in tempore mortis, multa enim
fundamenta eius post resurrectionē iecit, & po-
stea legem suam promulgare fecit & idē ne-
cesse nō fuit, in morte Christi statim legem ex-
tingui, quia non statim synagoga destructa est.
Tertio exponitur frequētius, vt dixi, locus ille
de Christi corpore pro nobis crucifixo, & est o-
ptima expositio, & verissima sententia, quia per
virtutē, & efficaciam passionis Christi mortifica-
ti sumus legi, vel lex ipsa mortua est. Ad occur-
rendum autem replicæ factæ, potest in præsentem
applicari distinctio data, nam quoad sufficien-
tiam in ipsa morte Christi mortua est lex, quo-
ad efficaciam vero, seu cum effectu, non statim,
sed postea tempore cōgruo mortua est, virtute

eiusdem

eiusdem corporis Christi, seu mortis eius, & vnicuique fidelium applicatur cum effectu hęc mortificatio per fidem Christi, & baptismum. Neque refert, quod in allato exemplo, per mortem viri efficaciter, & statim solvatur mulier à lege viri, quia (vt dixi) non comparavit Paulus mortem Christi cum morte viri, & ideò non dixit, in morte Christi, sed per corpus Christi tanquā per causam sufficientem ad extinguendam synagogam, quæ viro morienti cōparatur, synagoga autem non statim mortua est in ipsa Christi morte, sed postea, congruo tempore: neque aliud ex verbis, aut comparatione, aut intentione Pauli colligi potest.

Ex his autem quæ de hoc primo puncto illius primi temporis diximus, facile est, cætera, quæ ad secundum punctū supra positum pertinent, expedire. De illo enim fuit opinio Dominici, à Soto loco supra commemorato, legem veterem abrogatā fuisse in puncto resurrectionis Christi, & nō antea, neque post illā. Fundatur, quia mysterium salutis nostræ non statim in morte absolutū fuit sed in resurrectione; ergo tunc etiā cessavit lex. Antecedēs patet, quia nostra salus duos requirit terminos, scilicet, mori peccato, & resurgere in novā vitā a teste, Paulo Rom. 4. *Christus mortuus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram*; ergo. Confirmatur, quia lex vetus non solum mortem peccati, sed etiam resurrectionē in novam vitam pręfigurabat, vt etiam de circumcisione supra ex Cypriano retulimus; ergo lex vetus in resurrectione cessavit. Iuvare denique potest loco Pauli proxime citato ad Rom. 7. *Mortificati estis legi, &c. vt sitis al. erit, qui ex mortuis resurrexit*, ergo hęc mortificatio, Christi resurrectionem supponit. Hęc vero sentētia intellecta in rigore de puncto resurrectionis vera non est, nec consequenter defenditur, stante illo principio, quo pro cōstanti posuit Soto, legem veterem non desisse obligare donec noua capiat obligare.

Vnde dico secundo. Lex vetus non fuit mortua in puncto resurrectionis, sed aliquo tempore post illud obligavit, Probat, quia lex noua non plus obligavit in puncto resurrectionis, quā in puncto mortis Domini; ergo non magis potuit lex vetus cessare in vno, quā in altero. Consequentia evidens est, supposito dicto principio. Antecedens autem probatur, quia lex noua non fuit magis promulgata hominibus in puncto resurrectionis, quā mortis Christi. Nulla enim promulgatio illius legis facta, vel addita est in illo triduo, vt per se notum est: Si ergo viuēte Christo in vita mortali satis esset promulgata lex noua, in morte Christi etiam obligasset, quia lex sufficēter edita, & promulgata obligat, nec est aliud, quod expectetur, si autem ante Christi mortem promulgatio sufficiens non præcessit, & ideò in eius morte non obligavit lex noua, profecto nec in tempore resurrectionis fuit sufficiens promulgatio nouę legis, & consequenter nec eius obligatio. Nam etiam lex diuina positiua non obligat ante sufficientem promulgationem, vt ipsa Soto ibidem fatetur, & libro sequenti latius dicemus, vbi etiam ostendemus, legem nouam non obligasse ab instanti resurrectionis; ergo neque tunc cessauit obligatio legis antiquæ.

Fundamentum autem pro Soto adductum probabiliter ostendit, ante resurrectionem non

cessasse legem veterem, non tamen probat statim in resurrectione cessasse. Nam mysterium nostrę salutis duo requirit. Vnū est solutio sufficientis pretij per meritum, & satisfactionem Christi, aliud est applicatio illius redēptionis, non solum ex parte nostra, sed etiam ex parte ipsius Christi quoad aliquas actiones, quas in ordine ad hanc applicationem in generali spectatam, exercuit. Quod ergo ad primum spectat, reuera fuit redemptio plebe consummata in morte Christi præscindendo à resurrectione. Ab illo enim puncto nihil aliud meruit Christus Dominus, aut satisfecit. Quia in puncto mortis finita est via, & extra viam nō est proprium meritū, vel satisfactio, vt in 1. tom. 3. partis latius dictū est. Vnde ante resurrectionem ianua cœli aperta fuit, & animæ sanctorum Deū videre ceperunt. Si autem vltra sufficientiam, & plenitudinem redemptionis consideremus omnia mysteria, & omnem modum, quo Christus Dominus suas actiones, & mysteria ad nostrā salutem, eiusque executionem ordinauit: nō est sistendum in resurrectione, nam etiam Christus Dominus ascendit propter glorificationem nostram, & misit Spiritum Sanctum ad nouę legis promulgationem, & cōfirmationem, & ad perfectam eius gratię communicationem, quam nobis meruerat; ergo eadem ratione nō debuit cessare lex vetus, donec ista omnia mysteria perficerentur. Vnde nihil vrget cōfirmatio. Nā lex etiam vetus, & ceremonię eius non tantum mortem, & resurrectionem, sed etiam Ascensionem, Spiritus Sancti aduentum, vocationem gentiū, & alia mysteria nostrę salutis prophetabant, & significabant: ergo vel sistendum est in morte, vel vltra resurrectionem progrediendum. Neque verò necessarium fuit, vt omnes figurę illius legis implerentur ante abrogationē eius, alioqui non cessasset, donec multa alia mysteria complerentur, quod nimium, & absurdum est, alias vsque ad vltimam resurrectionē hominum non fuisset mortua quia illam etiam præfigurabat. Non fuit ergo necessarium, vt omnes figurę essent impletę sed illę, que erant de præcipuis mysterijs, neque etiam hoc solum attendendum est, sed maximē, ad promulgationem necessariam ad nouę legis introductionē, & exclusionem alterius.

Dico ergo tertio. Lex vetus nō fuit abrogata toto tempore post resurrectionē vsque ad diem Pentecostes. In hac propositione non inuenio contradicentem extra allegatos auctores, neque etiam inuenio difficultatem, aut rationem dubitandi, supposita resolutione in puncto præcedenti tradita. Quia non fuit lex noua promulgata in illis quinquaginta diebus, post resurrectionem, magis, quā in die resurrectionis, vt ex Euangelio, & actibus Apostolorum constat; ergo nec lex noua magis obligare incepit in illis diebus vsque ad pentecostē exclusiue, quā in resurrectione; ergo nec lex vetus illis diebus abrogata est. Vtraque enim consequentia evidēs est ex principijs positis. Et ideò nihil amplius de hac assertionē dicere necesse est, nec difficultatem in illa inuenio, cui respondere necesse sit. Per has autem propositiones omnes solum explicatum est quibus temporibus non fuerit abrogata lex vetus, & consequenter illam obligasse vsque ad diem Pentecostes saltem exclusiue. Superest ergo dicendum, an in

sum Soti
quid probat.

25.
Lex vetu
non fuit al
rogat a v
que ad di
Pentecostes.

die Pentecostes delictis obligare, vel saltem cœperit abrogari.

26.

Punctus difficultatis & periculi.

Triplex modus dicendi.
Primus.

Secundus

Tertius modus dicendi
tertius est.

Bona.
Scot.
Bernard.
Hug. Vict.

Hec sententia apponitur.

In hoc ergo puncto tres modi dicendi esse possunt. Primus est, legem veterem in die Pentecostes fuisse omnino mortuam, id est, pro vniuerso mundo, & pro quocumque loco, in quo erant Iudæi dispersi. Hæc vero sententia habet difficile fundamentum, videlicet, legem nouam tunc obligasse vniuersum orbem, quod nobis verisimile non videtur, pertinet vero ad librum sequentem, & ideo in illum locum impugnationem illius fundamenti remittimus, quo destructo, ruit etiam hic modus dicendi: ex alio principio supraposito, quod lex vetus non desijt obligare nisi quando lex noua obligare incepit. Secundus modus dicendi est, legem veterem obligasse Iudæos vsque ad perfectam Euangelii promulgationem, ideoque in die Pentecostes nec mortuam fuisse, nec cœpisse abrogari. Hæc vero sententia supponit duo principia, vnum est, legem veterem non fuisse mortiferam vsque ad illud tempus. Aliud est, non prius fuisse mortuam, quam mortiferam, quæ duo inferius examinanda sunt, nam hic nō possent sine confusione tractari, & ideo sententiam hanc falsam esse supponimus, quod cap. 18. ostendimus, impugnando præcipue illud secundum principium. Tertius modus dicendi est, abrogationem legis veteris cœpisse in die Pentecostes, non tamen simul factam esse pro toto orbe, sed successiue creuisse, crescente promulgatione legis nouæ, consummatamque esse quando legis nouæ promulgatio pro Iudæis saltem consummata est. Quæ fuit sententia Bonauenturæ, Scoti, & sequacium in 4. dist. 3. sumiturque ex Bernard. Epist. 77. & Hug. de Sancto Victor. lib. 2. de Sacram. p. 6. cap. 4. Et illam existimo esse veram ex illo principio, quod obligatio legis veteris exclusa est quasi formaliter respectu Iudæorum per obligationem legis nouæ. Quod ex parte in superioribus probatum est, scilicet, quoad hanc negationem, quod non prius desierit obligatio vnius legis, quam cœperit obligatio alterius. Quoad aliam vero partem, quam includit, videlicet, nunquam durasse seu permanisse simul obligationem vtriusque legis, ostendetur in capitulo decimo octauo, quia oportet prius alia declarare. Et vltimius pendet hæc sententia ex alio fundamento, nimirum, obligationem legis nouæ ita fuisse in mundum introductam, vt nō simul vniuersum obligauerit, sed in die Pentecostes cœperit in Hierusalem, & postea successiue creuerit, pro vt Euangelij verbum diuulgabatur. Hoc vero fundamentum in libro sequenti tractandum est, & ideo de hoc puncto nihil in presenti amplius dicam.

CAPUT XIII.

Vtrum lex vetus non tantum mortua, sed etiam mortifera sit.

DVobis modis potest lex aliqua reuocari. Primo quasi priuatiue tantum, auferendo solum imperium, & obligationem eius. Secundo quasi contrarie prohibendo vsum eius etiam materialiter, vt sic dicam, id est prohibendo opus illud, quod antea præcipiebatur, vel præcipiendo, quod prohibebatur. Quando igitur lex priori tantum modo abrogatur, dicitur mortua

A quando vero posteriori modo tollitur, dicitur mortifera, quia illius obseruatio mortem animæ afferret. Est igitur sensus, vtrum non solum non teneantur Christiani legem illam seruare, verum etiam teneantur illam nō seruare. Et ita quæstio vniuersalis est de omnibus Christianis, tam ex gentibus, quam ex Iudæis originem trahentibus, quia eadem est ratio de omnibus. Non est tamen ita vniuersalis quæstio de omnibus præceptis illius legis. Nā de præceptis moralibus certum est, nō esse mortifera, cum potius necessarium sit illa præcepta seruare in lege Evangelica. De iudicialibus etiam docet D. Thom. dicta q. 104. art. 3. non esse mortifera, licet sint mortua: cuius sententiam in hoc omnes sequuntur. Et potest vsu confirmari, quia nonnulla præcepta iudicialia retinentur nunc in lege Evangelica, vt sunt aliqua impedimēta matrimonij, quæta decimarum, & similia. Ratioque redditur, quia iudicialia non ordinabantur per se ad significandum, sed ad politicam vtilitatem etiā secundum speciales ac proprias rationes suas, & ideo simpliciter possunt ad eundem vsum acceptari ab habentibus potestatem.

Tota ergo hæc quæstio ad cœremonialia præcepta reuocatur, an in lege gratiæ non solum mortua sint, sed etiam mortifera. Ratio autem dubitandi esse potest, quia si mortifera sunt, hoc debet oriri ex aliquo præcepto positiuo, naturæ le enim non est, vt per se constat, quia obseruare illam legem, non erat per se, & intrinsece malum, vnde si Deus voluisset, potuisset illā simul cum Euangelio relinquere. Oportet ergo, vt prohibitio positiua sit. At hæc nulla apparet, aut enim est iuris diuini, aut humani, non primum, nullibi enim scriptum est, nec traditum, quia tempore Apostolorum non erat tale ius diuinum, ipsi enim obseruabant legalia, vt videbimus. Secundum etiam habet eandem difficultatem, & non satis est, nam si hæc esset tantum præceptum humanum, posset reuocare illud, & legalia seruare, quod dici non potest.

Nihilominus dicendum est, esse mortiferum nunc seruare legis veteris cœremonias. Hæc assertio est certa de fide, eratque iam temporibus August. & Hieron. vt constat ex epist. 89. Hieronymi, & 19. Augustini. Vnde cum Hieronymus in Epistola Augustini legisset, licere Iudæis ad fidem conuersis legales cœremonias seruare, ausus est ad Augustinum scribere, se legisse in sua Epistola aliquid, quod sibi hæreticum videbatur: Augustinus autē respondit, explicando, mentem suam fuisse, loqui de illa dumtaxat tempore, quo primum gratia fidei reuelata est. Et addit, progressu temporis factam esse mortiferam illam legem. Magnaque asseueratione affirmat Hieronymo, se nunquam aliud sensisse & ante Hieronymi admonitionem, scribendo contra Faustum ita mentem suam declarasse, sentiens, dogma hoc pertinere ad fidei veritatem. In eadem sententia est Ambr. Epist. 41. & tribus sequentibus, sunt etiam alij Patres infra referendi, & in cap. Maiores de Baptism. opposita sententia vocatur hæresis damnata, vtique in Cherinto, Ebione, & Nazareis ferè à principio nascentis Ecclesiæ, teste Hieronymo supra, & consentiente Augustino, qui in lib. de Hæresibus ait, hoc ex Ecclesiæ traditione constare. Præter hoc verò potest fundari hæc veritas in testimonijs Scripturæ, quibus ostendimus

legem

Mortifera
qua.

D. Thom.
Sententia communis.

Confir.

Difficultas
de cœremonialibus.
Ratio dubitandi.

3.
Mortiferum
nunc legis
veteris cœremonias
seruare.
August.
Hieron.

Ambr.

7.
Duplicis reuocatio.

Mortua
lex quæ.

legem veterem cessasse, adiuncta Ecclesie intelligentia, quæ interpretatur, ita cessasse, ut non solum non obliget, sed etiam non liceat, nec Deo placeat usus illarum caeremoniarum, iuxta illud Psalm. 39. *sacrificium, & oblationem noluiſti.* Quod ita interpretatus est Paulus ad Hebr. 10. & late prosequitur Iustin. Dialog. cum Tryphon. & August. in enarratione eiusdem Psalmi. Et eodem modo expendit Hieronymus testimonium supra tractatū Ierem. 31. *Feriam, vel consummabo domum Israel, & domum Iuda testamentum novum, non secundum testamentum, quod disposui Patribus eorum.* Ex quo colligit Hieronymus, legalia esse mortifera non tantum gentibus sed etiam Iudæis, quibus Deus ibi dicit, disposuisse testamentum novum, per quod vetus ita rumpitur, ut eo uti non liceat, sicque sentit esse intelligendam ponderationem Pauli ad Hebr. 8.

Ut autem eandem veritatem ratione, & doctrina declaremus, aduerto triplicem posse distingui usum legalium: unus vocari potest omnino formalis, seu formalissimus, alius omnino materialis, tertius quasi medius, partim materialis, partim vero formalis. Primus usus est, si legalia fiant eodem spiritu, seu eadem credulitate, & cogitatione, quæ à Iudæis fiebant. Et in hoc usu possunt distingui tres gradus. Vnus si legalia fiant, ponendo in eis spem salutis, ac si per ea posset homo iustificari apud Deum, & quasi ad hunc effectum sufficeret essetque necessaria, & de tali usu constat, esse mortiferum, ac valde perniciosum, quia est contra Evangelicam veritatem, & contra necessitatem redemptionis Christi, iuxta illud Pauli ad Galat. 2. *Si ex lege iustitia; ergo gratis Christus mortuus est.* Unde etiam est illud Pauli ad Galat. 5. *Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.* Quod maxime de hoc usu exponit Augustin. & plane colligitur ex verbis, quæ statim Paulus subiungit, *Evacuati estis à Christo, qui in lege iustificamini.*

Dices, hinc sequi talem usum legalium, ponendo spem in caeremoniis legis, semper fuisse illicitum, etiam eo tempore, in quo maxime vigebat; & obligabat illa lex, nunquam enim iustificare potuit; ergo in illa spem iustitiæ ponere semper fuit illicitum, & gratiæ Christi etiam venturi contrarium. Respondeo, si iustificatio sperata fuisset virtute illorum Sacramentorum, & ex efficacia legis per se, & sine Christo spectata, concedo semper fuisse damnatum talem usum. Si vero speraretur ex fide Christi protestata, seu significata per illa sacramenta, sic quoad circumcisionem saltem non erat ille usus malus, viuentem illa lege, nunc autem mortifera est, cuius ratio constabit ex ca. 18. & ultim. Et hic est secundus gradus huius formalis usus. Tertius autem, & valde etiam formalis esse potest, si præcepta illa feruantur ut ad huc præfigurantia, seu promittentia Messiam venturum. Sic autem continet talis usus perniciosum mendacium, & procedit ex manifesta hæresi, quod Messias promissus nondum venerit, contra quam alibi disputatum est ex professo. Et præterea alius usus ad hunc ordinem pertinet, si illa legalia fiant, abstrahendo quidem à significatione futuri, tamen ut permanentia adhuc sub præcepti divini necessitate. Et de hoc etiam usu est certissima conclusio, & ratio eius est, quia ille usus etiam procedet ex errore fidei contra-

rio. Ostendimus enim esse de fide, legalia abolita esse & mortua, at vero quando fiunt illa intentione, & opinione, creduntur adhuc vivere vel quoad obligationem, vel quoad institutionem, & totum hoc erroneum est. Relinquitur ergo omnem formalem usum legalium esse perniciosum, & malum tanquam fidei, & veritati contrarium.

Materialis usus est, si res illæ, quæ per legem veterem præcipiebantur, in usum assumantur, tum sine spiritu, aut credulitate illius legis tanquam durantis, tum sine intentione cultus, sed ob alium finem, vel commoditatem. Et hic usus non est per se, & intrinsece malus, sed de illo iudicandum est iuxta intentionem operantis, & alias circumstantias. Loquendo enim in genere, duplex intentio hic excogitari potest. Una est commoditas tantum corporalis, ut v. g. si quis ad curandum morbum rondeatur, vel abstineat ab aliquo cibo, aut aliquid simile faciat, & quod per se damnari, aut reprobari non possit; solum ergo in huiusmodi usu cavendum est scandalum, in reliquo enim nulla est per se malitia, dummodo re vera bona fide procedatur. Alia intentio esse posset ad simulandum, vel occultandum fidem, vel obligationem eius. Quomodo videtur Hieron. dixisse, aliquando fuisse licitum talem usum propter vitandamurbationem infirmorum in fide, contra quem argumentatur Augustin. quia videtur sequi nunc etiam fore licitum talem usum, si occasio similis occurrat vitandi scandalum alicuius neophyti, quod omnino iudicat esse falsum, & erroneum, & pro certo supponit, non fuisse à Hieronymo admittendum. Quod sine dubio ita est, ipse ad summum dicit, ex dispensatione aliquando id licuisse, quod an sit verum, dicam cap. 16. & inde constabit ratio à priori, ob quam talis usus malus est, ex quo legalia ita cessarunt, ut etiam mortifera facta sint.

Tertius usus, quem voco medium, est, si caeremoniæ veteris legis fiant ex intentione cultus, & tanquam religiosæ caeremoniæ, non quidem spiritu illius legis, nec tanquam habentia in illa fundamentum, sed vel ex proprio arbitrio, vel ex aliqua consuetudine humana, vel ex præcepto, & institutione Ecclesiæ. Et ideo voco hunc usum medium, quia respectu legis veteris materialis est, & tamen quoad illam intentionem cultus formalis dici potest in generali ratione religionis, & de hoc usu est nonnulla controversia inter scholasticos, an sit omnino mortiferus, siue priuata, siue publica auctoritate fiat, In quo duo dubia tanguntur. Vnum an talis usus possit interdum licere propria auctoritate, seu devotione, sine alia dispensatione, aliud dubium est, an sit hic usus ita prohibitus, ut non possit Ecclesia illum permittere.

In priori puncto Caietan. 3. p. q. 37. art. 1. dicit, non esse mortiferum uti circumcisione, si fiat sine spiritu legis veteris, solum ex quadam intentione imitandi Christum. Quia pia videtur & non habere in trinsicam malitiam, neque involuere errorem, aut mendacium. Et aliunde non apparet ius positivum divinum, aut humanum, quo talis prohibitio sit facta. Adducit etiam Caiet. consuetudinem Æthiopum, seu Indorum Ioannis Presbyteri, vulgo del Perse tian, qui circumciduntur, & non propterea censentur schismatici, vel hæretici unde talis con-

6.
Materialis
usus legalium
quis.

Hieron.
August.

7.
Tertius
usus legalium.

8.
Sententia
Caietan de
circumcisio
ne.

suetudo non videtur damnaibilis, quia nec per se mala est, nec scandalū affert in illis regionibus, nec nobis debet afferre, quia in his rebus indifferētibus liberum est unicuique prouincia suā cōsuetudine vti. Illi autem nō vtuntur circuncisione vt legati, & ideo neque obligantur ad totā legem, nec intentione legis ea vtuntur, nec inde sperant iustitiam, sed solū materialiter ea vtuntur, vt sic autem indifferēs est secundū se, additaque extrinseca intentione honesta, fiet bona. Et ab hac sententia non discordat Medina dicta q. 103. ar. 4. ad 5 quia Eccl. tolerat illam cōsuetudinem. Alij vero moderni illā extendūt ad priuatū, vsum ita vt liceat alicui circuncisionē sumere propter mortificationē, vel aliū similem finem.

Nihilominus sententiā hanc Caietani improbauit in 2. tom. 3. partis dicta q. 37. in Cōment. ar. 1. & similiter improbat Soto lib. 2. de iust. q. 35. art. 4. in fine corporis. Neque approbat Salmerō ad Gal. 5. q. 3. & Valécia 2. tom. disp. 7. q. 7. pūct. 7. & alij. Et sumitur ex D. Thoma 4. dist. 1. q. 2. ar. 5. quāstion. 3. ad 3. quatenus dicit, nō posse honestari vsum circuncisionis ex quocūque fine honesto, quia ex prohibitione factus est malus & actus malus non honestatur propter bonā intentionē. Itē ex eodē 1. 2. q. 103. ar. 3. & 2. 2. q. 87. ar. 1. quatenus differentia constituit inter caeremonialia, & iudicialia, quod illa sint mortifera, non vero hac. Quod necesse est intelligi de vtriusque materialiter spectatis respectu legis Moysi, tū quia seruare iudicialia quasi ex necessitate legis Moysi, vel propter significationem, quam in ea habebant, est mortiferum, tū etiam quia expresse dicit, iudicialia non esse mortifera, quia possunt imitari, seu acceptari ab aliqua republica propter commoditatem humanā qui vsum plane materialis est? ergo hunc etiam censet prohibitum in caeremonialibus. Et cum absolute, & indifferenter loquatur, vniuersaliter profecto loquitur, & maxime circuncisionē comprehendit, quā erat, ex praecipuis caeremonijs. In his autem omnibus supponit D. Thom. illum vsum caeremonialium esse nunc prohibitum. Quod nondū generaliter probatum est. Et ideo in speciali de circuncisione, & de illo modo vtendi illa, potest reddi ratio, quia ritus ille non potest à superstitione excusari, esto à iudaico errore excusetur.

Quod declaratur in hunc modum, quia qui circunciditur ob Christi imitationem, vel in ea intentione respicit Christum vt suscipientem circuncisionem tanquam sacramentum quoddam à Deo institutum, & sic vel non exeat superstitionem iudaicam, vel fallitur, & eluditur, ac subinde in superstitionem incidit. Probatur, quia non potest sic conformari Christo, nisi intendat suscipere circuncisionem, vt Sacramentum à Deo institutum, & hoc pertinet ad iudaicum errorem, vel si hoc non intendit, non potest conformari Christo, vt suscipienti sacramentum, & sic vana est, & superstitiosa intentio. Elv per illam intentionem respicit Christum solum vt affectum illo corporali vulnere, seu cicatrice, & sic quidem non est propria iudaizatio, tamen est vana superstitio, quia conformitas in illa sola materiali, seu corporali leſione, aut affectione, nullius virtutis honestatē habet neque in aliquem honorem Christi cedit, & ita est cultus superstitiosus, & vanus. Aut denique per illū actū intendit conformitatē ad Christū in passione illius doloris & sic etiam est

vana, & illicita intentio, quia si circūcisio in infantia suscipiatur, vt cōformitas ad Christum requirebat, sic nullus fructus animae est in tali cōformitate, quia nullū ibi est meritum, nec satisfactio, nec passionū mortificatio, nec aliquid simile, & alicui corpori nocere potest. Vnde vltterius etiā in etate adulta nō esset rationabilis intentio illius cōformitatis, quia non est licitū homini, partē corporis abscindere, vel manū perforare, vt in illo dolore, & passione Christo conformetur. Nec etiam est prudenti opus velle imitari Christum materialiter, vt sic dicam, in omnibus suis actibus, alicui celebremus Pascha, & comedamus agnum paschalem, quia ipse hoc fecit, & similia, quā absurda plane sunt, sed in his imitandus est Christus formaliter, vt sic dicam, id est, in obedientia proportionali, vt sicut ille seruauit legem quā ad tempus illud pertinebat, ita nos nobis datam seruemus, &c. Neque obſtat consuetudo illius nationis, aut tolerantia Ecclesiae, nam Ecclesia permittit se habet, qui in illo actu in rigore nō inuenitur error pertinens ad doctrinam, vel iudaismum, error autē practicus, & moralis non est tam clarus, vt non petuerit tolerari, & per ignorantia excusari, eo vel maxime, quod gens illa grauioribus laborat erroribus, à quibus haec tenus non potuit per Ecclesiam emendari.

Atque ex resolutione huius puncti generaliter colligo, nunquam esse licitum alicui Christiano, vel alicui priuatę communitati Ecclesiae suo arbitrio, ac priuata deuotione vti aliqua caeremonia legis veteris ex intentione cultus, etiam si nullus adſtanimus cōseruandi legem nec vtendi tali caeremonia in significatione legali. Et consequenter sequitur legalia nūc esse mortifera per se loquendo etiam quoad vsum hūc, quē mediū, vel miſtum appellauimus. Ita planē sentit D. Thom. in loco supra citato ex 4. q. 1. ar. 2. ad 2. quia non de sola circuncisione, sed generaliter loquitur dicens, nunquam fieri licitas caeremonias ex intentione bona, quia mala iam sunt propter prohibitionē. Idem q; sentiūt cōmuniter Theologi in 4. dist. 3. Soto, & alij supra citati, videturque sufficienter probari vsum, & traditione Ecclesiae. Itē quia talis vsum semper habet speciem mali, non ex accidenti tantum, sed quasi per se, supposito Ecclesiae statu. Deniq; est optima ratio, quia si talis vsum in vna vel altera caeremonia ex sola intentione operantis possit excusari, vel approbari, eadē ratione in qualibet, & cōsequenter in omnibus, quia nō est maior ratio de vna, quā de alijs. Potest verò cōtra hoc obijci, vnic. de Pontific. post part. vbi Innoc. III. inquit, licet mulieres post partū nō teneantur ab ingressu tēpli abstinere propter legē Moysi, si tamē abstinere voluerint, deuotionem earū nō esse improbandā. Respondetur tamē facile separationē illā, seu abſtinētiā ab ingressu Ecclesiae propter aliquā corporale immūditia, vel indecentiā non pertinere ad caeremoniā legalem, sed ad honestā circūſpectionē, & morale prudentiā. Nec caeremonia legis cōſiſtebat in sola illa separatione, sed in modo & obseruatione dierū, & in alijs caeremonijs, quā in die ingressus, & purificationis fiebat. Quod magis in seq. puncto declarabitur.

Hinc enim statim suboritur aliud dubium propositum, an saltem Ecclesiae auctoritate interueniente, possit talis vsum permitti alicui

9.
Contraria
sententia ve-
ra.
Soto.
Salm.
Valent.
D. Thom.

10.
Declara-
tur tradi-
ta doctrina

11.
Nulla ra-
tione licet
vniuersa ca-
eremonia le-
gis veteris.

D. Thom.

Obijci.

Innoc. III.

Resp.

12.
Aniudun-
brum quid
possit Ec-
clesia circa

Pars affirmat.

A. 15.

Concil. Gangren.

Concil. Vormac.

13

Pars negat.

D. Thom.

Respons.

Refellitur.

Confirm.

14

ex parte, siue per dispensationem, siue per legē definitentem, seu acceptatē talem cæremoniā pro Ecclesiæ vſu. Nam partem affirmantē suadere videtur exemplum Apostolorum, qui præceptum dederunt fidelibus etiam conuersis ex gentibus abstinendi à suffocato, & sanguine Actor. 15. quod tamen ad cæremonias veteris legis pertinebat. Nec refert, quod id fecerint propter vitandam offensionem Iudeorum, & eo tempore, quo legalia nondū erant mortifera, vt paulò post videbimus. Non, inquam, hoc satisfaciunt, quia illa obseruatiō durauit in Ecclesia vsque ad tempora Syluestri, vt constat ex Cōcilio Gangren. eo tempore celebrato cap. 2. & post illa etiam tempora fuit renouatum illud præceptum in Conc. Aureli. 2. cap. 20. & Concil. Vormaci. cap. 69. Nec apparet ratio, cur nō possit Ecclesia illam abſtinentiam præcipere, sicut alias præcepit; ergo eadem ratione poterit aliam cæremoniā vsurpare, si ad ornatū, vel ad aliū effectum aptam esse iudicauerit. Sic enim multa cæremonialia Ecclesia instituit ad imitationē legalium, vt cōstat ex c. 2. cap. Sicur, c. Solennitates, cum alijs de Consecrat. d. 1.

In contrarium verò est, quia hoc modo non magis essent mortifera nūc præcepta cæremonialia, quā iudicialia, contra D. Thomæ sententiā à Theologis cōmuniter receptam. Sequela patet, quia præcepta iudicialia obseruata nunc vt legalia etiā sunt mortifera, dicuntur autē nō esse mortifera, quatenus illam et actiones possunt per legē humanā renouari, & præcipi; ergo si hoc etiā potest licere in cæremonialibus, non magis sunt mortifera, quā illa. Dices, hoc esse licitum in iudicialibus generaliter, & non solū per Ecclesiasticam legem, sed etiam per ciuilem, in cæremonialibus rarò posse id fieri, & non nisi per legem Ecclesiasticam. Sed hæc differentia non satisfaciunt, quia si licet renouare vnā, vel alteram cæremoniam, secluse spiritu, & significatione legali, cur non singulas, & omnes? Nulla enim sufficiens ratio reddi posse videtur. Si autē hoc admittatur, parum referet, quod hæc cæremonialia per solā legem Ecclesiasticā renouari, seu acceptari possint, & non per ciuile, quia id nō proueniet ex maiori cessatione cæremonialium, quā iudicialium, sed ex eo materia cæremonialis, seu religionis ad solā potestatem Ecclesiasticā spectat. Ergo non videtur posse illa differentia sustineri, nisi dicendo iudicialia ita esse mortua quoad legem veterem, vt possint per humanā legem propter suam vtilitatem conseruari, & introduci; cæremonialia verò nullo modo possint, ideoque nō solum mortua, sed etiam mortifera esse dicantur. Et confirmari hoc potest ratione, qua D. Thomas probat differentiam illam, videlicet, quia iudicialia non sunt præcepta principaliter propter significationem, sed propter aliquā vtilitatem politicā, vel moralem; cæremonialia vero sunt principaliter propter significationē. Et ideo priorū instauratio fieri potest sine præiudicio veritatis fidei, non verò posteriorum. Ecclesia autem nō potest aliquid instituere, aut renouare, quod sit in præiudicium fidei, & falsam significationem contineat; ergo nulla cæremonialia instaurare potest.

Resolutio huius dubitationis pendet ex alia, nimirum, an hæc prohibitio sit ex iure diuino, vel Ecclesiastico, seu Apostolico, quod dubium melius tractabitur in cap. 17. & ideo ibi melius

A explicabimus immutabilitatē huius institutionis, & consuetudinis, quam Ecclesia habet virādi vſum cæremoniarum legalium tanquam mortiferum, & à Deo reprobātū. Nunc ergo solum dicimus, Ecclesiam non posse cæremonias illas resuscitare, seu admittere saltē quoad eas, quæ erant quasi fundamentales, & substantiales, quæ erant sacrificia, sacramenta, & sacerdotium, tum quia repugnaret institutioni legis nouæ, tum etiam quia in istis erat principaliter significatio futurorū. De alijs verò secundarijs cæremonijs, quæ sacra, vel obseruantia dicuntur, nō est tam certum, quod non possint ab Ecclesia vsurpari, nihilominus tamen simpliciter ita loqui possumus, quia vel nulla est talis potestas, vel si est, nunquā potest cōuenienter ad actum reuocari, vel si interdū potest, solū est in aliqua re minima, & propter rationem moralem potius quam cæremonialem, quæ exceptio non impedit, quin regula dicta generaliter constitui possit. Hanc verò doctrinam totam in dicto capite explicabimus, & confirmabimus.

B Ex dictis verò possumus obiter inferre, non solum veteris legis cæremonias, sed etiam illas, quæ esse poterant in lege naturæ, & prout in illa erant quasi substantiales, vel tāquam signa specialia alicuius fidelis congregationis, etiam cessasse, & esse mortifera in lege noua. Explicatur, quia in lege naturæ poterat esse aliquod sacramentum in remediū originalis peccati, velle ergo nunc tali sacramento vti extra baptismū, perniciosum esset. Similiter erant tunc sacrificia, & consequenter sacerdotium illi tempore accommodatum; hæc igitur, & similia tentare in Ecclesiam Catholicam inducere, mortiferū esset, neque vlla humana auctoritate licitū fieri potest. Nō quidem propter significationem futurorum mysteriorū, quæ iam facta sunt, nam fortasse non erat in illis cæremonijs talis significatio, sed quia talis vsus repugnaret institutioni sacramentorum, & sacrificij nouæ legis, vt in tertio tomo tertiæ partis latius declarauī. Ex alijs verò accidentalibus cæremonijs, quæ ad ornatum ordinantur, accipere potest Ecclesia quascunque rationi consentaneas, & institutioni Christi non repugnantes, siue antea in lege naturæ in vſu fuerint, siue non fuerint; hoc enim nihil ad honestatem refert, vt per se constat.

CAPVT XV.

D An lex vetus fuerit semper mortifera, post inchoatam Euangelij promulgationem.

Diximus, præcepta cæremonialia mortifera esse in lege gratiæ, quia vsus illorum nō solum iam non est præceptus, verum etiam est prohibitus, tractandum nunc superest, quando illa prohibitio habuerit initium. Vbi simul tractanda est celebris controuersia inter Hieronymum, & Augustinum, qui in hoc puncto diuersas habuere sententias, quas inter se epistolis mutuo missis disputarunt, & vnusquisque sententiam suam accerrimè defendit. Occasio verò prædictæ controuersia sumpta est ex varijs factis, & dictis Apostolorum, quæ hoc punctū pro vtraque parte dubium reddunt.

Nam ex vna parte legimus in Actibus Apostolorum, post resurrectionem Domini, & prædicationem Euangelij ipsosmet Apostolos exercuisse cæremonias legales; ergo signum est,

Resolutio.

15
Quæ cæremonia etiam legis naturæ mortifera esse possint.

Quas cæremonias accidentales accipere potest Ecclesia.

Controuersia inter Hieron. & August.

Act. 16. 21.
& 18.

1 Cor. 10 &
9.

Act. 13.

3

Galat. 2.

eo tempore non fuisse mortiferas, sed in illo tempore iam erant mortuæ; ergo non simul, sed prius fuerunt mortuæ, quam mortiferæ. Primum antecedens patet Actor. 16. vbi Paulus circumcidit Timotheum, qui erat ex patre gentili, & matre Iudæa fidei, & cap. 21. dicitur Paulum sibi totondisse in Cenchris caput, quia votum habebat, & capite 18. seniores Hierusalem tale consilium dederunt Paulo: *Sunt nobis quatuor viri habentes votum super se, his assumptis sanctifica te cum illis, & impende in illis, ut radant capita, &c.* & postea dicitur, Tunc Paulus, assumptis viris, postera die purificatus cum illis intrauit in templum, annuntians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro vnoquoque eorum oblatio, & cap. 24. ait Paul. se venisse Hierosolymam elemosynas facturum, oblationes & vota, & inuentum esse purificatum in templo. Quæ omnia faciebat Paulus, ne offendiculo esset Iudæis, ut ipse consulit. 1. ad ad Corinthios 10. suo exemplo monens alios, *ut sine offensione sint Iudæis, & gentibus, sicut & ego* (inquit) *per omnia omnibus placeo, non querens quod mihi vtile est, sed quod multis, ut salui fiant, & ideo cap. 9. de se etiam dicit, Et factus sum Iudæis tanquam Iudæus, ut Iudæos lucrarer, is, qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, cum ipse non essem sub lege, ut eos, qui sub lege erant, lucrificarem.* Conitatur ergo, Paulum exercuisse legalia. Petrum etiam illa obseruasse ex Actor. 10. colligitur, cum enim in oratione vidisset linteam, in quo erant quadripedia, &c. & adiuisset vocem sibi dicentem, *Surge Petre, occide, & manduca*, ipse respondit, *Abstine Domine, quia nunquam manducaui omne commune, & immundum, &c.* Quod pertinet ad legales obseruationes; & capite vndecimo fideles, qui erant ex circumcisione, disceptabant aduersus Petrum eo quod introisset ad viros præputium habentes, & manducasset cum illis, quod est signum, illos obseruasse legalia vsque ad illud tempus, quibus non potuit Petrus aliter satisfacere, nisi diuinam reuelationem eis narrando circa gentium vocationem. Accedit, quod grauius est, quia licet Actorum decimo quinto declaratum fuerit, gentiles ad fidem conuersos non fuisse obligatos ad seruanda legalia, nihilominus aliquod legale præceptum fuit illis impositum, utique abstinendi à suffocato, & sanguine; signum ergo est, non fuisse tunc mortifera legalia.

Aliunde verò videri potest, vsum legalium nunquam licuisse, ac subinde mortiferum fuisse post Christi passionem ex loco Pauli ad Galatas cap. 2. vbi narrat, cum ipse esset Antiochiæ, venisse illuc Cepham, eumque prius quidem cum gentibus indifferenter conuersatum fuisse, & edisse, postea verò cum venissent quidam Iudæi à Iacobo missi (inquit) *subtrahabat, & se gregabat se timens eos, qui ex circumcisione erant, quod videns Paulus inquit, In faciem ei restitit, quia reprehensibilis erat; & infra, Cum vidissem quod non rectè ambularent ad veritatem Euangelij, dixi Cepha coram omnibus, &c.* Vbi Paul. damnare videtur factum Petri tanquam illicitum, & contrarium veritati Euangelij; quod non alia ratione dictum est à Paulo, nisi quia illa Petri subtractio ad legalium obseruationem pertinebat; supposebat ergo Paulus, eo tempore iam fuisse illicitam obseruationem legalium, nam si alicui licuisset, maximè Petro, ad quem vel dispensatio, vel interpretatio legum pertinebat. Ergo etià quolibet tempore post Christi Euangelium legalia

fuerunt mortifera. Probat hanc cōsequencia, quia non est maior ratio de illo tempore, quam de quocumque alio, vel priori, vel posteriori.

Non possumus autem hoc loco omnino prætermittere, quin breuiter reiiciamus sententiā iam quorundam, qui, ut huius testimonij difficultatem effugerent, dixerunt, Cepham illum, de quo Paulus ibi loquitur, non fuisse Petrum Apostolum, sed quendam discipulum ex septuaginta, Petri Apostoli gentilem. Ita refert (ex Clement. Alexandr. libr. 5. Hippothiposion) Euseb. lib. 1. Histor. c. 12. & non improbat, apud Clementem verò nunc nihil de hoc reperimus, Oecumeni. autem in collectaneis epistolæ ad Galat. in eandem sententiam inclinat dicens habere apparentiam, & illā sequitur Doroth. in Synopsi, vbi inter septuaginta discipulos ponit Cepham, quem Paulus (inquit) Antiochiæ redarguit, eiusdem cognominis cum Petro, & Episcopus Caria factus est. Ex modernis sequuti sunt hanc sententiam Barthol. Camerari. in tract. de Ieiun. cap. 6. & Hector Pintus in Daniel. cap. 1. Fundantur præcipue, quia hæc opinio est aptior ad vitandas difficultates, quæ ex illa narratione Pauli oriuntur. Item ad respondendum infidelibus, qui ex illa historia occasionem sumpserunt calumniandi Apostolos, vel quod in doctrina inter se dissentirent, ut de Marcione refert Tertul. vel quod inconstantes essent, nunc seruando legalia, nunc damnando, & nunc cōuersando cum gentibus, nunc se subrahendo, quod in Petro notauit Iulianus apostata, ut Cyrill. libr. 9 contra illum refert, in Paulo verò id notauit Porphyrius teste Hieronymo. Denique facit pro hac sententiā, quod Lucas in Actibus non narrat hunc aduentum Petri Apostoli in Antiochiam, neque contentionem hanc inter Apostolorum Principes.

Hæc verò sententia probabilis non est, quia est contra communem Patrum expositorum sententiam, & sine fundamento, imò contra planum contextum Scripturæ, solumque ad fugiendam difficultatem excogitata. Et in primis Hierony. ibi contra illam sententiam dicit, nescire se alterum vocatum Cepham præter Petrum. Quod intelligendum videtur de Scriptura sacra, nam aliàs Martialis Episcopus dicitur vocatus cognomento Cepha, nam in 1. pist. 2. ad Tolosanios in initio ita se ipsum nominat, *Seruus Dei Apostolus Iesus Christi Martialis Cepha*, ut habetur in tom. 3. Bibliothecæ Sanctorum. Vbi in præfatione ad illas epistolas, ut notatur ex Aurel. Episcopo successore Martialis in vita eius, refertur, Martialem fuisse consanguineum Petri, & ab illo baptizatum, & magna charitate coniunctum, & inde posse cōiectare, illum sumpsisse Cephæ cognomentum, quod ipse sibi attribuit. Veruntamen quidquid sit de auctoritate illius inscriptionis, licet demus, interdum ipsum Martialem sibi assumpsisse cognomen illud, non constat, nec affirmari potest, illum communiter fuisse ita nominatū, & ideo verisimile non est, Paulum de illo fuisse loquutum, præsertim cum sæpe alijs locis Petrum Apostolum Cepham simpliciter vocet 1. ad Corin. 2. 3. 9. & 15. cumque quasi per antonomasiam Petrus vocaretur eo nomine, quod & à Christo illi erat impositū, & idem quod Petrus significaret, ut Hierony. notat. Accedit, quod in eadem vita Martialis refertur, anno decimoquarto à Christi passione, fuisse Martialem Roma mis-

4
Reiicitur sententia affirmans Cepham illum à Paulo reprehensum non fuisse Petrum. Clement. Alex. Euseb.

Oecumen.

Doroth.

Barthol. Camerari. Hector. Pintus.

Tertul.

Iulian. apost. Cyrill. Hieronym.

5
Hæc sententia est improbabilis.

Hieron.

Martial.

Aurelian.

1. Cor. 2. 3. 9. & 15.

Hieron.

sum ab

sum ab Apostolis in Galliam, ut esset Lemouicensis Episcopus, ibiq; usque ad vitam finem vixisse; non ergo potuit Martialis adesse Antiochia, neq; esse Cepham illum, cui restitit Paulus, cum ex narratione eiusdem Pauli constet, illud factum contigisse post decimum septimum annum à conuersione sua, ac subinde post decimum nonum à passione Domini. Nam conuersio Pauli contigit biennio post resurrectionem Christi, & triennio post conuersionem ascendit primo Hierosolymam videre Petrum, ad Galat. 1. deinde post quatuordecim annos secundo ascendit Hierosolymam ad Galat. 2. & postea successit contentio cum Cepha; ergo contigit decimo nono, vel vigesimo anno post Christi passionem; ergo non potuit illa contentio esse cum Martiali, qui iamdiu in suo Episcopatu Lemouicensi residebat. Verum quidem est, Dorotheum non dicere, Cepham illum fuisse Episcopum Lemouicensem, sed factum esse dicit Episcopum in Caria, quæ est Asia prouincia, unde non videtur de Martiali loqui, sed de alio Cepha, qui profecto ignotus est, & omnino reijciendus. Nam si aliquis fortasse ex septuaginta discipulis cognominatus fuit Cepha, non fuit alius nisi Martialis, ut recte notat Baron. tom. 1. anno 33. nu. 41. iuncto anno 74. nu. 15. & anno 51. nu. 25. Constat ergo, illum Cepham, de quo Paulus loquitur ad Galat. 2. non potuisse esse illum, quem Euseb. li. 1. Histor. ca. 12. inter septuaginta & duos discipulos numerat, ac subinde fuisse Petrum Apostolum.

Maximè autem hoc ipsum conuincit textus ipse beati Pauli, nam prius nominat Iacobum, Cepham, & Ioannem, & de his dicit, qui videbatur columna esse, ergo dubitari non potest, quin ibi loquatur de Apostolo Petro. Cur enim Martialem potius, quam alium ex septuaginta discipulis inter tres Ecclesiæ columnas, quasi per antonomasiam positas, numeraret? aut quomodo in illo numero Petrum omitteret, qui erat omnium caput? Præsertim quia de illis tribus dicit: Cum cognouissent gratiam, quæ data est mihi, dexteras dederunt mihi, & Barnaba societatis, ut nos in gentes, ipsi verò in circumcisionem, &c. Vbi in primis pòdero verbum, Cum cognouissent, & ex illo colligo, cum illis tribus præcipuè contulisse Paulum Euangelium, quod prædicabat in gentibus, ad quod Hierosolymam ascenderat, ut præmiserat; maximè autem illud conferre debuit cum Petro, ut per se constat; ergo necesse est, illum Cepham fuisse Petrum. Deinde expendo verbū, Dexteras dederunt mihi, nam hoc indicat magnam auctoritatem in dante, vel diuidente prouincias (ut sic dicam) hæc autem auctoritas maximè erat in Petro. Denique idem conuincit illa particula. *Ipsi autem in circumcisione*, nam superius dixerat Paulus, Petro creditum fuisse Euangelium circumcisionis, & Deum specialiter fuisse illi cooperatum in Apostolatu circumcisionis; ergo non potuit non comprehendi in illis tribus, qui sibi assumpserunt peculiarem curam circumcisionis; ergo Cephas illis annumeratus, non erat nisi Petrus Apostolus. Proximè verò subiungit Paul. Cum autem venisset Cephas Antiochiam, &c. ergo ibi etiam loquitur de eodē Petro. Patet consequentia, tum quia non est verisimile, in tam breui contextu transiisse ad aliam personam, sub eodem nomine, & nunquam alibi in Scriptura sic nominatam, & cum magna totius historia æquiocatione, tum etiam quia cum

A narrasset ea, quæ cum Petro gesserat Hierosolymis, transitum facit ad ea, quæ cum eodē Antiochia transegerat, nam ideo præmisit acta cū Petro Hierosolymis, quia ad causam Antiochenam conducebant, quam narrare intendebat; ergo ipse contextus cogit, ut Cepha illum semper intelligamus fuisse Petrum. Denique hoc etiam conuincunt verba illa sequentia, & simulationi eius (id est Cepha) consenserunt ceteri Iudæi, ita ut Barnabas duceretur ab eis in eandem simulationem. Iam ex his verbis intelligimus, fuisse magnam Cepha auctoritatem, & in ea Barnabam tuperasse, cum illius factum non solum ceteros, sed etiam Barnabam quodammodo cogeret, quod neque de Martiali, nec de aliquo alio ex septuaginta discipulis cogitari potest.

B Merito ergo Sancti Patres neq; ad resistendum hæreticis, vel infidelibus, neq; ad expediendas alias illius loci difficultates, illa frigida euasione vsi sunt, sed pro certo semper supposuerunt, Cepham illum fuisse Apostolum Petrum, ut constat ex Tertull. de Præscriptionibus aduersus hæreticos c. 23. & li. 4. contra Marcion. ca. 2. & li. 5. ca. 3. & ex Cyril. Alexand. li. 9. contra Iulian. in fine, & ex Hieronymo, & August. in Epistolis mutuo missis, & in Epist. ad Galat. qui id supponunt tanquam manifestum. Idem Chrysost. & Græci omnes, Ambros. Anselm. D. Thomas, Ruper. li. 5. de operibus Spirit. Sancti. lib. 5. aliàs lib. 1. de Consilio cap. 14. & alij moderni Latini, & optimè Gregor. homil. 19. in Ezech. ubi in laudem Petri eleganter dicit: *Ece Paulus in Epistolis suis scripsit, Petrum reprehensibilem & Petrus in Epistolis suis asserit, Paulum in his, quæ scripserat admirandum, quod latè prosequitur.* Deniq; omnes etiam scholastici hanc quæstionem tractantes, quos infra referemus, in hoc consentiunt. Neque refert, quòd Lucas aduentum illū Petri in Antiochiam, & alia, quæ Paulus commemorat, in sua historia non narrauerit, quia multa etiam alia omisit, neq; id est contra veritatē, & fidelitatem historiarum, ut Hierony. rectè responder. Addo deniq; quod ad præsentem difficultatem attinet, non multum referre, quod ille Cephas fuerit Petrus, vel alius discipulus. Nam licet iste esset Martialis v. g. inde colligitur, male fecisse segregando se à gentibus, ac subinde videtur inferri, iam tunc legalia fuisse mortifera, de quo est præsens controuersia, quam, quia diffusa est, per discursum sequentium capitum distinctius tractabimus.

C A P V T X V I.

An lex vetus fuerit semper mortifera, ex quo Euangelium prædicari cepit, & tractatur sententia Hieronymi.

I N hoc puncto fuit D. Hieronymi sententia, in comment. Epist. ad Gal. c. 2. & Epist. 89. ad Augustinum. Post Euangelium semper ab initio prædicationis eius post Christi mortem fuisse perniciosum, & mortiferum caeremonias legis verè, & ex animo obseruare, quod tanta exaggeratione asseuerat, ut contrarium censeat pertinere ad errorem Ebionis, & Cerinthi. Vnde contra Augustinum tanquam magnum inconueniens, & hæreticum infert, quod post Euangelium Christi Benefaciant Iudæi credentes, si legis mandata custodiant, hoc est, sacrificia offerant, &c. Non inuenio autem apud Hieronymum propria Scripturæ testimonia, quibus hoc

Frivola euasio à Patribus eiecta.

Tertull. Cyril. Alexand. Hieronym. August. Chrysost. Ambros. Anselm. D. Thom. Ruper.

Gregor.

Gal. 1. & 2.

Baron.

6 Oportet magis improbabilius ad prædicta sententia.

punctum specialiter persuadeat, sed illis tantum testimonij vtitur, quibus supra probauimus, legem veterem esse iam mortuam, & non posse cum lege Euangelica coniungi. Vnde tacite inde infert, numquam potuisse verè, & ex corde seruari, sine discessione à Christo, iuxta illud Pauli ad Galat. 5. *Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit, & illud: Euacuati estis à Christo qui in lege iustificamini.*

Galat. 5.

Prima ratio.
D. Hieron.

2 ratio.

3. ratio.

4. ratio.

3
Hieronymus
expositio de
factis Apo-
stolorum.

Luc. 8.

Iosue 8.

Deinde consequutionem illam, quod si lex erat mortua, erat etiam mortifera, nonnullis rationibus obiter suadet. Prima est, quia seruare illam legem iam mortuam verè, & ex animo, erat iniuriosum Christo, ac legi eius, quasi illa ad salutem non sufficeret. Secunda, quia talis observatio continebat intrinsecè perniciosum mendacium. Nam illæ cæremoniæ veteris legis significabant Christum, eiusque mysteria, vt futura, & non vt facta. Vnde qui illas verè, & ex corde exercebat, seu observabat, eo ipso significabat, Christum nodum venisse, vel non redemisse homines, vel aliquid simile, hæc enim significatio non erat separabilis ab illis cæremoniis, vt cæremoniæ legales fiebant: nam per se primo erant ad illam significationem impositæ, & per eam in ratione legalium cæremoniarum constituebantur. Terciam rationem præcipuè vrget, & repetit Hieron. quia si aliquando licuisset seruare legalia iam mortua Iudæis cõuerfis ad fidem, etiā nunc liceret, quia non est maior ratio de vno tempore, quàm de alio. Et ita sæpe infert contra Augustinum, ex eius sententia sequi, licere Iudæis fidelibus coniungere legem cum Euangelio, etiam nunc, vel quod perinde est, tempore eiusdem Hieronymi, & Augustini. Quia si Iudæis tunc licebat seruare legalia, non ex necessitate salutis, sed ex consuetudine solennitatis, vt ait Augustinus, etiam nunc licebit, quia illa ratio semper durat. Et idem est de alia, quam solet tradere Augustinus, scilicet, vt illa lex semper in honorem habeatur, nec videatur reprobata tanquam à Deo aliena, vt à multis hæreticis factum est. Quarta ratio Hieronymi est, quia cæremoniæ illæ postquam fuerunt mortuæ, non erant indifferentes, sicut est ambulare, & aliæ similes actiones; ergo semper fuit aut bonum, aut malum; non potest autem censerì bonum colere Deum cæremoniis ab ipso iam repudiatis, & reiectis; ergo semper fuit malum.

Atque hinc coactus est Hieronymus dicere, quoties Apostoli visi sunt cæremonias illas exercere post Euangelium, non verè, & ex animo eas exercuisse, sed per simulationem. Fundamentum eius est, quia pro certo credit Apostolos in eo vsu non peccasse; peccassent autem, si veraciter illa observassent, iuxta dicta in precedenti puncto; ergo dicendum est, per simulationem id fecisse. Probatur consequentia, quia hoc modo facile excusari possunt à peccato; nam simulatio interdum licita est, non solum in materia politica, seu humana, sed etiam in materia religionis, si bono fine, & intentione fiat. Hoc vltimum probat Hieron. ex facto Christi Luc. 8. quando finxit, se longius ire, quæ fuit quædā simulatio. Item ex facto Iosue 8. vbi Iosue cum suo exercitu fugam simulatam ordinauit, vt hostes in insidijs caperet, quas eis parauerat, vnde sic dicitur, *Iosue verò, & omnis Israel cesserunt loco simulantes metum, & fugientes per solitudinis viam, quod factum reprehendi non potest, vt constat etiam ex vsu omnium gentium.* Pro materia autem

cæremoniali adducit Hieronymus factum Iehu, qui simulauit se colere Baal, velleque illi sacrificium offerre, quod fecit insidiosè (vt dicitur 4. Reg. 10.) vt disperderet cultores Baal. Addi etiam solet illud 4. Reg. 5. vbi Eliseus permisit Naaman Syro, vt simulare posset, se adorare in templo Remmon, adorante Rege suo.

4. Reg. 10.
4. Reg. 5.

Denique directe etiam ostendit Hieronym. hanc simulationem Apostolorum. Et in primis de Petro ait, timore compulsum per simulationem, & condescensionem abstinuisse ab eo, quod facere solebat, nam Paulus expresse dicit, *Segregabat se timens eos, qui ex circumcisione erant, & simulationi eius consenserunt ceteri Iudæi, ita vt & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem.* Ergo totum illud ad simulationem factum est, & bona intentione ad vitandum scandalum Iudæorum.

Neque enim id potuit facere Petrus, quia crederet, id esse necessarium, iam enim per reuelationem didicerat, Euangelij gratiam gentibus esse cõmunicandam. Actor. 10. imò ca. 11. ipsemet Petrus hoc ipsum alios Iudæos docuerat, & cap. 15. cum alijs admittendos esse ad legem gratiæ sine onere legalium. Deinde Paulum esse vsu eadem simulatione consilio Iacobi, & seniorum, colligit ex Actor. 21. vbi ceteri dixerunt Paulo: *Vides frater quot millia sunt in Iudæis, qui crediderunt, & omnes amulatores sunt legis.* Ex quo intulerunt inferius, *Hoc ergo fac, quod tibi dicimus, &c.* vbi dederunt consilium de purificatione, & oblatione legali, & statim fructum, & finem illius simulationis significant dicentes: *Et sciatis omnes, quia quæ de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem.* Ex quo loco constat, Paulum non fuisse purificatum animo colendi Deum, sed hoc simulasse, vt nomini suo, & famæ confunderet. Item non habuisse animum observandi legem, sed hoc etiam simulasse, vt alij talem existimationem de illo conciperent; vel certe, vt scandalum in ipso non paterentur. Hoc enim expresse videtur confiteri idem Paul. 1. ad Corint. 9. dicens, *Factus sum Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos lucrarer.* Et clarius, *ijs qui sub lege sunt quasi sub lege essem, cum ipse non essem sub lege, vt eos qui sub lege essent lucrificarem.* Gerebat ergo se Paulus tanquam existens sub lege, cum legalia observabat; ergo simulabat quod non erat, bona intentione, scilicet propter salutem Iudæorum.

Actor. 10. &
11. 15.

Act. 21.

1. Cor. 9.

5
Galat. 2.

Hieron.

August.

Confirmat.

D. Thom.

Ambros.

6

2. Inscr.
Hieron.

laisticorum, quam tradit D. Thom. in 3. dist. 1. qu. 2. art. 1. & qu. 24. de Verit. art. 9. in 2. arg. Sed contra, & ad secundam, & sentit Ambros. l. 5. de Benedictionib. Patriarch. cap. 4. in fine dicens: Apostoli, quos Dominus à peccatorum labe mundauit, super lac candidiores facti sunt, quos macula nulla postea suscitauit, etenim lac temporale est: gratia autem Apostolorum perpetua manet.

Secundo infert Hieron. Paulum non verè, & ex animo reprehendisse Petrum, sed pia etiam simulatione, & ex præmeditato cõsilio inter illos, quod inter se conuenerunt, ut Petrus tanquam circumcissionis Apostolus Iudæorum fragilitati condescenderet, & à gētib. in exteriori specie segregaretur, Paulus vero ei resisteret, eumq; exterius reprehenderet, ut hoc modo tanquam Apostolus gentiū gentib. succurrere videretur, & ita vtrique tam Iudæi, quam gentiles instruerentur, & vterq; Apostolus peculiarem populi sibi commissi curam ostenderet. Et totum hoc consilium cõprehendit Hieronymus sub nomine honestæ dispensationis, & illud colligit ex illo fundamēto, quod Petrus non peccauit. Nam si non peccauit, profecto id non ignorauit Paulus; ergo nec potuit verè illum reprehendere; ergo ex conuentione & dissimulatione. Item quia non est verisimile, Paulum voluisse reprehendere in Petro, quod ipse sæpius fecerat, nec videbatur etiam decens, ut Petrum serio reprehenderet, præsertim in re non manifestè mala; ergo verisimilius est, id fecisse ex præhabito consensu eius. Denique quia hæc interpretatio, licet non colligatur ex textu Pauli, rectè accommodatur verbis eius. Nam quod dicit Paul. *In faciem ei resisti*, iuxta Græcum legit, *Secundum faciem*, id est, in exteriori apparentia. Et illud: *Quia reprehensibilis erat*, legit etiam iuxta Græcum, *Quia reprehensus erat*, non ab ipso Paulo, sed à fidelibus gentibus, quia grauiter ferebant factum Petri, quia non intelligebant simulationem. Denique illa verba, *Cum viderem, quia non ambularent ad veritatem Euangelij*, non intelligit Hieron. esse dicta propter Petrum, sed propter Iudæos, quibus ipse condescendebat.

Atque hanc totam expositionem firmat auctoritate Græcorum, quorum fuit antiqua, refertque Origenem, Eusebium Emisenum, Didimum, Chrysost. & alios ad Galat. 2. Idem habet Chrysost. Homil. 36. in acta, & lib. 1. de Sacerdotio. Et eum sunt sequuti Oecumen. & Theophyl. ad Galat. Apud Theodoretum verò mutila est illius loci expositio, desunt enim priora verba, & ab illis incipit exponere, *Quomodo gentes cogis iudæizare*, & ideo non satis certum est, quid ille senserit. In verbis autem illis. *Quoniam ergo hic quidem reprehendit, ille vero reprehensionem silentio excepit, & ijs, qui ex Iudæis crediderant, & ijs, qui ex gentibus, medicamentum vtile compositum est*, in his (inquam) verbis indicat, medicamentum illud ex communi consensu fuisse compositum, nam ad hunc modum loquuntur alij Græci, re tamen vera mens huius authoris pendet ex prioribus verbis, quæ desunt. Clarius id sensit author cõmentariorum ad Galat. quæ nomine Athanasij circumferuntur, & eandem sententiam supponit Cassian. collat. 17. cap. 2. insinuat etiam Cyrillus Alexandr. lib. 9. contra Iulian. in fine, vbi ad Iulian. calumniantē Apostolos respondet, ignorasse ipsum artificiosissimā in illis dispensationem, quam sic explicat, *Non enim*

A aliud sentiebat discipulus, sed tempestiue utebatur congruis dispensationibus, &c. Et ex recentioribus expolitoribus sequutus est hanc sententiam Isidor. Clarus ibi, & v. probabilem defendit Adam. Et ex parte sequitur Caiet. similiter ex Scholasticis eam probabiliter defendit Mai. 4. d. 3. qu. & absolute sequitur Adrian. in 4. qu. 1. in princip. & inclinatur Ferdinand. Episc. Lucensis in Aduertentijs Theologicis, quæsto 6. vbi inter dissimulationes, quæ non sunt mendacia, ponit factum Petri, & nctam Pauli obiurgationem.

CAPVT XVII.

Legem veterem non semper post inchoatam predicationem Euangelij fuisse mortiferam, Augustini sententia est, & vera.

Distinguit Augustinus duplicem modum seruandi legalia: vnus est ponendo in illis spem salutis, alius simplicior, quem vocat ex consuetudine solennitatis. De priori ergo modo docuit August. semper fuisse mortiferū seruare legalia ut ad salutem necessaria, seu ponendo in eis spem salutis, neque in hac assertione potuit Hieronymus ab Augustino dissentire, nam generalius ipse hoc assererat. Et ideo illā limitationem redarguit, dicens, se nescire, quid sit, obseruare legalia sine necessitate, vel spe salutis, Nam si salutem non afferunt (inquit) quid obseruantur? vel quomodo, ait, salutem non afferunt, quæ obseruata martyres faciunt? quod in sua Epistola scripserat August. Sed, ut supra dixi, tribus modis potest illa limitatio Augustini intelligi. Primo, ut ponere spem salutis in legalibus ceremonijs, idem sit, quod ab illis expectare iustitiam, & salutem sine spiritu fidei Christi, & in hoc sensu semper illud fuit perniciosum, quia talis spes procederet ex estimatione, quod per literam legis Moyssi posset quis iustificari, quod hæreticum est, ut docet Concilium Trid. sess. 6. cap. 1. & can. 1. & in superioribus dictum est. Et ideo non videtur loqui August. in hoc sensu, nam loquitur de modo seruandi legalia, qui coepit esse perniciosus post inchoatam prædicationem Euangelij, ut ex verbis eius citatis constat; ille autem modus seruandi legalia semper fuit perniciosus, & mortiferus, nam semper continebat errorem cogitare, quod litera legis ad salutem sufficeret, qui & ad Iudaismum, & ad Pelagianismum spectat, & ita damnatus est à Concilio Trident. supra, & à Paulo tota Epist. ad Roma. & alijs locis.

Secundo modo poterant fieri opera legis, ponendo spem salutis in illis, non ex vi legis, sed ex vi fidei, & gratiæ Christi venturi, siue salus speraretur ex vi meriti fidei per charitatē operantis, siue ex vi alicuius benignæ promissionis Dei per Christum. Et hoc modo certum est nō semper fuisse malum obseruare legem, sperando salutem ex tali obseruatione, cum aliquando fuerit illa obseruantia ad salutem necessaria, & ideo etiam martyres tunc facere posset, pro illa mortem sustinendo, ut de Machabæis ecclesia profitetur. At verò post Christi aduentum, & prædicationem, semper fuisset malum, exercere legalia, sperando ex eorum obseruatione salutem fundatam in fide Christi ut venturi, quia iam illa fides falsa esset, & ita vsus legalium sub hac fide, semper post passionem fuit contrarius Euangelio. Clarum autē est Iudæos, qui credebant in Christum, vel ad prædicationem

Isidor.
Cl. v.
Adam.Maior.
Adrian.

August.

Limitatio
August. tri
pliciter in: el.
lecta.
Primo.

Conc. Trid.

2
Secundo.

7

Orig.
Euseb.
Emissem.
Didim.
Chrysost.
Oecum.
Theophyl.
Theodor.Cassian.
Cyril.
Alex.

nem Apostolorum, vel ad prædicationem ipsius Christi non potuisse seruare legalia sub hac fide, vel spe, quia hoc repugnabat fidei, quam iam de Christo conceperant, vt supponitur. Poterant vero fundati in fide viuæ redemptoris iam præsentis sperare salutem saltem secundam (id est augmentum gratiæ, & gloriæ) per obseruationem legalium, quamdiu mortifera non fuerunt, quia pro eo tempore religiosa erat obseruatio. Et hoc etiam rectè probat ratio Hieronymi, nā aliās cur obseruarentur? Vnde neque in contrario sensu loqui potuit August. quia ipse docet, pro aliquo tempore fuisse Iudæis sanctum, & honestum obseruare legalia, & hoc modo esse interdum seruata ab Apostolis; ergo negare non potuit, quin per illam obseruantiam Apostoli mererentur gratiam, & gloriam; ergo rectissimè potuerunt ex hac spe illas ceremonias facere, & hoc est exercere illas, ponendo spem salutis in illis, iuxta hanc interpretationem, sicut potest poni in quibuscumque bonis operibus ex fide, & charitate factis.

3
Tertio.

Tertio tandem modo poterat spes salutis poni in cæremonijs, tanquam in necessarijs ad salutem, quamuis non per se sufficientibus, aut efficacibus ad illam. Et in hoc sensu intelligitur ab Augustino dicta propositio, & Hieronymus (vt dixi) illam non improbat, sed solum sentit, illam limitationem non esse necessariam, Augustinus vero illam addit, quia (vt statim dicam) censet pro aliquo tempore cæremonialia non fuisse mortifera, licet fuerint mortua, nam inde infert, etiam pro tunc fuisse mortifera, si vt necessaria ad salutem fierent, quia talis obseruatio contineret errorem, quod legalia adhuc viuerent, & essent sub obligatione, sentitque iam illo tempore fuisse perniciosum errorem. Idque colligit ex Paulo ad Galat. 5. dicente, *Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.* Quod non potuit intelligere Paulus de circumcisione quocumque modo sumpta, aliās eius propositio non fuisset pro eo tempore vniuersaliter vera, nam ipse circumcidit Timotheum, & nullum posuit illi obicem, quo minus Christus illi proderet. Ergo loquitur de circumcisione assumpta vt necessaria ad salutem, & hoc declarant præcedentia verba, *Nolite iterum iugo seruitutis contineri*, & alia, quæ sequuntur. *Euacuati estis à Christo, qui in lege iustificamini*, id est, in obseruatione legis tanquam necessaria ad salutem. Atque ita propositio hæc Augustini verissima est. An vero sit cerra de fide, vt ipse indicat, in sequenti cap. commodius dicemus.

Galat. 5.

De posteriori autem modo seruandi legalia ex religione, absque necessitate docet Augustinus, non semper fuisse mortiferum. Et vt id ostendat, supponit, Apostolos non fictè, aut simulatè, sed verè, & ex animo seruasse legalia pro aliquo tempore post lucem Euangelij. Et hoc est vnum ex punctis, in quo maximè dissentit à Hieronymo, & cum illo contendit. Præcipua verò ratio, qua niritur, & quam semper inculcat, est, quia aliās talis obseruatio legalium mendacium, vel officiosum, vel perniciosum contineret, non possumus autem, nec debemus Apostolis mendacium tribuere, ergo neque illam simulationem. Maior patet, quia æquè est mendacium, factis contra mentem aliquid significare ad decipiendum alium, ac verbis mentiri, quia tota ratio mendacij sumi-

tur ex significatione contra mentem: nam quod fiat hoc, vel illo materiali signo, verbo scilicet, aut facto, accidentarium est. Et ideo D. Thom. 2. 2. q. 111. art. 1. simulationem dicit esse quoddam mendacium, & æquè malam. Nec defuit qui diceret, Hieronymum sensisse, mendacium officiosum propter necessitatem honestam dictum, aut factum interdum esse licitum, & ideo non dubitasse, Apostolis dictam simulationem tribuere. Et idem dicitur de Chrysostomo, quia in alijs locis videtur approbare mendacium per iustam occasionem dictum. Et ab illo tanquam à præceptore putatur didicisse Cassianus illam falsam sententiam de mendacio, quam citato loco latè defendit.

D. Thom.

Chrysost.

Veruntamen hæc ratio sine dubio non cogit, sistendo in propria, & pura ratione mendacij, nam facile est simulationem illam à mendacio defendere. Et in primis de Hieronymo mihi non constat, quod in aliquo alio loco mendacium approbauerit, nullibi enim apud illum hoc legi, aut ab alijs allegatum inueni, potiusque in Epist. 65. videtur sententiam illam in Origene reprehendere. Et in præsentī puncto expresse declarauit, non esse mentis suæ, Apostolis tribuere officiosum mendacium; ergo contra omnem rationem est, illum inuitum facere approbatorem mendacij. Assumptum patet ex dicta Epist. 89. vbi ad Augustinum respondet, *Non officiosum mendacium, vt tu dicis, sed honestam dispensationem ostendentes.* Et quamuis Augustinus in Epist. 95. apud Hieron. & 19. inter suas replicet, se non intelligere, quid sit *ex dispensatione*, siue *dispensatiuè simulare*, nisi ex dispensatione mentiri, nihilominus sine dubio non fuit illa mens Hieronymi, alioqui repugnantia dixisset. Et ideo notaui supra, non accepisse dispensationem pro relaxatione legis, sed pro prudēti administratione, & cauto modo operandi. Vnde etiam D. Thom. dicta qu. 111. art. 1. dixit, Hieronymum vsum esse latè nomine simulationis pro quacumque fictione.

5
Respons.

De Chrysostomo autem verū est, in alijs locis videri excusare à culpa mendaciū saltem ex dispensatione Dei, nihilominus tamen in præsentī materia nunquam dixit, Apostolos fuisse mentitos, ex aliqua dispensatione diuina, neque in hoc sensu de dispensatione loquitur, quā *Oeconomia* vocat, quæ vox nō relaxationē, sed prudentem administrationē significat. Atque eodē modo in hoc puncto loquitur alij Græci. Imò verò etiam in alijs locis, vbi de mendacio dispensato Chrysost. loquitur, vt homil. 53. super Genes. & Epist. 3. ad Olympiadē in eadē significatione vti videtur nomine dispensationis, scilicet, pro speciali Dei prouidentia, & ordinatione, nam eadē voce vtitur, & dicit, *dispensationē Dei fuisse implendam.* Vnde cum factū, & verba Iacob ostendentis & dicentis se esse Esau, vocat *fraudē, dolum, & simulationē*, vel *hypocrisim* (vt li. 2. de Prouidentia) vel etiā *mendaciū*, materialiter semper has voces sumit, non formaliter. Ait enim quoddam credebat Iacob, se duci, & moueri à Deo, & ideo se committebat diuinæ dispensationi, credebatque se non peccare, nec mentiri. Quia licet fortasse non omnino intelligeret mysterium, committebat se diuinæ dispositioni, & iuxta diuinam mentem, quam Dei instinctu saltem generatim concipiebat, loquebatur. Sicut homo idiota, qui negat se fecisse quod occultè fecit, sciēs ex testimonio hominis docti, respō-

Chrysost.

tionem

nonem illam posse habere verum sensum, licet in particulari ignoret, quis ille sit, non méritur generaliter intendens illud negare, prout verum sensum habere potest. Ad hunc ergo modum pié potest exponi Chrysostomus, cū videtur approbare dispensatium mendacium. Sed de hoc aliás, nam in præsentí puncto nulla dispensatio diuina ad vitandum mendacium est necessaria.

7
Ex illa simu-
latione non
sequi men-
daciū.
D. Thom.

Probo igitur vterius, admissa illa simulatione, non sequi necessario mendacium, quia ad mendacium duo sunt necessaria, & significatio falsa, & intentio fallendi; neutrum autem in illo facto reperitur; ergo. Maior est D. Thomæ 2. 2. q. 110. art. 1. & per se clara, dummodo falsa significatio intelligatur, falsam significationem esse necessariam, saltem existimatam, & intentionem fallendi vel formalem, vel virtualem, quæ includitur in voluntate dicendi falsum, vel in voluntate exhibendi signa, à quibus sit falsa significatio inseparabilis. Probatur ergo Minor quoad priorem partem, quia vel considerantur illæ cæremoniæ externæ vt habentes significationem ex impositione diuina (vtique quatenus imposita erant ad significanda mysteria Christi futura) vel vt habebant aliquam significationem naturalem, vt v. g. quod sic operantes erant Iudæi, seu iudaizantes, neutro autem modo erat falsa significatio in illis operibus, supposita bona intentione operantium. Nō quidem prior (præsertim secundum sententiam Hieronymi) quia illæ cæremoniæ iam erant obolitæ, & reprobatæ, ita re vera iam non erant signa publicè imposita ad significandum; ergo iam vsus illorum materialiter tantum intentus non potest dici vsus falsi signi, vel actionis, à qua sit inseparabilis falsa significatio. Sicut si vox aliqua publica auctoritate mutaret, vel amitteret antiquam significationem, quicquid proferret non diceretur falsum signum exhibere, etiam si ignorantes mutationem inde conciperent falsitatem, quia iam vox illam non significat, nec loquens illud intendit, vt supponimus: ita ergo in illis cæremoniis iam non erat falsa significatio; ergo vti illis tantum materialiter, non erat exhibere signum falsum ad placitum.

8
Altera pars
de signo na-
turali proba-
tur.

Altera verò pars de signo naturali probatur, quia naturalis significatio secundum se spectata semper est vera, nam si vera non est, nulla profecto est, quia in re ipsa non existit, licet fortasse à videntibus cogitetur. Est enim nota, & vulgaris differentia inter signum ad placitum, & naturale, quod prius pendet ab humana impositione publica, vel à communi vsu, & sensu hominum; signum autem naturale solet maximè esse effectus respectu causæ, & in præsentí hoc tantum considerari potest, illius autem significatio pendet ex vera emanatione effectus à causa. Vnde si idè effectus possit ab alijs causis provenire, re vera illam tantum significat, à que vere emanat, ideoque licet alij decipi possint, putantes provenire ab alijs causis, nihilominus illud dici non potest signum falsum naturale, sed ad summū ambiguum, æquiucum, seu incertum. Ita ergo cæremoniæ illæ, vt erant opera quædam, vel effectus sic operantium, naturaliter significabant eorum cogitationem, vel intentionem, à qua procedebant; ergo vt sic non exhibebant significationem falsam, etiam si fortasse alij illam cō-

A ciperent. Declaratur exemplo iupra tacto de fuga in militia, naturaliter enim videtur significare timorem, & desiderium euadendi inimicum: potest autem interdum fieri potius ex desiderio agrediendi hostem in loco tutiori, vel cum maiori commoditate, & auxilio, & ideo qui sic fugit, non exhibet signum falsum; licet alij possint illud sic concipere, & falli. Ita ergo est in præsentí, nam licet illæ cæremoniæ potuerint fieri intentione Iudaica, & animo seruandi legem, tamen etiam poterant fieri ex alia intentione, & ita erant signa æqui-uoca, non falsa.

Altera verò pars Minoris de intentione fallendi, non minus clara est, quia nec necessaria est ad illud opus, nec est vlla occasio præsumendi, Apostolos illam habuisse, cum non intenderent malum suorum fratrum, sed commodum. Adde præterea, aliud esse intendere alterum decipere, aliud præiudicare alium fore decipiendum, & illud permittere, aut velle. B Primum ergo per se malum est, quia includit actionem decipientis, & ita supponit mendacium, talis autem intentio non est necessaria ad huiusmodi facta, ideo non debet præsumi, nec potest in Apostolis. Posterior autem præscientia, & permissio & sæpe admitti potest sine vlla culpa, vel mendacio, quia tunc deceptio non est actiua, sed passiva, quam sibi imputare debet, qui facile credit, aut iudicat. Imò fortasse interdum velle, & cupere vt alter decipiat, me non decipiente, potest fieri sine culpa, quia malitia mendacij ibi non est, cum ego nō decipiam, nec teneat vitare deceptionem alterius, & consequenter non est etiam ibi malitia iniuritiæ, vt per se constat. Malitia autem odij proximi (quæ sola superesse posset in affectu mali ad proximum) facile vitari potest, si non ex affectu odij, sed propter vitandum maius malum, vel propter iustam vindictam, aut defensionem illud desideretur. Et sic facile excusantur mendacia, & peccata in insidijs, & simulationibus, vel fictionibus, quæ fiunt in bello iusto; multo ergo facilius in præsentí possit simulatio Apostolorū excusari à mendacio, cū nec intentionem decipiendi, nec voluntatem deceptionis alienæ necessario habuerint, sed sufficiens fuerit præmissio cum permissione. Denique; nec intentio virtualis fallendi potest illi tribui, quia non exercebant actus, à quibus non posset separari falsa significatio, quantum erat ex parte ipsorum, sed exercebant actus, qui poterant habere aliquem vsus, cum aliqua vera significatione, vel saltem sine vlla significatione falsa. Et hæc solet vocari simulatio materialis, & non formalis, & honesta fictio, qua interdum vsus est Christus Dominus, & de illa etiam explicantur multa facta Prophetarū, & sanctorum virorum, quæ in similibus actibus à culpa excusantur, quia non falsum significabāt, sed veritatem aliquam occultabant, aliam indicando vel aliquid aliud agendo ad quod ius habebant, vt etiā Diuus Augustinus docet in libris de Mendacio, & contra mēdac. & D. Thō. dicta q. 110. & 111. qui etiā, vt dixi, hoc modo excusat Hieronymum. Igitur ex pura ratione mēdacij probari non potest, Apostolos nō fuisse vsos simulatione, exercendo legalia.

Accedit præterea, quod etiam supposita Augustini sententia nō videtur posse negari, quin aliqua simulatio in eo negotio interfuerit. Nā

9
Altera pars
de intentione
fallendi pro-
batur.

August.
D. Thom.

10
Conf. magis
August. sen-
tentia.

licet demus, Apostolos fecisse illas cæremonias ex affectu cultus, & religionis, vt August. intendit, nihilominus non possumus dicere secundum eundem August. illas fecisse animo seruandi legem tanquam ipsos obligantem, vt ex præcedenti propositione constat. Apostoli autem quando illas cæremonias faciebant, simulabāt se obseruare legem tanquam illi subiectos; imò vel volebant, vel saltem permittebant, hoc ab alijs Iudæis videntibus illos actus, ita putari; ergo hæc saltem simulatio in illis actionibus interueniebat. Minor probatur Act. 21. ibi: *Sanctifica te cum illis, &c. Et scient omnes, quia quæ de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem.* Dicit aliquis ex August. supra, Iudæos non solum fuisse calumniatos Paulum, quod legem non seruaret, vel quod prædicaret iam cessasse, sed etiam quod illam tanquam malam reijceret, & contemneret: nam hoc significant verba illa: *Audierunt autem de te, quod discessionem doceras à Moyse, id est, apostasiam, & separationem.* Hanc ergo falsam calumniam potuit Paulus ex consilio fratrum refutare exercendo legalia, & custodiendo legem, non quoad obligationem, sed quoad vsum.

Verumtamen hoc non dicitur cum fundamento in textu, tum quia licet Iudæi infideles illa mendacia sparsissent de Paulo, tamen de Iudæis credentibus in Christum non est id verisimile. De illis autem solis est ibi sermo, cum dicitur, *Vides frater, quia millia sunt in Iudæis, qui crediderunt, & omnes amulatores sunt legis, audierunt autem de te, &c.* Tum etiam quia itatim explicatur, quomodo Paulus prædicaret discessionem à Moyse vtique docens, *non debere eos circumcidere filios suos, neque secundum consuetudinem ingredi.* Hoc autem non erat docere, legem Moyse esse malam, sed vel iam non obligare, vel ad summum non oportere illam seruare. Tum denique quia licet concedamus, etiam ibi esse sermonem de falsis calumnijs, quæ dicebantur de Paulo, non videtur posse negari, quin illi Iudæi fideles æmulatores legis, pugnarent pro legis necessitate, & obligatione, & sub discessionem à Moyse comprehenderent doctrinam, quod lex illa iam non obligaret Iudæos; ergo totum hoc voluit Paulus ex consilio fratrum vel refutare, vel occultare; ergo non potest ab illo facto excludi aliqua simulatio, ex qua alij sumerent occasionem cogitandi Paulum ea facere ex obligatione legis.

Et hoc confirmant verba Pauli Act. 24. ibi, *Eleemosynas facturum in gentem meam veni, & oblationes, & vota, in quibus inuenerunt me purificatum in templo.* Per quæ verba intēdit, se excusare, quod nihil egisset contra legem, ita se gerens, ac si per legem obligaretur. Et idem colligere licet ex circumcisione Timothæi, Act. 16. nam illam fecit solum vt satisfaceret Iudæis, qui putabant, esse necessariam homini nato ex femina Iudæa, nam si Paulus tunc auderet apertè docere, circumcisionem nō fuisse necessariam Timotheo, illum non circumcidisset, sicut non circumcidit Titum, ad Galat. 2. quia erat purè ex gentili genere, & Paulus semper apertè docuit, gentilibus non esse necessaria legalia. Denique videtur confiteri Paulus hanc simulationem 1. ad Corinth. 9. dicens: *Factus sum ijs, qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, cum ipse non essem sub lege, vt eos qui sub lege erant lucrificarem, quia non dicitur esse sub lege, nisi qui obligatur lege, licet*

fortasse è conuerso non omnis, qui obligatur aliqua lege, dicatur esse sub lege. Quid ergo est fieri quasi sub lege, nisi ita se gerere, ac si esset obligatus lege, ita vt ijs, qui sub lege erant, existimare possent esse sibi similem; ergo quoad hoc erat illa quædam prudens simulatio. Et similem exercuisse Petrum, satis expresse habetur in ca. 2. ad Galat. ita enim segregabat se à gentibus, ac si esset necessarium; & tamen in hoc non peccabat propter deceptionem Iudæorum, sed ad summum ratione scandalum gentilium, neque August. priori ratione acculat factum illud, sed tantum posteriori, vt infra videbimus; ergo ex sola ratione deceptionis, vel mendacij non satis excluditur talis simulatio.

Ex alio verò ca. potest ab inconuenienti probari hæc propositio Augustini contra Hieronymum, supposita alia sententia eius, quod eo tempore iam essent mortifera legalia, vel hoc modo argumentando, quia vel illo tempore legalia, licet essent mortua, non erant mortifera, & sic absque peccato potuerunt ex animo, & vere fieri, & sic non oportet simulationem fingere. Vel legalia tunc erant mortifera, & sic nō licebat ea simulare. Quod probatur, quia si erant mortifera, erant mala, & prohibita; ergo nullo modo poterant licitè fieri propter quemcumque bonum finem quia non sunt facienda mala, vt veniant bona. Responderi potest fuisse prohibita, & mala, si fierent, vt cæremoniæ sacra, & sub intentione cultus, non verò materialiter propter bonum finem facta, sicut supra dicebamus, posse aliquem nunc tonderi, aut circumcidi propter sanitatem sine vlla intentione cultus. Sed hoc non videtur satisfacere, nam in primis tunc vrget valde argumentum August. quia si tunc fuisset licita talis simulatio cultus Iudaici, etiam si iam prohibitus, & mortiferus esset, etiam nunc esset licita, si similis occasio lucrandi aliquos Iudæos occurreret; cōsequens est omnino falsum, & acriter damnatur ab August. & à Hieron. non admittitur, nec potest ab aliquo catholico admitti, vt August. ait. Sequela patet, quia non est maior prohibitio legalium in hoc tempore, quam in illo, si in vtroque fuit mortiferus, quia semper est ex vi eiusdem præcepti. Deinde est magna differentia inter vsum marèrialem circumcisionis, v.g. propter sanitatem, & vsum simulatum religiosum eiusdē circumcisionis, vel alterius similis cæremoniæ, nam in priori nulla est species, vel mendacij, vel irreligiositatis; in posteriori autem, quidquid sit de specie mendacij, est malitia quædam irreligiositatis, quia non solum est cōtra religionem colere falsum Deum, quæ dicitur idololatria, sed etiam colere Deum falso cultu, quæ est superstitio; ergo sicut est irreligiosum, & intrinsecè malum fingere idololatriam sine animo adorandi, ita est irreligiosum, & intrinsecè malum, fingere superstitionem.

Tertio inuenitur alia inordinatio in illa fictione, quia videtur contraria confessioni verè fidei, nam postquā cæremonialia fuerunt mortifera vsus eorum ad cultū, est superstitiosus secundum Catholicam fidem; ergo fingere talem cultum, est deficere in cōfessione fidei. Vnde licet occultare veritatem per simulationem, non sit mendacium, nec semper malū, nihilominus occultatio talis veritatis, quæ ad fidē pertineat, cum fictione contrarij erroris, est praua occultatio veritatis, quia & est contra confessionē fi-

Galat. 2.

13
Conf. sententia Aug.

Enasie.

Refellitur.

4
Tertio.

deide-

Act. 21.

Obiect.
August.11
Respons.12
Act. 24.

Galat. 2.

1. Cor. 9.

dei debitam, & non est sine iniuria religionis Christianæ. Quarto, his accedit malitia scadali. Nam si legalia erant mortifera, valde errabant Iudæi, siue infideles, siue ad fidem conuersi illis vtendo ad cultū Dei; vidētes autem Apostolos exterius vtētes similibus cæremonijs, valde cōfirmabantur in suo errore; ergo male faciebant Apostoli suo facto externo illos confirmando, imò & illorum errorem approbando. Et cōfirmatur, nā Iudæus, qui nunc vtitur cæremonijs Iudaicis ad cultum, profiteretur falsam fidem, & ideo Christianus, qui cum illo easdem cæremonias faceret ad fictum cultū, duplici ratione grauius peccaret, & confirmando sociū in errore, & se Iudæum ostendendo, & profitendo; ergo hoc accidisset Apostolis, vtendo fictæ cæremonijs Iudaicis, quando iam erant mortifera. Vnde tandem fit, vt à tali fictione nō possit separari in eo casu malitia perniciosi mendacij, quia licet in alijs actibus, vel rebus possit simulatio materialis separari a mendacio, tamē in vsu cæremoniarum, vel sacrarum vestium cū exteriori fictione cultus, non potest separari falsa profectio ab externa fictione facta per modū cultus, quia eo ipso vsus talis rei per modū signi, ac subinde per modū falsi signi, vt latius tractatur 2.2 qu.2. Neque apparet probabilis differentia, quæ inter hanc, & illam personā, vel inter hoc, & illud tempus assignari possit, videlicet quod nunc sit magis publica, & euidentior repugnātia cæremoniarū veteris legis cum Euangelio, quā tunc esset; parū enim hoc refert, & per accidens est ad malitiā actus secundū se spectati. Eo vel maximē, quod ipsi Iudæi etiam tempore Apostolorū directē amulabantur cæremonias legis aduersus libertatē Euāgelij; ergo etiā tunc fictio illarum cæremoniarum fuisset contraria professioni fidei, si iam erant pernicioſa.

Quocirca ratio hæc vrgentissima est supposito illo principio à Hieronymo posito, neque mihi videtur posse probabiliter solui, nec à peccato excusari illa ficta simulatio illo modo explicata. Neque exempla, quæ pro sententia Hieronymi in eius tertia propositione afferuntur, sufficiunt ad illam simulationem excusandam. Nam priora facta Christi Domini, Iosue, & similia sunt facta humana, quæ per se nō instituuntur, neque ordinantur ad significādum, sed habent alios vsus, & fines, propter quos honeste fieri possunt sine significatione falsa, & occultando aliquam veritatem, quam operans manifestare non tenetur, & ita solum ibi est simulatio materialis, quæ nomine prudentis fictionis solet significari. Secus verò in cæremonijs falsæ, vel prohibitæ religionis, quæ ex primaria impositione significant professionē eius, & occultant veram religionē, quam quis profiteri tenetur. Vnde ad factū Iehu respondet D. Tho. 2.2. q. 111. art. 2. non esse necessarium excusare illum à peccato, quia malus fuit, & idolorum cultor, quod rectē dictū est. Præsertim, quia ille non factus, sed verbis apertē mentitus est, dicens: *Achab coluit Baal parum; ego autem colam eum amplius*, & infra: *Sacrificiū grande est mihi Baal*. Dicitur autem ibi recepisse à Deo retributionē temporalem, quia zelum aliquem habuit destruendi cultum Baal, vt ibidem dicit D. Thom. Ait autem Abulen. 4. Reg. 10. qu. 26. illud mendacium Iehu non fuisse peccatum mortale, sed veniale. Ad exemplum autem Naaman responderi facile potest, Elisæum non approbasse, vel

excusasse factum Naaman. Certumq; est, non dedisse illi licentiam fingendi idololatriā, cum hoc sit intrinsece malum. Neq; hoc significant verba Elisæi dicētis, *Vade in pace*. Fuit ergo quædam permissio, & significatio voluntatis orandi pro illo Dominum, si tale peccatum aliquādo committeret. Addit verò Abul. ibi. qu. 25. Naaman non voluisse fictē adorare idolū, sed solum cum domino suo genua flectere, non ad idolum, sed dominum suum, & ad ministrandum illi in suo munere, quod etiam est probabile. Ad alia verò, quæ de facto Petri ibi asseruntur, & de factis etiam Pauli dicemus commodius in sequentibus, præter ea, quæ iam attigimus. Propter quæ omnia aliqui conantur exponere Hieronymum, vt non loquatur de cultu ficto, sed de vero, & Apostolis licito ex vi alicuius dispensationis, aut iustę interpretationis, ita vt simulationem dispensatoriam appellet vsū, qui solum ex occulta dispensatione licebat. Quod insinuare videtur Hugo Cardin. ad Galat. 2. qui dicit, inter Augustinum, & Hieronymum esse contradictionem in verbis, & non in re, nam Augustinus negat simulationem realem, Hieronymus verò ponit simulationem dispensatoriam, & ita nō loquuntur de eadem simulatione. Simulatio autē realis in præsentī esset illa quæ fieret sine intentione cultus; ergo sentit Hieronym. Nō posuisse istam, sed aliam, quæ licet fieret cum intentione colendi, eā vocauit simulationem dispensatoriam, quia solū ex occulta dispensatione licebat. Sed hæc fuga, & aliena est à mēte Hierony. vt constat ex rationibus, & exemplis eius, quia non in hoc sensu vsus est nomine dispensationis, vt supra ostēdi, & est manifestū in Epistola eius. Est etiā gravis conficta, & sine fundameto, quia improprie vocatur illa simulatio, nam qui operatur re prohibita dispensatione in lege, nō simulat, etiam si dispensatio occulta sit. Et præterea interrogo si vsus illarum cæremoniarum erat tunc simpliciter prohibitus, vnde constare possit Deum in illa prohibitione specialiter cū Apostolis dispensasse? Vel si dispensatio nō fuit specialis, sed generalis pro omnibus fidelibus in similibus occasionibus, frustra fingitur prohibitio pro illo tēpore, meliorque prouidentia fuit pro illo tempore simpliciter non prohibere talem vsū, quia communis plebs non valebat discernere iustam occasionem, vel necessitatē exercendi tales cæremonias. Et declaratur amplius, quia vel ille vsus illarum cæremoniarum ex intentione cultus, erat prohibitus, quia malus, & sic nō poterat fieri licitus ex fine extrinseco, & dispensatio in illo vel non erat possibilis, vel certe non est verisimile, tam facile fuisse concessam: vel erat malus, quia prohibitus, & sic procedit ratio facta, quod frustra fingitur prohibitio cū tam ampla dispensatione, præsertim cum nullo testimonio ostendi possit talis prohibitio positiua pro illo tempore, & hunc discursum latius circa sequentem assertionem prosequemur.

Retento ergo priori, & communi sensu simulationis, seu fictionis dispensatiuæ, præter rationē ab inconueniēti sumptā & quia per se videtur indecens, talē fictionē in talibus, & in tali materia admittere, directē ostendere possumus ex Actibus Apostolorū in eorum cæremonijs inuentā nō fuisse. Nā in cap. 18. Act. Paulus totondit se in Chencris, quia votū habebat,

nam

nam quod fit ex voto, non fit simulatè, nec etiā tunc factū est ex necessitate ad tollendum aliquod scandalum Iudæorū, sed per se factum est ad vorum implendū, & cōsequenter vt res religiosa, & digna voti materia. Scio aliquos interpretari locum illum de Aquila, & nō de Paulo, sed non refert, tum quia etiā Aquila in eo non peccasset, tum etiā, quia expositio de Paulo fortasse est probabilior, eamq; Hieronymus supponit. Scio etiā aliquos dixisse, cōsuram illā non fuisse cæremoniā legalem, neque ea intentione fuisse voto promissam, sed propter aliquā corporis humilitatē, vel mortificationē. Hoc tamē in primis nō valet ad defendendam sententiā Hiero. nam ipse allegat illū locum, inter ea quibus probat, Paulū cæremonialia exercuisse. Et cōsentit August. & ferè omnes authores id pro certo supponunt, neq; aliud habet fundamentū in textu, vel in materia ipsa, quæ secundum se sumpta videtur valde differens, & inepta ad votum, & ad corporis afflictionem & ad Dei cultum, seclufa institutione, ratione cuius ad religiosam cæremoniam pertineret.

Præterea hoc cōfirmat alter locus Actor. 21. vbi Iacobus, & seniores consilium dederunt Paulo, vt purificaretur, &c. Nam loquebantur sine dubio formaliter de cæremonia legali, & non sub alio titulo, vel mortificationis, vel simulationis, vt patet simili argumento, dicunt enim: *Sunt nobis viri quatuor votū habentes super se, vtique de sanctificatione legali facienda, & addunt: His assumptis, sanctifica te cum illis, & postea de Paulo additur: Purificatus cum illis intrauit in templum, &c.* & iterum c. 14. ipse ait: *Inuenerūt me purificatum in templo*, ergo verè fecit illam cæremoniam legalem, sicut alij, nam hoc etiā in rigore significat nomen Purificationis, & idē argumentū sumi potest ex nomine Oblationis, & voti, nā vnūquodq; in sua proprietate sumendū est, nisi aliquid necessario obstat. Deniq; expendenda cēseo in ca. 21. illa verba Iacobi, vbi postquā sententiam suā dixerat circa libertatē à legalibus, subiungit: *Moses enim à temporibus antiquis habet in singulis ciuitatibus, qui eū prædicent in synagogis, vbi per omne Sabbatū legitur*. Nam per hæc verba aperte significare voluit, non fuisse pro tunc factā mutationem in legalibus saltem quoad legitimum vsum illorū respectu Iudæorū, etiā conuersorū ad fidē, ac subinde licitum eis fuisse illorū vsum proprium, & legalem, & ideò ad solos gentiles scribendum fuisse, nam Iudæi per ipsiusmet legis doctrinam paulatim instruendi erant, & ab vfu legalium abstrahendi. Vt rectè Chrysost. notauit, & idem etiam Beda sentit, & Moderni sequuntur; hoc ergo modo approbatus est tunc ab Apostolis talis vsum; ergo eodem modo est ab eis interdum vsurpatus.

18
Infer. Aug.
August.
Beda.
Lyran.
D. Thom.
Caiet.
Soto.
Vitor.
Bonau.
Scot.

Secundo, hinc colligit Augustinus, cæremonialia legis nō fuisse à principio Euāgelij mortifera, sed aliquo tempore fuisse licita, post aliquod vero tēpus facta esse mortifera. Hæc est manifesta sententia D. Augustini citatis locis, quā secutus est Beda ad Galat. 2. & ibidem Nicolaus de Lyra, & Hugo de Sancto Victor. li. 2. de Sacram. p. 6. c. 4. & li. qu. in Epist. ad Gal. c. 6. D. Tho. ad Galat. 2. & 1. 2. qu. 103. art. 4. ad 1. & ibi Caiet. & alij cōmuniter, Soto li. 2. de Iust. q. 5. ar. 4. Victor. in summa quarti agēs de Baptismo à princ. vsq; ad q. 11. & eandē sententiā sequuti sunt cōmuniter Scholastici antiqui in 4. d. 3. vbi Bonauen. ar. 5. q. 2. Scot. q. Aureol. q. 4.

dub. 3. & magis inclinat Maior. q. 1. Item Rich. in 4. dist. 1. art. 6. q. 4. Palud. q. 6. Gabr. qu. 4. art. 4. dub. 3. & Ioan. Arbor. tom. 1. Theoph. lib. 3. ca. 20. ac deniq; moderni ferè omnes tam scholastici, quàm exponentes ca. 2. ad Galat. & loca Actorum sæpe citata, hanc sententiā approbaverunt. Et autē huius sententiæ sensus, legem veterē, non fuisse mortiferā statim à pascione, vel resurrectione Christi, neq; à die Petecostes, nec per plures annos post inchoatā promulgationē Euāgelij, etiā in illis locis, ciuitatibus, vel prouincijs, in quibus iam erat diuulgatū, & obligari inciperat. Ita explicat dicti authores. Et videtur probari sufficienter ex dictis in propositione præcedenti: nā si Apostoli exercebant legalia, non fictè, sed ex intētionē cultus, rectè à posteriori inferitur, nō fuisse prohibita, nec intrinsecè mala, seu mortifera, quia certū est non peccasse, nec errasse Apostolos in illo vfu. Tū quia si peccassent, illud fuisset peccatū graue, vt ostensum est, quod repugnat confirmationi Apostolorū in gratia. Tum etiā quia redūdasset in cōmunem lapsum Ecclesiæ illius tēporis, & non solū in moribus, sed etiā in doctrina, quia Ecclesia illo tempore cōmuniter sentiebat id esse licitum. Et hoc modo videtur mihi probari hæc pars satis efficaciter ex locis Actor. 15. & 12. si attente expendantur, vt illa in fine præcedentis puncti ponderauimus.

Ratio verò à priori est, quia vt illæ cæremonia non sunt factæ intrinsecè malæ ex vi mortis, vel resurrectionis Christi, neque ex vi obligationis nouæ legis introductæ in aliquibus locis per inchoatam promulgationē Euāgelij in eisdē locis, neq; etiā erāt tūc malæ, quia iā prohibita pro illo tēpore; ergo nō erāt mortifere. Prima pars probatur, quia nulla est ratio, quæ talē intrinsecā malitiā ostēdat, quod nō potest melius probari, quā respondendo ad rationes adductas in secūda propositione Hieronymi. Ad primam enim negamus, talē vsum legalium fuisse pro illo tēpore iniuriosum Christo, aut gratiæ eius, nō enim fiebāt tūc legalia, quia putarētur necessaria ad salutē, ac si gratia Christi, eiusq; fides, & obseruatio legis gratiæ nō sufficeret, sed retinebantur tātum ad cultu Dei, & honorem eiusdem legis, ne videretur tamquam mala subito reprobari, vt Aug. docuit. Ad secūdam similiter negamus, illas cæremonias falsum aliquid tūc significasse, aliās circūcisio, & multæ oblationes, vel sacrificia fuissent mortifera ante Christi mortē, quod nemo dicit, nec dici potest. Sequela autē patet, quia illæ cæremonia significabant aliqua mysteria Christi vt futura, quæ iā erant facta. Dicendū ergo est (sicut supra de circuncisione diximus) cæremonias illas eo tempore retinuisse rationem literalē, & significationem moralem, quæ erat quasi fundamētalis in illa institutione, & ita adhuc cōtinebāt cultum legitimū Dei, & significabāt subiectionem, & reuerentiam illi debitā, & interiorē cultū, & sanctificationē à peccatis, & illorū pœnitentiā, vel recognitionē beneficiorum Dei, & similia, quæ in omni tempore locū habēt. Quod verò attinet ad significationē Christi, & mysteriorum eius, vel iam illam non habebāt, quia finita iam erat intentio imponētis quo ad hanc partem, vel certe ex intentione offerentiū explicita, vel implicita, illa significatio poterat abstrahi à differētia futuri tēporis, & significare mysteria quoad substantiam, & existentiam

Maior.
Richard.
Palud.
Gabr.
Arbor.

19
Ratio à priori.

eorum pro aliquo tempore, abstrahendo ab hoc, quod iam essent, vel non essent facta. Sicut in materia de Fide dicitur (& insinuat D. Tho. 2. 2. q. 1. ar. 3. ad 3. Iudæum in nocte natiuitatis Christi credentem Messiam esse veturum, potuisse ex fide credere, abstrahendo à differentia futuri temporis, quatenus includit negationem rei iam factæ, quæ abstractio multo facilior est in factis, quæ incomplexè significant, quam in vocibus complexè significantibus.

Dices ergo: iam non fiebant illæ ceremoniæ vt legales, quia non fiebant propter significationem futurorum, à legillatore intentam. Respondetur in primis satis esse, quod fierent ex institutione illius legis, licet non fierent secundum omnem significationem. Sicut circumcisio Christi, & purificatio Virginis legales fuerunt, licet non significarent in illis personis totum id, quod in alijs significabant. Satis ergo est, quod retinerent significationem moralem, & quasi litteralem, & fundamentalem, & quod figuralem participarent prout esse poterat tempore, & personæ accommodata. De tertia autem ratione Hieronymi statim dicam, neganda est enim sequela, nimirum, etiam nunc illas ceremonias non esse mortiferas; est enim longe diuersa ratio de tempore post sufficienter prædicatum Euangelium & de illo priori, nam postea facta est prohibitio, vt dicemus, & Synagoga cum sufficienti honore sepulta fuit. Denique ad quartam rationem de indifferentia actionum respondemus cum Augustino, ceremonias illas quoad bonitatem, & malitiam fuisse indifferentes seclusa institutione, post illam verò fuisse de se bonas, & nihilominus potuisse esse indifferentes quoad obligationem, quia potuerunt non præcipi, nec prohiberi, & hunc statum habuerunt pro illo tempore, vt magis ex resolutione sequentis capitis constabit.

Superest probanda altera pars de prohibitione positua, quæ sufficienter etiam ostenditur per solam negationem, scilicet, quia talis prohibitio pro isto tempore facta in Scriptura non habetur, nec aliqua historia, aut probabili testimonio suaderi potest. Et præterea non erat tunc necessaria, imò nec consentanea suaui providentiæ Dei, quia, vt Augustinus rectè dicit, non expediebat tam subito fieri prohibitionem illam, ne ceremoniarum legis ita abominabiles existimarentur, sicut ceremoniarum gentilium. Item quia erat difficillimum tanta celeritate auellere totum illum populum ab antiqua consuetudine, quæ illis maxime cordi erat, & alioqui non erat contra rationem naturalem, & sine inconuenienti tollerari poterat. Denique quia fieret multo difficilior conuersio Iudæorum ad fidem Christi sine sufficienti causa. Et hæ rationes satis insinuantur in Actibus Apostolorum, præsertim in cap. 21. Sicut enim propter similes rationes Apostoli exercebant legalia, & ex illo facto colligimus non fuisse tunc prohibita, ita etiam credimus ob easdem causas prohibitionem fuisse dilatam.

Sed quæret aliquis, an hæc pars intelligenda sit de solis Iudæis, vel etiam de gentibus, interdum enim authores significat distinctionem constituendam inter Iudæos, & gentes. Nam Iudæis permittebantur legalia eo tempore quia à parentibus illa acceperant, & solenni consuetudine ea seruauerant, & à Deo receperant, ideoque difficillime poterant subito ab eis moueri, vt dixi. Hæ autem rationes non habent locum in gentilibus,

A & ideo usus legalium semper a principio censetur illis prohibitus, quia irrationabile videbatur, denuo profiteri legem iam mortuam. Item quia non poterant licite misceri ceremonijs Iudaicis, nisi assumpta prius circumcisione, quæ erat professio totius legis, nam illa professio non poterat rectè conuenire cum professione baptismi, ad quam principaliter obligabantur. Et hanc differentiam inter Iudæos, & gentes suadere videtur alia differentia, quæ ex Scriptura obseruatur inter Timotheum, & Titum, nam Timotheum ex parte Iudæum facile circumcidit Paulus Actor. 18. Titus verò purè gentilis non est permixtus circumcidi ab eodem Paulo etiam compellentibus falsis fratribus, vt dicitur ad Galat. 2. Nam hoc ideo ita factum videtur, quia circumcisio, quæ tunc permittebatur Iudæo, iam prohibebatur gentili. Et hoc sentit ibi Salmer. dist. 22. ad 7. dicens, Titum, & gentilem quemcumque non solum non potuisse tunc cogi ad circumcisionem, verum etiam nec licite circumcidi, licet veller. Quod videtur etiam confirmare illa verba ad Galatas quinto: Ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit, ibi enim Paulus ad solos gentes loquebatur, & simpliciter loquitur de circumcisione legali sine alia restrictione; ergo absolute indicat, iam fuisse illis prohibitam. Vnde Salmer. supra cit. 23. Ex sententia Augustini dicit, in illo primo tempore licuisse Iudæis vti legalibus, non verò gentibus.

In contrarium verò multa sunt, quæ suadeant, non magis fuisse perniciosam obseruationem ceremonialium conuersis ex gentibus, quam conuersis ex Iudæis pro eo tempore. Primo, quia etiam gentibus non erat intrinsecè mala talis obseruatio, neque inuenitur illis specialiter prohibita. Prior pars probatur, quia nulla est ratio specialis, quæ probet hæc intrinsecam malitiam respectu gentium magis, quàm respectu Iudæorum. Item, quia illæ ceremoniæ continebant cultum veri Dei ab ipso met approbatum, & per se non repugnantem veritati Euangelij pro eo tempore, id est, si non admiscerentur alij errores (quod erat per accidens) ergo usus illarum de se non habebat intrinsecam malitiam, etiam respectu fidelium ex gentibus conuersorum. Altera verò pars probatur, quia nullibi inuenitur talis prohibitio positua. Nec coniectura facta quoad hoc cogunt, quia licet in Iudæis fuerint plures rationes speciales, vt pro illis non statim fieret legalia mortifera, nihilominus pro gentilibus sufficit generalis ratio, quod antea poterant licite profiteri illam legem. Vnde si pro illo tempore, quod iam incipiebat lucere Euangelium, aliquis gentilis nondum Christianus fieret procelus Iudæorum, in hoc non peccaret, quia non erat illi facta specialis prohibitio; ergo licet id faceret post susceptam fidem Christi, non peccaret, dummodo non faceret ex falsa fide, ponendo ibi spem salutis, vel existimando esse sibi necessariam, quia per se etiam respectu illius non inuenitur prohibitum.

Et confirmatur primo, nam Actor. 15. vbi in concilio Apostolico ex professo tractatum est de usu legalium respectu gentium, solum declaratum est, non fuisse, nec esse illis necessarium, vt patet ex verbis decreti, *Visum est spiritui sancto, & nobis, nihil vltra vobis imponere oneris, &c.* quibus necessitas tollitur, vel nulla esse declaratur, non tamen prohibitum ibi est genti-

li, quin

20
Obiect.

Respons.

3 Ratio Hieron. statim explicanda.

21

22
Dubium.

ad. 18.

Galat. 2.

23

24
ad. 15.